

موسسه فا ئیبراهیم زهلمی

کاروانی ژیانم

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

كاروانى ژيانم

به رگى دووهم

۱۹۵۶ - ۲۰۱۴

دکتور

موسسه فا ئيراهيم زهلمى

نهم کتیبه له سەر ئەرکی بهرین
(دکتۆر ئهرسه لان بايز)
سەرۆکی پهڕله مانی کوردستان
چاپکراوه

کاروانی ژيانم

- دکتۆر موسته فا ئیبراهیم زهلمی
- پێداچوونهوهی : مهسعود مستهفا زهلمی - رێدار نهحمهه
- نهخشه سازی ناوهوه: جمعه صديق کاکه
- سه ره رشتی : رێدار ره ئوف نهحمهه
- چاپی یه کهم - ۲۰۱۴
- سه ره رشتی چاپ : یاسر یه عقوبی
- له بهر یوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی
(۲۶۲۰) ۲۰۱۳ پێدراوه
- مافی چاپ پارێزراوه بۆ نوسهر

تییینی: مه به ست له فروشتنی نهم کتیبه ته نه ها دا بین کردنی تیچوونی چاپی دا ها توویه تی.

<http://zalmi.org/arabic>
dr.alzalmi@gmail.com
[facebook.com/dr.alzalmi](https://www.facebook.com/dr.alzalmi)

ناوەرۆك

بەشى سىيەم

Error! Bookmark not defined. ژيانى ئىمامەتتىم لە سوپا (۱۹۵۶-۱۹۷۲ز)

۱۱..... چۆن بووم بە ئىمام

۱۵..... سەرەتاي ژيانم لە سوپا

۲۰..... من و مەلای جەلەولا

۲۲..... تەنگ و چەلەمەى صديق مستەفا

۲۴..... تاقىکردنەوى سىيى ناوەندى

۲۶..... تەسوييەى باخەکانى زەلم

۲۹..... من و تۆمەتى كۆمۆنىستى

۳۱..... ئەنجامى کردەوگەى عمر عەلى ئەدژم

۳۴..... ناھەنگى رەوانەکردنى لىواى (۱۹) بۆ وولاتى ئوردنى ھاشمى

۳۵..... پىلان دانان بۆ كوشتنى مەلىك و عەبدولئىلاھ ونورى سەعيد

۳۸..... دۆل فراوانى عبد الكريم قاسم

۳۹..... جياکردنەوى فەوجى (۳) لە لىواى (۱۹)

۴۰..... نورى سەعيد

۴۲..... فەرەزىياتى خەلىفان

۴۵..... يەكگرتنى ھاشمى نىوان عىراق و ئوردون

۴۶..... جەوجۆلى لىواى (۲۰)

۴۸..... ئىزگەى كوردى قاھىرە و شۆپشى تەموز

- چۆنئىيەتى كارکردنى ئىتمە بەم شىۋە نەئىيە دەستى پىكىرد
 ئەو بەلگەنى پىشانى ئەدەن كە ئىنگلىز ئاگای لە شۆرشى (۱۴) ى تەموز بوو
 رژیى پادشایەتى و كورد
 شۆرشى (۱۴) ى تەموزو تالانى و گەندەلى
 لالوتى بەرپۆەبەرانى ئىزگە
 يە كەم وتارم لە ئىزگەى كوردى
 رۆشتىنم بۆ سلىمانى لە گەلّ عبدولسەلام عارفدا
 شەر لە سەر كورسى دەسەلاتى نىوان عەبدولسەلام و عەبدولكەرىم
 بەربوونى عەبدولسەلام لە بەندىخانە
 كورته باسىكى عەبدولكەرىم قاسم
 كورته يەك لە ژيان و كەسايەتى عبدالسلام محمد عارف
 ھەموو موسلمانىك مەرد نىيە ھەموو ناموسلمانىك نامەرد نىيە
 دەستكەوتى زياتر لە (۱۷) سالّ لە برادەرايەتى
 سەرەتاي خويندەم لە زانكۆدا
 نرخى كات لە ژياندا
 جۆرى رۆشتىنم بۆ كۆلنج
 پەيوەندىم لە گەلّ كوردەكانى بەغدا سالى ۱۹۶۳
 پلەى ماستەر
 ژيانى كۆمەلايەتى مىسر
 جۆرى خويندە كەم لە قاھىرە
 كورته يەك لە ژيانى شىخ مستەفا پىنجوتى
 پەيوەندى نىوان ژيان و زانابى

- هاتنی دایکی موحه مەد بۆ قاهیرە ۱۳۴
- گفتوگۆی دکتۆراکەم لە زانکۆی ئەزھەر ۱۳۶
- قوتابییه کوردەکان لە شاری قاهیرە ۱۳۸
- ناشناوەتیم لە گەڵ مام جەلال ۱۴۱
- کورتەیکە لە ژيانی دکتۆر فوئاد مەعصوم ۱۴۳
- پەگەزپەرستی هەندیک لە عەرەبەکانی عێراق لە قاهیرە ۱۴۴
- هاتنی کاک حەیبب کەریم بۆ قاهیرە ۱۴۶
- پێککەوتننامەی جەزائیر ۱۴۹

بەشی چوارەم

- ژيانی زانکۆ (۱۹۷۵-۲۰۰۷ز) ۱۵۴
- دەست بە کاربوونم لە کۆلیجی یاسا لە زانکۆی (مستەنصریە) ۱۵۶
- (اصول الفقه) بوو بە (فلسفه الشریعە) ۱۶۰
- کۆنگرەی زانکۆی (بکر) ۱۶۲
- پەلە ی پرۆفیسۆری ۱۶۵
- گوێزرانە وەم لە کۆلیجی یاسای زانکۆی بەغدا بۆ زانکۆی صدام ۱۶۶
- بەشداریکردنم لە کۆنگرەیەکی تایبەت بە مافی مرۆڤ لە شەریعەت و یاسادا لە ولاتی ئوردن ۱۷۰
- بەشدارییم لە کۆنگرەیەکی تایبەت بە داھاتووی عێراق ۱۷۱
- پەییوەندیم لە گەڵ قوتابیاندان ۱۷۴
- هەندیک لە یاداشتەکانم لە زانکۆدا ۱۷۶
- لە میژووی عێراق دا بە پیتی ئەم دەستورانی لای خوارووە حوکمرانی کراوە ۱۸۰
- پەییوەندم بە کەسایەتییه کوردەکان لە بەغدا ۱۸۸

بهشی پینجه م

- ۱۹۲ چەند وئستگه یه کی خیرا پاش گه رانه وەم بۆ هه ولیر
- ۱۹۳ ژیانم له دوای خانه نشین بووم
- ۱۹۵ هاتنم بۆ هه ولیر
- ۲۰۲ چیرۆکی قاچ شکانه که م
- ۲۰۷ هاتنی ژماره یه ک مامۆستای میسری بۆ سەرداتم
- ۲۰۹ ماستەر نامه یه ک له سەر بیرو را ئوصلیه کام
- ۲۱۰ سەر له نوێ سەردانی سەرسیان
- ۲۱۲ سەردانی دکتۆر ته ها جابر عه لوان
- ۲۱۵ ریزلینانم له لایه ن په یوه ندی جیهانی ده رچوانی ته زه ره وه
- ۲۲۷ نه و خه لات و ریزلینانانە ی پیم به خشراوه
- ۲۲۹ کۆلیژی حدبا له موسڵ هۆلێکی وانه وتنه وه ی کرد به ناوی منه وه
- ۲۳۰ سەردانی تورکیا بۆ چاره سه رکردن
- ۲۳۳ به شداری ناههنگی به ره نگاری بونه وه ی توندوتیژی دژی ئافره تان
- ۲۳۵ به سه رهاتی نووسین و چاکردنی کتیبی (التبیان لرفع غموض النسخ في القرآن) ..
- ۲۴۱ دانراوه کام
- ۲۴۱ پاشکۆی وینه کان

دهوران دهولەتت لهدەست ئەستیی^٧
بەلام ناوی چاک تا سەر ئەمیی^٧
نیەتت چاک ییت کار ئەبەیتە سەر
درەخت زر نهییت هەر بو^٧ت دیتە بەر

به‌نشی سیییه‌م

ژیانی نیمامه‌تیم له سوپا

(۱۹۵۶-۱۹۷۲ز)

چۆن بووم به ئىمام

له پاش ئهو ههموو ناخوشيه و دژايه تيهى كرا
له گه لم له لايه ن هه ندئ له ماموستايانى ئايىنى
سليمانيه وه، جگه له تهنگ و چه لمه و ناخوشى ژيان،
بريارم دا كه به نهيتى بچمه جوړىكى ترى ژيانه وه،
به شيوه يه كى وا كه دوورم نه خاته وه له ئايىن، پرسم به
هه ندئ دۆست و برادر كرد، يه كيك له وانه (ئه حمه د
فه مى جوان پۆيى) بوو، ئه ميه ش ئه زمونىكى زۆرى
هه بوو له ژياندا، به هه موومانه وه بريارمان دا بچم

بىم به ئىمامى سوپا، چونكه پيشه يه كى ئايىنيه و دوور ده كه ومه وه له شىوازى ژيانى
مه لايه تى و ته دريس و مزگه وت.

چووم بۆ كه ركوك بۆ لای ئىمامه كانى سوپا كه هه موويان كورد بوون، بۆ ئه وهى
تيبگه م له م وه زيفه يه له هه موو روويه كيه وه، به تاييه تى پيويستيه كانى دامه زراندم،
له پاش ئه وه هه موو هانيان دام له سه ر ئه م بيروپايه، نامه م نووسى بۆ كاك (يحيى
چورستانى) له به غدا، كه ئه گه ر ئىمامه تى سوپا داواكرا پيتم بليت و ئاگادارم بكات.
له پاش ماوه يه كى كه م هه وائى بۆ ناردم كه پرۆم داواكارى به ك بنووسم بۆ وه زاره تى به رگرى
(دفاع) بۆ به شداربووم له تاقى كرده وهى ئىمامى سوپا.

كاتى چوومه به غدا بينيم ئه م ئاگادارى بهى داواكردنى سوپا بلاوكرا وه ته وه و - ٤٣ - كه س
خۆيان ئاماده كرده و بۆ تاقى كرده وه، به منه وه بوون به - ٤٤ - كه س، به لام رۆژى تاقى
كرده وه كه ديارى نه كرابوو.

خوا ليخوش بوو كاك مه لا عومه ر ديبه گه يى، مزگه وته كهى له پال وه زاره تى به رگريدا
بوو، تكمال لى كرد كه هه ركاتى ك رۆژى تاقى كرده وه كه ديارى كرا به زووترين كات هه وائم
بداتى. ئه ويه ش به ئيىنى دا كه ئاگادارم بكات.

كه گه رآممه وه سليمانى وام به باش زانى كه پرسىك به قازى شىخ محمدى خال بكه م
چونكه زۆر زاناو دانابوو، زۆر منى خوش ده ويست، كاتى كه باسه كه م كرد بۆى كه نيازى كى
وام هه يه زۆر پيى تىكچوو پيى ناخوش بوو، له دژى ئه م بيروپايه م وه ستا، پيى وتم ئه م ئيشه

چۆن بووم به ئىمام

لەپاش ئەو ھەموو ناخۆشەو دژايتەى کرا
لەگەلم لەلایەن ھەندى لە مامۆستايانى ئايىنى
سليمانىيەو، جگە لە تەنگ و چەلمەو ناخۆشى ژيان،
بريارم دا کە بە نەيتى بچمە جوړيکى ترى ژيانەو،
بەشيوهه کى وا کە دوورم نەخاتەو لە ئايىن، پرسم بە
ھەندى دۆست و برادر کرد، يەکتک لەوانە (ئەحمەد
فەھمى جوانزويى) بوو، ئەميش ئەزمونىکى زۆرى
ھەبوو لە ژياندا، بە ھەموومانەو بربارمان دا بچم

بىم بە ئىمامى سوپا، چونکە پيشەيه کى ئايىنيەو دوور دەکەومەو لە شىوازي ژيانى
مەلايەتى و تەدرىس و مزگەوت.

چووم بۆ کەرکوک بۆ لای ئىمامەکانى سوپا کە ھەموويان کورد بوون، بۆ ئەوێ
تیبگەم ئەم وەزىفەيه لە ھەموو ڕوويەکىيەو، بە تايبەتى پيويستىيەکانى دامەزراندنم،
لەپاش ئەو ھەموو ھانىيان دام لەسەر ئەم بيروپايە، نامەم نووسى بۆ کاک (يحيى
چورستانى) لە بەغدا، کە ئەگەر ئىمامەتى سوپا داواکرا پيىم بليت و ئاگادارم بکات.
لەپاش ماوہيه کى کەم ھەوائى بۆ ناردم کە برۆم داواکاريەک بنووسم بۆ وەزارەتى بەرگرى
(دفاع) بۆ بەشداربونم لە تاقىکردنەوێ ئىمامى سوپا.

کاتى چوومە بەغدا بينيم ئەم ئاگاداريەى داواکردنى سوپا بلاوکراوہتەو - ٤٣ - کەس
خويان ئامادەکردوہ بۆ تاقى کردنەو، بە منەوہ بوون بە - ٤٤ - کەس، بەلام رۆژى تاقى
کردنەوہ کە ديارى نەکرابوو.

خوا ليخوش بوو کاک مەلا عومەر ديبەگەيى، مزگەوتە کەى لەپال وەزارەتى بەرگریدا
بوو، تکام لى کرد کە ھەركاتيک رۆژى تاقىکردنەوہ کە ديارى کرا بە زووترين کات ھەوالم
بداتى. ئەویش بەليني دا کە ئاگادارم بکات.

کە گەرنامەوہ سليمانى وام بەباش زانى کە پرسينک بە قازى شيخ محمدى خال بکەم
چونکە زۆر زاناو دانابوو، زۆر منى خوش دەويست، کاتى کە باسەکەم کرد بۆى کە نيازىکى
وام ھەيه زۆر پيى تيکچوو پيى ناخوش بوو، لە دژى ئەم بيروپايەم وەستا، پيى وتم ئەم ئيشە

لايه قى تو نيبه، تو خوښنده وارى، به لكو بو فلان و فلان باشه كه بوون به نيمامى سويا،
 وتم چارم نيبه، وتى چارت لاي منه، ميرى به نياز به پهمانگايه كى نيسلامى بكا ته وه، من
 ههول نه دهم تو بكهين به بهر پوه بهرى، وه كو جازان خزمه تى زانست و تاين ده كه يت،
 ژيان شت با شتر ده يت، مه لايه تيشت له كوزل نه بيتته وه، منيش به دل و به گيان بو چونه كه يم
 په سهند كرد، به لېنم دايه كه نه چم بهر وه پيرى هم نيشه وه، له پاشا وازم هينا له
 خونا موده كردن بو تا قى كردنه وهى نيمامى سويا، به لام (نه وهى لاي بهنده خه ياله لاي خوا
 به تاله)، پيغه مبهري خوا (ﷺ) له سهر نه مه فهرمو يه تى: ((اذا اراد الله شيئا هيا
 اسبابه)) واته: نه گهر خوا ويستى نيشى بكات له پيشا هويه كاني بو ناماده ده كات.

كاتيك كه نزيكى تاقير كړنه وهى نيمامه تى هات تنگ و چه له مديه كم تووش بوو كه
 پالى پتوه نام بو نه وه نه ك ته نيا مه لايه تى به جى بيلم، به لكو له گه ليا شارى سلېمانى
 به جى بهيلم، نه وهش نه مه بوو خانويه كم گرت به كرى به (۴) دينار، له حاجى مه لا
 مارف، خواره وهى دوو ژور بوو، دامن به كرى به دوو مال، ههريه كى به دينار يك، سه روه
 دوو ژور بوو بوو خومان، كاك عبدالله ي ناموزام و خالى منداله كان له مالى نيمه
 ده پويند، له پولې پينجه مى ناماده بى بوو، كه دوا قوناغى ناماده بى بوو نه و كاته،
 پياوړى كى به نه ده ب، شهرمن و زيرك بوو، به لام يه كيك له كرچيه كاني خواره وه روژيك
 پنى وتم ده بى عبدالله له مزگوت بنويت و له مالى نيوه نه يت، منيش وتم مه به ست
 چيه؟ وتى: من رازى نام پياوړى غه ريه بيتته هم حدوشه يه وه، وتم: عبدالله ليړه كه سى نيه
 له من زياتر، براى خيزانه كه مه و كورى مامه، نه گهر تو پيت خوش نيه پرؤ بوو شويتى كى تر
 خانو بگره، وتى نه نه روم و نه ريگا نه دهم عبدالله بيت به م ماله دا، منيش وام به باش زانى
 كه له گه ل يه كيكى و هادا نه چمه كيشه وه، چووم بو لاي چند كه سيك له پياوه كاني
 گه ركه كه و داوام لى كردن كه يارمه تيم بدن هم پياوه نه و ژوره به جى بهيليت و بهيت بو
 ژورويكى تر بو نه وهى تووشى شهر و ناژاوه نه يم، هم پياوړه هه موويان لايه نگرى كابراى
 خه لوزرو شيان كرد، وتيان حه قى خويه تى كه نه چي ته دهر وه، با ناموزاكه ت له مزگوت
 بى و نانى بوو بهرن بوو مزگوت. منيش كه نه و قسه يه م لى بيستن، له و كاته وه پيشه
 مه لايه تيم له بهر چاو كه وت، نه گهر شتيكى زور پتويست نه يت پيم خوش نيه بچمه وه بو
 سلېمانى، هه رچنده سلېمانى زور كه سى خوشه ويستى ليه و كانگاي كورد ستانه.

خوشبهختانه له پاش دوو روژ بروسکه یه کم بو هات له لایهن کاک مهلا عومهرده و تی دوو روژی تر تاقیکړنه وه دهست پیډه کات، منیش له سر نه و به لینه ی دام به قازی شیخ محمدی خال، خوم ناماده نه کړد بو، به لام پشتم به ست به خواو که و تمه ری بو به غدا، چووم به شداریم له و تاقی کړد نه و یه دا کړد، له نه نجامدا له و - ۴۴ - که سه ته نها چوار که س ده رچوون، دوو کورد و دوو عه رب، کورده که ی تر جه نابی کاک عبدالحمید شیروانی بو، خوی لی خوش بیټ، خه لکی هه ولیر بو.

له پاشان گه رامه وه سلیمانی داویان لی کړدم که جل و بهرگی نیمامه تی ته واو بکه م و دوا ی هه فته یه ک ناماده بيم، له و ماو یه دا هه موو شتی کم ته واو کړد و کاریکی وام نه کړد که که س بزانیټ، چووم بو به غدا، تیر نه گه رامه وه بو سلیمانی.

له فوجی - ۳ - لیوا ی - ۱۹ - له جه له ولا که عبدالسلام عارف فرمانده ی فوج بو دامه زرام و عبدالکریم قاسم فرمانده ی لیوا بو.

سهره‌تای ژيانم له سوپا

شده به شه‌مهنده‌فهری پله‌دوو له‌سهر بوودجه‌ی سوپا له به‌غداوه چووم بۆ جه‌له‌ولا، کاتژمیر دووی شهو گه‌یشتم، له‌وی که دابه‌زیم، ئینزیاتیکی سهربازی بردمی بۆ یانه‌ی نه‌فسه‌ران، بۆ به‌یانی که ریکه‌وتی ۸/۱۰/۱۹۵۵ بوو، نانوس کرام له فوج، نهو رۆژه چووبونه دهره‌وه بۆ مه‌شق کردن له دورو‌پشتی قه‌لای شیوانه له تزیکی که‌لار، به‌م جوړه بۆ یه‌که‌م جار ده‌رگای ژيانی مه‌لایه‌تیم له‌سهر خۆم پیوه‌داو ده‌رگای ژيانی ئیمامه‌تی سوپام کرده‌وه له‌خۆم.

ئیمام له سوپادا هه‌موو مافیکی نه‌فسه‌ریی هه‌بوو، بۆ یه‌که‌جار به ئیمامی پله-۴- داده‌مه‌زیت، خه‌تیکی ته‌ده‌نی له‌سهر جبه‌که‌ی له‌سهر قۆلی، هه‌موو مافیکی ملازم دووی سوپای هه‌یه، هه‌روه‌ها وه‌کو هه‌موو نه‌فسه‌ریک چوار سال جارێک پله‌که‌ی به‌رز ده‌گریته‌وه (ترفیغ) به مه‌رجێک له تاقی کرده‌وه‌دا سه‌رکه‌وتو‌بیته له پله-۴- ده‌بی به -۳- وه به -۲-، ئینجا پله‌یه‌ک، له‌پاشدا ده‌بیته به (درجه ممتاز) لهو پله‌یه‌دا راده‌وه‌ستیت که هه‌موو مافیکی نه‌فسه‌ری (مقدم) ی هه‌یه، واته نهو نه‌فسه‌ری که تاج و نه‌ستی‌یه‌کی هه‌یه، پیش سێ سال له کوتایی ژيانی سوپام گه‌شتم به پله نایاب (درجه ممتاز)، له دوا‌ییدا خانه‌نشین بووم له سوپا.

یه‌که‌م رۆژی ژيانم له سوپادا به‌م جوړه ده‌ستی پیکرد، شه‌وی ۷-۸/۱۰/۱۹۵۵ به شه‌مهنده‌فهریک له به‌غداوه برده‌یان بۆ جه‌له‌ولا، له‌وی برده‌یان بۆ یانه‌ی نه‌فسه‌ران، نزیکه‌ی کاتژمیر سێ شه‌و بوو برده‌یان بۆ ژووریک پاک و خاوین، هه‌موو پینو‌ستی‌یه‌کانی هه‌وانه‌وی تیا‌بوو، نهو شه‌وه نه‌خه‌وتم، بیرم له رۆژه‌کانی پیشووی ژيانم ده‌کرده‌وه، وه‌کو فلیمیک له می‌شکه‌دا ده‌هاته‌وه به‌رچاو، له هه‌مان کاتدا بیرم له پاشه‌رۆژی ژيانم ده‌کرده‌وه، به‌لام نهم ده‌زانی پاشه‌رۆژی نهم ژيانه چییه؟

لهو ساته‌دا دیم گۆڤاریک له‌سهر می‌زه‌که‌ی ته‌نیشتم دانرا‌بوو، که کرده‌وه بینیم وتاریکی (ابو‌العلاء المعري) تیدا‌یه، که فدیله‌سوف و شاعیریکی به‌ناوبانگه، ناو‌نیشانی نووسراوه‌که نه‌مه‌بوو (ما هذا التکال‌ب علی الدنیا؟) واته نهم شه‌ره‌سه‌گه چییه له‌سهر ته‌ماعی دونیا؟ منیش له‌دلی خۆمدا وتم نه‌مه منیش ده‌گریته‌وه، وازم له وتنه‌وه‌ی ده‌رسی نایینی هینا، هاته‌م نهم دونیا تازه‌یه‌وه. ئینجا نه‌مه بووه هۆی نه‌وه‌ی زیاتر خه‌وه‌که‌م ب‌روات و بزری.

به يانی هات، نوژم کرد و نانیان بۆ هینام، له پاش نان خواردن به ئوتومبیلێکی سه ربازی چووم بۆ قه لای شیروانه. بۆ یه کهم جار چوومه لای (عبدالسلام عارف)، که ته و کاته (مقدم الرکن) و (امر الفوج ۳/ ۱۹۷) بوو، زۆر به گه رمی به خیرهاتنی کردم، پاش نه وه خه مه یه کیان بۆ هه لدام، چوومه جیهانیکی زۆر جیاوازه وه، چهند روژێک له وێ ماینه وه. هه موو نه فسه ره کان به یانی و نیوه پۆ و ئیواره له چیشته خانه ی نه فسه ره کان کۆده بوونه وه و نانیان ده خوارد، هه ر نه فسه رێک که ده هات (تخیه) سه لامی ده کرد له ئامیر و کلاره که ی به که پره که وه هه لده واسی، پاشان به سه ری پوتی داده نیشت و نانی ده خوارد.

منیش له بهر نه وه ی سه ر رووت کردم به لاره جوان نه بوو، به جبه و میزه ره وه دانه نیستم نام ده خوارد و (تخیه) م بۆ ئامیر نه ده کرد.

له نیوان ئه م نه فسه رانه، کاک نوری ره شید کۆری شیخ ره شیدی عه بابیه یلی بوو، که بوو به دلسۆزێکی خۆشه و یستم، ماوه ی سێ ساڵ به یه که وه ژیاين. عبدالسلام عارف پیتی وتبوو: ئیمام فیری ناخواردن بکه. نه ویش به منی وت: کاتی که هاتیته ژووره وه، ته گه ر ئامیر دانیشته بوو وه کو نه فسه ره کانی تر (تخیه) بکه، جبه و میزه ره که ت هه لواسه، ئینجا دا بنیشه بۆ نان خواردن.

منیش به و پیتیه هه ستام و تکام لی کرد که هه رچی په یه وندی هه یه به ژیا نی سوپا وه پیم بلی، با تووشی هه ل نه م.

پاش هه فته یه که که هیشتا له قه لای شیروانه بووین، شه وێک له خه ومدا دیم له سه ر ئاوده ست دانیشته ووم، دیم سه رم رووته و میزه رم به سه ره وه نییه، که به یانی له خه و هه ستام هه ر بیرم له و خه وه ده کرده وه، چونکه خۆم به تاوانبار ده زانی که وازم له ته دریس هینا وه، خۆم له بهر خۆمه وه مانای خه وه که م لیکدا یه وه به م جۆره، که ئاوده ست ته ماعی دنیا یه، میزه ریش نیشانه ی ئایینه، واته من وازم له ئاین هینا بۆ ته ماعی دنیا. جا له سه ر ته و بیروبا وه بریارم دا واز له ئیمامه ت بێتم و بچمه دنیه کی باش و مه دره سه یه کی ئایینی پێک به یتم، له بهر نه وه (استقاله) یه که م نووسی بۆ وه زیری به رگری له رێگه ی ئامیرفه و جه وه، روژتم بۆ خیمه که ی عبدالسلام که داواکاری به که م پێشکه ش بکه م.

له رێگا تووشی کاک شیخ نوری شیخ ره شید بووم، برده می بۆ خیمه که ی خۆی و وتی بۆچی (استقاله) ده که یت، منیش هۆکه یم بۆ روون کرده وه، وتی: کاتی که له سلیمانی بووی چهند که س له پشته وه نوژی ده کرد؟ وتم: له نیوه پۆ و عه سردا جگه له فه قێکان یه که س

شيخ نورى شيخ رحمتيد

نوښى ده كړد كه پټيان نهوت (توفيق) به گ،
دوكانى داناږو له تهنشت مزگه وته كهدا، يه كى
بوو له ناغاو پياو ما قول له كاني شارى بانه، له كاتى
خویدا ههوت برابوون، شه شيان به دوژمنايه تى
كوژرابوون، شه ویش له ترساندا هه له اتبوو بو
سلیماني، زور جار پيى دوتم ته گهر من بمرم كى
نوښ له دواته وه ده كات؟ به لام ئيواران نوښ كره كان
ته بوون به په نجا كه س.

كاك نوري وتى: هم فوجه كه تو بوويت به
ييمامى، هم مويان موسلمانن و ژماره يان له -
۷۰۰- كه س زياتره، بويه تو كراوى به ييماميان،
هر چيپه كه پتويستى ئاين هه يه فيريان بكهيت،

واته ليړدش ئيشه كهت خرمه تى ئاين و زانباريه. جگه له ودهش موچه كهت باشه ده توانى
منداله كانتى پي پي بگه يه نيت.

منيش په شيمان بوومه وه، موچه ي سوپام (۴۵) دينار بوو، كاتيك كه هى نه وقاف (۹)
دينار بوو، كاتيك كه ودرم ده گرت ديسان بيرم له مه ده كرده وه دهموت كهى حه لاله؟ كهى
نه وده نده ئيش ده كه م تا حه لالى بكه م. نه مه ش ديسان بوو به خوليا له سه رما. شه وو روژ ههر
بيرم به لاي ته دريسه وه بوو، هيچ دلم نه ده چوو به لاي پارو پولدا، چونكه خوښندنى ئايمنى
ريگه ي نه دا بووم له ژياندا كه پول له كى و پارو په رست بم.

ئينجا نامه يه كم نووسى بو حاجى قادري جبار له سليمانى كه يه كيك بوو له
خوشه ويست و دلسوزه كام، داوام لي كړد به عبدالله لوتفى بليت بمكات به مه لاو موده ريسى
ته مزگه وته ي دروستى ده كات له سليمانى مانگى به -۲۵- دينار، ليړه موچه كه م -۴۵-
ديناره، واز له -۲۰- دينارى دينم بو خوا. وه لامى نامه كهى دامه وه وتى: -۱۵- دينار
ده دات به موچه. جاريكى تر نامه م بو نووسيو وه، وتم به -۲۰- دينار ههر رازيم، وه لامى
دامه وه وتى: ههر -۱۵- دينار ده دات. منيش وازم لي هينا.

کورتیهك له ژبانی شیخ نوری شیخ رهشید:

شیخ نوری شیخ رهشید

له عه‌بابه‌یلی هاتوته دنیاوه، خویندنی سهره‌تای له هه‌له‌بجه و ناوهندی له سلیمانی ته‌واوکردوه، له سالی ۱۹۴۸ ناماددیی سهربازی له به‌غدا ته‌واوکردوه، که‌سایه‌تیه‌کی پیشکه‌وتنخواز و یه‌کیک بووه له ریک‌خراوی ته‌فسهره‌ نازادی خوازه‌کان که هه‌ستاون به به‌ریاکردنی شورشی ۱۴ ته‌موز، سالی ۱۹۴۸ به ته‌فسه‌ری چوده‌ته فه‌له‌ستین، ۱۹۵۶ بو ئوردن.. له سالی ۱۹۶۸ کراوه به به‌ریوبه‌ری گشتی کارگه‌ی چمه‌نتوی سهرچنار، له سالی ۱۹۷۴ کراوه به پاریز‌گاری سلیمانی له‌سه‌ر داوای خو‌ی وازی هیتاوه، له سالی ۱۹۷۴ بوته نه‌مینداری گشتی دارایی و نابووری له هه‌ولیر، خوی گه‌وره به به‌هه‌شتی شاد بکات .

من و مه‌لای جه‌له‌ولا

۱۹۵۶

خۆم و فه‌قیکانم له جه‌له‌ولا

حاجی رحیم خۆی و کۆره‌کانی سه‌روکاری ریکای ئاسنینی شه‌مه‌نده‌فه‌ری ده‌کرد، که له جه‌له‌ولاوه ده‌چوو بو به‌غدا، پیاویکی زور باش بوو، کوردیکی زور پاک بوو، وتم: کاک حاجی من موچه‌که‌م مانگی -۴۵- دیناره، مانگی -۱۰- دیناری له ده‌می مندا له‌کام ده‌گیرمه‌وه، ده‌یده‌م به دوو فه‌قی بو ژیانیان، بو ئه‌وه‌ی ده‌رسیان پی بلیتم، بو ئه‌وه‌ی دوور نه‌که‌ومه‌وه له‌و رده‌شته‌ی که له‌مه‌رپیش له‌سه‌ری بووم، توش بو خوا ژووریکیان بو په‌یدا بکه که تیايدا بژین و منیش دواي ده‌وام ئیواران وانه‌یان پی بلیمه‌وه، ئه‌م ئیشه خزمه‌تی نایین و کوردی تیدا به، خواش پاداشتی هه‌ردوولا مان ده‌داته‌وه.

کاکه حاجی ژووره‌که‌ی په‌یدا کرد و منیش دوو فه‌قیکه‌م په‌یدا کرد، به‌لام هیشتا ده‌ستم به ئیشه‌که نه‌کردبوو، هه‌واله که گه‌یشته لای مه‌لای مزکه‌وته‌که‌ی جه‌له‌ولا، (حاجی مه‌لا شیخ

تاهير بهرزنجی)، ئهم مهلايه پياويکي زور چاک بوو، کاتيک هاتينه جه لهولا دهغوته کردین و زوری سوپاس دهکم، بهلام نازام بوجی مهلا لهناو خوياندا زور ناکوکن لهجياتی نهووی کومه کی يه کتری بکهن خهريکی پاشقل گرتن له يه کترن، هدریهک وادهزانیته که نهووی تر زیان به مافی دهگهیهنیته، ئهم رهوشته شتیکی زور ناشیرینه بۆ پیاوانی ئایینی، چونکه ههركهسینك بهراستی موسلمان بی، دهبی فروفیل لهژیر جبهه و میترهکهیدا نهیته، وهکو ئالتونی پالفتهکراو وایته. بهلام بهداخوه زور کهسم دی لهژیاندا وتهی جوریک بوو و کردهوی جوریکی تر بوو.

روژیک چووم بۆ مزگهوت بۆ نوژی عهسر، مهلا شیخ تاهیر پینی وتم لهپاش نوژ مهچوره دهروه نیشم پیته. جا لهپاشا پینی وتم: بیستومه فهقیته راگرتوه و دهرسیان پی دهلیته؟ وتم بۆ ئهمه شتیکی خراپه؟ ئهگهر بهکاری دنیایی دهزانیته من زهکات و سهرفیتهی دییه کهت لی داگیر ناکهم، چونکه من له سلیمانی موچهکه (۹) دینار بوو، لهگهله نهووش سهرفیتهو نیسقات و خیر و خیراتی کهسم وهرنهگرتوه، نیستا لیته من که ئیمام موچهکه (۴۵) دیناره، موچهی ئهفسهريکی سوپایه، زوری زیاده، لهبهر ئهوه زیادهکهی دهدهم به فهقی بۆ خزمهتی ئاین، ئهگهر ئهمه به خزمهتی خواپی نهزانی، دهیته یارمهتیم بدهیت بۆ نهووی ههردوو کمان هاوبهشی بکهین له خزمهتی زانایی و ئایینی دا.

له پاشان وتی: من ئهم قسانه ناچی به گویمدا، من بیستومه تۆ له سلیمانی لهسهر سیاست دهراویته، من ماموستایهکم ههیه موفتی خانهقینه (حاجی مهلا ئهمده مهلا رهسول)، دهتوانی به (جر القلم) متصرف فهسل بکات، ئهگهر واز لهم بیروباوهره نههینیت تووشی نان پراویت دهکم.

وتم: مهلا، نان خودا دهیدات، بهنده ناتوانیته بیپرته، خوت و ئهه ماموستایانهی پیی دهنازن لهلای من هیچ بایهختان نیه، من خوا دهزانی لهسهر چی سلیمانی بهجی هیشت، مهلا ههر مهلايه، ئهه مهلايهی که له سلیمانی نهیهیشت تهدریس بکهم، ههر برای ئهه مهلايهیه که به (جر القلم) یتک متصرف فهسل دهکات، بهلام بزانه ئهه فهقییهی که من دهرسی پی دهلیم، دهیته به مهلايهکی وهکو جهنابت، لهبهر ئهوه هیچ تهدریسیته به مهلاو فهقی نالیمهوه.

تهنگ و چه له مه ی صدیق مستهفا

گیروگرتی مه لای جه له ولا ته وار نه بوو، تا صدیق مستهفا، که نه وکاته له سوپادا مقدم بوو، یاریده ده ری عبدالسلام عارف بوو، تهنگ و چه له مه یه کی تری بۆ دروست کردم، نه مهش بهم شتویه بوو.

له سلیمانیه وه هاتین خانویه کمان به کری گرت، نه سعده دی کورم له وی له دایک بوو، جینگه که مان زۆر ناخۆش بوو، ئارمان نه بوو، ده بوايه به ته نه که ئارمان بۆ بهینایه، کاره بامان نه بوو، به لām له و کاته دا خانوی زۆر باشیان دروست کردبوو له سه ر ناوی سیوان (دیالی) بۆ نه فسه ره کان، نه وکاته هه ر نه فسه ریك چوار دیناری وهرده گرت بۆ کریی خانوو، نه گه ر خانوویان بدابایه تی، چوار دیناره که یان ده بری له موچه که ی. نه و خانوانه ی کرابوون هه مووی به ته نیشته یه که وه بوون، به لām چواریان به ته نه ها دروست کرابوون بۆ ئامر و ئامر فهوج. وتم به عبدالسلام عارف: جینگه که مان زۆر خراپه، وتی له سه ر مه سئولیه تی من بچۆره یه کیك له و چوار خانووه وه، وتم هیشتا کاره بای نیه، وتی بچۆره ناوی با له کیست نه چیت، کاره با له دراوسیکه ت وهربرگه.

منیش که گواسته وه زۆر نایاب بوو، گه وره بوو، هه ر چوارلای باخ بوو. پاشان صدیق مستهفا له هه موو خانووه کان خانوی به رنه که وت، چونکه له خانوویه کی کۆنی سوپادا بوو، هه رکه س له خانوی میریدا بوايه، خانوی تریان نه ده دایه. ئینجا صدیق مستهفا منی به گیله پیاو زانی و وتی ده بیت بیسته خانوه که ی من و من بچمه خانوه که ی تۆوه وه، چونکه تۆ ئیمامی و من یاریده ده ری (معاون) ئامرفه وجم. وتم: من ئیمام و نه فسه رم له یاسای سوپادا، هیچ جیاوازییه ک نیه له نیوان نه فسه ریك و وه زیری به رگریدا. (نه وکاته نوری سه عید بوو، جگه له وه ی سه ره ک وه زیران بوون)، وتم: نه و چوار دینار وهرده گرتی بۆ خانوو، منیش هه ر نه و چوار دیناره وهرده گرم. وتی: ئاخه ر نه و خانووه بۆ ئامره کان کراوه. وتم: تۆ یاریده ده ریت، هه رکاتیک بوویت به ئامر، بۆت چۆل ده کم.

چوو شکاتی لی کردم لای ئامر لیوا، که (نازم ته به قچلی) بوو، ناردی به دوامدا، نه وه ی وتبووم به صدیق مستهفا به ویشم وت، وتی: له به ر دلّی من بگوئیزه وه خانوه که ی

ئەو، با تەوشی تەنگ و چەلەمە نەبیت. و تەم: مەن رەهاتووم بە تەنگ و چەلەمەو هێچ ناترسم. و تەم: ئە سوپا دەچمە دەرەوە بەلام ئەو خانووە ناچمە دەرەوە.

بینیان گێلەپیاو نیم، شتەکیان کرد بە رەسمی، منیش دەمزانی ئەمە شتیکی ناردوايه، نامەیه کم نووسی بۆ قاندا فرقه، خوا لێخۆشبوو (غیب رەببەیی)، کە لەپاش شۆرشێ چواردەوی تەموز ١٩٥٨ بوو بە سەرۆکی ئەنجومەنی سیادهی عێراق، ئەویش تەلەفۆنی بۆ (نازم تەبەقچلی) کرد کە وازم لێ بهێنێ و ئە خانووە کەدا بمێنمەوه.

صدیق مستەفا کە زانی دەستی لە بن هەمانە کەوه دەرچوو، هات خۆی کرد بە برادەرم، رۆژێک پرسیاریکی کرد و وتی: بۆچی پیغەمبەرەکان زۆریان لەناو عەرەبدا بوون، و تەم: چونکە جینگە کە ی ئە ناوەراستی سی پارچە ی تردایه، لەبەر ئەوهی بەو شیوهیه ئەو پیغەمبەرەکان دینه کە یان بلاییتەوهو روناکی ئاینەکان لە دورگە ی عەرەب کە ناوەراستی جیهانە بەم لاو بەولادا بلاییتەوه.

وتی: نا وا نیه، چونکە خوا فەرموویهتی ئەگەر عەرەبم بۆ چاک بکریت هەموو گەلەکانی تر چاک کردنیان ناسانە.

بەراستی ئەم وەلامە ی زۆر راست و جوان بوو بەسەر خۆیدا چەسپا، چونکە خۆی کە بوو بە نامرلیوا لە سلیمانی لە ١٩٦٣، کاتی ک دەستی کرد بە لەسێدارەدانی ١٨ کەس لە دینی سیاره لەسەر رینگە ی (دەریندێخان- سلیمانی)، ئەو ١٨ کەسە ی گوللەباران کرد، پەيوەندیان نەبوو بە پیشمەرگەوه، کە ئەوهو پیش هێرشیان کردبوو سەر سوپا. هەر وهه دواتر کە چوو سلیمانی، (منع التجول) ی کرد، سەدان کەس ی زیندان کرد و دوا یی زیندەبەچالێ کردن.

ئەمە ئەو پیاوه موسلمانە عەرەبه بوو کە بە ئیسلام چاک نەکرا.

تاقیکردنه‌وه‌ی سیی ناوه‌ندی

له‌پاش نه‌وه‌ی ده‌ست به‌ردار بووم له هم‌موو شتیځ و هم‌موو شوینیځ، نه‌متوانی ه‌ندی له کاتی خوم به‌خت بکه‌م له‌پیی د‌رس و تنه‌وه‌دا، زانیم که ناتوانم بېم به ماموستا، بریارم دا بېم به قوتابی، چووم بۆ لای به‌پړیوه‌به‌ری قوتابخانه‌یه‌ک، وتم من بړوانامه‌ی شه‌شی س‌ره‌تاییم ه‌یه، ده‌مه‌ویت تاقی کردنه‌وه‌یه‌کی د‌ره‌کی سیی ناوه‌ندی بده‌م، وتی باشه، به‌لام نیمه تاقیکردنه‌وه‌ی یه‌که‌می ناوه‌ندی و دووه‌می ناوه‌ندی ده‌که‌ین، نه‌گ‌ر له‌و تاقی کردنه‌وانه‌دا س‌ره‌که‌وتوو بوویت، ناوه‌که‌ت ده‌نیرین بۆ خانه‌قین بۆ نه‌وه‌ی له تاقیکردنه‌وه‌ی وه‌زاری به‌شدار ی بکه‌یت.

منیش کیتی بی نه‌و دوو پوله‌م په‌یدا کرد و خوم ناماده‌کرد بۆ نه‌و تاقی کردنه‌وه‌یه، ه‌ر روزه‌ی ده‌چووم له ژووری به‌پړیوه‌به‌ردا تاقی کردنه‌وه‌ی وانه‌یه‌کم ده‌دا، روژیک د‌ره‌سه‌که‌م میژوو بو، پرسپاره‌که نه‌مه‌وو: (ماهی اسباب الفتوحات الاسلامیه؟)، ماموستایه‌کی میژوو له ته‌نیشتمدا دانیشتبوو ناوی (ضیاء) بو، سوخرمه‌یه‌کی لی دام وتی: (گول جوع جوع)، واته: (برسیتی پالی نا به ع‌ره‌به‌وه که شه‌ر بکه‌ن و نه‌و ولاتانه‌ی که نیستا تیایدا داگیری بکه‌ن).

دوای شوړشی ۱۴ی ته‌مووز د‌ره‌که‌وت نه‌م ماموستایه بیروباوه‌ری کومه‌نیستی بو، هم‌موو جاریک پیښ کومه‌نیسته‌کان ده‌که‌وت و ده‌یوت: (الحزب الشیوعي یريد الاستیلاء علی الحکم).

نه‌و روزه‌ی تاقیکردنه‌وه‌ی بیرکاریم ه‌ه‌وو، باوکم و ه‌ندی له خزمانی ترم ه‌اتبوون بۆ جه‌له‌ولا، له‌ریځگی نه‌ویوه له‌به‌ر من ده‌چوون بۆ حج، شه‌و دوای ناغواردن به‌جیم هیشتن له ژووری میوان، چوومه ژووری نووستن بۆ خویندن، خوالیخو‌شبوو (حاجی حه‌مه‌جان) ه‌ات به‌توره‌یی وتی: نیمه بۆ لای کی ه‌اتووین؟ منیش وتم: به‌یانی تاقیکردنه‌وه‌م ه‌یه، نه‌گ‌ر لای نیوه دانیشم ناتوانم وه‌لام بده‌مه‌وه، تاقیکردنه‌وه‌که‌م له‌کیس ده‌چیت، به‌لام نیوه له‌کیس ناچیت. وتی: نه‌گ‌ر مردین و نه‌ه‌اتینه‌وه؟ وتم: له‌جیځ‌گایه‌کی پیروز د‌ه‌مرن، خوا لی‌تان خو‌ش ده‌ییت. ه‌ر له ژووره‌که‌ی خوم مامه‌وه، نه‌چوومه لایان.

دواى تهواوبوونى تاقى كردنه وه كان، چووم بۆ خانه قين كه تاقى كردنه وهى سىى ناوه ندى له وى بو، ئۆتۆمبيله كه له رى په نچهر بو، دواكه وتين، كاتىك گه يشتم له قوتابخانه ده بينم قوتابيه كان (٢٠) خوله كه چونه ته ژووره وه، له بهر نه وه رى گه يان نه دا بچمه ژووره وه، به لام له بهر جبهه و مېزه ره كه م به سه ره وه بو، به رى به رى قوتابخانه كه رى زى گرتم وتى: له سه ر مه ستوليه تى من بچۆره ژووره وه.

ئه و رۆژهى تاقى كردنه وهى ئىنگليزىم هه بو، خوالى خوش بو (مامه عبدالرحمن)م هاتبو، نه گه ر به جىم به يشتايه بۆ خویندن عاجز ده بو، نه گه ر به جىم نه هيشتايه، هيشتا كتيبه كه م ته واو نه كردبو، له بهر نه وه بريارم دا ئه وهى ده بخوینمه وه بۆى بكه م به هه رامى. گه يشتمه سه ر چىزكى ئه و پياوهى گره وى كرد كه به (٨٠) رۆژ به ده ورى زه ويدا بسورپيته وه تووشى ناخوشى بو تا رزگارى بو و گه يشته وه شوینى خۆى. كاتىك له قسه كه م لىبوومه وه، مامم وتى: (ئاپايه نما كه رى؟) واته: ئه م پياوه نوێژى ده كرد؟ ئه م پرسىارهى بۆيه كرد، چونكه هه ر نوێژ له مېشكيدا هه بو.

له پاشان پۆلى سىى ناوه ندىم برى، له گه ل چەند براده رىك پۆلى چوارمان له په روه ردى به عقوبه ته واو كرد.

تهسوییه ی باخه کانی زهلم

باخه کانی زهلم

بههاری ۱۹۵۶ بو یه کهم جار بریار درا له لایدن میرییه ده که باخه کانی زهلم تهسوییه بکری و بکری بهناوی خاوه نه کانیان، بو نه ده هدر که سیل باخ و زهوی خوی له سهر خوی ساغ بکریته ده، له تومار که ی میریدا تومار بکریته، به جور یکی ده ها کهس نه توانی کیچهل به یه کینکی تر بکات، نه مه هدر له سهر ده می عومانیید کاندایه بووه که (وده ده ی قافانی) ده درا له پاشا ناونا (تاپوی رهش)، نیستا پیی ده وتریت (سند التسجیل العقاری)، ماده ده ی (۵۰۸) له یاسای مه ده نی عیراقدا ده لیت: (کری و فروشتنی هه موو زهوی و ناو و باخ و خانوویه که نه کهر له دائیره ی تاپو تومار نه کریته به تاله)، له به ندی (۳) ی قانوونی تهسجیل عه قاری ده لیت: (هه موو ته صهر فیککی عه قاری جکه له ده سییه ت نه کهر له

دائره‌ی ته‌سجیل عه‌قاری تو‌مار نه‌کړیت، به‌تاله). له قانونی ته‌سویه‌دا ده‌لټ: (هر زه‌ویه‌کی میری (۱۰) سال به‌ده‌ستی هر که‌سیکه‌وه بیت، له هر دو‌نمیک (۴۰) دره‌ختی تیا بنیژیت، به ناوی نه‌وده ته‌سویه و تا‌پو ده‌کړیت).

له‌پیش هم‌وو قانونیک‌دا پی‌نغه‌مبه‌ری مه‌زن (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (من احیا أرضاً میتة فھی له)، له شی‌ویه‌کی تر‌دا (فهو ا‌حق بها)، واته: هر که‌سیک زه‌ویه‌ک نا‌وه‌دان بکا‌ته‌وه و مولکی یه‌کیکی تر نه‌بیت، بو‌خویه‌تی.

من نه‌وکاته له جه‌له‌ولا نیمام بو‌وم، پی‌یان وتم که بچم بو‌ زه‌لم، پارچه باخه‌که‌ی خو‌م به‌ناوی (پی‌شار) ه‌یی وهرسه‌ نیه و به‌پاره‌ی خو‌م کړی‌بو‌وم، بو‌م بو‌ نه‌وی ته‌سویه‌ی بکه‌م. منیش نه‌مزانی وهرسه‌ی شیخ حسام الدین خزمه‌کانم تو‌وشی چ گیت‌چه‌لنیک ده‌که‌ن به‌ه‌وی ته‌سویه‌ی باخ و زه‌ویه‌کانی زه‌لم‌وه.

چو‌وم بو‌ خانه‌قین لای پاریزه‌ر کاک عبدالوهاب باجه‌لانی، کتیبیک‌ی قانونی ته‌سویه‌م وهرگرت و چو‌وم بو‌ زه‌لم. روژی یه‌که‌م که مو‌عاونی ته‌سویه‌ی هه‌له‌بجه هات بو‌ زه‌لم، ه‌ندئ له وهرسه‌کانی شیخ حسام الدینی له‌گه‌ل بو‌ون، یه‌کک له‌وانه شیخ که‌ری‌می کوری شیخ حسام الدینی له‌گه‌ل بو‌و، نزیکه‌ی (۲۰) که‌س له سو‌فیه ریش پانه‌کانی دی‌ی خو‌مان و هانه‌ی قول و هی‌لان پی و دی‌هاته نزیکه‌کانی دی‌ی زه‌لم، کو‌یان کردینه‌وه بو‌ نه‌وی شایه‌تی بدن که نیمه باخه‌وانی شیخ بو‌وین، گه‌لایه‌ک له‌م باخانه مولکی نیمه نه‌بو‌ون. له‌م رو‌وده شیخه‌کان خو‌یان ناماده‌کردبو‌و که زه‌وی و زار و باخه‌کان له‌سه‌ر نه‌وان ته‌سویه بکړیت، خزمه‌کانی به‌ری باوکم که زیاتر بو‌ون له (۷۰) مال، که با‌پره‌گه‌وره‌مان له‌پیش (۲۵۰) سال هاتوه‌ نه‌م د‌وله‌ چ‌ول و ه‌وله‌ پر له شه‌خه‌ل و درنده‌ی نا‌وه‌دان کرد‌وته‌وه و به‌ردی بناغه‌ی زه‌لمی دانا‌وه له کاتیک‌دا که‌سی تیانه‌بو‌وه، شیخ حسام الدین هی‌شتا له‌دایک نه‌بو‌وه، بریاریان دابو‌و دریان بکه‌ن، له‌گه‌ل مو‌عاونی ته‌سویه‌دا ریکه‌وتبو‌ون به جو‌رنیکی که ده‌تووت برابه‌شی باوکیانه.

کاتیک له گو‌شه‌ی پرد کو‌بو‌وینه‌وه، خزمه‌کانیشم هم‌وو حازر بو‌ون، بو‌ یه‌که‌م جار (گو‌شه‌ی پرد) خو‌یندرايه‌وه، مو‌عاونی ته‌سویه وتی هی کی‌یه؟ سو‌فیه ریش پانه‌کان سو‌یندیان خو‌ارد به‌ قورنان و تیان هی شیخ حسام الدین و ه‌وارگی نه‌وه، نه‌وه‌ش جی نزرکه‌که‌یه‌تی، که داریکی در‌یژیان تی‌داچه‌قاندبو‌و و په‌ر‌ویه‌کی سپیان پیا‌کردبو‌و که له

کوردستاندا ئەمە نیشانەى پیرۆزىی ئەو جیگایە بوو، موعاونى تەسوییه نووسی لەسەر شیخ حسام الدین. خزمە کاتم هەرچى هاواریان کرد سوودی نەبوو.

لەپاشان ژمارە (۲) (باخی خواکەرەم) ی خویندەو، کە باخی خانەقای شیخ بوو، ئەویشى لەسەر شیخ نووسی.

کە ژمارە (۳) حویندرايەو کە پىی دەوترا (گۆشەى دۆلین)، لەپیش ئەو کە بلێ ئەمە مولکی کىیە، دەستم گرت، وتم تۆ هاتوویت بە یاساو شەریعەتى ئىسلام بچوئیتەو، یان هاوبەشى شىخەکانى و هاتووى ستم لەم هەزار و فەقیرانە بکەیت؟ وتم: لەم سۆفییە پش پانانە بپرسە چەند سال ئەم مولکە بەدەست ئیمەوێه؟ کە ئەم پرسیارم کرد لیان، وتیان: نەك خۆمان، باوکیشمان نازانى ئەکەوێهە باپیری ئەمانە لیڕە بوو.

وتم: لیان بپرسە کە پۆزى ئە پۆزان دیویانە یا بیستویانە شیخ حسام الدین خۆى یا وەرەسەکەى پاچىک یان بیلىک یان درەهەمىکیان بە ئیمە دايت؟ ئەم باخانەمان لە نەبوون دروست کردو، ئەم شاخ و بەردەمان وەرگىراو بە باخ و بەکۆل خاکمان بردوو، کردومانەتە ناودرنى شاخەکان و درەختمان تیا ناشتو؟ هەموویان وتیان نەخیر نەمان بیستوو.

ئینجا پىم وت جەنابى موعاون تۆ بە قانون حوکم دەکەیت یان بە شەریعەتى ئىسلام؟ ئەگەر بە قانون لەگەلمان دەیکەیت ئەمە قانونى تەسوییه، قانونە کەم بۆ کردووە و لەبەردەمیا دامنا، ئەو مادەیهەم بۆ خویندەو کە دەلێت: (هەرکەسێک دە سال یان زیاتر تەصرفى کرد لە زووییه کى میریدا، لە هەر دۆنمێک چل درەختى یا زیاترى ناشت، لەسەر ئەو کەسە تاپۆ دەکرىت).

ئەگەر بە شەریعەتى ئىسلام حوکم دەکەیت، پىغەمبەرى خوا دەفەرموى: (من أحيأ أرضاً ميتة فهى له أو فهو أحق بها).

معاون و شىخەکان زانیان کە هەموو رێگەیه کى گەر و فیلەم لى برین، موعاونە کە خەلکى هەلەبجە بوو، موعاونى تەسوییهى ئەو شۆتێانە بوو کە سەر بە قەزای هەلەبجەن، ویستى بمرستى، وتى: مەلا قسەى زیادە مەکە، بە پۆلیسیکدا ئەتەنیرمەو بۆ جەلەولا.

وتم: ببورە من مەلا نیم، من ئىمامى سوپام و بەیاسا ئەفسەرم، هیچ کەس ناتوانى کردووەیدە لەدۆى ئەفسەر بکات بە رەزامەندى وەزیری بەرگرى نەبیت.

ئینجا پاش ئەو موعاون ئەفەندى هیچى پى نەما، خۆى و شىخەکان وتیان هەستە بابۆین، لەگەل سۆفییەکان رۆشتن رێگەیه کى تر بدۆزنەو بۆ کارەکیان.

من و تۆمه تی کۆمۆنیستی

له سهرده می عه ببا سیه کاندای هه رکه س ره خه نای له خه لیه بگرتایه که به پیتی
 فهرموددی پیتغه مبه ر هه ئاسیت و وه کو پاشای فارسه کان یان ئیمبراتوری رۆمان ده ژی،
 ده یان وت ئه مه (زه ندیق) وه کوشتنی واجبه، بۆ ئه وه ی بییت به عیبه رت بۆ یه کیکی تر.
 له زه مانی شیخه کانی کوردستاندا، نه گه ر یه کیکی ره خه نای له شیخیک بگرتایه و بیوتایه
 شیخیی ته رک ی دنیا یه و ئه م هه موو خوشگوزه رانییه چیه که شیخی تیایه، هه رچی ژنی
 جوانه شیخ و کوره کانی ماره یان ده که ن، هه رچی جلی جوانه نه وان له به ری ده که ن، هه رچی
 خواردنی باشه نه وان ده یخۆن، هه رچی کۆشکی جوانه نه وان ژیا نی خۆیا نی تیا به سه ر ده به ن،
 به هه زاران دواکه وتوو و نه زان ژیر پییان ماچ ده که ن، رۆژی قیامت شه فاعه تیان بۆ به که ن.
 نه گه ر یه کیکی ئه م جوژه شتانه ی بوتایه به تاییه تی نه گه ر مه لا بویه، وه کو
 خوالیخو شبوو مامۆستا سید عارف، که ئیمان و باوه ری سه دقاتی ئیمانی شیخ پته و بوو،
 پییان نه وت (منکر)، کوره شیخه کان له کوردستاندا به ناوی منکروه زۆر که سیان ون کرد.
 له چله کانه وه شتیکی تر باوبوو له عیراقدا، هه رکه سی داوای مافی خۆی بکردایه، یا
 هاواری بکردایه له ده ست سته مکارێک، یا بیوتایه ئه م ده و له مه ندیه و ئه م هه موو سامانه ی
 چۆن پیکه وه نا، که هه ژاره دراوسییه که ی ناتوانی تیری سکی نان بخوات، پییان ده وت
 کۆمۆنیست.

ئینجا لیتره جینگه ی خۆی بوو که پییان وتم مسته فا زه لمی کۆمۆنیسته.
 موعاونی ته سوویه و شیخه کان، له پاش ئه وه که زه لیمان به جیهیشت، ده چنه لای
 به رپوه به ری ناحیه ی خورمال، کاک جه مال بابان، قائیمقامی هه له بجه (خالید نه قشبه ندی)،
 لای متصرفی سلیمانی (عمر علی) به هه موویان ده لێن ئیمامیکی سوپا (مسته فا زه لمی)
 شیوعیه و له جه له ولاره هاتوه له ناوچه ی خورمالدا ئاگرێکی ناوه ته وه، هه رچی جووتیار و
 باخه وانه هانی داو له دژی خاوه ن مو لکه کان، له به ر ئه وه نه مانتوانی ئیشی ته سوویه که
 ته واه به که ن.

پیش گه رانه وم بۆ جه له ولا پییان راگه یاندم که به رپوه به ری ناحیه ی خورمال داوات
 ده کات، منیش چووم بۆ خورمال سه ریکم له مام (خه زوورم) دا، له پاشان چووم بۆ لای

مدیر ناحیه، یه کهم جار ریژی گرتم، چونکه به جبهه میزورهوه بووم، له پاشا که وتم فلان کهسم چاوی سوور بوو، ههستایه سه ری و به ههردوو دهستی دهیدا به سه ره میز کهیداو ته ماشای منی ده کرد، سه ری بهرز ده کردهوه بو وینه که ی مه لیک، واته من به یاساو یه کسان ی کار ده کهن و دهیوت بو بوویت به ئاژاوه چی ئەم ناوچه یه و کیشته دروست کردوه له نیوان شیخه کان و باخه وانه کان؟

وتم: دهنگ بهرز مه که رهوه به سه رما، چیت له من دهوی؟
وتی: بچو بو هه له بجه قائیمقام داوات ده کات، له پاشاندا یه کسه ره له ژووره که ی چومه ده رهوه و چوومه وه بو زه لم.

شایانی باسه کاک جه مال بابان له رووی بی ئاگییه وه ئەم کرده وه یه ی له گه ل من نواند، چونکه یه کهم منی نه ده ناسی، دووم ئاگای له سته م و فروفیل ی شیخه کان نه بوو، بنچینه ی ئیشه که یان به پیچه وانه وه بو رون کرد بو وه، ئەگه رنا کاک جه مال بابان له وانه بوو به گویره ی یاسا هه ل سوکه وت بکات، ئیستا جگه له زانستی یاسا، نو سه ری ک و ئەدی یکی کورده، به دلسوزی له بابته میژوی کورد و کوردستانه وه ده نویت، تنگ و چه له مه ی کوردا یه تی ده خاته به رچاوی رۆ له کانی کورد. ئیسته من زۆرم خوش ده ویت، له بهر ئەم هه لویستانه ی که ئیستا ده بنویت له بواره کانی رامیاری و میژووی و یاسایدا، هیچم له دلدا نه ماوه بو ئەو هه لویسته ناشایسته ی که نواندی به رامبه رم له و رۆژه دا.

رۆژی دوا یی که گه رامه وه بو جه له ولا، به ریگای هه له بجه دا، کاتی ک گه یشته هه له بجه، وام به باش زانی سه ردانی (خالد نقشبندی) بکه م، له پیش نه وه ی بچه ژووره وه فه راشه که ی پی و ت یه کی ک هاتوه بو لای ناوی فلانه، کاتی ک چومه ژووره وه، له به رده می میزه که ی وه ستام، ده ستم برد ته وه ی له گه ل بکه م، ده ستی کیشایه دوا وه، وتی من له گه ل مه لای موشا غیب ته وه ناکه م، بچو بو سلیمانی، (عمر عه لی) داوات ده کات، منیش وتم: پاشه رۆژ بو ت ده ره خات موشا غیب کیته.

له پاش ئەم بینینه ی خالید نه قشبه ندی و وتی (عمر عه لی) داوات ده کات، وتم: ئیجازه که م ته واو بووه، له ریگه ی ده ره ندی خانه وه ده گه ریتمه وه جه له ولا، با نه ویش چی له ده ست دی با له دژی من در یغی نه کات.

ئەنجامى كرده وەكەى عمر عەلى لەدژم

عومەر عەلى كرابوو بە متصرفى سلیمانى لەبەر ئەوەى بە كەسێكى شایستە دانرابوو بۆ سەرکوتى خەيشاندانى كۆمۆنیستەكان و ئازادى خوازهكان و كەسە هەلگەراوەكانى وەكو خولەپیزە، سەربازىكى چاونەترس و وریاو ئازا بوو، ئەو كارەیان دابووێه بۆ لەناوبردنى شیوعى، بەلام لەبەر ئەوەى كە پیاویكى ئازاو تیگەیشتوو بوو، هیچ كرده وەیهكى لەدژى دانیشتوانى سلیمانى نەكرد، تا لە پەروشتى ناو شار تیگەیشت بە پرسىار لەم و لەو، لەبەر ئەوە بە كار بە دەستانى بەغداى واتبوو: دەسلەتم بەدەنى بۆ كەم كردنەوێ هەژارى و بەتالى.

ئەو ئیشانەى كە كردى لەم بابەتە: پەیمانگەیهكى پیشەسازى دروست كرد كە ئەو قوتابیانە خوێندنى ئامادەییان تەواو نەكردبوو وازیان لە خوێندن هێنا، بۆ ئەوەى دواى خوێندن ئیش بكەن و نانێك پەیدا بكەن، یەكێك لەوانە كاك (حەمەعەلى چۆرستانى) بوو لە ئەلمانیا ماجستێرى تەواو كرد، ئیستا سەرۆكى ئەندازیارەكانى ئەمانەتى پایتەختى بەغدا، كارگەى جگەرەى دروست كرد بەشێكى زۆرى بینیشەكانى تیایدا بوون بە كریكار، هەروەها چەند پرۆژەیهكى تری پێكھێنا بۆ نەهیشتنى بێكارى. هەروەها مەلاكانى دابەش كرد بەسەر قوتابخانەكاندا بۆ ئەوەى دەرسى ئایین و عەرەبى بۆڵێنەو، بەرامبەر بە مووچەیهك: كە مەلاكان سودیان لى وەرگرت.

ئەوەمان لەبەر نەچیت كە ئەم چاكسازییهى (عمر عەلى) پێى هەستا لە شارى سلیمانى، بەشێك بوو لە پرۆژەى ئاوەدانكردنەوێ باكورى عێراق كە پێشپىزى خوالێخۆشبوو (سەعید قەزاز) بوو، كە وەزیری ناوخۆ بوو، دەستىكى بالاى هەبوو لە یارمەتى دانى (عومەر عەلى) دا بۆ پێشكەوتنى شارى سلیمانى، ئەگەر ئەوەش لەپاش (۱۴)ى تەموزى ۱۹۵۸، هەندێك لە دانیشتوانى سلیمانى هاتبوونە (مەحكەمەى (شعب)ى مەهداوى)، كاتى مەحكەمەى سەعید قەزازیان كرد، داواى ئەسێدارەدانى سەعید قەزازیان دەكرد. لەكاتێكدا دەبوو داواى بەرەڵاگردنى بۆ بكەى، چونكە كەسایەتییەكى دیار و دڵسۆزى میللهتەكەى خۆى بوو.

سەعید قەزاز یەكێك بوو لەو كوردانەى ئەگەر كورد نرخی پیاوى دڵسۆزى خۆى بزانیایە، دەبواى لە هەموو فولكەیهك لە شارەكاندا پەیکەرێكى بۆ بكەن.

سه عید شەرر

سه عید قهزاز دوا وشه ی پیوانه ی
ئه وه بوو که بردیانه سه ر قه ناره که ی،
وتی: (اصعد علی هذه المشقة واری
رؤوسا تحت اقدامی لا یستحقون
الحیاة)، واته: من که هاتمه سه ر ئهم
قه ناره یه، چند که سیک ده بینم له ژیر
پیما، که شایه نی ژیان نین، که ئهو
کار به ده ستانه بون که ئاماده ی
له سیداره درانی بوون.

عومه ر عه لی له گه ل ئهم تیگه یشتن
و کرده وه باشانه ی، شیخه کانی و
موعاونی ته سوویه خستبویانه
می شکیه وه که من کۆمژیستم،
باخه وانه کانی شیخم کردوه به دژیان و
نایه لم باخه کان ته سوویه بکه ن. به و
پنیه (استخباراتی عه سکه ری) له

به عدا ئاگادار کرابوون و ناویشانی منیان پیدرابوو. نینجا به و هویه وه له به عداوه داویان
کرد (له ئامر لیوای ۱۹) عبدالکریم قاسم، که دارا بکات له ئامر فه وجی سی، ئهم
لیوایه (عبدالسلام عارف) به درژیژی چۆنیه تی منیان بۆ بنوسیت و چاودیری بخرنه سه رم
له کاتی ده وام و دوا ی ده واما.

له پاش دوو هه فته به سه ر چوونی گه رانه دم بۆ جه له ولا، فازل محمه د عه لی، که
بریکاری عبدالسلام عارف بوو، چونکه عبدالسلام نیررابوو بۆ دهرده بۆ دهرده له ئه لمانیا،
ده ستی گرتم و برده میه ژووره که ی ئامر، وتی: ئهم نووسینه به نه یینی هاتوو له سه ر تو،
بیخوینه وه به لام لای که س ده نگ مه که.

که خویندمه وه ئه ودی تیابوو که له سه ره وه باس کرد، له پاشا به سه ره اته که ی زه لم و
خورمال و هه له بجه م بۆ گیرایه وه، وتی: له وه لامدا چی ئه نووسی بۆ پاکانه ی خوت من
ده یکه م به کتایی ره می و به نه یینی ده ییترم بۆ ئامرلیوا (عبدالکریم قاسم)، وتم: هیچ

نانووسم، بۆ خۆت به نهیئنی وهلامه که ی بنووسه ره وهو پیشانی منیشی مه ده، بهلام چۆن من ده ناسی و راستی چۆنه وه ها بینووسه.

وهلامی دابوهه، من لهو وهلامه ئاگادار نه بووم، له پاش ههفتهیه که عبدالکریم قاسم هات بۆ پشکنینی فهوجه کان بۆ جه لهولا، چونکه مهقهیری لیواکه نهو کاته له (جبل منصور) بوو، که هاته فهوجه که ی ئیمه ناردی به دوامدا، چووم بۆ لای، زۆر ریژی گرتم، وتی له گهڵ شیخه کان چۆنی؟ وتم له سایه ی خواوه باش دهیم. وتی: تا من لهم لیوایه بیم، ریگه نادهم کهس زیانت پی بگه یه نی.

به راستی راستی له گهڵ کردم، چونکه پاش کوشتنی نهو من گوازامه وه بۆ (توجیه معنوی) له وهزارهتی بهرگری، رۆژیک نهفسه ریک بردمی (اضبارة شخصیه) ی خۆمی پیشاندام، که دیم نهو نووسراوه ی که عبدالکریم قاسم نورسیویه تی بۆ من وا له ناویدا، خۆیند مه وه زۆر سه رم سورما، چونکه پا کانه یه کی دلسۆزانه ی بۆ نووسی بووم.

له نهجامدا کیشی باخه کاغمان جیبه جی کرا له پاش نهوه ی که چهند جاریک بانگیان کردین بۆ هه له بجه و لیکنۆلینه وه یه کی زۆریان کرد، هه موو جاریک شیخه کان دهست و پتیه نده کانیا ن دههینا بۆ شایه تی له دژی ئیمه، تهسویه جاریک تر هاته وه بۆ زهلم، بهشی ئاموزا کاغمان له سه ر خویان تهسویه کرا، بهلام به شه که ی باپیرم (محمد أمين جوامیر) که پیی دهوتر باخی گه وه، که له سه د دۆنم زیاتر بوو، به نیوه یی تهسویه کرا له سه ر باپیرم و شیخه کان، کاتی که ته میزمان کرد، شیخه کان وه ره قه ی قاقانیان هینا بۆ حکمه، که شیخ حسام الدین له زهمانی دهوله تی عوسمانیدا دیی زهلمی له سه ر خۆی تاپۆ کرد بوو.

ئاھەنگی رەوانەکردنی لیوای (۱۹) بۆ وولاتی ئوردنی هاشمی

ئەفسەرەکانی فەدووی ۳ لیوای ۱

روژیک پیش روشتنی لیواکە بو نەوی، (نامیری مەخازنی عەسکەری) دەعوەتی ئەفسەرانی لیواکە ی کرد بو نان خواردنی نیواری، منیش لە کەل ئەفسەریکدا روشتم، لەپاش نویژی شیوان بینیم سی خیمە ی کەورە لە یەک دراوێ و کارەبایان بو هیناو، مێزیک ی زور ریز کراو و ژمارە یەکی زور بوتلی ویسکی و شەراب لە سەر مێزەکان دانراو، کە ئەمەم دی گەرامەو لە خیمە کەو بەردو فەوج، ئەفسەریکی عەقید دەستی کرتە وتی منیش مەشروب ناخومەو بەلام وەرە سەیر بکە بزانی ئەم ئەفسەرە کەورانی چون نەبێ بەمە یون هەلنەپەرن و قسە ی ناشرین بە یەک دەلێن لەپاش سەرخووشبون، منیش چومە ژۆردو نەوی وتی بەزێادەو بەچاو بینیم، بەراستی هەرکە سیک ریزی خوی بکریست خوی تووشی نەم نەخووشیە کۆمەلایدتە ناکات کەزانی هەید بو تەندروستی و نابوری و تەنانەت روشتیش و جگە لەوانە عەقڵیش سوک دەکات. زیادەروی لە هەر شتیکدا دەرنەخامیکی باشی نابێ.

پيلان دانان بۆ كوشتنى مهليك و عهبدولئيلاه ونورى سهعيد

زور به خيرايبى روداوه كان واهاتن وەك باسم كرد . ئەو كاتە (فەوجى ۳) عبدالسلام نامر فەوج بوو لە جەلەولا، بەلام مەقەرى لىوا (عبدالكريم قاسم) نامير لىوا بوو لە گەل فوجى (۱-۲) لە سەربازگەى (جبل منصور) بوو.

روژى (۶/۱۰/۱۹۵۶) ئيمە لە جەلەولا دەرچووین و لەبە عقوبە لە گەل ئەوان يە كمان گرت، ئەو روژه بەناو بەغدادا رۆشتين، مهليك فەيصلی دووهم لە گەل عەبدولئيلاه لەسەر ريگاكه لە ناو بەغدا وەستابوون بۆ پيشوازی لىواكه، ئەو شەو لە فەلوجە ماينەو، روژى (۷/۱۰/۱۹۵۶) بەناو شارى روماديدا رۆشتين، شەو گەشتينه شوينيك پينى دەوترا (مەمەديان) كه لەنيوان رمادى ورتەدايه، شەو لەوى ماينەو، بۆ روژى دوايى چوينە سەربازگای (H۲) لەوى چەند رۆژنيك ماينەو، روژى (۲۹/۱۰/۱۹۵۶) جولەكه لە گەل ئينگليز و فەرنسا هيرشى برده سەر ميسر، زياترلە (۱۵۰) كيلو مەتر چوونە ناو خاكى ميسرەو و لە و روژى (۳۱/۱۰/۱۹۵۶) كەنالى سويس داگیر كرا، كه جمال عبدالناصر خۆمالى كردبوو، لەپاش ئەو بريارى (ئەنجومەنى وەزيرانى عێراق) دەرچوو لەروژى (۳/۱۱/۱۹۵۶) كه لىواى (۱۹) بچيت بۆ ئوردن، چونكه مەترسى ئەو هەبوو كه جولەكه هيرش بباتە سەر ئوردن. وەك باسم كرد ئەوشەو ئاھەنگيان كرد بۆ ئەفسەرەكان و ھەمويان دەعوەت كرابوون بۆ مەشروب خواردنەو.

روژى (۴/۱۱/۱۹۵۶) لىواكەمان بەرەو ئوردن كەوتەرى و، روژى (۵/۱۱/۱۹۵۶) گەيشتینه مەفرەق و ھەركەس جینگەى خۆى گرت، لەو شوينەدا ماينەو، دواى مانگيتك گەراينەو بۆ (H۲).

روژى (۱/۱۱/۱۹۵۷) مهليك فيصل و عەبدولئيلاه و نورى سعید ئەبوايە بەھاتنايە بۆ سەردانمان، پاش ھەفتەيدەك كاتى ھاتنيان ھات، ئەفسەرە ئازادى خوازەكان بە سەرۆكايەتى عبدالكريم قاسم برياريان دا كه فەوجى سى نانيان بۆ دروست بكەن و ھەندى ئەفسەر بەسەرۆكايەتى (مقدم خزعل) چەكدار بكرين بەناوى پاريزگارى ميوانەكانەو و لەكاتى نان خواردندا بيان كوژن.

کاتیک هاتن نوری سه عیدیان له گهل نه بوو، که نهو کاته وږیری بهرکری بو له جياتی نهو ره نيس نه رکاني سوپا هاتبوو، به گورجی پيلانه کديان به تال کرده و تيان ئيشه که سهر ناگرې، له بهر نوری سه عید پيلانه که دواخوا بو هه لیکي ديکه.

دواي نهو ده گه رايينه وه بو به غدا رينکه وتی (۱۹۵۷/۱/۶) جه ژنی سوپا بوو، سهر له نوي پيلان دانرايه وه بو ههر سينکيان له کاتي به شدار بوونيان له ناههنگه که، نه ویش سهری نه گرت وه له و شایه وه، نهو ماده يه که له (H۳) ماینه وه کتیبينکم دانا به ناوی (الحکم الهمزة) به بی سهر چاودو به بی نهودی کهس بزانی، روژیک نامان ده خوارد رادیو که کرایه وه و باسی (یه کيتی سوڤيت) ی دکرده که که شتی ناسمانی تاقي ده کاته وه بو نهودی بکاته نه ستیره کانی ناسمان، عبد السلام وتی: خه لکی روژتنه ناسمان ئيمهش تازه له هه مزه ين، منیش به توندي که وچکه کهم کونا به قاپه که دا وتم: من له سهر هه مزه شتینکم نووسی نهی تو چیت کرد؟ وتی: مه به ستم له وه نيه و ناگام لهو شته نيه که تو باسی ده که یت، ببورده لیم من له گهل خه لکی ترمه.

کاتی له (H۳) ماینه وه، نویژی هه ینیمان ده کرد، من وتاری هه ینی و پيشنو ئیژیم بو ده کردن، روژیکي هه ینی له وتاره که مدا هیرشم کرده سهر نه فسه ره کان و، وتم: ئينه له بهر بهر ژه وندی خو تان بیر له بهر ژه وندی عیراق ناکه نه وه و بیر له وه ناکه نه وه ولاته که تان رزگار بکه ن له ده ست دا گیر که ره.. بهم جوړه خوتبه کهم له سهر نهو باسه بوو.

شه و کاتژمیر - ۱۰ -، عه بدو له سلام ناردی به شونیندا، گومانم کرد لپرسینه و دم له گهل بکات له سهر وتاره کهم، کاتی چوومه ناو خه یه که یه وه، میزیکي له بهر ده مدا بوو، قورئانیکي له سهر بوو، ناماژدی بو کرد و پرسى: نهو ده چی یه له سهر نهو مینه؟ وتم: قورئانه،

وتی: له بهر نهودی متمانم هه یه پیت، سویندت نادم، به لام له نه مرؤود وا دابنی نه دما میکی نه فسه ره ئازاد بخوازه کانییت.

وتم: شانازی ده کهم به ویدی په یه وندی بکه م به ئينه وه، به لام ده بیت بزائم ئينه ناماچتان چی یه و نه رکي سهر ثانی من چی یه؟

وتی: ناماچي ئيمه نه وديه که رژیمی پاشایه تی بگورین بو کوماری و حکومتینکی ئیسلامی پیک به ینین که جیاوازی نه بیت له نیوان کورد و عه ره بدا، نه رکي تو لای ئيمه

نډوډيه که تو بهوی نهوډی جبهو عه مامدت له بهر دايه، کهس گومانن لئ ناکات، کاتن نامه يان کتیبیکي نهينيمان بو ديت تو دابهشی بکه بهسر نهفسره نازاد بخوازه کاند.

کورته يه که له ژيان و کهسايه تي مه ليک فديسه لئ دووډم:

ناوی فديسه ل کورې مه ليک غازي کورې مه ليک فديسه لئ يه کهمه.

روژي پينج شه مه ريکه وتی ۱۹۳۵/۵/۲ له کوشکي زهور له به غذا هاتوته دنياره، دايکي ناوی (مه ليکه عاليه) بووه، خوشک و برای نه بووه.

فديسه ل هيشتا منډال بوو باوک و دايکي کوچي دوايان کرد.

روژي پينج شه مه ريکه وتی ۱۹۳۵/۱۱/۳ له کوشکي زهور ناهه نگيکي گه وره بهر يا کرا به بونه ي خه ته نه کردني فديسه لوه، (مه ليکه عاليه) دايکي و (شاه زاده عابديه) پوري به ختيوان کردوه.

شهوې ۳-۴/ي نيساني سالي ۱۹۳۹ مه ليک غازي باوکي بهروداوي نو تومبيل کوچي دوايي کردوه، که نه وکاته ته مه ني فديسه ل چوار سال بوو.

پاش مردني باوکي، فديسه ل کرا به مه ليکي عيراق به ناوي فديسه لئ دووډم، هه وردها (شاه زاده عبدالاه) کرا به (وه صي) له سره عهرشي عيراق.

له سالي ۱۹۴۲ له بلاتي مه له کي شوينيکي تايست ناماده کرا وک قوتابخانه بوو خويندني مه ليک و به چاوډيري چنه د ماموستايدکي زيړه و زاناي عيراقی و ئينگليزي و به سهروکايه تي (دکتور مسته فا جهواد).

الملك فيصل الثاني

له سالی ۱۹۴۷ مه لیک فیهسه ل خویندنی سه ده تایی ته واو کرد، روژی ۲۷/۷/۱۹۴۷ له قوتاخانه ی (ساند روید) له لهندهن وه رگړاو پاش ماوه یه کی کم قوناغی یه که می (ساند روید) ی به ړیکرد به سه رکه وتووی و له ۸/۱۱/۱۹۴۷، پاش تاقیکردنه وه یه ک و له ۷/۵/۱۹۴۹ له کولیتی (هارو) له لهندهن وه رگړا.

له ۲۱/۱۲/۱۹۵۰ دایکی فیهسه ل (مه لیکه عالیه) کوچی دواپی کرد، نه مه کاریگه ریه کی گه وړی کرده سهر مه لیک و زور پی خه فته بار بوو، له ۲/۵/ مایسی سالی ۱۹۵۳ مه لیک گه یشته (سن الرشده) و سه لاحتی ده ستوری ته وای وه رگرت. له روژدها کوبونه وه یه کی گه وړه ریکخرا له هه ریه که له (مجلس الامه - مجلس النواب - مجلس الاعیان) و له روژدها مه لیک فیهسه ل له به ردهم هه رسی مه جلیسه که دا سویندی ده ستوری خوارد و له ۸/۵/ مایسی ۱۹۵۳ مه لیک فیهسه لی دووم نیزگه ی ته له فزیونی به غدا ی کرده وه، نه م نیزگه یه یه که م بووه له روژه لاتی ناوه راست.

له ۱۶/۹/۱۹۵۷ ژنی ده ستیشان کرد به ناوی (شا زاده فازيله محمد علی).

له شوباتی سالی ۱۹۵۸، (فازيله) ی ده زگړانی مه لیک به سه ردانیک گه یشته به غداو به یاوه ری هه ریه ک له بارکی و دایکی، و له به غدا به گه رمی پیشوازیان لیکرا، نه وکاته (فازيله) ته مه نی شانزه سال بوو.

به لام چهنده مانگیکی پی نه چوو شورشی ۱۴/۵/ ته مووی ۱۹۵۸ به رپاکراو رژیمی پاشایه تی بنې کرد. به ربه یانی ۱۴/۵/ ته مووی سالی ۱۹۵۸ مه لیک فیهسه ل له گه ل هه موو که سوکاره که یدا کوژران و به م جوړه ژیانی ته واوو بوو.

دل فراوانی عبد الکريم قاسم

کاتی له نوردن بووین، عبد الکريم قاسم له وی بوو، پیاویک له شاری (سفرت) که نه زیک لیواکه بوو هات بو ناو ته فسه ره کان به عبد الکريم قاسمی وت: من عیراقیم چهنده سالیک له م شاره دوکاندار بووم نیستا لیم قهوماوه یارمه تیم بده، وتی: فهرموو دانیشه.

(زابتی ره واتب) ی بانگ کرد وتی: برۆ قاسه که بکه ره وه هه رچی پاره ی تیدایه که م وزور بیهینه بو ته م پیاوه، دواپی له موچه که ی من بېن و بیخه نه جیگه ی نه و پاره یه، که هاته وه وتی: (۸۰) دینار و (۶۰۰) فلسی تیدابوو، هه مووی هیئا بو عبد الکريم قاسم، نه ویش

دایي به پیاوه که، وتی له باتی نه م ۸۰ دیناره، نه گهر (۸۰۰) دیناریشی تیدابوایه برپارم دابوو همووی بدم به تو .

عبدالکریم قاسم نه و ماوډیه نامیر لیوا بوو ژن ومالی نه بوو، هموو مووچه که ی پاره ی نان خواردنی لی جیانه کړدوه و نه وی تری خه رج نه کړد بو دروست کړدنی باخچه و ناشتني دارو درخت له ناو سهریازگه که دا، کاتی شهید کړا خانوی نه بوو و له خانوی خوشکه که یدا ده ژیا له به تاوین که نزیک کوشکی سپی بوو، له پاش خوی هیچ شتیکی به جی نه هیشت له پاره و پولو زه وی.

نه و پرسیاره ده کړیت: نایا جارېکی تر عیراق سهر کړدیه کی وای بو په یدا ده بی؟

جیا کړدنه وه ی فه وجی (۳) له لیوای (۱۹)

دیاربوو هه ست کړا بوو به جوولانی ناو سوپا بوو گورپینی رژیم، نه فسه ریک گپړایه وه وتی: مه لیک و عه بدول لیا هو نوری سه عید، وتیان: بیستو ومانه تو په یوه ندیت هه یه به هندی نه فسه روه که به نه یی له دژي نیمه ده جولینه وه، راستیمان پی بلی، چ پله یه کت دهویت ده دندینی و چ ناواتیکت هه یه بژت به دی ده هین، وتی منیش پی و تن: شتی ودها نیه، نه فسه له سوپای عیرا قدا گه ورو و بچو کی دلسوزه بو (جهالسه تی مه لیک)، پاش نه و نوری سه عید ده ستی کړد به گیرفانیدا شقارته یه کی ده رهینا، وتی: سوپای عیراق نه م شقارته یه یه له گیرفانی مندایه، نه گهر شتیکیش هه ییت ناتوانیت له دژمان بچولیته وه.

هه له بهر نه م گومانه بوو هندی گورانکاری کړا له سوپادا، یه کیک له وانه (نه جیب نه لږدییعی) که سه روکی نه فسه ره نازاد یخوازه کان بوو نارديان بوو ده روه ی عیراق، لام وایه کړا به سه فیری عیراق له سعودیه له شاری جده. فه وجی (۳) له لیوای (۱۹) جیا کړایه وه خرایه سه لیوای (۲۰) له جله ولا، هه روه ها هندی شتی تری سوپایان گوری.

به لام هه موو نه مانه کاری نه کړد سه ر کاری نیمه، چونکه عه بدول که ریم قاسم جیگه ی (نه جیب نه لږدییعی) گرتوه و په یوه ندی نیوان عه بدول که ریم و عه بدول سه لام زور به هیژ بوو، هه روه ها په یوه ندیان له گه ل میسو جه مال عه بدول ناسر زور به هیژ کړد، به تاییه تی که له نوردون چنه نوو سراوی سیاسیان نارد، دابه شکرا به سه رماندا، ریکخواه کانی نه فسه ره نازاد یخوازه کان، بو دانانی رینگه یه ک بوو گورپینی رژیمی پاشایه تی عیراق.

نوری سه عید

به پیچه وانهدی ئه‌ودی که به خزمه‌تکاری ئینگلیز ناوی ده‌رکردبوو، نوری سه عید پیاویکی نیشتمانپه‌روه‌ر بوو، به‌لام کەس نه‌بوو له‌و رۆژانه‌دا دژی ئینگلیز بو‌دستی، ئه‌که‌ر خزمه‌تکاریش بو‌وینت ئه‌وه‌ له‌بەر به‌رژوه‌ندی عیراق بوو، سه‌رۆکی حزبی (الاتحاد الدستور) بوو.

ئه‌حمەد فوزی له‌ کتیبه‌که‌ی (شخصیات و‌تو‌اقیع) لاپه‌ره‌ ۹۶ ده‌لیت: وتم پاشا ئاره‌زووی کو‌کردنه‌ودی ئیمزای پیاوه‌ به‌ ناوبانکه‌کان ده‌که‌م، نیستا ئیمزایه‌کی توم ده‌وینت، پارچه‌ کاغه‌زێکی ده‌ره‌یناو ئیمزای کرد، له‌ پاشا وتی: من له‌ هه‌موو شتێکه‌دا ناشرکام هه‌ز له‌ دو‌ورو‌ویی ناکه‌م.

هه‌ندیک ده‌لێن نو‌وری سه‌ عید کوردی خه‌لکی تورکیا بو‌وه‌، به‌لام خوشکه‌زاکه‌ی که‌ ناوی مو‌قه‌ده‌م سه‌لاح بوو وتی: خالم کوردی لای مه‌نده‌لییه‌.

فەریق نوری سەعید ناوی موحەممەد نوری کۆری سەعید ئەفەندی یە، بساوکی کاتبی (موحاسیی) ولایت بوو، ئە بەغدا لە دایکبوو لە پۆژی دووشەممە ١٨٨٨/١/٢، خۆیندنی لە قوتابخانەی عەسکەری تەواو کردوو، سالی ١٩٠٣ چوو بە ئستانبول، سالی ١٩٠٤ لەوێ چوو تە خۆیندنگە ی سەربازی، سالی ١٩٠٦ دەرچوو بە پلە ی (ملازم) لە سوپای شەشی تورکیا کە لە عێراق بوو، ئە پاشا گەراوەتەو بە ئستانبول لە سالی ١٩١١ چوو تە خۆیندنگە ی ئەرکان، بەشداربوو لە شەری بەلقانی سالی ١٩١٣دا. لە پاشان چوو تە کۆمەڵە ی نهێنی (جمعیه العہد)، لە پاشان هەڵاتوو لە تورکیا چوو تە میسر لە سالی ١٩١٤، دەرکرا لە سوپا. لە پاشا هاتوو بە عێراق و پەییوەندی کردوو بە شیخ موحەممەد سەعید نەقشبەندییەو کە ئەوکاتە لە پیاو گەورەکانی کورد بوو.

فهرهزیاتی خدلیفان

(بافشار، دنگاه شهر خلی (۲) - ۱۰۰۰ ساله خدلیفان، ۱۹۵۷)

هموو سالیك فدوجدهكان شوینی حویان بدجی دهخیلین، بمر مواردی مانکیسک مەشقی جەنگی دهکەن، وەك نهوی شهر ئەکەل دوزمن بکەن، دوزمن بمر خەمیاڵ دروست دهکەن: ریکەدی ئەناوپردنی بو دادەنین، ئە روزیکی تایبەتیدا هیرش دەبەندە سەدری. ئەم فهرهزیاتە زووترینی ئە کوردستاندا ئەکران، ئەبەر نەو هارینی ۱۹۵۷، ئیوای (۲۰) چوو بمر فهرهزیات ئە خدلیفان، عەبدوڵسەلام ئەفسەرەکانی خوی هەر روزی دەبێردن بو شویبیل بمر شارەزایی ریکەوبانی نەو شوینانە، روزیک روشتین بو سەر پروژەیی بەنداری بیخەم، کە نەو کاتە ئەسەرەتایدا بوو، تا نیواری ئەوی بووین، ئە روزیکی کە بردینی بو بارزان جیکە شەرەکانی خوالیخوشبوو مەدە مستەفای ئەکەل سوپای عیراق پیشانداین، ئەسەر نەخشەن عەسکەری هەموو شوینیکی بەدریژی بو بامس کردیرو بامی گرنگی هەندێ تەوینی بمر کردین لەبابت سەرکەوتن و شکاندنی سوپاوە، منیش دەفتەریکم پێبوو نەوانەیی کە

دهیگوت دهمووسی، کاتی عەبدولسەلام هەستی کرد بەو پێی ناخۆش بوون هەموو نووسینەکانی لێ قەدەغە کردم، چونکە دڵی لە کورد پیس بوو تەنانەت لە منیش کە لەگەڵی بووم، ئەوکاتە مەلا سەفا لە روسیا بوو هیچ شتێک لە ئارادا نەبوو.

پۆژێکی تر چووین بۆ حاجی ئومەران، کە نزیک سنووری ئێرانە، لەسەر کانیاوێ ساردەکە ی چامان لێناو ناغان خوارد، تەماشای ئەو دۆڵ و دەرەمان کرد، قەبریکی لێبوو گومەزێکی لەسەر کرابوو، هەندێ پەرۆی سەوزو سپی پێو هەلواسرابوو، کە ئەمەش باوە لە خاکی کوردستاندا، کە نەخۆش ئەچیتە سەری یان یەکیەک کێشە یەکی هەبێت دەچیت داوی چارە لێ ئەکات، عەبدولسەلام عارف وتی: ئەمە ی ژێر ئەم گومەزە عەرەبە چونکە سەیدە، کوردیش سەبیدی تیا نییە، دێهاتی ئەم دۆڵە کاتی خۆی هەمووی عەرەب بوو، تەماشایەکی منی کردو، وتی: ئیمامیش شایەتی قسەکەمە. وتم: لەسەر چ بنچینە یەک؟ جگە لەوێ منو تۆ خۆمان بە موسلمان ئەزانین، تایا جیساوی هەیه لە نێوان کوردو عەرەبدا لە ئیسلامدا؟ لە پاشان ئەک لێرە کە کوردستانە بەلکو لە عەرەبستانیش کەس هەیه کە ئەسڵی خۆی بزانی، عێراق لەبەر بەیانی میژوووە جێگای سەدان (غەزو) داگیرکردن بوو کە دواپێ کەیان داگیرکەری ئینگلیزە، ئەو چاوەشین و قژە زەردەو لەش سپی و سوور کە لەناو عەرەبدا هەیه بۆچی ئەسلیان عەرەبن؟ ئێتر پیشی کردو کر بوو.

عەبدولسەلام هەرچەندە نوێزو پۆژی دەکرد، بەلام رەگەزپەرستی و شوڤینیتیەکی لە سنوور تێپەرپوو.

پۆژێک عەبدولسەلام بۆی گیرامەووە وتی: قوتابی بووم لە پۆلی دووهمی ناوەندی چووم بۆ لای شیخ مەحمودی حەفید (خوا لێی خۆش بێ)، کە نەفییان کردبوو بۆ (عانە)، دەستی هێنا بەسەرما، وتم: یاشیخ تۆ ئەگەر شیخ بیت کورد نیت، ئەگەر کورد بیت ئەوا شیخ نیت، وتی: تەماشای کردم پێکەنی و وەلامی نەدامەووە. دەرەکەوێت کە هەر لە منالێیەو رەگەزپەرستی لە میشکیدا بوو.

به قسردکاني فهوجي ۲ له پردی بارزان

به قسردکانه فهوجي ۲ له بيخال نهيلوی ۱۹۵۷

یه کگرتنی هاشمی نیوان عیراق و ئوردون

جگه له خوا کەس نازانی چاکه و خراپه و خیر شهڕ، قازانچ و زەرەر له چی دایه، زۆر کەس ههیه کۆشش ئەکات له کردنی کاریک بۆ ئەوێ تووشی خێرو خوشی بیت کەچی له ئەنجامدا دووچاری شهڕ ئەبیت، به پێچهوانه‌ی ئەوه‌وه هه‌ندێجار شتیکی ناهه‌موار ڕوو ده‌کاته مڕۆڤ، به‌لام له ئەنجامدا خوا ده‌یکات به خێرو قازانجی ئەو کەسه.

من خۆم تهمه‌نم ئیستا (٧٧) ساڵه به زۆری تووشی شهڕ بووم کەچی له ئەنجامدا خوا کردووبه‌تی به هۆی خێرو هه‌وانده‌وه ئەمه‌ش مانای ئەم فەرمووده‌یه‌ی قورئانی پیرۆزه: (وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ).

یه کگرتنی هاشمی نیوان عیراق و ئوردن که پاشای هه‌ردووکیان ئامۆزای یه‌کتر بوون، بۆ ئەوه کرا که په‌یوه‌ندیان پته‌و بکات و درێژه بدات به مانه‌وه‌یان له حکومه‌تدا، له‌سه‌ر کورسی هوکمرانی، به‌لام به پێچه‌وانه‌وه خوا کردی به هۆی تیاچوونی خێزانی هاشمی له عیراقدا. له پاش ئاشکراکردنی یه‌کگرتنه‌که له هه‌موو شوێنیکدا شادی کرا بۆ هه‌لواسینی ئالای ئەم یه‌کیتییه، هه‌ینانه خواره‌وه ئالای عیراق.

ئهو ڕۆژه له لیوای ئیمه‌ ئهو ئاهه‌نگه سازکرا، پێش ئاهه‌نگه‌که ئەفسه‌ره‌کانی فه‌وجی (٣) له‌گه‌ڵ عه‌بدوسه‌لام عارف نانی به‌یانیمان نه‌خوارد، چونکه ئەوه‌نده زوو هاتین فریای ناخواردنی ماله‌وه نه‌که‌وتین، له‌وکاته‌دا یاریده‌ده‌ری ئامر فه‌وج ڕووی کرده‌ من و وتی: ئیستا ئامر لیوا (نازم ته‌به‌قچلی) به ته‌له‌فۆن پێی وتم: ئەبێ ئیمام مسته‌فا وتاری بخوێنیت‌ه‌وه له‌کاتی هه‌لواسینی ئالای یه‌کگرتنه‌که‌دا، منیش به‌بێ ئەوه‌ی ئاگام له خۆم بیت به‌ ده‌نگی به‌رز وتم: به‌خوا ئەگه‌ر ده‌رمکه‌ن له سوپا هیچ وتاریک ناده‌م.

عه‌بدوسه‌لام ته‌ماشایه‌کی کردم و هیچ ده‌نگی نه‌کرد، کاتیک چووه‌وه ژووره‌که‌ی ناردی به دوامدا، وتی: ئەو قسه‌یه‌ت بۆ کرد؟ نازانی له‌ناو ئەفسه‌ره‌کاندا جاسوس هه‌یه‌و ئەیه‌گه‌یه‌نیت به شوێنی خۆی، وتم: راسته، ئەبوايه ئەم وتایه، به‌لام ئیستاش لێی په‌شیمان نیم.

هه‌رچی له عه‌بدوسه‌لام بوو وای زانی که من ئهم قسه‌یه‌م له‌به‌ر ئه‌وه کرد که په‌یوه‌ندیم هه‌یه به‌و ئه‌فسه‌ره ئازاد‌بخوازان‌ه‌وه، به‌لام من داخی د‌ل‌م له‌به‌ر ئه‌وه‌بوو له ئالای عی‌راقدا نیشانه‌یه‌کی کوردی تیا‌بوو (بریتیبوو له ئه‌ستیره‌یه‌ک که پیشانی ده‌دات کورد له‌گه‌ل عه‌ره‌ب هاو‌به‌شن له عی‌راقدا)، به‌لام له ئالا تازه‌که‌دا لایان برد.

کاتیک ئه‌فسه‌ره‌کان کۆ‌بوونه‌وه یاریده‌ده‌رکه (فازل محمد علی) کاریکی وای کرد له‌و ته‌نگو چه‌له‌مه‌یه رزگارم بکات، چوه لای نامر لیوا، پیتی وت: ئهم وتاره که تو داوات کرد له ئیمام مسته‌فا له‌لایه‌ن کۆن‌ترین ئیمام‌ه‌وه ده‌ییت بدریت، که ئه‌ویش ئیمام ئه‌حمه‌د نه‌قشبه‌ندی یه، ئیمام ئه‌فه‌ندی وتاریک بلێ به‌م بۆنه‌یه‌وه، ئه‌ویش گورج ده‌ستی هه‌ل‌پ‌ری بوو ئاسمان وتی: "اللهم انصر الملك، انصر الجيش، الفاتحه"، هه‌موو ئه‌فسه‌ره‌کان له پینکه‌نیندا بورا‌بوونه‌وه، وتیان: ئیمام ئهم فاتحه‌یه بۆچی بوو؟ وتی: بۆ رۆحی شه‌هیده‌کان، له نیتوان خۆیاندا وتیان ئه‌مه فاتحه‌ی هه‌ره‌سی ئهم یه‌ک‌گرتنه‌یه، ئیمه‌ش ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی هه‌بوو، وتمان ئه‌مه رۆحیانه‌تی پا‌که زانیویه‌تی ئه‌مه ئه‌یینه‌ هۆی تیا‌چوونی مه‌لیک.

جموجۆلی لیوای (٢٠)

له پاش دوو هه‌فته غازی داغستانی سه‌رۆکی تپی (٣) که لیوای ئیمه‌ سه‌ر به‌وان بوو هات بۆ جه‌له‌ولا، هه‌موو ئه‌فسه‌ره‌کانی کۆکرده‌وه پیتی وتین: هه‌موو‌چوارمانگ جاری نه‌بی لیوایه‌ک له سوپای عی‌راق بچیت بۆ ئوردون و له‌وی (٤) مانگ بمینیت‌ه‌وه وه‌ک ریزگرتنیک بۆ یه‌ک‌گرتنی هاشمی، له به‌غداوه بریار‌دراوه که یه‌که‌م لیوا بروات ئهم لیوایه‌یه، ئهم رۆشتنه‌ ته‌نیا بۆ خۆتان نییه، هه‌موو ئه‌فسه‌رنیک ئه‌توانن مال‌و منداڵی بیات، ئیمه به‌ فرۆکه مال‌و منال‌تان بۆ ئه‌نێرین، ئیمه‌ش زۆرمان پێ‌خۆش‌بوو، چونکه ئه‌مه وه‌ک سه‌یرانیک وابوو، بریار‌درا ئهم رۆشتنه رۆژی ١٩٥٨/٦/٨ بێ.

ئهو کارانه‌ی که عه‌بدوسه‌لام عارف به‌ منی سپارد له‌و ماوه‌یه‌ی که په‌یوه‌ندیم هه‌بوو له‌گه‌ل‌یدا زۆر که‌م‌بوون، وه‌ک وتم ئه‌ترسان له‌ جولا‌نه‌وه ئیش‌کردن:

١- سه‌رۆکی ئیمامه‌کانی سوپای عی‌راق (توفیق زین العابدین) یه‌کی بوو له‌وانه‌ی که په‌یوه‌ندی هه‌بوو به‌ ئه‌فسه‌ره ئازاد‌بخوازه‌کانه‌وه، له مه‌قه‌ری وه‌زاره‌تی به‌رگری دانه‌نیشت، رۆژیک هات بۆ جه‌له‌ولا، بۆ ئیواره‌ نیشی ده‌عه‌وت کرد، شه‌و له‌گه‌ل

عه بدولسه لامدا زور شت باس کړا، له بابه تی رژی می پاشایی و بیرکړدنه وه له پاشه رژ، عه بدولسه لام هندی ثاماجی باس کړد بومان که له پاش شورش بیکات، به لام به داخووه هیجانی نه غام نه دا، هیچی نه کړد جگه له تیکدان و مالویرانی. شو له گډل توفیق زین العابدین هاتینه وه مالی ئیمه، بۆ به یانی دووباره له گډل عه بدولسه لام کو بووینه وه نامه یه کی دا به من وتی: له گډل ماموستا توفیق بۆ لای عه بدولکه یریم قاسم له (جبل منصور)، به توتومبیل رویشتن نامه کم دا به عه بدولکه یریم قاسم، نوم به جهیشت لای، من گه رآمده وه جهله ولا ئیر نازانم له وی چیان ریکخست له نیوان خویندا.

۲- ناوی هندی نه فسه ری پیدام، وتی: نه مانه له گه لیان هه لسه و دابنیشه، هه لیان بسه نگینه بزانه چدند دل سوزن و تاچ رادده یه ک پشیتان پی ده به ستریت، دواپی هه ریبه که، راپورتیکیان له سهر بنووسه بۆ نه وی په یوندیان له گډل به ستین. منیش هه لسام به و ئیشه ئیر نازانم هه لسا به و ئیشه یان نا.

۳- هندی کتیبی نه ئینی هاتبو له دهره وه، جه مال عه بدولناسر ناردبووی به منی سپارد، بۆ نه وی بیخوینمه وه و پیشانی نه و سی نه فسه ری بده م که په یوندیان هه یه و پاشان بیگترنه وه بۆم. نه م کتیبانه باسی رژی می پاشایه تی و پاشای ئینگلیزی ده کړد، که عه رهب سوودی لیوهر ناگریت و، هندی فرمانی عه سکه ری.

۴- جاریکیان نارد می بۆ لای عه قید روکن (خه لیل سه عید) که نه فسه ری روکنی تپه که بوو، سه رتپ (خوا لی خوشبی) نه جیب ته لږ به یعی بوو، که سه روکی هه موو شانه کانی نه فسه ره نازادخوازه کان بوو، به لام گومانی لیکرا له لایه ن مه لیکه وه ناردیان بۆ سعودیه بوو به سه فی، وه ک باسما ن کړد.

روژی پیش شورش واته ۱۳/۷/۱۹۵۸ بانگی کړدم بۆ ژوره که ی وتی: ده مانچه یه ک ودرگره له گډل (۲۰) فیشه ک، کاتیک ده مانچه کم ودرگرت و تیان فیشه ک نییه، به لام که شو گه شتینه شاخی حه مرین فوجه که وه ستاو، عه بدولسه لام به کاک شیخ نوری شیخ ره شیدی وت که هه ریبه که (۲۰) فیشه ک بدات به من و سی که سی که.

نیزګه ی کوردی قاهره و شوړشی ته مموز

وهك وتم: نازانیت خیر کامه یه و شهر کامه یه به جزیرکی ودها مروؤ سه رسامت ده کات. بریار و ابو لیواکه مان (لیوای ۲۰) شهوی (۸) ی حوزه ایرانی سالی ۱۹۵۸ بجولیت له جهله ولا بؤ نوردون، هه موو شتیك ناماده کرابوو، به لام رۆژی دوی حوزه ایرانی ۱۹۵۸ واته: به شش رۆژ پیش رۆیشتنه که به شی کوردی کرایه وه له نیستګه ی قاهره، هه موو رۆژتیك نیو سه عات، سیاسییه کانی عیراق ته مه یان به ستوه به ګه رانه وه ی مه لا مسته فا بارزانی بؤ کورده ستانی عیراق به یارمه تی روس و جه مال عه بدولناسر، له بهر نه وه بریار درا (لیوای ۲۰) دوا بخریت، نه وهك شتیك روو بدات له کورستاندا، له بهر نه وه بروسکه یهك هات له (استخبارات عسکری) یه وه له به غداوه نووسرابوو: (توجل حركة اللواء الى اجل غير مسمى).

شایه نی باسه ته ګه ر ته م لیوایه رۆژی ۸/۶/۱۹۵۸ برۆشتایه هیچی پی نه ده کرا، چونکه نه و رۆژه مه لیک و عه بدولئیلله له تورکیا بوون له کۆبوونه وه ی (حلف) ی به غدا بوون.

له پاش هه فته یهك بروسکه ی دووهم هات و ته مر دهرچوو که شهوی (۱۳-۱۴) ی ته مووز لیواکه جهله ولا به جی بهیلتیت و رووو نوردن پروات، ته مهش له پاش نه وه بۆیان ساغ بووه که نیستګه ی قاهره هیچ په یوه ندییه کی نییه به مه لا مسته فا بارزانییه وه. عه بدولکه ریم قاسم و عه بدولسه لام عارف یه کیان ګرت و پیلانی شوړشی (۱۴) ی ته مووزیان دانا، دوا ی نه وه ی ته فسه ره نازاد یخوازه کان له به غداو شوینه کانی تر ناګادار کران له ته رکی سه رشانیان بؤ رۆژی ۱۴ ته مموز.

له به غداوه بریار درابوو که ته م لیوایه هیچ جوړه ته قه مه نییه کی پی نه بیت هه تا ده ګاته (۲۲) له سنووری نوردن، ته م دووربینییه بؤ نه وه بوو که سوپا به ناو به غدا دهروات و هیچ جولانه وه یهك نه کات له دژی رژی می پاشایه تی، جا له بهر نه مه بوو نوری سه عید وتی به ته فسه ره که که سوپای عیراق شقارتیه که وا له ګیرفانیدا، ناګای له فه رمووده که ی خوا نه بوو که ده فره مویت: (وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) (الأعراف: ۳۴).

عبدالولسه لاه عارف له کاتي ټه رکه کاني خویدا به نهیڼی فرمانیدا که نهو
فیسه کانهی دهرین به سهرباز (بورمی سالانه) نیوهیان بدریتۍ و نیوه کهی تر بشاریتهوه بو
ټه م روزه.

روژی (۱۳) ی ته مووز هر له به یانییهوه هه موو ټه فسه ره کان مالئاواییان له مالو
مندالیان کرد بو سه فهریان بو ټور دن.

ټه روزه پاش عه سر غازی داغستانی و عبدالکه ریم قاسم هاتن بو جه له ولا بو
پشکینی لیاکه و ناگدار کردنه وه و ناماده بوونیان بو روشتن بو ټور دن، غازی داغستانی
خوی زیرهک بو، ههستی ده کرد که شتی که هیه، روژی ۱۴ ی ته مووز که شوړش سهری
گرت و غازیان بسرد بو وه زهرتی بهرگری بو لای عبدالکه ریم قاسم، پیی وت:
عبدالکه ریم من دویڼی عه سر که چوین بو جه له ولا ټه شوړشم خوینده وه له ناو چاری
ټوو عبدالولسه لاه و ډم خبهری دامی بهم کردهویه، ټیستا خه فتم هر ټهویه که بوچی
هه ټه ستام به کاری پیویست بو ټه هه ستم.

چوڼییه تی کارکردنی ټیمه بهم شیوه نهیڼییه دهستی پیکرد

لورییه کی عه سکه ری بوو نیوه مان پرکردبو له سندوقه فیسه که ټهوی به دزیسه وه
هه لمان گرتبوو، له سهر فیسه که کان یاتاغی سهربازه کاتمان دانابوو، غازی داغستان
ته ماشایه کی ټه لورییه ی کرد، داوای کرد باره که داگیریت و سهر له نوی به ته رتیبیکی باش
بخریته وه سهرباره که، عبدالولسه لاه وتی: که وره ټیمه له فه لوجه ټه ناتواویانه جیبه جی
ده کهین، به لاه ټیستا کاتمان به ده سته وه نه ماوه، ټه ویش هیچ دهنگی نه کرد، له پاشا هاته
سهر سهرباره که تزییکی تیابو زوو ته ماشای عبدالولسه لاه می کردو به پیکه نینه وه وتی:
ټه لینی خوتان ناماده کردوه بو هه لگیرسانی شهر، ټیمه ش ټه وانه ی که به کاره که مانیان
ده زانی هه موومان له وه ټه ترساین شتیکی بهرگویی که وتبیت.

هر جور بوو ته فتیش ته و او بوو، ټینجا غازی داغستانی و عبدالکه ریم که پانه وه،
لیواکه سه عات (۸) ی ټیواره که وته جووله به ره و به غذا، ټه نه خشه یه ی که من زانیم
ټهویه لیاکه به هیواشی له سهر خوی پروات، به جوړیکی و سه عات (۶) ی به یانی بگاته
به غذا، نامر لیا (ټه حمده حقی) نارديان بو ټه وه له پیشه وه بچیت شوینی وه ستاندنی

ليواکه له نزيك فهلوجه ديارى بکات بڼ حهوانه وه چاره روانى بکات تا ليواکه سه عات (۵) ى به يانى ته گاته ئه وئ، ته مهش له بهر نه وه بوو، چونکه نامر ليوا په يوه ندى نه بوو به ريکخستنې نه فسه ره نازاد يخوازه کانه وه، ناگدارى هيچ نه بوو، ئينجا له جياتى نه وه عه بدولسه لام کړا به نامر ليوا به نه يئى.

ئه رکى سه رشانى عه بدولکه ريم قاسم که نامر ليوای (۱۹) بوو له شاخى مه نسور ليواکه ى ناماده بکات بڼ جوولانه وه به ناوى مه شقه وه بڼ ته وه ى کاتيک له به غذا ده ست به شوړش ده کریت کاترمير (۶) ى به يانى رږڅى (۱۴) ى ته موز نه و ليواکه ى رووه به غذا بيئى بڼ يارمه تى ليوای (۲۰)، نه فسه ره کان هه ريه که يان ده مانچه يه کيان دانى به بى فيشه ک، منيش يه کيک بووم له وانه ى ده مانچه يان پيدام به بى فيشه ک.

شايه نى باسه به سى مانگ له وو پيش عه بدولسه لام پى وټم: نه بى مه شق بکه يت، فيرى به کاره ينانى چه ک بيت، به لام له گدل سه ربازه کان مه شق مه که، به (ره ئيس عوره فا) ى وه حده ى وت: هه موو رږڅيک ئيمام له فهلوجه که بيه ره ده ره وه له شوينىک فيرى مه شقو به کاره ينانى چه که سووکه کانى بکه، به ماوه ى مانگيک ته وه ى پيوست بوو فير بووم وواتر تا سى مانگه که ته راوبوو هه موو رږڅيک مه شقم ده کرد.

له گدل کاک شيخ نورى شيخ رشيد رږشتين بديه که وه له سه ياره يه کى جيبدا بووين، کاتيک گه يشتينه (جبل حمرين) ليواکه وه ستا، عه بدولسه لام به کاک نورى وت: فيشه کت داوه به و نه فسه رانه ى که ده مانچه يان پييه؟ وتى: نه خير، وتى: (انت ابن العشائر)، برږ يه کى (۲۰) فيشه کيان بده رى، ته مهش له بهر ته وه ى عه بدولسه لام ته ترسا غازى داغستانى شتيک بزانيت و له به عقوبه شتيک بقه وميت، ئينجا ورده ورده رږشتين گه يشتينه به عقوبه (انضباط) به جاده کاندلا بلاو بوو بووه هه موو شتيک ش ناسايى بوو. له پرده که ى به عقوبه په رينه وه شووتيه کمان پيوو خوار دمان، وټم: کاک نورى له وانه يه ته مه ئاخير پاروومان بيت.

کاترمير چوارى به يانى ليواکه گه يشته (خان بنى سعد)، له وى وه ستا، ئينجا ده سترکرا به دابه شکردنى فيشه که کان به سهر سه ربازه کاندلا به ناوى ته وه وه که مه ترسى هه يه له به غذا که دږى چوونى ته م ليوايه بڼ ئوردن خو پيشان دان بکړى.

عه بدولسه لام وه ستابوو، ياريد ده ره وه فسه رى موو چه و (من) له لايه وه وه ستابووين، وتى به نه فسه ريک: برږ نامير فهلوجى دوو (عه قيد الرکن ياسين محمد ره ئوف) بانگ که بزم، بلئ

نامير ليوا تۆي نهو، كه ياسين هات، تهماشاي كرد له جياتي نامير ليوا عهبدو سه لام وه ستاره، ئينجا پيئي وت: ئيستا ئيمه هه لئه سين به شوڤش، تۆش نه گهر له گه لمان بيت نهوا يان سه رده كه وين و هه موو ئامانجه كانمان ديتته دي، يان شكست دههينين و ده بيت هه موو جوړه بهر پرسياره تيه كي نهو شكسته بيت بهر پرسيار دهين، نه گهر به شدار نابي نهو ئۆتۆمبيله ئاماده يه برۆره وه بۆ جه له ولا. عه قيد ياسين به توره ييه كه وه وتي: (أنت شنو امر لواء موجود؟) عهبدو سه لام داريكي حه يزه راني عه سه كهر ي پيئو (عصاء تبخر) بهرزي كرده وه بهر و ناوچه واني ياسين و وتي: (خائن انكليز انا امر لواء مالك)، رووي كرده يارده دهره كه وه نه فسه ره ي موو چه و من و وتي: بالي به سترو ده مانچه كه ي لي بستين و بيخه نه نهو سه ياره ي لاسلكييه وه، بهو جوړه پيمان و ترا جيبه جيمان كرد، به مني وت: لاي شو فيتره كه دانيشه و نه يه ليت له رينگه كه س په يوندي پتوه بكات، تا نه يگه يننه نهو شو يننه ي ليت وهر گرن.

نهو ي شا يه ني با سه كاتيك ليوا كه گه يشته خان به ني سه عد سه عات چواري به ياني، له پيش نهو ده ست بكه ن به دابه شكردني نهركه كان و دابه شكردني فيشه ك ئۆتۆمبيليك له به غدا وه هات پينج كه سي تيا بوو، پانتۆلي خاكي و كراسي سپييان له بهر دا بوو، وتيان: نه مه يه كيكيان (وصفي تاهير)، نهو يه كه له گه ل نوري سه عيدا ها وه لي ده كات، نهو ي تريان (نيبراهيم لاميه) كه له داد گاي مه هدا ويدا بوو به نه ندام، ناري نه واني ترم له بير نه ماوه، وتيان به عهبدو سه لام له به غدا هه موو شتتيكمان جي به جي كرده وه و ئاماده يه و كۆنترۆلي بنكه كاني پۆسته و گه ياندن كراوه، هيچ شتيكي وانييه جيگه ي مه ترسي بيت، كاتي عهبدو سه لام ده ستی كرد به دابه شكردني نهركه كان، نامر فه و جي يه ك له ليواي (۲۰) نهو يش له نه فسه ره ئازاد يخوازه كان بوو ده رك سه وت و نه فسه ره كاني فه و جه كه ي خۆي كۆركرده وه و نيازي شوڤشه كه ي ئاشكرا كرد، هه مان قسه كه ي عهبدو سه لام ي و ته وه، نه گهر سه ركه وتين نهوا بۆ هه مو وانه و نه گهر شكستمان هيئا به شداري هه موو نه غاميكي ناخۆش ده كه ين، ئيه وش به ئاره زووي خۆتانه، نهو ي نه يه وي ت له گه لمان بيت، نهو ه شي نايه وي ت بگه ر يتته وه جه له ولا.

له كاتي نه مه دا نه فسه ره كان سه رسام بوون كه س قسه ي نه كرد ته نها نه فسه ريك نه بيت (رائيد محمد) كه ليپر سراوي ئيستي خباراني ليوا بوو، وتي: "سيدي قضية الانكليز"، وتي: (احنا دراسين قضية الانكليز) نه مه دواتر با سي ده كه م.

له خان بهنی سه عد دهرچووین بۆ کاتژمیر شهشی بهیانی گه‌یشتینه به‌غدا، هه‌ریه‌کی‌کمان چوو به‌ره‌و ئه‌نجام گه‌یانندی ئه‌رکی خۆی، ئه‌و ئۆتۆمبیلێ له‌ (یاسین محمود ره‌ئوف) ی تێدابوو، کاتێ له‌ پردی (باب الشرجی) په‌رینه‌وه ئه‌وبه‌ر دوو ئه‌فسه‌ر هاتن وتیان به‌ من تۆ لێره‌دا دابه‌زه له‌ گه‌ل سهریه‌ی یه‌کی فه‌وجی (۳) بچۆ بۆ (قوه‌ السیار) له‌ صالحیه‌، منیش له‌ گه‌لیان پۆیشتم، سه‌ربازه‌کانی ئه‌و (سریه‌) یه‌ هه‌موو تازو نه‌زان بوو، زۆر ئه‌ترسان، دابه‌ش کران به‌سه‌ر (قوه‌ سیار) دا، یاره‌ده‌ری ئامیر فه‌وج فازیل محمده‌لی که‌ کرابوو به‌ ئامر فه‌وج له‌ جێی عه‌بدولسه‌لام هات له‌ گه‌لمان بۆ (قوه‌ سیار)، به‌ پاسه‌وانی به‌رده‌رگای ئیستگه‌ی وت: کوا یاریده‌ده‌ری خه‌فه‌ر؟ پاسه‌وانه‌که‌ ویستی ده‌ست بکاته‌وه، ئه‌ویش تفه‌نگه‌که‌ی لێ سه‌ندو چهند زلله‌یه‌کی لێدا، له‌ پاشاندا چوووه‌ ژووهره‌وه، یاریده‌ده‌ری خه‌فه‌ر پیتی وت: کیلی (مه‌شجه‌به‌ که‌م) به‌دری، لیتی سه‌ندو له‌ پاشدا وتی به‌ ئیمه‌ (ه‌ذا واجبکم) تيمه‌ش ئه‌وه‌ی له‌ناو ده‌رگا که‌ه‌بووین ئامر سهریه‌ بوو نه‌جیب موحه‌مه‌د و ملازم عه‌بدوره‌حمان بوو، کاتێ فازیل موحه‌مه‌د عه‌لی پۆیشت بۆ سه‌ر خانوه‌که‌ی نووری سه‌عید، له‌په‌ر ئامر سهریه‌ که‌ ون بوو، دیاربوو خۆی شارده‌بووه‌ له‌ مه‌یدانی مه‌شقی هێزی گه‌رۆکدا ون بوو، به‌ نیازی ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر شوێشه‌ که‌ سه‌رکه‌وت ئه‌وه‌ یه‌کیکه‌ له‌ پاله‌وانه‌کانی، ئه‌گه‌ر سه‌رنه‌که‌وت هه‌یج شتیکی ناچیتته‌ سه‌رشان، هه‌روه‌ها ملازم عه‌بدوره‌حمان به‌ ناوی چاودیری سه‌ربازه‌کانه‌وه ده‌رگا که‌ی به‌جێ هێشت، من به‌ جبه‌و میزه‌روه‌ه بووم له‌ گه‌ل (نایب زابتیک) که‌ ئه‌ویش نایب زابتی حانوت بوو، ناوی عه‌بدوللا بوو، منیش چارم نه‌ما چووم جبه‌و میزه‌ره‌ که‌م فرێدا یه‌ ناو سه‌یاره‌ی حانوته‌که‌وه له‌به‌ر ده‌رگای هێزی گه‌رۆک ته‌نیا ده‌مانچه‌یه‌ک و بیست فیشه‌کم پیتوو، به‌لام سه‌ربازیک و ئه‌و نایب زابته‌ له‌ گه‌ل وه‌ستان، که‌ ته‌قه‌ ده‌ستی پیکرد له‌ شاری به‌غدا و یاریده‌ده‌ره‌کان یه‌که‌ یه‌که‌ هاتن بۆ هێزی گه‌رۆک هه‌ریه‌ک ئه‌هات ده‌مانچه‌ی پیتوو، ده‌مانچه‌ که‌م لێوه‌رگرت پیم ته‌وت: بچۆره‌ ژووهره‌وه‌ لای یاریده‌ده‌ری ئیشکگر، دوانیام خسته‌ باخه‌لی خۆمه‌وه، دوانیام دایه‌ نایب زابت عه‌بدوللا، دوا یی یه‌کیکیانی دزی و تینکاری کرد، سیان له‌ ده‌مانچه‌کانم دا به‌ وه‌هاب که‌ کابرایه‌کی مه‌ده‌نی و لێپه‌رسراوی حانوت بوو، وتم: ئه‌مانه‌ ئه‌مانه‌ته‌ هه‌لیانگه‌، ئه‌و یاریده‌ده‌رانه‌ی که‌ ده‌مانچه‌کانم لێ سه‌ندن هه‌یچیان به‌ربه‌رکانییان نه‌کردم، یه‌کیک ته‌بیته‌ کورد بوو معاون عه‌مید بوو، ناوی عه‌لی بوو، خه‌لکی سلیمانی بوو، ده‌مانچه‌که‌ی پی نه‌دام، منیش پیم وت: خۆ ئیمه‌ سوپای داگیرکەر نین، ده‌مانچه‌ که‌ت لێوه‌

ده گرم دوايي بوټي نه گيږمه وه، هه چوڼ بوو ليټم وه رگرت و کړدمه ژووره وه لاي ياريده دهري
خه فهر، تا سه عات (۱۰) ي به ياني شوږشه که ته واو بوو يه که نه فسه نه يوږا بيټ به لاي
نه وه درگايه دا، چونکه که س نه يده زاني چي ده بيټ و چي نايټ، له و کاته دا موده په عيه که
هات وه سستا، له وانه بوو که عه بدوږه همان عارف نامريان بوو، نه فسه رتي که به سهر
موده په عيه که وه بوو ناوي موسا بوو راټيد بوو، له موده په عيه که دابه زي و نه ملا و نه ولاي ماچ
کړدم وتي: هه موو شتي که ته واو بوو، مه ليک و عه بدو ليلا ه ته واو بوون کوژران، ليو اکه ي
عه بدو لکه ريم قاسم گه يشته به غدا، له گهل ليو اکه ي خو مان کوټو ټولي هه موو شتي که مان
کړد، نينجا منيش چووم جبه و مي زه که م له بهر کړده وه، چووم به ياريده ده رکا نم وت وه رنه
ده روه، له و کاته دا قسم له گهل سهر بازي که ده کړد به کوردي، مو عاون عه لي گويي ليټو،
وتي: نه وه تو بووي ده مان چه که ت لي س نه ند م وتم به لي، وتي: به خو م خزمه کا نه وه به
قورياني ږله ي کورد بين، کورد وه ناردی گه نم وايه، هه موو شتي که لي پيدا ده بيټ.

ئەو بەلگانەى پيشانى ئەدەن كە

ئىنگلىز ئاگاي لە شۆرشى (۱۴) ى تەمموز بوو

۱- وەك باسەم كەرد ئەو رۆژە كە دەستمان كەرد بە رۆشتن بەرەو خان بەنى سەعد، ئامەر لىوا (ئەحمەد حەقى) بوو كە ئاگاي لە هەيچ نەبوو، خۆى و هەندى سەرباز پيش ئىمە چوون بۆ خان بەنى سەعد، ئىنجى لىواكە سى فەوج بوو، ئامەر فەوجى سى عەبدولسەلام عارف بوو، فەوجى دوو ياسىن موخەممەد رەئوف، فەوجى يەك عەقىد عەبدوللە تىف الدراجى بوو، ئامەر فەوجى سى و يەك لە ئەفسەرەكان بوون، بەلام ياسىن موخەممەد رەئوف ئاگاي لە هەيچ نەبوو، سەر بە بەغدا بوو.

وەكو وتم ياسىن موخەممەد رەئوف لەگەڵ شۆرشەكە نەبوو، مەن و نەقىب مەهدى صالحى، دەمانچە كەمان لە قەدى دەرھىناو بال بەستمان كەرد، رۆژى ۱۴ى گەلاوێژ سەعات (۴)ى بەيانى لە خان بەنى سەعد هەمان كات ئامەر فەوجى يەك بە ئەفسەرەكانى وت كە نيازى شۆرشى هەيە، رائيىد (موسا كازم) وتى: "سىد قضية الانكليز؟"، ئەويش وتى: "اھنا دراسين قضية الانكليز".

۲- نورى سەعيد كە (۴۰) سال خزمەتى ئىنگلىزى كەردبوو سى رۆژ خۆى شارەدەو لە مالان لەسەر ئەو بنچىنەيەى كە ئىنگلىز بە نەيىنى رزگارى بكات، لە بەغدا بىباتەو دەرەو، ئىنگلىز هەيچى بۆ نەكەرد هەتا گرتيان و كوشتيان و هەرسەلێكى لە شوپىنىك فریدرا، قەبرىشى بەنسەب نەبوو.

۳- كاتىك لە بەغدا خۆم ئامادە كەرد بۆ خويندنى ماجستىر پىويستم بە كتيبيك بوو، دەستم نەدەكەوت، پىيان وتم ئەم كتيبە لای عەبدوللا صوفى هەيە، ئەم پىاوە يەكێك

بوو له بنه ماله گه وره کان له به غداو په يوه ندى كومه لايه تى زورى له گه له نه جيب نه لږه پيى هه بوو.

رؤزى چووم بؤ مالىان زانى كوردم ده ستي كرد به هه ندى قسه له گه لما، وتى: ئيستاشو كاتى مه ليكيش هه ئينگليز حوكممان ده كات، هه شتيك راي ئينگليزى له سهر نه بيت نه عه بدولكه ريمو نه عه بدولسه لام نه يانده توانى بيكه ن، نه ليپرسراوه كاني ئيمه شوږشمان كرد له دژى ئينگليز، ئيستاش به پيى چاوديرى ئينگليز ئيمه نه بى بوليينه وه، وتى: شتيكت بؤ نه گيرمه وه، وتم فهرموو

وتى: كاتيك دادگاي گه ل حوكمى دا به له سيداره داني نازم طب قچلى و هاورپكاني، نه فسه ره كان به منيان وت كه بچم لاي نه جيب نه لږه پيى كه سه رو كى (مجلس السياهه) بوو بؤ ته وى داواى لى بكم كه حوكمى له سيداره داني له سهر هه لگرن، وتى: كاتى چووم باسى بابه ته كم له گه له كرده وه، هه ناسه يه كى هه لكيشاو وتى: تو چند ده ست ته روا ت له م ئيشه دا منيش ته و نه ده ده سه لام هه يه، نه كه هه ر من به لكو عه بدولكه ريم قاسم ناتوانى تهو حوكمه بگوږي، زور سهرم سورما، هه ولما دا پيم بليت بوچى ناتوانيت به لام باسى نه كرد.

له پاشا هه لسام ها تمه ده ره وه نه بينم خالد نه قشبه ندى، كه يه كيك بوو له نه ندامى مه جليسى سياده له به رده رگاي ژوره كه و ه ستابوو، چووم بؤ لاي سه لامم لى كردو پيى وتم: فهرموو تو زيكيش لاي ئيمه دانيشه، كه دانيشتم قاوه مان خواره وه پيى وتم: ئيست چيبو به فه ريق نه جيب؟ وتم: بؤ ئيشيكي وه ها هاتبووم، نه و يش وتى: ناتوانم هيچ بكم، كاك خاليد وتى: راست ده كات برواي پي بكه، به لام پيى نه وتى له بهر چى؟ وتم: باسى نه كرد.

وتى: كه و ابو من بؤت باس ده كم:

كاتى نازم ته به قچلى قاييد فيره بوو كومونيسته كان هه لسان به گيره شيوينى له كه ركوو، زوريك له خه لكى بيتوان كوژران، نازم كه ليپرسراوى سوږيا بوو له وى بروسكه يه كى دا به عه بدولكه ريم قاسم وتى: بارودوخ زور خراپه و له كومپانيى نه و ته كه لايه نيك هه يه چهك و ته قه مهنى ته دات به كومونيسته كان، كه به م ئيشه نارواه يانه هه لده ست، وتى: وه لاميان نه دا يه وه.

بۆ جارى دووم بروسكه كهى دووباره كردهوه، به لّام هدر وه لّامى نه بوو، بۆ جارى سيّهم هيّزيكى برد له گه لّ خوى بۆ كۆمپانياي نهوت، دهورى گرت، كاربه دهسته كاني گرت و دهستى گرت به سهر چه كه كاندا، له پاش ماوه يهك گرتيان به ناوى نهوهوه كه پيلانسى گيپراوه بۆ گۆرپنى رۆژيم و لا بردنى عه بدولكه ريم.

وتى: ئيستاكه حوكم دراوه به وه له سيّداره بدرى، له سهر داواى ئينگليز ئه بى خوى و هاوپتيكاني همموو له ناو بچن، نه نه جيب الرّيعى و نه عه بدولكه ريم قاسم ناتوانن ئه حوكمه بگۆرن، چونكه گۆرپنى حوكمه كه ئه يّته هوى گۆرپنى خزيان.

۴- به شايه تى شاي ئيران: كاك عه بدورپه مان خانى جيهان به خش ئاغاي قۆره توو سه رۆكى هۆزى (جموور) شوويّنه كهى خزيان به جيهيشتوو مائيان هاته به غدا به رامبه ر مالى ئيمه خانوويان گرت به كرى، بووين به دراوسى، ئه م پياوه مرۆفتيكى خانه دان و ليّزان بوو، په وشتى له هى ئاغاي نه ده كرد، هه رده م له گه لّ هه موو كه سدا به رووى خۆش و له سهر خۆ رهفتارى ده كرد.

رۆژى بۆى گيپرامه وه وتى: سالى ۱۹۵۸ له پاش شوڤشى (۱۴) ي گه لاويژ كۆمونيسته كان هه لسان له دژى ئاغاكاني ناوچه ي خانه قين و كفري و كه لار، ئينجا ئاغاكاني ئه م ناوچه يه له گه لّ ئاغاكاني كه لار (جافه كان) بريارياندا عيراق به جى بهيّلن به مال و خيزانه وه، چونه ئيران، خواليخوشبوو داوده به گى جاف كه نوينه رى هه موويان بوو رويشت بۆلاى شاي ئيران (موحه مده رها په هله وى) بۆ نه وه ي ريگه و شوينيكيان بۆ دابنى، شا به داوده به گى وتبوو من زۆرم پيخوشه هاتوونه ته ئيران و ئه مه به ولاى خوتان بزائن، من سه فه ريكم هه يه بۆ به ريتانيا (له ندهن) كاتيک گه رامه وه هه موو ئاره زوويه كى ئيه به جى ديسنم، به لّام به مه رجيك چهك و ته قه مه نيتان ده ده مى كه هيّزيك پيكه وه بنين له سنوورى ئيران و عيراق بۆ نه وه ي شه پۆلى كۆمونيسته كان نه گاته ئيران.

كاتيك شا گه رايه وه ناردى به دواى ئيمه دا پتي وتين من به ليّنيك دى به ئيه ئيستا په شيمانم، چونكه وامزاني ده ولته تى شووره وى پشتگيري شوڤشى عيراقى كرده وه به پشتيواني نه وه وه كراوه بۆ راكيّشاني عيراق رووه و كۆمونيستى، به لّام من له له ندهن، ئينگليزه كان دنيايان كردم كه په يوه ندى ئينگليز له گه لّ عيراق له پاش شوڤشى (۱۴) ي گه لاويژ گه ليك پته و تره له كاتى رۆژيمى مه ليك، ئيستا ش ئيه به ئارزووى

خوتان بچولینهوه ئهوهی ئهمینهیهوه ئهوه ئیمه لاریسان نییه ، ئهوهش دهپواتهوه بو
عیراق با بگه ریتهوه.

پژێمی پادشایهتی و کورد

پژێمی پادشایهتی چاکه‌ی هه‌بوو بۆ کورد هه‌روه‌ها خراپه‌شی زۆر بوو، وه‌ك له‌م خاڵانه‌دا باسی ده‌که‌م:

چاکه‌کانی پژێمی پادشایی:

یه‌که‌م: ئاسایش و ئاسووده‌یی دانیشتیوانی کوردستان، هه‌رچه‌نده‌ هه‌ژاری و نه‌خوینده‌واری زۆر بوو به‌تایبه‌تی دێهاته‌کانی، به‌لام هه‌موو که‌س ئیواره‌ که‌ له‌ئیش ده‌گه‌رایه‌وه‌ به‌بێ غه‌م له‌ ماله‌وه‌ داده‌نیشت تا به‌یانی ترسی له‌وه‌ نه‌بوو که‌ یه‌کێک بێتسه‌ سه‌ری ده‌ستدریژی لی بکات، یان دزی لی بکات وه‌یان زیان به‌ مه‌رو ماله‌ته‌که‌ی بگه‌یه‌نیت، ئاشکرایه‌ ئاسایش و ئاسووده‌یی دڵ له‌ هه‌موو شتێک گرنه‌گه‌ر بۆ ژیا‌نی مرۆڤ.

دووه‌م: له‌ پاش ده‌وله‌تی عوسمانی هه‌یچ کات کورد کوردیکی نه‌کوشتوه‌ به‌ ئاشکرا، نه‌گه‌ر یه‌کێک یه‌کی بکوشتایه‌ له‌ هه‌موو کوردستاندا ده‌نگی نه‌دايه‌وه‌.

سێیه‌م: مرۆڤی کورد کاتی‌ک له‌ گه‌ڵ عه‌ره‌ب کۆنه‌بوویه‌وه‌ هه‌ستی به‌ جیاوازی نه‌ ئه‌کرد، به‌لکو له‌ ڕێگای ژن و ژنخوازییه‌وه‌ زۆر له‌ عه‌ره‌ب و کورد بوون به‌ خزم، هه‌روه‌ها له‌ ڕێگه‌ی بازرگانیه‌وه‌ زۆر هاتووچۆی کورد و عه‌ره‌ب بۆلای یه‌که‌تر زۆر سوو، ته‌م تێکه‌لبوونه‌ بۆ جیاوازییه‌ له‌سه‌ره‌تای ئیسلامه‌وه‌ بوو به‌ هۆی نایینی پێرۆزی ئیسلام، بۆ نمونه‌: له‌ کاتی دوژمنایه‌تی عه‌باسیه‌کان و عه‌له‌ویه‌کان زۆر له‌ عه‌له‌ویه‌کان

عه‌ره‌بستانيان به جيهيشت چوونه كوردستان، زۆريان له‌وي و تيسان له كورپه‌كاني
حه‌سه‌ن و حسيين بۆ ئه‌وه‌ي ريزيان زياتر بگرن.

چواره‌م: هه‌ر كوردێك له‌سه‌ر ئاو و زه‌وي باوو باپيري خۆي ئه‌ژيا ته‌گه‌ر هه‌ژايش بووايه
هه‌ستی به ناخۆشی نه‌ئه‌کرد، چونكه دلي په‌يه‌ندي به سته‌بوو به‌و خاكه‌وه كه تيايدا
په‌يدا‌بوو. هه‌رده‌م خۆي به‌كامه‌ران و به‌ختيار ئه‌زاني، هه‌چ رۆژێك رۆژمهي پادشايي
داواي نه‌کردوه له كوردێك شويته‌كه‌ي خۆي بگوازيته‌وه بۆ شوينيكي تر، ته‌گه‌ر
شتيک بوويته‌ تنيا (كه‌سه‌كه‌) خوي بردوويانه بۆ شوييني تر وه‌ك خوالييخوشبيته‌
(شيخ مه‌حمودي نه‌مر) ماوه‌يه‌ك هه‌تايانه (عانه) هه‌روه‌ها خوالييخوشبيته‌
(مه‌حمود خاني هه‌ورامان) له دزلييه‌وه هه‌تايانه كه‌ركوك بۆ ماوه‌ي چه‌ند ساليك
ده‌ست به‌سه‌ر بوو.

په‌نجه‌م: زۆرتريين موچه‌خۆره‌كاني ده‌وله‌ت كورد بوو، زۆرشوييني به‌رزي گه‌نگ هه‌بوو
كوره‌كانيان تيا دا‌بوو، وه‌ك خوالييخوشبيته‌ (سه‌عيد قه‌زاز) پيش شو‌رش (وه‌زي‌ري
ناوخۆ) بوو، فه‌ريق (فه‌ييق عارف) (رئيس ارکان جیش) بوو، له بيه‌وه‌ري مندا سي
كورد بوونه وه‌زي‌ري به‌رگري، كه ئه‌مانه‌ن: نوره‌ددين مه‌حمود، به‌كر صدقي، ئه‌حمه‌د
موختار بابان.

پاري‌زگاکانی کوردستان و به‌ريه‌به‌ري پولي‌سه‌كان كورد بوون، ئه‌توانين بليين حوكمي
زاتي درا‌بوو به كورد له ژي‌ر رۆژمهي مه‌لي‌كدا.

شه‌شه‌م: له‌به‌ر ئه‌وه‌ي كورد زياتر هه‌وله‌دات و زي‌ره‌كته‌ ته‌گه‌ر رۆژمهي پاشا باميه ئي‌ستا
ژماره‌يه‌كي زۆري كاربه‌ده‌ستاني حكو‌مه‌ت له پزيشك و ئه‌ندازياران كورد بوون.

حه‌وته‌م: هه‌موو كوردێك له‌سه‌ر خاك و ئاوي خۆي به ئازادي ئه‌ژيا، ني‌وه‌ي زه‌وي و زاري
كشتوكا‌ل له عي‌راقدا له ناوچه‌ي كوردستان بوو، بۆ نمونه: جافه‌كان هه‌تا (جبل
حه‌رين) به دي‌هات و زه‌وي و زاري كشتوكا‌لي و ئاوه‌ هه‌موو مو‌لكي ئه‌وان بوو، هه‌ر
له مه‌نده‌لي تا خانه‌قين تا كه‌ركوك، تا ده‌شتي كه‌نديناوه‌و ته‌له‌عفه‌ر هه‌موو خاكي
كورد و كوردستان بوو، كورد به‌سه‌ره‌رزي تيا دا ئه‌ژياو كشتوكا‌لي ئه‌كرد، تا رۆژمهي
پاشايه‌تي مابوو بستي‌ك له‌و زه‌ويانه نه‌سه‌ندراو نه‌درا به عه‌ره‌ب.

خراپه کانی پښتني پاشايه تي بو کورد:

يه کهم: هدر ناغايه که له شويني خوي پاشايه کي تاييهت بوو بو خوي، هدر جهورو ستم ميکي بکړايد له و ديها تانه ي له ژير دهستي بوون کهس نه يده واني بهرام بهري بوو دهستي، نه گهر شکاتي بکړايد نه و ستم ليکړاوه که تاوانبار نه کړا، ناغاکه به يي تاوان ورده چوو، له بهر نه وه پښتني پاشايي هره وه کو پښتني عوسمانيه کان دهستي گرتبوو به سهر ناوچه کاني کوردستاندا به هو ي ناغاکانه وه هدر ناغايه که دهسه لاتيکي وای پيندرابو که نه بوايه له ناوچه کهيدا قائيم مقام و بهر پوه بهري ناحيه له سهر نارو زوي نه و ان کاروباري شوينه که يان بر دايه بهر پوه.

دووهم: هدر که سينک له دانيشتووه کاني ديها ته کان نه گهر هاواري بکړايد، بيوتايه شيخ يان ناغا مولکه که ي يان زهويه که ي داگير کردوه، يه کسدر تاوانبار نه کړا به وه که نه مه کو مونيسته، نينجا نه بوايه له و پوه بيان هيتنايه بو نوگره سلمان له و ي ماوه ي ژياني به سهر بر دايه، له ماوه ي پښتني پاشايه تيدا هيچ کهس نه بوو بلتي نه م جياوازيه چيه له نيوان هه ژارو ده و له مه نددا.

سيته م: جوتيار به دريژايي سال نيشي ده کرد بهر مه که ي ناغا نه بخوارد، له بهر نه وه، چونکه هدر ناغايه که به لای که مه وه (١٠) هزار دويم زوي و ناوي پي درابوو له لايه ني سولتانه کاني عوسمانيه وه بو نه وه ي دهست بگرن به سهر دانيشتواني نه و شوينه دا، هيچ کهس سهر پيچي نه کات بهر ان بهر پښتني خه لافه تي عوسمانيه کان.

ناغاي و ا هه بوو (١٠٠) دي هه بوو کهس نه يده تواني بلتي (من اين لك هذا؟) نه بهه کپين کړي بوي، نه به رهغي شاني خوي ناوه داني کرد بوو وه، بو نمونه نيوي دهشتي بتو ي مولکي شيخ حسي ن بوسکيني بو، له سالي ١٩٤٧ که له و ي مه لا بووم دانيشتواني نه م بهرو نه بهري دي که توتنه واني نه و بوون، کاتيک توتنه که ي وهر گرت ده ي هينا بو سليتماني بو فه حس به فدرده پاره ي ودرده گرت، جوتياره که ديناريکي بو نه ده مايه وه، نه بوايه سهر له نو ي دهست بکاته وه به قدر زکردن له شيخ حسي ن هدا کاتي توتن ديته وه.

چواره م: له (٩٥%) دييه کاني کوردستان نه قوتا بخانه يان تيا بو نه نه خو شخانه، خوينده واري ته نيا بر يتي بوو له خويندني مه لا و فه قتي مزگسوت، ده و له مه ندده کان

مندالنه کانی خوځيان نه نارده به غذا نه ياغويڼد، به لّام منالّی جوتياره کان و هه ژاره کان هدر به کوږه وهړی و نه خوڼنده واری ژيانی خوځيان به سهر نه برد.

پينجهم: کاتينک يه کگرتنی هاشمی کرا له نيوان عيراق و توردوندا، نالای عيراق نه ستيړيه کی تيا بو که نيشانه ی برايه تی کوردو عه رب نهو نه ستيړيه يان لا برد، نه مه نمونه بوو بو نه وهی پاشا رووه نه وه نه روات که هيچ حسابتيک بو کورد ناکات، چونکه کاتينک نه م يه کگرتنه يان کرد بيروای هيچ کورد يکيان و نه رنه گرت.

شه شه: مردنی هه ست به ليپرسراوی له پاشه پوژي کورد.

حه وته م: فيلبازي فديسه لي يه که م و که م نه زمونی شيخ مه حمود: نهو هه له گه وره يان له کيسدا که له پاش رووخانی ئيمپراتوري ده ولته تی عوسمانی که نهو ميراته گه وره يه به جیما هدر يه که له عه رب و فارس به شی خو ی بردو، کورد له بهر نه وه که پياو يکی سياسي نه بوو به بي به ش مایه وه، له گه ل نه وه ش ئینگليز زوري مه به ست بوو که وا له عيراقدا دوو ده ولته هه بيت يه کيکيان عه رب و نه ویتريان کورد بيت، هه روه که نه م پيشنياره دا ده رده که ویت.

کيشه ی کورده کان گرن گرتين شتيک بوو که باس بکريت له گفتوگوي ريککه وتننامه ی نيوان عيراق و بهريتانيا سالی ١٩٢١ به پتي نهو به ندانه ی ريککه وتننامه ی (سيفه ر) که په يوه ندي هه يه به کورده وه.

مه ليک فديسه ل پوژي ٢٤/١٠/١٩٢١ کوبوه وه له گه ل نيتر دراوی بهريتانی (مه ندوبی سامی بهريتانی).

فديسه ل وتی: زور گرانه له گفتوگودا بگه ين به ئاماجی کوتايی له پيش وه لامدان هه ی چوار پرسيار که له لایه ن ئيوه (بهريتانيا) وه لّام ده دري ته وه، پرسيار ی يه که م دووم په يوه ندي هه يه به پاشه پوژي سوپای بهريتانی له عيراق.

پرسيار ی سييه م و چوارم په يوه ندي هه يه به کورده کانی کوردستاني عيراق که نه مه يه: پرسيار ی سييه م: هه ندي له عه شيره ته کانی کوردستان ده ريان بړی که پال دانيان به عيراق وه له لا باشتره له جيا بوونه وه و سه ربه خو یی، ئايا حکومه تی بهريتانيا زوريان لی نه کات له سه ر جيا بوونه وه، نه ویش تا چ راده ده که؟

وه زي ري ده روه ی بهريتانيا به م جوړه وه لامی دايه وه:

ئيمه زور له کورده کان ناکه ين که له ئيوه جيا بنه وه، به لّام هه ر بړيار تيکمان دا نه بيت ماوه يه که بدریت به کورده کانی کوردستاني عيراق و بير له پاشه پوژي خوځيان بکه نه وه.

پرسیاری چواره‌م: ته‌گەر بریاری جیاییان دا جۆری حوکمه‌که‌یان چۆن بیت؟
وه‌لام: ته‌گەر یه‌ك له‌ ناوچه‌کانی کوردستان هه‌لبژارد که جیا ببنه‌وه ته‌بیت
به‌پێوه‌بردنیان له‌ ژێر چاودێری حکومه‌تی به‌ریتانیادا بن نه‌وه‌ك پالبدن به‌ تورکیاوه به
نیازی یه‌گگرتنی کوردستانی گه‌وره‌.

دوو پۆژ پاش وه‌لامدانه‌وه‌ی ته‌م پرسیارانه له‌لایهن حکومه‌تی به‌ریتانیا مه‌لیك فه‌یسه‌ل
نامه‌یه‌کی دا به‌ مه‌ندوبی سامی به‌ریتانی وتی:

که کاتی ئه‌وه هات (تتویج) بکریم به‌ مه‌لیکی عیراق وات تینگه‌یاندم که حکومه‌تی
به‌ریتانیا سالتیک ماوه‌ی داوه به‌ کورده‌کان بۆ ئه‌وه‌ی له‌لایهن خۆیانه‌وه بریاری پاشه‌پۆژیان
بدن، من په‌زامه‌ندم به‌م بریاره هه‌رچه‌نده ته‌گوخی دواپی ته‌م بریاره له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی من
نه‌بی، به‌لام من نامه‌وی زۆر له‌ کهس بکه‌م بۆ ئه‌وه‌ی پالم پێوه‌ بداهه له‌ ژێر حکومرانی
مندا بیت، به‌لام ته‌مه هانیان ئه‌دات که پاشه‌پۆژ ده‌نگ بۆ من نه‌ددر، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا
هه‌ندیک له‌ کورده‌کانی ناوچه‌ی کوردستان نوینه‌ری خۆیان ناردوه‌وه بۆ لام به‌لێنیان داوه که
ده‌نگم بۆ بدهرن بۆ پاشایه‌تی، هه‌روه‌ك به‌لێنی دانیشتوانی به‌غداو موسڵو به‌سه‌ره
عه‌شیره‌ته‌کانی عه‌ربه‌، هه‌ندیکی تریان پێیان خۆشه له‌گه‌ل من بن، به‌لام ناوێرن ده‌نگم بۆ
بدن.

له‌گه‌ل ئه‌وه وا ته‌زام وه‌لامی پرسیاری سییه‌م ریک ناکه‌ویت له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که زۆر
له‌ کهس ناکهن، هه‌رکه‌س ئازاد بیت بۆ بریاری پاشه‌پۆژی خۆی، من مه‌ترسیم هه‌یه ته‌م
کوردانه‌ش که به‌لێنیان داوه له‌گه‌ل من بن له‌ پاشه‌پۆژ په‌شیمان ببینه‌وه ته‌گەر ئێوه ماوه‌ی
زیاتریان بدنه‌ی بیر له‌ پاشه‌پۆژی خۆیان بکه‌نه‌وه.

مه‌به‌ست له‌و کوردانه‌ی که ده‌نگیان بۆ ئه‌وه داوه له‌گه‌لیدا ببننه‌وه کوردی (عه‌قره،
زاخو، ده‌وک، هه‌ولێر) له‌به‌ر ئه‌وه مه‌لیك فه‌یسه‌ل داواي لیکرد که ئه‌و ماوه‌یه‌ی دراوه به‌
کورده‌کان بۆ بیرکردنه‌وه له‌ پاشه‌پۆژی خۆیان ته‌نیا بۆ کورده‌کانی سلیمانی و که‌رکوک بیت
با ته‌نیا ته‌وان بریار بدن له‌گه‌ل ئیمه بن یان جیا ببنه‌وه.

له‌ وه‌لامی ته‌مه مه‌ندوبی سامی به‌ریتانیی ته‌م وه‌لامه‌ی دایه‌وه به‌ مه‌لیك فه‌یسه‌ل:
"ان سياسة بريطانيا في تميز المناطق الكردية عن باقي العراق لم تكن صادرة فقط عن
مشاركتها للملك كراهية لارغام احد على الخضوع لحكم غير راغب فيه، ولكنها صادرة عن
ان الحكومة البريطانية لم تعط نفسها مبرارا لاغفال المادة (٦٤) من معاهدة سيفر، والتي

تنص الجملة الاخيرة منها على عدم ممانعة الحلفاء من انضمام الاكراد الساكنين في ذلك القسم من كردستان الذي يدخل ضمن ولاية الموصل الى دولة كردية مستقلة اذا رغب الاكراد في ذلك".

واته: "سياسه تي بهريتانيا له جيا كوردنه وهى ناوچه كورد نشينه كان له عيراق ته نها له وهوه نه هاتوه كه وهكو مهليك ده ليت حه زناكات كهس به زور بجيته ژير ده سه لاييه وه، به لكو له وهوه ديت كه حكومه تي بهريتانيا هيچ پاسايتكى نيه به پشتگوئ خستنى ماددهى (٦٤) له ريكيكه وتننامهى سيقهر كه له دوا رسته دا ده ليت: ولاته هاربه يانه كان هيچ لاريان له وه نيه كه ناوچه كوردنشينه كان كه له سنوورى ويلايه تي موسلداه ته گهر ويستيان ده وله تيكى كوردى سه ره خو پيك بيتن هوا نازادن له وه لباردنه دا".

مهليك فه يسه ل بيرواى له سه ره نه وه بوو كه ههر كوردنك دهنگى بو نه ودا يان وتوويه تي من له گهل توّم، وا دانه نريت كه بهم دهنگدانه به شيكه له حكومه تي عيراق هه تا هه تايه. واته دهنگدانى كورده كانى عهقره، زاخو، دهوك، ههولير، وادانه نرى كه وازيان هيناوه (ته نازوليان كردوه)، له ههر مافى كه ماددهى (٦٤) له ريكيكه وتننامهى سيقهر پيى داو نو هه تا هه تايه نابى داواى مافى جيا بوونه وه بكهن.

به لام مهندي سامى بهريتانى وتى: من لهم بيروا يه دا له گهل تو نيم، چونكه كاتى خوئ بهم كوردانه وتراوه: دهنگدان يان دهنگ نه دان، به مهليك فه يسه ل كه پاشاى عيراق بى هيچ گزينى پيدا ناكات له و مافانه كه ماددهى (٦٤) له ريكيكه وتننامهى سيقهر به ئيوه داوه.

دهقى وته كهى مهندي سامى:

"وبناء على هذا التأكيد المشار اليه اعلاه فانا (أي المندوب السامي) لا ارى في مبايعتهم اكثر من اعتراف بجلالتكم ملكا على العراق دون أجحاف بحقوقهم بان يصبحوا جزءا من دولة كردستان المستقلة اذا ما اقتضت معاهدة الصلح مع تركيا تاسيس هذه الدولة واذا اعتبر عمل سكان عقرة وزاخو ودهوك وأربيل خلال التصويت العام كتعبير عن رايهم النهائي فلا مفر من معاملة قرار سكان كركوك والسليمانية بالطريقة نفسها أي ينبغي لهم ان يتعدى سنة واحدة من تاريخ العمل بمعاهدة الصلح مع تركيا خارج الدولة العراقية.

قال المندوب السامي البريطاني للملك فيصل: الحجة التي قدمتموها جلالتم حول عدم الموافقة على اعطاء سكان عقرة وزاخو ودهوك وأربيل فرصة ثانية للتعبير عن رأيهم هي الحجة ذاتها التي يمكن تطبيقها على سكان كركوك والسليمانية.

ومن جهة أخرى ايد المندوب السامي البريطاني رأي الملك فيصل في ان اعطاء الاكراد الذين صوتوا له في التصويت العام فرصة ثانية سيكون له تأثير سيء في المناطق العراقية الاخرى التي صوت سكانها الى جانبه.

وبعد أن أظهر المندوب السامي للملك فيصل خطأ آرائه وعدم امكان تطبيقها وفق الظروف التي شرحها اقترح عليه حلاً جديداً لازالة تلك الظروف وتحقيق مايرغبه الملك فيصل وبريطانيا وهذه الرغبة هي ضم لوائي كركوك والسليمانية الى العراق بصورة نهائية وتأكيده الرأي الذي اعلنه اكراد عقرة وزاخو ودهوك وأربيل في تصويتهم لفصل كملك العراق دون الالتفات الى الشروط التي وضعوها عند التصويت والتي تخص حقوقهم القومية، وكان هذا الاقتراح يتكون من خطوات ادارية وسياسية تتخذها الحكومتان البريطانية والعراقية لاشراك الاكراد العراقيين^{(١)(٢)}.

كان نص المادة (٦٤) من معاهدة سيفر كما يلي: اذا حدث اثناء سنة واحدة من تأريخ العمل بهذه المعاهدة: ان الشعوب الكردية في المناطق المعنية في المادة (٦٢) وجهت الى مجلس عصبة الامم طلباً يتضح منها ان اكثر سكان هذه المناطق يرغبون في الاستقلال عن تركيا واذا قرر مجلس عصبة الامم، حينئذ ان هؤلاء القوم قادرون على الاستقلال ينبغي ان يمنح لهم، فيجب على تركيا ان ترضى بتنفيذ هذا القرار وتتنازل على كل الحقوق والتملك في تلك المناطق وتودع شروط هذا التنازل في المعاهدة المنفردة بين الدول الحلفاء الرئيسية وتركيا، وحينما يقع هذا التنازل فدول الحلفاء الرئيسية لاتقيم مانعاً في سبيل انضمام الاكراد الساكنين في ذلك القسم من كردستان الداخل الان ضمن ولاية الموصل الى دولة كردية مستقلة اذا اختاروا ذلك بانفسهم.

^١ م. ج. و: ملفات البلاط الملكي، ملف المعاهدة العراقية الانكليزية فسلسل (٣١) كتاب من الملك فيصل الى المندوب السامي برسي كوكس بتاريخ ٢١ / كانون الاول / ١٩٢١.

^٢ محمد مظفر الادهمي: المجلس التأسيسي العراقي - دراسة تاريخية سياسية / رسالة - ماجستير بدرجة جيد جداً مقدمه الى جامعة بغداد ١٩٧٢، ص ٢٨٢ وما بعده.

ئەم ڕوداوانە ی باسی دەکەم مەبەستم ئەو نێیە لە شایەنی کەس کەم بکەمەو، بەلکو باسی ئەو شتانە دەکەم کە ڕوویان داوێ بۆ ئەوێ کورد سوودیانی ئێوەریگریست جاریکی تر نەکووتتە هەڵێ باوو باپیرانی.

بەلام مەبەستم ئەوێ کوردو عەرەب لە نیشتمانی عێراقدا وەک دوو برا وایە کە باوکیان مردبێ خانوویەکی بەجێ هیشتبێ هەردوو براکە تیایدا بمێننەو، بەلام هەردەم یەکیەک لە براکان خۆی بە خانووەنی خانووەکە ئەزانی و بە چاوی کریچی تەماشای براکە ی تری ئەکات، یان منەتی بەسەردا ئەکات کە بە خۆپایی ڕێی داوێ دانیشی لە ناو ئەو خانووەدا.

لە هەموو میژوودا دیارە بە ناشکرا کە ئێمە لە پێش عەرەبدا لە عێراق بووین، عەرەب لە پاش نیسلام هاتە عێراقووە بۆ ماوێەکی زۆر پێکەوێ ژیاين، بەلام لە پاش کەرتنی دەولەتی عوسمانی ڕەگەزپەرستی پەیدا بوو لە عەرەبدا ئێمەیان بە هاوێش نەزانی لەم نیشتمانەدا، بەلکو هەر ڕژیمێک هات وای تەماشای کرد کە نیشتمانەکە هەر لەسەرەتاوێ هێ عەرەب بوو، بە پیاوێتی ڕێگەیان داوێ کە کوردیش لە گەڵیان بژی تیایدا.

دەولەتی عوسمانی پێش ئەوێ بکەوێت زۆر لاواز بوو پێیان ئەوت پیاوێ نەخۆشە کە (الرجل المریض) لەبەر ئەوێ زۆری دەسلالت بوو بەرامبەر بەو هێزانە کە دەیانویست ئەو ڕژیمە بگۆڕن، کاتیەک ئەم پیاوێ نەخۆشە مرد نیوێ میراتە کە ی کوردستان بوو، بەشیکێ کەمی هێ تورک و فارسو عەرەب بوو، بەلام لەبەر ئەوێ کە ئەو میللەتانی پیاوێ سیاسی و دانای تیا هەلکەوتبوو بەشە کە ی خۆیان بردو لە پاشا کوردستانیان بەسەر خۆیاندا بەش کرد.

شۆږشى (١٤) ى ته مموزو تالانى و گهندهلى

رۆژى يه كه مى شۆږشى (١٤) ى ته مموزى ١٩٥٨ ههستم كرد به خوشى و كامه رانى، ههستم كرد كه به راستى به يانييه كى جياواز له ژيانى ئاده ميزاد له عىراق دروست بووه، گۆرانىك كه هه موو لايه نيكي ژيانى مرؤفايه تى ئهم ولا تهى گۆڤى، ههستم كرد به شدارىم كردوو له غه زاي (به در) دا دژى بت په رسته كان!! به لام به داخه وه ئهم ههسته هه مووى (٢٤) سه عات به رده وام نه بوو له بهر ئهم هويانه:

يه كه م: ئه فسه ره كان ده ستيان كرد به داوئين پيسى، له مده قه رى فه وجه كه ى عه بدولسه لام له ئيسته گه ى به غدا.

شايه نى باسه رۆژى (١٤) ى ته مموز له گه ل كاك نورى ره شيد كراين به چاودير له سه ر ئيسته گه به شى كوردى و له هه مان كاتدا هه لئه ساين به ئه ركى عه سكه رى سه ر شانمان.

شه وى (١٤/١٥) ى ته مموز ئه فسه ره كانى هيچيان نه نوستن هه ر به جلوه رگى سه ربازيه وه، له وه ئه ترساين كه ئينگليز به فرۆكه بيته سه ر به غدا و هيژى سه ربازى دابه زى نى، چونكه نورى سه عيد له و كاته دا مابوو خوى حه شاردا بوو، كه ئه و يش په يوه نديه كى كۆن و به هيژى هه بوو له گه ل ئينگليزدا.

ئيمه ش هه موو شت و مه ك و ياناغمان له ناو ئه و ئۆتۆمبيلانه دا بوون كه له جه له ولاوه ها تبوون.

(كازم حه يدەر) كه بيژه رى راڊيۆ بوو هه رده م تواغى له جه مال عه بدولناسر ئه داو قسه ى ناشيرى نى بلاو ئه كرده وه كه باسى ئه كرد، ئهم پياوه ده ست به سه ر كراو رۆژى (١٥) ى ته مموز خستبوو يانه ئه و ئۆتۆمبيلانه وه كه شته كانى منى تيدا بوون بر دبوو يان بۆ وه زاره تى به رگرى له ريگه له شه قامى ره شيد هيژشيان بر دبووه سه رى و ويستبوو يان بيكوژن، هه ر چۆن بوو

رژگاریان کردبوو له کوشتن، به لām لهو هێرشه دا شته کانی من براو له ناوچوو، منیش بهم رووداوه نه زانیبوو، به ئامرم وت: شته کانم لهو ئۆتۆمبیله دابوو که دیار نه ماوه له گهـ شته کانم، وتی: فهوجه که مان دابهـش کردوه به سهر ههـندی شویندا بۆ پاراستن، برۆ بۆ کۆشکی زهور (قصر الزهور) له وانهیه لهوئ بێت، منیش به ئۆتۆمبیلێکی عهـسکهـری رویشتم، نه جبهـم له بهـردابوو نه میژهرم به سهـرهـوه بوو، که گهـیشتم لهوئ دیم پاسهـوانهـکان له فهـوجی ئیمهـ نین، منیش وتم: من ئیمامی فهوجه کهی عهـبدوولسلاـم هاتوم بۆ شته کانم گوم بوون بزانم لێره نین، وتیان ناییت بچیته ژوورهـوه، له واکاتهـدا بهـبێ ناگاداری لهـ خۆمهـوه دهـستم خسته سهر قهـدم که دهـمانچه کهی پێوهـبوو، وایان زانی به تهـمای شتی خراپم، گورج لولوی رهـشاشیان خسته سهر پشتم و برهـمیانه ژوورهـروه، دوو ئهـفسهـرهـی تێدا بوو باسهـ کهـم بۆ کردن، دیار بوو زۆر درۆی شوڕشه که بوون، ههـرچۆن بوو رژگارم بوو گهـرامهـوه بۆ ئیستگهـ، لهوئ وتیان بچۆ بۆ کۆشکه کهی نوری سهـعید، هاورێکانی خۆمان لهوین لهوان پهرسهـ.

پاش نوێژی عهـسر رویشتم دیم لهوئ له کۆشکه کهدا خهـریکی تالانین، ئهـم کۆشکه زۆر کهـمتر بوو لهو کۆشکهـنی که ئیستا شوڤێری کاربهـدهـستهـکان ههـیانه، له قهـراخی ناوی دیجله بوو، له بهـری کهـرخ.

روژی ١٤ی تهـموز ئهـوانهـی که گرتنی کۆشکه کهیان پێ سپێرابوو له فهوجه کهی ئیمهـ بوون که بێن بۆ گرتنی نووری سهـعید نهـیان وێرابوو له ئۆتۆمبیله کانیان دابهـزن، به مهـرجێک تهـنیا یهـك شوڕتهـی پاسهـوان لهوئ بوو، ههـر له دوورهـوه کۆشکه کهیان دابوو بهـر تۆپ، نووری سهـعید له رووی ئاوه کهوه ئهـچیته دهـرهـوه بهـ (بهـلهـم) ئهـپهـرپێتهـوه بۆ بهـری (رصافه) و پاسهـوانهـکهـش خۆی ئهـدات به دهـستهـوه ئهـلیت کهـس له ژوورهـوه نییهـ.

من که چوومه ژوورهـوه بیهـنیم خهـریکی درۆ و تالانین، به ئهـفسهـرو سهـربازهـوه ههـرچی شت به کهـلک بێت برهـدوویانه، له واکاتهـدا یهـکیک له ئهـفسهـرهـکانی خۆمانم بیهـنی، جانتایهـکی گهـورهـی دانا بوو ئهـویش هی نوری سهـعید بوو، پرێ کردبوو له جلوهـگی ژنانسهـ و پیاوانهـ، قورئانیـک که به زمانی ئیسپانی له عهـرهـبییهـوه وهـریان گیرابوو به دیاری نێردرابوو بۆ نووری سهـعید له سهر جلهـکان دانرابوو، جانتا که دانهـخرا بوو، وتم: ئهـو قورئانهـ بده بهـ من، له بهـر پیرۆزی قورئانهـ که داوام کرد، له تالانی (١٤)ی تهـموز ئهـو قورئانهـم بهـرکهـوت، ئهـفسهـرهـکان وتیان مهـرۆ ئهـمانهـوئ قاسهـ کهی نوری سهـعید بشکینین، چی تێدا بوو بهـشی دهـکهـین، وتم بۆچی ئیمهـ شوڕشان بۆ تالانی کرد یان بۆ خزمهـتی ولات ههـلساین بهـم ئیشهـ؟!

وتیان ئیښه بویه خوینی خومان کردۆته کاسه وه به شدارمانکردوه له م شوږشه دا که سوودی کمان دهستگیر بێت، عه بدولکه ریم و عه بدولسه لام خه ریکی مه نصاب به شکردن، چی تیدا به ئه گهر ئیښه پارهی نووری سه عید دابهش بکهین؟! منیش وتم: شته کانی منیان دزیوه بویه هاتم بۆ ئیره، ئیستا به شداری ئیوه ناکه م له هیچ شتیکدا، من پویشتم بۆ ئیستگه دواى من قاسه که یان شکاندبوو یه ک پولی تیدا نه بوو.

شهوێ (١٥/١٦) کاتژمێر یه کی شهو له فولکه که ی بهرده می ئیستگه دا پاسه وانیم ده گرت، دیم ئۆتۆمبیلێکی گه وری عه سکهری دۆج هات ویستی تێپه ری، وتم بووه سته، دیم فه وچی خۆمانه، وتم: بۆ کوێ نه رۆیت؟ وتی نه چم بۆ مائی (ئه بو ئه حمه د) واته (عه بدولسه لام عارف)، وتم: چیت پێیه؟ مینجه مینجیککی کرد، که ته ماشای ناو ئۆتۆمبیله که م کرد ئه یینم پر له فه رشی کاشانی ئیرانو هه ندئ شتی تر، وتم: ئه مه ت له کوێ هیناوه؟ وتی: له مائی سه باحی کوری نوری سه عید.

شایانی باسه ئه و رۆژه بۆ به یانییه کی (سه باح) یان هینایه بهرده رکی ئیزگه به بی دادگای گولله بارانیان کردو کوشتیان، له پیش گیان ده رچوونیدا به هیتواشی وتی: (شنو ذنبی لیش قتلتمونی؟) واته: گونا هم چیبوو بۆ منتان کوشت؟ له پاش ماوه یه کی که م گیانی ده رچوو، ئیتر نازام بۆ کوێیان برد.

رۆژی (١٦) ی ته مووز نه وێ که له تالانی رزگاری بوو له شته کانی کۆشکی ریحاب له مائی مه لیک و عه بدولنیلا هینایان بۆ ئیزگه له ژووریکدا دایان نا، به منیان وت تۆ چاودیری ئه م شتانه بکه، ئیستا لیژنه یه ک له وه زاره تی بهرگرییه وه دین سه رژمیری ئه کات و وه ی ئه گریت.

منیش ته ماشام کرد دوو پارچه ئالتونی تیدا به، یه کینکیان پشتینی ژنانه بوو به ده ستیک بهرز نه ئه کرایه وه، ئه وێ تریان گۆچانیکی دهستی بوو وه ک هی دهستی ئه فسه ران، هه ندئ ئایه تی قورئانی له سه ر هه لکه نه راوو، له و ئایه تانه ﴿وَإِذَا حَكَّمْتُ بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾.

منیش له ژووره که دانیشتم، ماوه یه کی زۆری پینچوو لیژنه که نه هات، له و کاته دا چووم بۆ ده ست به ئاو گدیاندن، نایب عه ریفیککی کورد ناوی ئه حمه د بوو هینامه جیگه که ی خۆم، چونکه دلتیابووم خیانه ت ناکات، له بهر نه وێ کورده، لیپه سراوی ناخاته سه ر شانی من. به لام ئامر فازیل موحه ممه د عه لی که له جیگه ی عه بدولسه لام کرابوو به ئامر، منی دیپوو

که چووم بۆ دهست به ئاو گهياندن، خۆي گهياندهبووه کاک نهحمده، پيی وتبوو نهو پشتينه بهره له شوينتيك بيشارهوه پيش نهوهي ئيمام بيتهوه من چاوديري شته كان دهكهم، منيش كه گهراوهوه چاووم به نامر نهكهوت، پاش نهوه كه نهحمده رويشته ديم پشتوينه كه نهماوه، منيش له خهفتهاندا بينينم پشتوينه كه نهماوه خهريكبوو ببوريهوه، چونكه نهه نهتواني نهه كاره باس بكهم بۆ ليزنه كه له دوو رووهوه، يه كهه لپيرسراوي نهكهويته سهershاني من، چونكه شته كان به من سپيراون، دووهميان نامره كه پيش نهوهي سزا بدرت مني لهناو نهبرد، ئيتر تا كاتي نهه نووسينه كه (٤٠) سالي بهسهردا رويشتووه لاي كهس باسم نهكردوه، بهلام ماوهيه كي زوري نهبرد خوا توتهي له نامره كه كردهوه.

پاش ماوهيه كي زور نهفسهريكي ناسياو له گهل هاوسهركه ي هاتن بۆ مالممان بۆ بهغدا له پر چوونه ژووي ميوان، له پاش ماوهيه كه چووم بۆ لايان ديم زغيرهيه كي ئالتوني زور بهنرخ به دهست هاوسهركه يهوه بوو له جانتاكي دهري هينا؟ وتم: كاك (ج) نهه شته نايابه چيهه؟ وتي: نهوه روژي (١٤) ي تهمووز چوومه مالي عهبدولنيلاه نههه له ژير سهريني نووستنه كه دا دهرم هينا، وتي: نههمانهوي بيروشين.

لالوتی به‌رپوه‌به‌رانی ئیزگه

ویندکەم بەو سیویدیەکی کاک کامیل داوای کردوو

به‌رپوه‌به‌ری ئیزگه به‌شی کوردی کاک (کامیل ئەمین) بوو، پۆژی (۱۵) ی ته‌مووز پێی وتم: پێم خۆشه وینه‌یه‌کی خۆت بگرت به‌ده‌مانچه‌وه‌و می‌زهره‌که‌ت به‌سه‌ره‌وه‌ بیت بۆ ئەوه‌ی شتی‌کت له‌سه‌ر بنوسم و بلاوی بکه‌مه‌وه.

پۆژی (۱۷) ی ته‌مووز مه‌لا عومه‌ر مه‌لود هات بۆ ئیزگه که وتاری هه‌فتانه‌ی هه‌بوو، وتی وتاری‌کم پێش (۱۴) ی ته‌مووز تۆمار کردوو، پێمخۆشه‌ بی‌گۆرم به‌ تۆماری‌ک به‌ بۆنه‌ی ئەم شو‌پشه‌وه. له‌وکاته‌دا کامل له‌وێ نه‌بوو به‌بێ ئاگاداری ئەو کردممه‌ ژووره‌وه‌ وتاری‌کی تری تازه‌ی تۆمارکرد. کاتی‌ک کاک کامیل هاته‌وه‌ خۆی زۆر تو‌ره‌ کرد، وتی: من به‌رپوه‌به‌رم یان تو؟ وتم: تو به‌رپوه‌به‌ری، به‌لام ئیشی‌کی نابه‌جیم

نه‌کردوو، ئەم مه‌لایه‌ مه‌لایه‌کی زۆر باشه‌ وتاره‌که‌ی زۆر نه‌کو‌نجا له‌گه‌ل ئەمه‌رۆدا.

کاک کامیل له‌ دلدا شو‌پشه‌که‌ی زۆر پیناخۆش بوو، له‌ هه‌مان کاته‌دا به‌ بوونی من و کاک نوری ره‌شید له‌و شوینه‌دا زۆر بیتا‌قه‌ت بوو، ئەمه‌ی کرد به‌ بیانوو ئێم لالوت بوو،

دوايي وينه کهم بۆ هينا ليی وهرنه گرتم، وتی: باش دهرنه چووه، وتی: ده مانچه که لولوله کهی سهر و خواره، وتم: ده مانچه بۆ نهوه هه لئه گرتوه پرووی لولوله کهی بکه مه سنگی ئه م نهوه. له هه مان کاتدا بهرپوه بهری گشتیش لیم لالوتبسو، چونکه ناسراوی زۆر نه هاتن داوی مؤله تی بلاو کردنه وی وتاره کانیان ده کرد، له ئیزگی کوردی و عهره بی، به بۆنه ی ئه م شوپشه وه، منیش نه بوایه وتاره کهم ببردایه بۆ نهوه پیش بلاو کردنه وی بۆ نهوه ی په زامه ندی له سهر بدات، پوژنیک خوی تووړه کردو وتی: پیرت کردم.

وه ها رینکه کوه ت پوژی دوايي عه بدولسه لام هات بۆ ئیزگه، نه فسه ره کان و نه وانه ی له وی موچه خۆر بوون، له گه ل بهرپوه بهری گشتی له دهرگای ئیزگه پیشوازیان کرد، کاتیك گه یشته لامان له پیش هه موویاندا باوه شی کرد به مند او به گهرمی نه ملار نه ولای ماچ کردم، نینجا پرووی کرده نه وانی ترو وتی: (هزا مجاهد).

دواي نهوه جاره هه رکاتیك نه چووم بۆ لای بهرپوه بهری گشتی بهرزه پی له بهرم هه لئه ساو هه تا دهرگا که نه هات به پیرمه وه.

نه مه ش شتیکی نامۆ نییه بۆ کاربه ده ستانی عیراق، نه گهر یه کینک پله یه کی هه ییت یان خاوه ن پله یه ک بینهاسیت هه موو که س ریزی لی ده گری، نه گهر نهوه نه بی بایه خی پی ناده ن.

شایه نی باسه خوالیخو شبوو مامۆستا مه لا نه هه دی قزنجی، نهویش وتاری هه فتانه ی هه بوو له به شی کوردیدا، لهو سهرده مه دا هات وتاره کهی تومار بکات، منیش به گهرمی پیشوازیم لی کرد، وتم: به وانه ی لهو کاته دا له وی بوون په نگه ئیوه ئه م پیاوه نه ناسن نه مه زانایه کی بهرزی ئایینی به ناوبانگه، جگه له وه ش پیاویکی نیشتمان پهروه ره، له پاش نهوه که وتاره کهی تومار کرد دهستی گرتو و بردمیه دهره وه، وتی: تکایه له مه ودرا به هه موو شتیك باسم بکه به لام مه لی نیشتمان پهروه ره، منیش لیم نه پرسى بۆچی؟ من خۆم وام لیكدایه وه که ئه م پیاوه خه لکی کوردستانی ئیرانه و له سهر کوردایه تی له دهستی دوژمن هه له اتبوو بۆ عیراق، نه یده ویست که س به و نه یینییه ی بزانییت.

رۆيشتنم بۇ سەلىمانى لەگەل عەبدولسەلام عارفدا

(۱۴)ی ئابى ۱۹۵۸ واتە بە مانگىڭ پاش شۆرشى (۱۴)ى تەمۇز يەككە ھات بە دامدا بۇ ئىزگە وتى: غەبدولسەلام داۋات دەكات، بىر بۇ فرۆكە خانەى بەغدا، منىش بە ئامرم وت، ئىنجا ئۆتۈمبىلىنكىيان پىندام، كاتىك چوم دىم (غەبدولسەلام)و شىخ بابا غەلى شىخ مەھمۇدى ھەفیدو خالىد نەقشبەندى و فۇئاد رىكابى و موسستەفا غەبدوللا لىھوى دانىشتون، فرۆكە يەككى سەربازى ئامادە كراۋە، غەبدولسەلام وتى: لە گەل ئىمە وەرە ئەچىن بۇ سلىمانى، ئىنجا چىنە ناو فرۆكە كەۋە، وا رىككەۋە لە تەنىشت خالىد نەقشبەندىيەۋە دانىشتەم، ھەندى پىرىياری لىكردم لىى پىرىم خەلكى كۆيت؟ وتم: خەلكى دىى زەلەم، وىستەم پىنى بلىم من ئەۋەم كە لە ھەلەبجە تۇ قايمقام بوويت و ھاتم بۇلات دەستم برد تەرۋەت لە گەل بكمە، وتت من لە گەل مەلای موشاغىيا تەرۋە ناكمە، بەلام لە پاشا بىرم كىردەۋە

نهمه شتيكي ناشياوه كه نهمه بدهمهوه له پروی، جگه له وهی شيخه كان خراپيان تيگه يانديبو، هه رچه ند نهو له دوايدا له كيخسهی باخه كانی ئيمه تيگه يشت و هاوکاری کردین.

گه يشتینه فرۆكه خانهی كهركوك له وهی عهبدولسهلام عارف به ته نیا خوی به فرۆكه یه کی (هه لی كۆپته ر) رۆشت بۆ سلیمانی، ئيمهش به ئۆتۆمبیل رۆشتین، چونكه سلیمانی فرۆكه خانهی تیدا نه بوو، نازم ته به قچلی قائید فیرقه بوو له كهركوك، له گه لمان هات، رۆشتنه كه وا ته رتيب كرا كه ئيمه پيش عهبدولسهلام عارف بگه یینه نه وی، نهو له چونه كه یدا دوا بكه وی، كاتی بیت ئيمه له وی بین، كاتیك گه يشتینه سلیمانی دیمان هه موو شاره كه به گه و رهو بچوو كه وه به ژن و پیاوه وه هاتوون به پیرمانه وه عهبدولسهلام عارف چوه سه ر كۆشكه كه ی نووری عه لی له به رده رکی سه رادا، وتاریکی ده ریا ره ی براهه تی كوردو عه رهب پيشكهش كرد، له سه رتادا به چهند وشه یه کی كوردی ده ستی پيكرسد، كه من له فرۆكه كه دا فيرم كردبوو، ئینجا چووین بۆ نویرتی هه یینی بۆ مزگه وتی گه و ره، خوالیخو شبوو شیخ محمد قه رده داغی وتارییرتی مزگه وتی گه و ره بوو، وتاریکی ئایینی خوینده وه، عهبدولسهلام نهوانه ی له گه لی بوون و ئيمه ی خسته ریزی خوله فای راشیدین، له گه ل نه وهش مانگی له وهو پيش مه لیک فیه سل هاتبوو رتيكه كه وتی رۆژی هه یینی بوو، له وتاره كه یدا نه ویشی برده بوو ریزی خوله فای راشیدینه وه، ئینجا چووینه (حامیه) ی سه ربازی نانمان خواردو گه راپینه وه بۆ كهركوك.

كاتیک له به غداوه هاتین بۆ كهركوك له فرۆكه كه دا پیتی وتم: نهو ئایه ته ته له به ره (كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَاتٍ وَعُيُونٍ *..)، وتم: نه خیر، وتی: كه گه يشتینه سلیمانی بیدۆزه وه بۆم بۆ نه وه ی بیه كم به سه رته تای وتاره كه م له كهركوك، ئایه ته كه نه مه بوو: (كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ * وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ * كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ * فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ) (الدخان: ۲۵ - ۲۹).

كاتیک گه راپینه وه كهركوك ئیواره كاتی عه سه ر بوو، دانیشتوانی شاره كه هه موو هاتبوون بۆ یاریگی گه ل وه ستابوون بۆ پيشوازی، لهو كاته دا عهبدولسهلام عارف سه ركه وت، سی جار بانگی لیكردم بۆ نه وه ی نهو ئایه تانه ی بده می تا بیانكات به سه رته تای وتاره كه ی، منیش لهو كاته دا بیرم كه وته وه، بۆیه خۆم كرد به نیو مه لاكاندا تا نه مبینی، له

پاشا تۆزۈكى لىبەرېوۋ كۆردى بىسەرەتا، كاتىك كە گەراينەۋە بەغدا لىس نىو فرۆكە كەدا نەيدا لىپرووم.

لى پاشا گەراپانەۋە ئىمە لى سلىمانى شىخ موخەممەدى خەتىب ھات بۆ بەغدا، بۆ ئىزگە بۆ لای من، وتى: بىبە بۆلای عەبدولسەلام عارف، وتم: عەبدولسەلام زۆر سەرى قالە ئەبى لى پىشدا داۋا بىكەم لى عەبدوللا مەجىدى سىكرىتىرى كاتمان بۆ ۋەرگىت، وتى: نامەيەكى بۆ ئەنۋوسىم بىدەرئى، وتم: چى ئەنۋوسىت؟ وتى: داۋاى لى ئەكەم لى وتارىكى گىشتىدا خۆى باسى من بىكات بلى ئەۋە عايدى مەن، بۆ ئەۋە دانىشتۋانى سلىمانى ۋازم لى بىنن، وتم: ئەم داۋا كۆرەت زۆر بى جىيە، چونكە ھىچ پەيۋەندىيەكى كۆت لى گەل ئەۋە پىساۋە نىيە ناتاناسىت ۋە لى گەل ئەۋە دانەنىشتۋەۋە خىزمەيتىت لى گەل نىيە، جگە لىۋە ئەمىرۆ ئەم پىساۋە ۋەك سەرۆكى عىراق ۋايە چۆن لى وتارى خۇيدا باسى تۆ بىكات ۋە بلىت ئەمە عايدى مەن؟ لىبەر ئەۋە ئەتۋانىت داۋايدەك پىشكەش بىكەيت من ئەيدەم بە سىكرىتەرەكىۋ بىيىنە، ئەۋىش ئەۋە نوۋسى منىش دام بە سىكرىتەرەكە، ئىتر نازانم بە كۆى گەشت؟

ھەر لىۋ سەردەمەدا ۋەفدىك لىلەين شۆرشىگىرپانى عىراقەۋە ئامادە كرابو سەردانى يەكەتە سۆفەت بىكات، كە منىش ئەندامى ئەۋە ۋەفدە بووم، بەلام جەنابى شىخ محمد لىرىگەي ھەندى كاربەدەستەۋە تۋانىبىۋى خۆى بىخىزىنىتە ناۋ ئەۋە ۋەفدەۋ جىگەي من بىگىرئەۋە، ۋەك ئەۋە يەكك بىت لى شۆرشىگىرپان.

ھەرۋەھا لى پاشا چەند رۆژىك ئەۋە مامۇستايەي كە بوۋ بە ھۆى ئەۋە سلىمانىم لىبەرچاۋ بىكەۋى ۋە بى جىي بىلەم، ھات بۆ لام بۆ ئىزگە وتى: من لى سلىمانىيەۋە بۆ لى تۆ ھاتووم، وتم: زۆر سوپاست ئەكەم، زۆر رىزم گرت، كۆرەۋەكانى سلىمانىم ئەدايەۋە بە روۋىدا، لى پاشا داۋاى لىكۆردم بىبەم بۆ لى عەبدولسەلام عارف، منىش وتم: عەبدولسەلام وتۋىتە كەس نەھىنى بۆ لام، بەۋ جۆرە ئەۋىشم رەۋانە كۆر، مەۋ ئەبىت چاۋى لى پاشەرۆژ بىت لى ھەموو كۆردارو وتارىكدا، ئىمامى عەلى خۋاى لى پازى بىت فەرمۋىتە: "ئەگەر دۆستايەيت لى گەل يەكك كۆر بە شى دۆرمانىيەتى تيا بىلەۋە، ئەگەر دۆرمانىيەيت لى گەل يەكك كۆر بە شى ئاشتى تيا بىلەۋە".

شماره دهم کورسی ده ساله لای نیوان عبدولسه لام و عبدولکه ریم

له سهره تای شورشده عبدولسه لام دهستی کرد به پیلان کیران له دژی عبدولکه ریم قاسم، بۆ تهوهی ئه و لا بیات و خۆی بچینه سهر کورسییه که ی.

عبدولسه لام عارف روژی شه مه (۲۱) ی مارس ۱۹۲۱ ریککهوتی (۱۲) ی مانگی رهدی ۱۳۳۹ ک، له بغداد له دایکبره. سالی ۱۹۳۳ له کولێجی عهسکری وهرگیراوه، له پیش تداوکردنی بلدی سامادهیی له سالی ۱۹۳۹ له کولێجی عهسکری دهرچوووه. بهشداری کرد له برووتنهوهی رشید عانی که یلانی ۱۹۴۱. له سالی ۱۹۴۴ تاوانبار کرا به دوستکردنی حزیب له دژی مه نیک بهلام هیچی له سهر نه دوزرایهوه. له سالی ۱۹۴۹ له کولێجی ئهزکان وهرگیراوه. له (۲۳) ی نیسانی ۱۹۵۴ دهرچوووه. ناویشانی نامهی دهرچوونی (اطروحة) (ثورة الزنوج) بوو. له ۳۰ ۹ ۱۹۵۴ کاتیک (مقدم الرکن) بوو کرا به نامیر فدوجی (۳) لیوای (۱۹). نهو فدرجهی که ههسنا به شورشی (۱۴) ی تهمموز له کهل فوجه کانی تری لیوای (۱۹ و ۲۰).

له سالی ۱۹۵۶ فەرجه کې له گهل لیوای (۱۹) چو بۆ نوردون، کاتیک که هیرش
 کرایه سهر قهناتی سویس له لایه نینگلیزو فدره نساو جووله کوه، له پاش نهوه که جه مال
 عه بدولناسر که نالی سویسی خومالی کرد، له ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۸ له گهل عه بدولکه ریم قاسم
 برابره کی گیانی به گیانی بوونو به سهری یه کتری سویندیان ده خوارد، ههردهم له مالی
 یه کتری نانیان نه خوارد، زورکات به نهیسی کو نه بوونه وه بۆ گۆرینی رژی می عیراق و
 دوورخستنه وهی ده سه لاتی نینگلیز له عیراق دا، ههردوکیان دوو نه دما می زور نازابوون، له
 بزوتنه وهی نه فسه ری نازاد یخوازه کان به سه رۆکایه تی فه ریق روکن نه جیب نه لوبه یعی، رۆزی
 (۱۰) ی تهموز کۆبوونه وه یه کی گهر میان کرد له گهل نه دما مه کانی تر دا بۆ دانانی رینگه و
 ههستان به شۆرش (۱۴) ی تهموز، به یانی رۆزی شۆرش یه که م به یانی خوینده وه بۆ گه لی
 عیراق، له به یانه که دا رژی می کوماری عیراقی راگه یاند، له جینگه ی رژی می پاشایه تی، له
 هه مان رۆژ دا عه بدولسه لام عارف کرا به جینگری سه رۆک وه زیان و جینگری سه رۆکی هینه
 چه کداره کان که (عه بدولکه ریم قاسم) بو، بو به وه زیری ناوخو به وه کاله ت.

عه بدولسه لام ده میک بوو سهری نه خورا بۆ یه کیتی عه ره بی، نه مهش بوو به هوی نه وه
 له پاش به سه رچوونی (۴) رۆژ به سه ر شۆرش دا وه ۱۸ ی تهموزی ۱۹۵۸ چو بۆ سوریا بۆ
 لای جه مال عه بدولناسر، که سه رۆکی یه کیتی میسرو سوریا بوو، (الجمهورية العربية
 المتحدة) که تهمه نی یه ک سال بوون دوا یی تیکچوه وه.

به گه یشتنی بۆ لای جه مال عه بدولناسر داوای کرد که عیراقیش بخړته سه ر میسرو
 سوریا له و یه کیتی ده دا، جه مال عه بدولناسر پیاویکی هه لسه نه بوو له سیاسه تدا
 تیگه یشتو بوو، پتی وتبوو ته م کاره به په له نا کریت ته بی بی لی بکه ینه وه له هه مو
 رو یه که وه، له پاش نه وه عه بدولسه لامیان برده کۆشکی میوانداری له دیمه شق، صدیق
 شنشل خوی گه یانده بووه لای جه مال عه بدولناسر بۆ نه وهی پی بی بلیت به قسه ی
 عه بدولسه لام هه لته خه لته تی، پتی وت شۆرش عیراق له م کاته دا شتیکی گه وه بوو بۆ
 عیراق و عه ره ب، ئیستا دوو کهس حوکمرانی عیراق ده که ن یه کتیکیان نیوه شیته
 عه بدولسه لام عارف، نه وهی تریان نیوه ژیره عه بدولکه ریم قاسم.

بۆ ئیوا ره له کاتی ناخواردندا عه بدولسه لام عارف له به رده می جه مال عه بدولناسر و
 میوانه کان به توندی هیرش ده با ته سه ر عه بدولکه ریم قاسم، وتی: ته م پیاره به زور خوی
 کرد به سه رۆک، باری ناوخوی عیراق نه وه هه لئا گریت که عه بدولکه ریم قاسم نه و

لێپرسراوێتییهی بدریتێ، له بهر شیعو کورد، شایه نی باسه عهبدولکههریم قاسم یه کهم کهسێ بوو له میژووی عێراقدا که بێی به هۆی نهوهی دهستووری عێراق دان به مافی کوردها بنیت، بلیت: (العرب والاكراد شركاء في هذا الوطن).

جهمال عهبدولناسر زۆر سه رسام ما له م هێرشه ی عهبدولسهلام بۆ سه ر عهبدولکههریم، زیاتر باوهری کرد به راستی قسه که ی (صدیق شنشل)، زانی که نه م پساوه جێگه ی باوهری پێکردن و متمانه نییه.

کاتیک باسی یه کیتی عێراق له گه ل میسو سو ریادا ها ته پێشه وه، وتی: من بۆ هه موو یارمه تییه ک ناماده م، به لام ناتوام به لێن بده م بۆ هه ستان به م نی شه، نه م کاره ئه بێ له سه ر بریاری گه ل بکری ت، بیرو پای گه لی عێراق و میسو سو ریا وه بریگری ت، هه لبژاردنیکی گشتی بکری ت بۆ نه وه ی له ئه نجامدا هه ر ئیشیک نه کری ت تی ک نه چیت.

پۆژی ۱۹۵۸/۹/۱۱ عهبدولکههریم قاسم که سه رۆک وه زیران و لێپرسراوی هێزه چه کداره کان بوو، فه رمانی ده رکرد به لابر دنی عهبدولسهلام عارف له جێگری سه رۆکی هێزه چه کداره کان.

پۆژی ۱۹۵۸/۹/۳۰ عهبدولکههریم داوای کرد که عهبدولسهلام بجیت بۆ لای، کاتیک پووبه روو بوونه وه هه رییه که یان هۆی نه م تیکچوونه یان خسته سه رشانی نه وی تر، له و کاته دا عهبدولسهلام ده مانچه که ی خۆی ده رهیتا، له پڕ ده ستیان گرت و ده مانچه که یان له ده ست وه رگرت.

عهبدولکههریم تاوانبازی کرد به وه ی که ده یویست نه و بکوژیت، به لام عهبدولسهلام وتی: مه به ستم تۆ نه بوو ویستم خۆم بکوژم، نه و پۆژه له کاتژمی ر (۱۱) ی به یانییه وه تا کاتژمی ر (۱۰) ی شه و له ژووره که ی عهبدولکههریم قاسم به شه ره قسه بر دیانه سه ر، له پاش هه فته یه ک عهبدولکههریم قاسم فه رمانی ده رکرد عهبدولسهلامی کرد به بالێزی عێراق له ته لمانیای پۆژژتاوا له بۆن.

شه ری ۳-۴ ی ۱۹۵۸/۱۱ عهبدولسهلام عارف به بێ ناگاداری عهبدولکههریم قاسم کاتژمی ر دووی شه و به فڕۆکه یه کی عێراقی گه رایه وه به غدا، به یانی ۱۱/۴ چووه مالی خۆیان.

شایه نی باسه له پاش نه وه ی عهبدولسهلام کرا به بالێزی عێراق له ته لمانیا، فه وجه که ی که له ئیزگه بووین ده ریان کردین، له ویه ناردیانین بۆ ده ره وه ی شار له نزیک

ټېو غریب، هر لوی ماینه وه، پاش ماوړیه ک فووجه که یان چه ک کردوو به شه مهنده فر ناردینیا نه وه بۆ جه له ولا، له و کاته دا که له ټېو غریب بووین نامری فووجه که (مقدم حسن عبود) بوو که له کومو نیسته کان بوو. پیاوړکی نیشتمان پدرو ورو زور ژیرو هیمن بوو، نو شه وه عېدولسه لام گه رایه وه و ئاشکرا بوون سوپا هم موو هیزه کانی له به غذا خسته ئاماده باشییه وه، چونکه و اچارو وروان نه کرا عېدولسه لام پیلانیککی هېیت له گهل نه وانه ی له گهلیدان بۆ ههستان به کوده تايه ک دژی عېدولکه یریم قاسم، جا له بهر نه وه نامر فووج (مقدم حسن عبود) نه وه ی پیویست بوو کردی، ته نها چند که سیك له فووجه که دا پشتی پی به ستو و کاری پی سپاردن، به نه یی نه فسه ره کانه وه له گهل من و کاک نوری ره شید کو بووه وه، پی و تین هم شه و عېدولسه لام نه گه ریتسه وه بۆ به غذا نیازی خراپی هه یه، نه مه ویت له رووی دلسوزیه وه به ئیوه هم موو کوردیک بلیم که بیرو باوړی عېدولسه لام بهرام بهر به کورد زور خراپه، هیچ جوړه مافیك نادات به کورد، ده لیت کورده کان له بنچینه دا عه ره بن، ئینجا ئیوه ش ده بیت دلسوزانه لیپرسراویتی بخنه سه رشانتان له گهل دلسوزو نیشتمانپه ووه رکانی تر بۆ نه وه ی ریگه نه ده بن حوکی هم نیشتمان به که ویتسه ژیر ده ستی عېدولسه لام.

له یرم نه ماوه کاک نوری ره شید چ شتیکی پی سپردرا بوو، به لام من له گهل (مدرعه) یه ک رژیستم تا به یانی نه مسه رو نه وسه ری ټېو غریمان کرد، نامیریکی بیت له ی تیدابوو بۆ نه وه ی هر رووداو یك بوو به گورجی ئاگاداری بکه یین، نه و شه وه یه کینک بوو له شه وه کانی ژيانم که هه تا به یانی یه ک چرکه خه و نه چووه چاوم، هر دوو کیلومه تر دد رژیستین مو ده ره عه که م له سه ر ریگا که رائه گرت و دائه به زیم به نیوان گو ماو و دره خته کاند نه گه رام بۆ نه وه ی بزخم که سیك له م ناو دا نییه که په یوه ندی به ئاژاوه وه هه بیت له لایه نی عېدولسه لام نیرد رایت، هیچم پی نه بوو ته نیا ده مانچه یه ک نه بیت له گهل چند فیشه کیک، له گهل نه مه دا دوا بی ده رکوت که هه ندی له وانه ی له گهل من بوون نه و شه وه له ژیره وه په یوه ندی یان هه بوه به عېدولسه لام وه، نه وه ی کردمان نه و شه وه به ته وای بۆ عېدولسه لام یان گیرابویه وه.

پاش هاتنه وه دهره وه ی له به ندیخانه سالی ۱۹۶۲ نه و رۆژه به یانییه که ی عېدولکه یریم قاسم به تاهیر یه حیای وت: که نه و کاته به ریوه به ری گشتی شور ته بوو عېدولسه لام بیت بۆ لام، عېدولسه لام رازی نه بوو، وتی: من له مالی خو م دائه نیشم په یوه ندیم به هیه چه وه

نه ماهه، هیچ پله و پایه یه کم ناویت، ئینجا عهبدولکههریم قاسم فهرماییدا بخریته بهندیخانهوه، داوای کرد دادگایه کی سهریازی دهسهلاتی بداتی بۆ ئهوهی دادگایی عهبدولسهلام بکات.

پۆژی ١٩٥٩/٢/٥ بهپینی فهرمانی ژماره (١٣٢) له ١٩٥٨/١٢/٩ بهپیتی ماددهی (٨٠) یاسای عقوباتی بهغدايي، به تاوانی ماددهی (٢١٤) دهلالهتی ماددهی (٦٠) به نووسراوی سهروکی هیزه چه کداره کان (عهبدولکههریم قاسم) ژماره (١٨٤) له ١٩٥٨/١٢/٢٦ بریاری دادگایی درا، به ئهندامییتی ئهمانه:

١- عقید فازیل عهباس مههداوی سهروک.

٢- عهبدولهادی راوی ئهندام.

٣- عقید فتاح سهعید شالی ئهندام.

٤- مقدم شاكر محمود سهلام ئهندام.

٥- رئیس اول ئیبراهیم لامی ئهندام.

٦- عقید ماجد موحهمد ئهمین مدعی عام.

ئیفادهی (٣٢) شاهید وهگریرا، وه (٢٣) دانیشتنی بۆ کرا، واته ئهم دادگایه (٢٣) جار کۆبووهوه بۆ دادگایی عهبدولسهلام، مودهعی عام وتاریکی دوورو دریشی خویندهوه له کۆبوونهوهی یهکهمدای به دریشایی باسی کاره نارهوااییه کانی (عهبدولسهلام)ی کردو، ههروهها باسی ئهوتوانانهی کرد که یاسا سزای بۆ داناهه.

له پۆژی دادگاکهدا ئهم بریارهی دهکرد:

حکمت المحكمة على المجرم العقيد الركن المتقاعد عبدالسلام محمد عارف:

اولا: بالاعدام شنقا حتى الموت وفق المادة (١١) من مرسوم الادارة العراقية رقم (١٨) في سنة ١٩٣١ وبدلالة الفقرة (٦) من المادة (٢١٤) ٦٠ من قانون العقوبات البغدادي.

ثانيا: ان محکمتنا اذ تصدر حکمها بالاعدام على المجرم المذكور تود الرأفة به لامر سيادة زعيمنا العبقري و حکمته و سلطته الواردة من المادة (٢٠) من قانون معاقبة المتأمرين .

ثالثا: من التهم المسندة اليه بموجب المادة (٨٠) من قانون عقوبات البغدادي.

رابعا: بطرده من الجيش وفق المادة (٣٠) من قانون العقوبات العسكرية.

ئەم دادگايە بە نهيښی کرا، جگه له سهروكو ئەندامه کانی دادگاوه مودهعی عامو شاهیده کان کەس ناگادار نه کرا، له پاشان بریاره که ناشکرا کردنه کهی زور دواخرا، چونکه جیاوازییه که پەیدابوو له بۆچوونی ئەندامه کانی دادگادا، فەتاح شالی و عەبدولهادی راوی دژی حوکمه که بوون، بەلام سهروکی دادگا (مه هداوی) سووربوو له سهه خنکاندنی، بەلام له پاش ماوه یه که دادگا تۆمارکراوو شهوێک له ته له فزیۆندا پيشان درا، گویمان له بهرگری عەبدولسهلام ئەگرت، ئەفسهريک هه بوو که دواي عەبدولسهلام گوێزرا بووه بۆ فەوجه که ناوی (عه دنان جه عفر) بوو، کۆمۆنیستی بوو لیپرسراوی رێکخستنی کۆمۆنیسته کانی لیوای (۲۰) بوو که له کاتهدا ئامر لیواکه مان (هاشم عەبدولجه بار) بوو، ئەویش کۆمۆنیستی بوو، ئەو ئەفسههه تازه یه پرسی وتی: "عبدالسلام کان هیچی سخیف عئندما کان امر فوج مالکم؟"، یه کیئک له ئەفسههه کان، (نقیب ثابت نعمان) وهلامی دایه وه بهی ئەوهی پرسیاره که لهو کراییت، وتی: (بل جان اسخف). ئەمهش له بهر ئەوهی ماستاو بکا بۆ ئامر لیواو ئەو کۆمۆنیستانه ی دانیشتبوون، منیش پیم وت: (ابو ریاض)، وهلامه کهت زور دووره له راستیه وه، چونکه ئەفسههه کانی فەوجه که هه موو دانیشتبوون ئەزانن فەوجه ی عەبدولسهلام هه ردهم له پشکنیندا یه که می لیواکه ده رده چوو، هه ردهم له هه ئسوراندنی به ریه بردنی کاروباری فەوجه که ی له ئامر فەوجه کانی تر زیره کترو زاناترو ئازاتر بسوه، وتم: عەبدولسهلام ئیستا به مردوو ئەژمیتریت، چونکه وهک هه موومان زانیان حوکم دراوه به سههیا به خنکاندن، ئەبوا یه بتوتایه بۆ ئامر فەوجه ی که مته نه بوو له ئامره کانی تر له هه موو شتییدا، بەلام هی ئەوه نه بوو له کتوپر سی پله ی به رزی بدرییت، (جیگری سههههک وهزیران، جیگری هیزه چه کداره کان، وهزیری ناوخز)، چونکه پله ی به رز پیاو ئەبیته پله دواي پله وهی بگریته، به شاهه زایی و تاقیکردنه وه بیگاتی ئەگینا وه کو ئیستا عەبدولسهلامی لییدیت، هه له کانی تووشی سزای ده کهن.

ئەو ئەفسههه ی که ئەم وهلامه ی دایه وه له مولازم یه که مه وه تا بوو به نه قیب عەبدولسهلام یارمه تیدا له هه موو تاقیکردنه وه یه کدا بۆ به رزبوونه وه، بۆ نووسین به جۆریکی وا سوودی هه بیته بۆ به رزبوونه وه که ی، هه میشه هه موو هه له وه ناته واویسه کی داده پۆشی.

کاتێ هاتینه دەرەوە دەستی گرتم وتی: بۆچی سەرزەنشتت کردم لە بەردەمی ئەفسەرەکاندا؟ نازانیت هەموومان منداڵمان هەیە و ئەمانە ئەتوانن ناغان ببین، وتم: پرسیارە کە لە تۆ نەکرا، بۆچی وەلامتدا یەو؟ کە وەلامت دایەو بۆچی زۆر ڕۆیشتی؟

ڕۆژ ڕۆیشت و ڕۆژ هات، عەبدولسەلام عارف لە پاش کودەتای (١٩٦٣) کرا بەسەرەک کۆماری عێراق، بۆ یەکەجار لە پیش ئەوێ کۆشکی کۆماری تەواو بێت عەبدولسەلام لە (بلاط) لە جینگای مەلیک دادەنیش، ڕۆژێک بە بەردەم بیلایە کەدا ئەڕۆیشتم، ئەپێ تووشی ئەم ئەفسەرە بووم لە بەردەگا کەدا، تەماشام کرد هەموو گیانی بسووه بەتاو کە بەپەلە هاتبوو، لەو کاتەدا پێی وتم: (أبو محمد) تۆ نەچوویت بۆلای ئەبو ئەحمەد (عەبدولسەلام)؟ وتم: کاتێک لە بەندیخانە بەربوو هاتە دەرەوە هیچ کامتان لە ئەفسەرەکانی فەوجە کە نەتان وێرا بێن بۆلای من ڕۆژی یەکەم چووم بۆلای، بە خێزانەووە چەند جاریکی تریش، ئێستا لەو پلەیەدا یە هەتا نەنیری ناچم بۆلای، ویستم پێی بڵێم ئەمەت لەچی و ئەو قسەکانەت لەدژی لەچی؟ کە بە هەناسە برکێ هاتبوو بۆلای ئەبو ئەحمەد، بەلام لەبەر ئەوەی ئەبجۆرە خووانە زۆرترین خەلکی عێراق خوی پێوە گرتوووە زۆر باوە وازم لێهێناو ئەویش ڕۆیشت بۆلای.

به ربوونی عهبدولسه لام له بهنديخانه

سالی ۱۹۶۲ عهبدولکه یریم قاسم له عهبدولسه لام خوښوو، بریاری نهجومه نی سیاده که رۆڼی سه رۆک کۆماری عیراقي ته دی ده رچوو به لیبوردي لهو سزایه کی که درابوو له سهریان، عهبدولکه یریم بۆ خۆی پوښت له بهنديخانه هینایه دهروه، (بهنديخانه ی ژماره یهک له سهربازگه ی رهشید) به ئوتۆمبیله که ی خۆی هینایه مالوه، ههروهک له مهوپیش باس م کرد کاتیک له ئیزگه خهفه ر بووم کاتر میڤیه کی شهو ئوتۆمبیله سهربازیه که م راگرت بینیم فهرشه کانی مالی صهباحی نووری سه عیدی تیابوو، دهیانرد بۆ مالی عهبدولسه لام، کاتیک عهبدولکه یریم ده بینیت ته لێ ته م فهرشه جوانه تان له کوی بوو، نهویش ته لێ پیاوکی میسری له بهغدا بوو کاتیک گه رایه وه بۆ میسر شهتو مه کی مال که ی فروشت، دایکی ته حمده ته م فهرشانه ی لێ کرپیور کاتی من له بهنديخانه بووم.

پوژی دووه می هاتنه دهروه ی عهبدولسه لام عارف، شهو چووم بۆ مالی بۆ لای، پێیان وتم: له وهزاره تی بهرگرییه، پوژی سیهم پاش تهواو بوونی خویندنی ئیواره مان کاتیک قوتابی بووم له کۆلیجی یاسا، لهویوه دووباره چووم بۆ مالیان، ته ماشام کرد ژووری میوان پر له پیاهه گه وه کانی بهغدا، گه یشتمه ده رگا که ههستایه وه هات ته م لاو نهولای ماچکردم، ته ماشای دانیشته وه کانی کردو وتی: (هذا مجاهد)، پتم وت: دوینی هاتم بۆلات وتیان له وهزاره تی بهرگرییه، به هیواشی وتی: "انی ما اجوز من الدفاع ومن اهل الدفاع".

پاش ماوه یهک جاریکی تر چوومه وه بۆ لای داوای لیکردم تهو نووسراوانه کی که زووتر نووسی بووم من له بابته شۆرشی (۱۴) ی ته موزه وه پیتش شۆرش که زۆتر نی نووسینه کان په یوهندی به وه هه بوو بینیرم بۆ لوبنان به ناویکی نادیاره وه چاپ بکرین و بلای بکه نه وه، وتم: به زمانی کوردی نووسی و من، وتی بیکه به عه ره بی، وتم: ئیستا خه ریکی خویندم مه گه ر له پشوری هاویندا بیکه م.

جاریکی تر پاکه تیک شیرینیم برد له گه ل دایکی موحه مه د چوین بۆ مالیان له گه ل خۆی خێزانه که ی تیکه لاویمان هه بوو، شهو چوین بۆ مالیان، ته مجار شه دووباره داوا که ی بیر خسته وه.

جاریکی تر که چووم بۆ لای زۆر به پرویه کی تر شهو گرژوه ته ماشای کردم، به ساردیه که وه به خێرهاتنی کردم، منیش وامزانی له بهر نووسراوه که یه، تۆزیک دانیشتمو

دوایی مالتاوايم ليکړد، بريارمدا تا ماوم نزيکی نه کهوم، دوایی بويان گيږامهوه يه کيڼک لهو سهربازانه که تهو شهوه له گهلم بوون له نار (مدرعه کهدا) لسه شهو غريښ همموو شته کانی بو گيږابووهوه.

کاتيک بوو به سهروک کومار، له سالي (۱۹۶۳) له پاش کوده تاکه ي له دژي عه بدولکه ريم قاسم، منيان گرت، به تاواني کوردايه تي، دياره من کوردم، هه تا بيمنم دلسوزي کوردم، هيچ کاتي شتيکم نه کردووه دژي بهرژوه نديي شم گه له بيگه سه ستم ليکراوه، به لام له هه مان کاتدا هيچ کات نه بووم به لايه نگرې حزيک.

هه رچون بيت دوو جار تاوانبار کرام به پارتی و گيرام. سهروکي نيمامه کانی سوپا (توفيق زين العادين) زور خوشي دهويستم کاتيک که گيرام له نابی (۱۹۶۳) چوو بولای سهروک کومار عه بدولسه لام عارف پي وتبوو: مسته فا گيراوه، که نيمامي تويه و نزيکه ي شهش سال له گه لت بووه، له بهر نهوه داوا ده کهم فرمان بدهيت که نازاد بکريت، نهو يش وتبوو: (يستاهل لانه انحرف الي البارزانيين)، واته: شايه ني نهويه بگيريت، چونکه ريگه ي چهوتي بهرزانیه کانی گرتووه، منيش لهو روزهوه بي وه فایي نوم بو معلوم بوو.

له سالي ۱۹۶۴ به بونه ي له دايکبووني پيغه مبه ر (درودي خوی له سر بيت) شاهه نگرېکی گه وره کرا له يانه ي نه فسه ران له لايه ن سوپای عيراقه وه، نهو يش که سهروک کومار بوو داوايان ليکړدبوو که به شداری بکات لهو شاهه نگره دا، کاتيک هات خوي و له گه ل سهروک وهزيان (ناجي تاليب) نهو هممو دانيشتوانه چوون به پيريه وه من له جيگه که ي خوم هه لته سام، کاتيک دانيشت ناوبه ناو ته ماشايه کی ده کردم نازام له دلیدا چي دهوت.

کورتە باسیکی عەبدولکەریم قاسم

عەبدولکەریم قاسم لە ساڵی ١٩١٤ لە دایک بوو، لە گەرەکی (مەهیدیه)، باوکی لە شیخەکانی عەشیرەتی زەبێد، دایکیشی لە شیخەکانی عەشیرەتی (تەمیم)، دوو برۆر هەبوو، وایهێد کە لە بازەرگانی ئیشی ئەکردو عەبدوللەتێف کە نایب زابت بوو لە جەیش، هەر بە نایب زابتی مایهوه هەتاکو شۆرشی (١٤) ی رەمەزانی ساڵی ١٩٦٣. دوو خوشکی هەیه (ئامینه)، کە ژنی موحمەد صالح و نەجیبه کە ژنی کوری پووری بوو لیوا (عەبدولجەبار جواد)، مامیکی زابت بوو، ناوی نەقیب عەلی ئەفەندی موحمەد ئەلبەکر، کە لە ساڵی (١٩١٧) دا لە شەری جیهانی یه کەمدا شهید بوو.

باپیری شەشەمی عەبدولکەریم قاسم لە یەمەنەوه هاتوو بو بەغدا، کاتێک کە عەبدولکەریم تەمەنی هەشت سال بوو، باوکی (قاسم) لە بەغداوه چوو بو (صویره)، واتە ساڵی ١٩٢٢، لە گەل هەموو خێزانە کەیدا، باوکی ئەو کاتە دارتاش بوو، لەوێ

عبدالکهریم چووه ته قوتابخانه، تا پۆلی چواره می ته و او کردووه، سالی ١٩٢٦ باوکی گهراپوه به غدا له گهړه کی (مهديه) له قنبر علی دهستی کرد به بازرگانی و وازی هیناوه له دارتاشی.

سالی ١٩٣١ عبدالکهریم قاسم نامادهیی ته و او کردووه بووه به ماموستای سهره تایی له قوتابخانه ی (شامیه) بو ماوه ی سالیك، پاشان چووه ته کوليجی سهر بازی له ١٥/٤/١٩٣٤ دا بووه به (ملازم) له سوپای عیراقدا، دامه زراوه له پرۆژی حله.

له رۆژی ٢٤/١/١٩٤٠ چووه بو کوليجی نه رکان، له رۆژی ١١/١٢/١٩٤١ ده رچووه به نه غامی (أ) دوو سال.

نه قیب روکن عه لانه ددین موحه مه د ماموستای عبدالکهریم له کوليجی نه رکان نه لیت: عبدالکهریم زور به پاکي و دلسوزی نه رکی سهرشانی جی به جی نه کرد له کاتیکدا که له ژیر نامریکی به هیزدا ئیش بکات.

ناوبانگ ده رکردنی عبدالکهریم قاسم له فه له ستین:

له مانگی مایسی سالی ١٩٤٨ سوپای عیراق چوو بو فه له ستین بو رزگار کردنی فه له ستین، له و رووه و باسی ناوبانگی عبدالکهریم قاسم نه که یه له شه ری سالی ١٩٤٨ وه سوپا سنامه یه کی بو هات له لایه ن سه روکی هیزه چه کداره کانی عیراقه وه له فه له ستین، نه مه دهقی بروسکه که یه که بو ی هات، له سه رکرده ی هیزه چه کداره کانی عیراقه وه له فه له ستین:

بو / نامری ره تلی مجامع (ف ١ ل ١) موقه دده م روکن عبدالکهریم قاسم له کفر قاسم، پیروزبایی نه که م له و هه موو نازایه تی و چاونه ترسییه پیاو نه یه تان، هه روه ها نازایه تی ئیه وه له و کارانه ی که پیتان سپیرواوه جیه جیتان کردووه دژی هی رشی دوژمنان کردو گه رانه وه نه و جینگایانه ی که داگیر کرابوون؟ زور زیانیان دا به دوژمن، سوپا که مان و نه م ئیشه ی ئیه بوون به هو ی نه وه که دوژمن بکشیتته وه به شیوه یه کی ناریکو پیک رابکات، جیه که کانی خزی به جی به لیت.

نهو پوږهي بوی نه گهړا هاته دی:

له ۱۳/۱۲/۱۹۵۳ فرمان دهرکرا به دانانی عه قید روکن (عبدولکهريم قاسم) به نامر لیوای (۱۹) له سهربازگه ی (منصوريه)، هم پله یه ماوه یه کی زوړیو خهوی پیوه نه بیینی، له م کاته دا نوری سه عید په یوه ندی زوړ باشبوو له گه لیداو له کاتی هیرشى سی قوئی (العدوان الثلاثي) له سالی ۱۹۵۶ دا (لیوای ۱۹) پویشت بؤ نوردن، له م کاته دا عبدولکهريم قاسم که نامری هم لیوایه بوو هم موو جو له یه ک وهنگاری گرنکی کرد له گه ل نه فسه ره نوردونییه کانو سورییه کانو داوای لی کردن که به هم موویانه وه هه ولبدن بؤ گوزانکاری له ولاتانی عه ره بډاو دوورخستنه وهی کولونی نه مریکی و ټینگلیزی.

عبدولکهريم له نازایه تی عه بدولسه لام عارف قازا نجی کرد:

برایه تی عه بدولکهريم و عه بدولسه لام کونه، هر له کولیجی سهربازییه وه بسو کاتیک که عه بدولکهريم نامر فه صیله بوو له کولیج و عه بدولسه لام قوتابی بوو، له پاشان له لیوای (۷) له به سره پاش شوړشی مایسی ۱۹۴۱ له و کاته دا عه بدولکهريم موقه دده م لیوای حوت و عه بدولسه لام نامر فه سیل بوو له فوجی مه شقو هم موو روژ پاش دهوام به یه که وه کاتیان به سر نه برد له به سره، هم دوو که سه هر له و کاته وه حه زیان له سیسته می کوماری بوو هه ولی سر کردایه تییان نه دا، هه ردوکیان شاره زایی خالی به هیزو بیته یزی یه کتر بوون.

له پاش هم ماوه یه له (به ړتیه به ړیتی مه شقی سهربازی) یه کیان گرتوه له لقی (تمارین و مناورات) بوون به یه ک به یه ک نامانج، پاش نه وهش له لیوای (۷/۱۹) ټیشیان کردوه و عه بدولکهريم نامر لیوا بوو، عه بدولسه لام نامر فوج بوو (ف۳)، له و کاته دا لیواکه له (منصوريه) بوو فوجی (۳) له جه له ولا، به هم میشه یی یه کتریان بینیه وه، زوړجار عه بدولسه لام دهستی ده خسته کاروباری (لیوا) وه به لام عه بدولکهريم قاسم قسه ی نه نه کرد، چونکه پیویتی هه بوو به عه بدولسه لام، به لام عه بدولکهريم زیاتر بیډه ننگ بوو، شتی نه شاره وه تاکو عه بدولسه لام له سالی ۱۹۵۷ دا هیزی نالی هه لوه شا له جه له ولا، له شونیدا لیوای (۲۰) پیکه ټیتر، مه قه ړی هیزی نالی کرا به مه قه ړی لیوای (۲۰)، نازم ته به قچلی کرا به نامری لیوای (۲۰) و ته ها یاسین بوو به نامری (ف۱، ل۲۰) وه (ف۳،

(۱۹ ل) بوو به (ف ۳، ل ۲۰)، موقه ددهم روکن یاسین موحه ممد ره ئوف بوو به نامری به وه کالهت، لهه پیکهاتنه تازه یه دا عه بدولسه لام روژلی باشی بینی، دهستی کرد به ریڅخستنی نه فسه ره نازاد یخوازه کان له هه ردوو (لیوای ۱۹ و ۲۰)، عه بدولکه ریم قاسم پیروزیایی لی نه کرد، چونکه له بهر ژوه نندی هه ردوولا بوو، لهه کاته دا نامری (ف ۱، ل ۲۰) عه قید روکن ته ها یاسین گوئزرایه وه له هه مان کاتدا (نازم ته به قچلی) نه ویش گوئزرایه وه، که سیان دانه نا له شوینه که پیدا، عه بدولسه لام بوو به وه کیلی نامر لیوا، کوئتروژلی لیواکه ی گرت به دهستی وه، دهستی کرد به مه شق کردن له دهره وه ی لیواکه و سه ربا زگه که.

لهه کاته دا عه بدولسه لام بوو به دوو به ره کانی له گهل یه کیڅ له نامر فوجه کان له سه رمه شق کردن، نهه نامر فوجه نامه یه کی به دزیه وه نارد بو قائید فرقه، غازی داغستانی، لهه کاته شدا مه قهری گشتی داوایان کرد لیوای (۲۰) ناماده بیت بو رویشتن بو ئوردون، جا نهه (نامر فوجه) زور شتی له نامه که دا نووسیوو بو قائید فرقه، تیایدا باسی کردوه که چوئن عه بدولسه لام جوین نه دات به رژیم و نه فسه ره کان هان نه دات له دژی رژیم و نه نه دات عیراق بکات به (کووماری) له گهل میسر بیت.

هه ره له نامه که دا نووسیوو کی نهه پیاوه دین و نه ته وایه تی ده کات به پال پشت بو جیبه جیکردنی ناماچه کانی، لهه کوئاییدا داوای کرد بوو که به زووترین کات (عه بدولسه لام) دهر بکریت له پله ی نامر لیوا، چونکه زور مه ترسی هه یه بو بهر ژوه نندی ولات.

پاش نهه نامه یه روژی ۱۹۵۸/۶/۹ پییش شوړشی (۱۴) ی ته مموز به پینج هه فته فرمان دهر چوو به دانانی زه عیم روکن نهه ممد حقی موحه ممد عه لی به نامر لیوای (۲۰)، هه روه ها دامه زرانندی (نهه ممد حقی) توژیک جیگه و دهسه لاتنی عه بدولسه لامی لاواز کرد، به لام نهه نندی نه برد که عه قید عه بدولله تیف نهه لدراجی بوو به نامر لیوای (۲۰) نهه بو عه بدولسه لام زور باش بوو، چونکه عه بدولله تیف له نهه فسه ره نازاد یخوازه کان بوو، هاوړپی عه بدولسه لام بوو، به مجوره عه بدولسه لام دهسه لاتنی زیاد بووه وه به سه ر لیوای (۲۰) داو شوړشی (۱۴) ی ته مموزی نهه نجام داو عیراقی کرد به کووماری.

کۆتایی عەبدولکەریم قاسم:

سەعات نۆ و (۳۰) دەقیقە ی سەر لە بەیانی پۆژی هەینی (۸/ شوباتی / ۱۹۶۳) سی فرۆکە پرویان کردە سەر وەزارەتی بەرگری و سەربازگە ی رەشید، یەکتە لە فرۆکە کان جوۆری (هتەر) بوو، (منذر الوندای) فرۆکەوانی بوو، دوو فرۆکە کە ی تر جوۆری (میگ ۱۷) بوون، فرۆکەوانە کانی دوو ملازمی هیتری ئاسمانی (فهد عبدالحالق السعدون) و (وائل عبدالله رەمەزان) بوو، دەستیان کرد بە بۆردومانکردنی مەقەر ی عەبدولکەریم قاسم لە وەزارەتی بەرگری.

وەك لە کەسانی نزیکم بیست، پۆژی (۷ و ۸) ی شوبات ئەنجومەنی وەزیران کۆبونووە ی هەبوو لە گەڵ عەبدولکەریم قاسم، ئەم کۆبونووانە سەعات (۱۲،۳۰) پاش نیو شەو تەواو بوون، لە پاشان عەبدولکەریم دەرچوو لە وەزارەتی بەرگری بۆ گەڕان بەناو بەغدا، چونکە هەمیشە ئەم گەڕانە ی دەکرد، ئەو شەو چوو بەرەو مالتی (یحیی جەدە) برای (عەبدولکەریم جەدە) ئامیر ئینزیباتی سەربازی کە مالتیان بەرانبەر مالتی عەبدولسەلام بوو، عەبدولکەریم هیچ شتێکی نەبینی کە ئاناسایی بیت، پاش ئەم سەردانە سەعات (۳،۳۰) ی شەو گەڕایەوە، بۆ مالتی خۆ ی نووست، بەیانی زوو تەلەفۆن لییدا، یەکتە بە عەبدولکەریمی وت: گەورەم کۆمەلێک بنکە ی شورتە ی (مأمون) یان لە کەرخ داگیر کردووە، بە خیرا هەلساو جلی لە بەرکردو ئەم کاتە دا مورافیقی عەبدولکەریم هاتە ژوورە و تی: ئیتر گە (بەیان) دەرئەکات، دیسان تەلەفۆن لییدا کە عەبدولکەریم قاسم هەلی گرت بەرپۆڵە بەری ئاسایش قسە ی کرد، عەبدولمەجید جەلیل وتی: کودەتایە، ئەم کاتە دا عەبدولکەریم بە مورافیقە کە ی وت: با بچین بۆ سەربازگە ی رەشید، تەلەفۆن بکە بۆ لیوای (۱۹) کە نامرە کە ی عەمید روکن فازیل عەباس خەلیفە بوو، عەبدولکەریم پیتی وت: ئامادە بن ئەوا من هاتم بۆ لاتان، ئەم کاتە دا زەعیم روکن تەها شیخ ئەحمەد گەیشتە مالتی عەبدولکەریم، چونکە مالتی نزیکبوو، وتی: گەورەم با بپۆین بۆ بەرگری ئەمانە هیچ نین، چەند کەسیکی (بەعسی) ین هیچ پۆلیان نییە، عەبدولکەریم پازی بوو.

عەبدولکەریم دەرچوو لە مالتەو بەرەو وەزارەتی بەرگری لە (باب الشرقی) وە بۆ شەقامی کۆماری بەرەو وەزارەتی بەرگری، بینی هەموو شتێک ئاساییە خەلکە کە سەلامیان لی ئەکردو ئەمیش وەلامی ئەدایەو، گەیشتە وەزارەت و چووە ژوورە کە ی، پاشان چوو بۆ یانە ی

تيزياتي سهربازي و به زور كۆبونوه يه كي كرد له گه ليان، پلانيكيان دانا بو كۆنترۆلكردني به غداد، به لام عهبدولكهريم رازي نه بوو به پلانه كه، لهم كاته دا خه لکيكي زور كۆبونوه له بهردهم وهزارهتي بهرگریدا داواي چه كيان ده كرد، عهبدولكهريم وتی: من نايكه م به شهري ناوخو، دهستی كرد به فرمان دهركردن بو يه كه سهربازيه كاني به غدا، هه موويان وتیان باشه ئيمه ئامادهين به لام له تهجامدا هيچيان نه كرد، ئينجا عهبدولكهريم ته له فۆني كرد بو ليوای (١٩)، ليواكهي خۆي و ته ها شه كرچي و به شينهويه كي ناشيرين وه لامي دا يه وه.

عهبدولكهريم سواري ئۆتۆمبيله كه ي بوو كه پروات بو ليوای (١٩) به لام له ريگاي وهزارهتي بهرگري پاسه وانه كاني وتیان مه رو، چونكه فرۆكه بو ردومان ده كات، عهبدولكهريم گه رايه وه ناو وهزارهت و ته له فۆني كرد بو يه كه سهربازيه كان بين بو يارمهتي به لام كهس نه هات، ته نها ئه و كۆمه له سهربازي وهزارهت شهريان كرد به بي هيچ سه ركرده يه ك، جا له مه دا دهركهوت كه عهبدولكهريم هيچ پلانيكي باري نانا سايي دانه ناوه له گه ل ته وه ي كه خۆي سهربازو ته فسهر بووه و پله يه كي به رزي هه بوو له زور شهردا به شداري كرد بوو.

عهبدولكهريم ته له فۆني كرد بو ئيزگه و ته له فزيون، وتی: ئيستا ديم به يان ده خوينه وه له و كاته دا به رنامه ي راديۆ ته له فزيون ئاسايي بوون به لام ته ها شيخ ته همد نه يه يشت پروات وتی: نامه يه ك تۆمار بكه و بينيره بلاوي بكه نه وه، نه ميش به قسه ي كردو له سه ر شريتيك و ته يه كي تۆمار كرد، دهركهوت كه باش تۆمار نه كراوه و قسه كاني ته واو نه بوو، چونكه ته ترساو له و كاته دا دهنگي بو ميارانه ده رچوو بوو.

ته مه ش ده قي و ته كه يه :

سلاوتان لييت نه ي رۆله كاني گه ل:

ئه ي ته فسهره كان، ئه ي رۆله كاني گه ل، هه ندك له نو كه ره كاني كو لۆنيزم و خاينان ته يانه وي ت كۆماره خوشه ويسته كه مان بروخينن، به لام گه له كه مان گه لي (١٤) ي گه لاوي تر پراوه ستاوه به رامبهريان نازايانه، ئه ي گه لي نازاي عيراق، سه ركهوتن له گه لتانه و ئيمه بريارمان داوه كه دا گيركه ران نه هيلين له م ولا ته دا.

ئه ي ته فسهره نازاكان، تۆله بكه نه وه له خاينان، من عهبدولكهريم قسه تان له گه ل ته كه م، من له گه ل هه زاره كام هه موو كاتئ (ان شاء الله) سه ركهوتن هه ر بو گه لي عيراق ي به شه رده ف.

نهم وشانه‌ی نارد بۆ ئیزگه، به‌لام نه‌یانهیشت بلاوی بکه‌نه‌وه، لهم کاته‌دا بۆردومان‌ی
فرۆکه‌کان زۆر بوو، ناچاری کردن که دابه‌زنه‌ خواره‌وه بۆ ناو ژیر زه‌مین (ملجأ)،
عه‌بدولکه‌ریم زۆر له‌سه‌رخۆبوو پینه‌که‌نی و نیشانه‌ی ترسانی پینه‌ دیار نه‌بوو، زۆر زۆر نارام
بوو، نه‌یویست ووه‌ی ده‌وروپشتی به‌رز بکاته‌وه، نه‌و ژیرزه‌مین‌ه‌ی که تیا‌یدابوون زۆر تاریک
بوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی کاره‌با نه‌بوو، چرایه‌کی کزیان دانابوو، عه‌بدولکه‌ریم ده‌ستی کرد به
قسه‌کردن بۆ نه‌و کۆمه‌له‌ی له‌گه‌لیدا بوون، که نه‌م قسانه‌ دوا وته‌ی بوو:
"شۆرش‌ی (۱۴) ی گه‌لاویژ نامرئ و ئیمه‌ له‌سه‌ر هه‌قین، نه‌م ولاته‌مان رزگار کرد له
داگیرکه‌ران و بنکه‌ی (شوعیب و حه‌بانیه‌) مان گرته‌وه، نه‌م کۆمه‌له‌ به‌ده‌ست و پالپشتی گه‌ل
نین پشت به‌خوا له‌ ناویان ده‌بین".
ئینجا هه‌موو چه‌پله‌یان لیدا که دوا چه‌پله‌بوو.

به‌یانی رۆژی (۹) ی شویاتی ۱۹۶۳ عه‌بدولکه‌ریم زوو ریشی تاشی، به‌رۆژوو بوو، هیچ
هیوای به‌ رزگاربوون نه‌ما له‌گه‌ل ته‌وه‌شدا بریاریدا که شه‌ر بکات هه‌تا مردن.
(یونس طائی) خاوه‌نی رۆژنامه‌ی (الشوره‌) زۆر براده‌ری عه‌بدولکه‌ریم بوو، هه‌ولیدا
له‌گه‌ل عه‌بدولکه‌ریم وتی: خۆت بده‌ به‌ ده‌سته‌وه‌ من هه‌ولنه‌ده‌م له‌گه‌ل براده‌ره‌کان‌ت رزگار‌ت
بکه‌م، به‌لام عه‌بدولکه‌ریم وه‌لامی نه‌دایه‌وه، شه‌ره‌که به‌رده‌وام بوو، پاشان عه‌بدولکه‌ریم
ته‌له‌فونی کرد بۆ کۆمه‌لی کو‌ده‌تاکه، وتی: من ناماده‌م خۆم بده‌م به‌ده‌سته‌وه.
عه‌بدولسه‌لام عارف ته‌گیریتته‌وه ته‌لێت لهم کاته‌دا عه‌بدولکه‌ریم له‌ (هۆلی گه‌ل) بوو
که په‌یه‌ه‌ندی پینه‌ کردم، وتی: "عه‌بدولسه‌لام توو برامی و من نه‌و نان و خویی‌ه‌ی به‌یه‌که‌وه
خواردوو‌مانه‌ له‌بیرم ناچیتته‌وه، برایه‌تی من و توو هه‌موو شتیکه‌"، ته‌لێت من له‌ وه‌لامدا پیم
وت: عه‌بدولکه‌ریم من لایم له‌و برایه‌تییه‌ نییه‌ وه‌ک توو دانت پیندا نا، وتم: نه‌خۆمه‌نی
نیشتمانیی بریاری داوه‌ که خۆت بده‌یت به‌ ده‌سته‌وه‌ ده‌ست به‌رز بکه‌یتته‌وه وه‌ک ته‌سیرو
پله‌کانی سه‌رشانت لا بده‌یت، له‌ پاشان عه‌بدولکه‌ریم ده‌ستی کرد به‌ پارانه‌وه‌ لیم و وتی:
سه‌لام، برایه‌تییه‌ که‌مانت له‌بیر چوه‌وه‌! ته‌لێت وه‌لامم دایه‌وه‌و وتم: من هه‌موو شتیکه‌م
له‌بیره، به‌لام نه‌مه‌ بریاری نیشتمانه‌ بۆ نه‌وه‌ی رزگاری بکه‌ین له‌ توو.

عبدالولسه لام ته لیت: ته له فونې بڼه کړم ده وتی: نه مه وی رښم بگرن، چونکه شتی زور گرنګم لا هیه، به که لکی هم ولاته مان دیت، هو لېده به لکو بچمه دهره وی عتراق. له ساعات (۱۲،۴۰) ی نیوډروی (۹) شویاتی ۱۹۶۳، ته قه کړدن وستا، له وهزاره تی بهرگری سهریازه کانی عبدالولسه لام ناو وهزاره تیان پاک کړدوه گه یشته (هو لې گهل) که عبدالولکه ریم وکومه له کوی له وی بوون، که (۵) کس بوون خویان دا به ده سته وه، عبدالولکه ریم قاسم له پشه وه دوو سهریاز دهستیان گرتبوو، رادیو یه کی ترانس توری بچووک به دهستی چه پیه وه بوو، به دوا یده (نه ها شیخ نه محمد، قاسم الجنای، فزیل مه هداوی، که نعان خلیل هداد).

هم پینج که سه سواری موده رده کران، به پاسه وانی نه فسه ریک که (حرس قومی) ناردنیان بڼه ټیزګه له صالحیه به شه قامی ره شیدا رزشتن، چونکه مه قهری نه نجومه نی سهر کړدایه تی شورش له صالحیه بوو.

تینی نی: کاتی چه کداره کانی انقلاب به رده دیفاع چون به ناو خه لکدا وینه ی عبدالکریم قاسمیان لی دابو بو نه وهی خه لکه که رییان لی نه گرن و وازانن که نه مانه بڼه هاوکاری عبدالکریم ده چنه ژوورده وه.

دادګایی عبدالولکه ریم:

ساعات یه کی پاش نیوډروی روژی شه مه (۹) ی شویاتی ۱۹۶۳ عبدالولکه ریم قاسم و برادره کانی گه یشته ټیزګه له صالحیه به سواری دوو موده رپریعه، کاتی ک عبدالولکه ریم دابه زی، (رئیس عرفا) یه ناوی عه ریز شهاب بوو، چوه پشه وه بوی یه زله ی لیدا وتی: نه مه له جیاتی (نازم ته به قچلی) یه و سداره کوی عبدالولکه ریم که وته سهر زه وی، نه و نه فسه رده له گهل عبدالولکه ریم له ناو موده رده که دا بوو ناوی (رائید روکن صبحی عبدالولکه مید) بوون سداره کوی هه لگرته وه دایه دهستی عبدالولکه ریم وتی: زور سوپاس، نیجا رانیده که وتی به و پیاره پیویستی نه ده کړد واکه یت.

له و کاته دا عبدالولکه ریم له رپړه وی ټیزګه وه چوه ژوورده، صالح مه هدی عه ماشی بینی پیروزیایی لیکرد له شورش تازه که و چوه ژوورده، رائید صبحی عبدالولکه مید کورسی بڼه دانانو عبدالولکه ریم زور سوپاسی کړدو دانیش.

پاش تهوه نه ندامانی نه نجومه نى نيشتمانی سهرکردايه تى شورش هاتنه ژووره وه
(عبدولسه لام عارف، نه حمده حه سه ن به كر، عه بدولستار عه بدولله تيف، عه لى صالح
نه لسه عدى وه نديك له وه زيره كان).

يه كيك له كوومه له وتى: نه گهر عه بدولكه ريم نه كوژين و شيوعيه كان بزانن ماوه
شورشه كه مان سهر ناگریت، كوشتنى پيويسته و باقى كوومه له كه وتيان راست نه كه سیت،
كاتى عه بدولسه لام هاته ژووره وه، عه بدولكه ريم وتى: سه لام، من توم نه كوشت، توش من
مه كوژه قازانج نه كه سیت له من.

مه حمود شیت خه تتاب نه لیت: نه م قسانه ی عه بدولكه ريم زور زور كارى كرده سهر
عه بدولسه لام واى كرد كه نه كوژیت، به لام يه كيك له كوومه له كه هاواری كرد به سهر
عه بدولسه لامداو وتى: نه م كاته زور ناسكه چاره روانى چى نه كه ن، چونكه له كاته دا زور
له خه لك دروشميان ددها به ناوى عه بدولكه ريم قاسم و ده وری ئیزگه يان دابوو داواى مانى
عه بدولكه ريم-يان ده كرد، عه بدولسه لام ناچار بوو، وتى: من يه كيك له ئيوه، ئيوه چى
بريار نه ده ن بیده ن.

عه بدولكه ريم پرووى كرده كوومه لكه و به خیرایى وتى: من خزمه تى گه له كه م كردو
شورشمان كرد، خزمه تى هه ژارم كرد خانووم بۆ كردن، نه م چه كه ی ئيوه به كارى دینن من
هیتام، بمنیرن بۆ ده ره وه مه مكوژن، به كه لك تان دیم بمنیرن بۆ توركيا.

عه بدولسه لام وتى: عه بدولكه ريم هه موو ئیشه كانت له دژى نه ته وه ی عه ره ب و ئیسه لام
بوو، عه بدولكه ريم وه لامى دايه وه وتى: من نه ته وه ی عه ره م خوڤ و یستوه.

عه بدولسه لام پرووى كرده ته ها شیخ نه حمده پیتی وت: من و كه ريم نان و خوى له
نیوانماندا هه یه، توره نه بین له یه كتر و ئاشت ده بیننه وه، براى یه كترین. به لام له نیوانى من و
تودا چى هه یه بۆ رقت له من بوو؟ يه ك زلله ی لیسا به توندی و وتى: جوله كه كورپى
جوله كه.

عه بدولكه ريم پاشان داواى كرد كه دادگایی بكریت به شیوه یه كى یه كسان و راست،
عه بدولسه لام وتى: دارا نه كه م (كوشتنى عه بدولكه ريم دوا بخریت) به لام وه لامیان دايه وه
وتیان ناییت ههر نه ییت بكوژیت، نه نجومه نى سهرکردايه تى شورش بریاریداوه.

دواى نه وه هه موو ده نگیان داو هه موو دوا قسه يان كرد، عه بدولسه لام وتى: من بخرنه
دواوه، له دوا ییدا هه موو بریاریانداو عه بدولسه لام وتى: (حالى حالكم) رازی بوون وا

ددرکهوت که په یوهندی نیوان عېدولسه لامل و عېدولکه یریم به هیزو، هه روه ها نه و قسانه ی که عېدولکه یریم کردی، وتی: "سه لامل، من تو م نه کوشت تو ش من مه کوژه". زور کاری کرده سهر عېدولسه لامل.

پاش ددرچوونی نه غومه نی شورش له هوله که سه روکی دادگا هاته ژوروده رایگه یاند که له سیداره نه درین و ده سیه ت بکن. هه موو ره تیان کرده و و ده سیه تیان نه کرد، کورسی (خیزران) یان دانا به ریز و، عېدولکه یریم قاسم و کومه له که ی دانیشتن له سه ری، دده م و چاویان به ستن، بدلام عېدولکه یریم وتی: نامه وی دده موچاوم به ستن، سه روکی دادگا داوای کرد که شاید تمان بینن و نیمان بهینن، بدلام عېدولکه یریم هیچ قسه ی نه کرد په نگی زهره بو.

ته ها شیخ نه حمده وتی: بژی حیزی شیوعی، هه روه ها فازیل عېباس مه داوی به داویدا وتی.

نه فسه ربک به رامبه ر هدریه کی له م خو کم دراوانه و دستاو فرمانی ده کرد که گولله باران بکرین، هه موویان کوژران.

سه عات (۱۰۳۰) پاشنیوه روی شه مه (۹) ی شوباتی ۱۹۶۳ به مجوره عېدولکه یریم قاسم و حکومه ته که ی کو تایی پی هات.

عېدولکه یریم قاسم و هاوړیکانی دواي گولله باران کردن

کورتهیهک له ژيان و کهسایه تی عبدالسلام محمد عارف

ناوی (عبدالسلام محمد عارف)، روزی دووشهمه ریکه دوتی ۲۱ مارسی سالی ۱۹۲۱ له گهره کی (سوق حماده) له به غدا هاتوته دنیاوه، باوکی له عهشیره تی (الجمیله) بووه، که له شاروچکدی (عانه) له پاریزکای ئه نبارن، دایکی ناوی (سته) بووه، کچی (جاسم الرجب) له رمادی.

عبدالسلام خاوه نی سی براو چوار خوشک بووه، براکانی به ناوی (عبدالسمیع) و (صباح) و (عبدالرحمن) که دواي مردنی خوی بووه به سدروک کوماری عیراق. خوشکه کانی به ناوی (سعیدیه، نهزمیه، فهزیه، صبیحه).

له تهمه نې شمش سالیډا باوکی ناردویه تیه قوتابخانه ی (دار السلام) ی سهرتایی له کهرخ له بهغدا، دواى تهواوکردنی سهرتایی چوته قوتابخانه ی ناوه نې (الکهرخ) و دواى ناوه ندى مهرکه زی له (رصافه) به دوایدا دیت.

له ۱۹۰۱ شویاتی سالی ۱۹۳۸ له کولیژی سهربازی وهرده گبریت له بهغداو له ۷ نیاری ۱۹۳۹ کولیژی سهربازی تهواو دهکات به روتبه ی ملازمی دووم و له سالی ۱۹۴۱ به شداری کردوه له بزوتنه وه که ی (رشید عالی گیلانی) که له دژی داگیرکه ری ئینگلیز بو، له سالی ۱۹۴۲ له به سره له گهل (عبدالکریم قاسم) چند جاریک یه کتریان بینوود نارپه زایی خوین دهربریود بهرام بهر به پژیم و زولم و زوری.

له سالی ۱۹۴۸ له شهر ی فهله ستین به شداری کردوه، که نهوکاته مساعد نامر فوجی دووی نیواری چوار بووه له دهقهری (جنین).

له ۳۱ / نازاری سالی ۱۹۴۹ دهچیته کولیژی ئهرکان و له ۲۳ / نیسانی سالی ۱۹۵۱ تهواوی کردوه، له ۳۰ / نهیلوی سالی ۱۹۵۴ دهکریته نامر فوجی سی، لیوای نوزده، که نهوکاته مقدم روکن بووه.

له سالی ۱۹۵۶ فوجه که ی عبدالسلام هره که دهکات بهردو دهقهری (المفرق) له ئوردن، لهوکاته دا که ئیسرائیل هره شه ی دهکرد له ئوردن، له ههمان سالدا له گهل چند نهفسه ریگدا ناردیان بۆ (دهوره) بۆ ئلمانیا بۆ ماوه ی دوو مانگ.

له سالهکانی ۱۹۵۴-۱۹۵۸ عبدالسلام له گهل عبدالکریم به یه که وه ئیشیان کردوه ریگخراوی نهفسه رانی نازاد یخوازیان بینا کردوه و خوشه ویستی و برایه تییان به هیتر بووه.

له ۱ / ۳ / ۱۹۵۸ بووه به نامر لیوای بیست (به وکالهت) له جهله ولا، له ههمان سالدا به یاریده ده ری لیوای بیست هره که دهکات بۆ ئوردن و به نار شاری بهغدا تیپه ر ده بیت، لهم کاته دا عبدالسلام چند کوبونه وه یه ک ساز ددها له گهل نهفسه ره نازاد یخوازه کان و بریاریان دا که نهم کاته مهوعدی جیبه جی کردنی شوړشه که بیت له بهغدا.

به ره به یانی ۱۴ ته موزی سالی ۱۹۵۸ لیواکه ی عبدالسلام (لیوای بیست) سه یته ره ی کرد به سر ئیزاعدی بهغداداو به دهنگی خو ی به یان نامه ی یه که می شوړشی ۱۴ ته موزی بلاو کرده وه و، چندنه ها به یانی تری بلاو کرده وه خو ی بو به جیگری سه روکی وه زیان و یاریده ده ری قانیدی عامی هیزه سهربازیه کان و وه کیلی وه زیری ناوخو.

پاش ماوهیه کی کهم ناکۆکی کهوته نیتوان عبدالکریم و عبدالسلام و له ۳۰ / ئهیلولی سالی ۱۹۵۸ زهعیم بریاری دا به دهرکردنی عبدالسلام لهسهر ههموو نیشهکانی و کرا به بایئۆزی عێراق له بۆن له ئەلمانیا، بهلام عبدالسلام فهرمانهکهی زهعیمی رهفز کرد.

له ۱۱ / ۱۰ / ۱۹۵۸ عبدالکریم، عبدالسلامی بانگ کرد بۆ لای خۆی له وهزارهتی دیفاع و پاش چهند سهعاتیک له قسهوباس، عبدالسلام ههولێ دا عبدالکریم له ژوورهکهیدا بهدهمانچهی خۆی بکوژیت، بهلام پاش ئەم مشتومره، عبدالسلام بریاری دا بپرات بۆ بۆن بۆ ئەلمانیا.

له ۴ / ۱۲ / ۱۹۵۸ عبدالسلام گهرایهوه بۆ بهغدا بهبی ئەمری زهعیم، بهلام پاش رۆژیک دهستگیر کراو له ۵ / ۲ / ۱۹۵۹ به قهراری (الحکمه العسكرية العليا الخاصة)، عبدالسلام فهرمانی ئیعدامی بۆ دهرکرا، بهلام زهعیم قهرارهکهی راگرت و پاش ماوهیهک عبدالسلامی عهفو کرد و له بهندیخانه دهری هیتا،

عبدالسلام چووه مانی خۆی، رۆژی ههینی ریکهوتی ۸ / شوباتی سالی ۱۹۶۳ بهعسیهکان کودهتایان کرد له دژی عبدالکریم و له رۆژی ۹ / شوباتی ۱۹۶۳ عبدالکریم کوژراو عبدالسلامیان کرد به سهروک کۆماری عێراق، لهبهر ئهوهی عبدالسلام پالنهوانی شۆڕشی ۱۴ / تهموزی ۱۹۵۸ بوو.

رۆژی ۱۸ / ۱۱ / ۱۹۶۳ بهعسیهکانی لهناوبرد و ههموو شتییک کهوته ژیر دهستی خۆی. له ۲۱ / ۹ / ۱۹۶۵ به فهرمانی عبدالسلام، (د.عبدالرحمن البزاز) کرا به سهروکی تهجمهنی وهزیران، ئەمه بۆ یه کهم جار بوو که مهدهنیههک بکریت به سهروک وهزیران پاش شۆڕشهکهی ۱۴ ی تهموز.

عبدالسلام له ۸ / ئازاری سالی ۱۹۴۵ ژنی هیتاوه بهناوی (ناهیده حسین فرید) و شەش مندالی لێ بووه، سێ کور بهناوی (أحمد و محمد و محمود)، و سێ کچ به ناوی (وهفا و سەنا و جهلا).

رۆژی چوارشهمه ریکهوتی ۱۳ / ۴ / ۱۹۶۶، له باشوری عێراق له بهسرهو له دهقهی (النشوه) فۆکهکهی (عبدالسلام) دهکهوێته خوارهوهو خۆی و هاوڕیکانی ههموویان دهستبهجی سوتان.

بهه جۆره عبدالسلام سێ سال و دوو مانگ و شەش رۆژ سهروک کۆماری عێراق بوو، که دهکاته ۱۱۶۲ رۆژ.

هه موو موسلمانیک مهرد نییه و هه موو ناموسلمانیک نامهرد نییه

کاتیک ئیمام بوم له نه خوشخانهی کۆشکی (امیره راجعه) نزیککی کۆشکی ریحاب، مالمان له (عواضیه) بوو سالی ۱۹۶۷، هه موو به یانییهک ئۆتۆمبیلکیکی سوپا ته هات به دواي من و نه فسه ریکی تر که پزیشکی دهرمانسازي بوون پیتان نهوت (ابو یعقوب)، له گهژ تهه نه فسه ره زۆر براده ریمان خوشبوو، کاتی نزیککی نیوه رۆ ته بوویه وه له پیش نویژدا ته هات بو ژووره کهم ته یوت خۆت ناماده بکه با نویژه که به جهماعهت بکهین، هه موو جار پیش نویژ چوار رکات سوننه تی ته کرد، پاش نویژیش چوار رکات، مانای ته مه ته وه یه که تهه پیاوه موسلمانیککی راسته قینه یه، به لام دیاره موسلمانیتتی هه ر به نویژو رۆژوو نییه، چونکه پتویستییه کانی سه رشانی مروژ به سه دانه و زیاتره لهو نویژو رۆژوو.

چوار تا پینج رۆژی مابوو بو سه ری مانگ میوانمان هه بوو، دایکی موحه مه د وتی: پاره مان نه ماوه شتیك ناماده بکهین بو خواردنی نیوه رۆ بو میوانه کان، وتم: ئیستا ته بو یه عقوب دیت پینج دیناری لیوه رده گرم، کاتیک به ئۆتۆمبیلکه هات له به رده رگا وتم: ته بو یه عقوب چوار رۆژی ماوه بو سه ری مانگ که موچه وه ربگرین (۵) دینارم بدری به قهرز تا سه ری مانگ، ته ویش ماتبوو وه ک تووشی شتیکی نا هه موار بووبی وای لیها ت، وتم: بوچی واتیکچوویت؟ وتی: ته بو موحه مه د تو زۆر لام خوشه ویستی، به لام من سویندم خواردوه پاره به قهرز به کهس نه دهم.

ته مه ش له بهر ته وه بوو تهه نه فسه ره موچه کهی (۱۱۰) دینار بوو هه موو مانگیك (۱۰۰) ه کهی ته خسته بانکوه تا سه ری مانگ بهو (۱۰) دیناره ده ژیان، ژنی نه هی نابوو به خۆپایی له یانهی ته فسه ره کان ده نووست و کرێ خانووی ته نه داو مالی باوکی له موسل بوو. ئینجا چووین بو دوام زانی که من پیم ناخۆش بوو هات بو ژووره کهم، وتی: له بهر خاتری تو پاره ی سوینده کهم ده دهم پاره کهم بو هی ناوی.

وتم: سوپاست ته کهم، پری تهه ژووره پاره م بدیتتی به خۆپایی فلسیکت لی وه رنا گرم، به لام پیم بلتی تو بوچی ته وه نده سووری له سه ر نویژکردن، چ سودیککی لیوه رده گری؟ خوا

جا ئەم موسلمانە نوێژکەرە بەراورد بکەین لە گەژ ئەفسەرێکی تر (گاور) لە هەمان
 نەخۆشخانە، ئەمیش بریتییە لە برادەرێکی تر کە دکتۆر (فەهمی جەزراوی) بوو، گاور بوو.
 لە سالی ١٩٦٨ ئەم خانووی کەوا تێداین لە (زیوئە) لە بەغدا زوویە کە (٦١٨)
 مەترە، لە سوپام وەرگرت بەلام پارەم نەبوو بیکەم بە خانوو، هەرچۆن بوو (مقاول) یکی
 کوردم دۆزیووە وتی: من خانووەکەت بۆ ئەکەم بەلام پیشەکی (٧٠٠) دینارم بەدەری،
 منیش تەلەفزیۆنیک و دوو فەرشم نارد بۆ سلیمانی هەموویان دا بە (٤٠٠) دینار، ئینجا
 پتوێستم هەبوو بە (٣٠٠) دیناری تر، هیچ ڕینگێک نەبوو ئەم پارەیه پەیدا کەم هەتاوەکو
 کۆمەڵەی ئەفسەران پارەم بدات، چونکە لە پاش بناغە کە ئەم کۆمەڵەیه (٣٦٠٠) دیناری
 ئەدا بە قەرز بەو ئەفسەری کە خانووەکات، منیش بەیانی چووم بۆ نەخۆشخانە، زۆر بێ
 تاقەت و زیز بووم، هەر بێم لەو ئەکەدووە کە ئەم (٣٠٠) دینارە چۆن پەیدا بکەم،
 لەوکاتەدا دکتۆر فەهمی هاتە ژوورە کەم تەماشای ناوچاری کردم کە من بیتاقەتم، وتی:
 چیتە؟ وتم هیچم نییە، زۆری لێکردم کە راستی پێ بلێم، منیش باسەکەم بۆ کرد دەستی
 گرتەم چوون بۆ لای نامر پێ وت: من و باوکی موحمەد ئەروین بۆ (وەزارەتی بەرگری)
 بۆماوەی یەک سەعات، ڕۆشتین بۆ لای ژمیاری سەربازی، کە ئەوکاتە ئەناو وەزارەتی
 بەرگری بوو، بەرپۆبەری ژمیاری (جەلیل جەزراوی) بوو کە ئەویش هەر گاور بوو، وتی:
 جەلیل ئەمەوێ بە زووترین کات (سلفە)م بۆ بکەیت بە (٣٠٠) دینار هەموو مانگیك
 مووچەکەم بێن، تا ئەو سلفەیه تەواو دەبێ، ئینجا هەتا چامان خوارد ئێشە کەیان تەواو
 کردو (٣٠٠) دیناری وەرگرت، هاتینە دەروە پارەکە پێدام، منیش وتم: بەمەرجێک وەری
 ئەگرم هەموو مانگیك قیستەکە ئێدەم بەتۆ کە (١٥) دینارە، چونکە ئەو بۆ ئەو سلفەیه
 مانگی (١٥) دیناریان ئەبێ، ئەویش وتی: زۆر باشە، سەری مانگ مووچەکەم وەرگرت
 (١٥) دینارە کەم بۆ برد تەماشای کردم و وتی ئەو بەراستە؟ وتم: من لەسەر ئەو مەرجە
 پارەم لە تۆ وەرگرت، وتی: بەو خواوەی کە هەردوو کمان بڕوامان پێیەتی، هەتا زیاد نەبێت
 لە مال و مەنالت من ئەو پارەیه وەرناگرم.

شایه‌نی باسه ئەم ئەفسەرە ئەم پارەى دابە من تا تەوقى سەرى نوqm بوو لە قەرزاری، چونکە برایه‌کی هەبوو کە ئەندازیاربوو تازە کۆچی دوایی کردبوو هەموو ئەرکی منداڵەکانی کەوتبوو سەرشارنی ئەم.

کاتیەک لە ساڵی ۱۹۷۲ لە سوپا چۆمە دەرەو بۆ ئەوێ بچم خۆیندنی بالا تەواو بکەم لە میسر، (۸۰۰) دیناریان پێدام بە (اکرامیسه)، ئینجا (۳۰۰) دینارم لەو خسته زەرفیکەوێ بردم بۆ (د. فەهه‌می جەزراوی) و تەم: ئەم پارە زیاده‌یه‌م وەرگرتووه‌ لە سوپا، هه‌یج ئەم هه‌له‌ باشتر نییه‌، پارە کەم هه‌تایه‌وه‌ بۆت، زۆر سوپاست ئەکەم. ئەویش وتی: "یه‌کەم بە قورنان، دووهم بە ئینجیل، سێیه‌م بە موحه‌ممەد، چوارەم بە عیسا، هه‌تاکو خۆیندن تەواو نه‌کەوێ نه‌گه‌ریتته‌وه‌ من ئەو پارەیه‌ له‌ تۆ وەرناگرم"، زۆرم هه‌ولدا هه‌یج سوودی نه‌بوو.

ئینجا لە ساڵی (۱۹۷۵) کە دکتۆرام وەرگرت گه‌رامه‌وه‌ بۆ عێراق و دامه‌زراوه‌وه‌ لە زانکۆ (۵۰۰) دیناریان دا به‌من به‌ سلفه‌، چونکە ئەوکاته‌ پێگه‌یان ئەدا به‌هه‌رکەسی له‌ دەرەو خۆیندنی تەواو کردبوو کە ئۆتۆمبیلێک بێنیت له‌ دەرەوێ عێراق به‌بێ گومرگ، ئینجا (۳۰۰) دینارم لەم پارەیه‌ برد بۆ دکتۆر فەهه‌می به‌هه‌زار سویندو تکا وەری گرت له‌پاش هه‌وت ساڵ (۱۹۶۸ - ۱۹۷۵).

له‌ به‌راورد کردنی نێوان ئەبو یه‌عقوب کە (۵) دیناری نه‌دامی بۆ ماوه‌ی چوار رۆژ به‌ قەرزو رۆژی (۲۰۰) رکات نوێژی ده‌کرد، له‌گه‌ڵ ئەم دکتۆره‌ گاوره‌ کە (۳۰۰) دیناری دامی به‌ قەرز بۆ ماوه‌ی (۷) ساڵ له‌پاش ئەم ماوه‌یه‌ش هه‌شتا به‌ زۆر وەرگیرته‌وه‌، بۆمان ده‌رده‌که‌وێ کە هه‌موو موسلمانێک مه‌رد نییه‌، هه‌موو ناموسلمانێکیش نامه‌رد نییه‌، ئەم سیفه‌ته‌ له‌ په‌روه‌رده‌ی خێزانییه‌وه‌ ده‌ست پێده‌کات، هه‌رچه‌نده‌ ئایینی ئیسلام گه‌وره‌ترین هۆیه‌ بۆ ئەوێ مەروڤ له‌سه‌ر پێوه‌یکی راست و مه‌رد دروست بێت، به‌مه‌رجێک موسلمانیه‌تی راسته‌قینه‌ بێت، وه‌ فێری نوێژو رۆژوو نه‌بێت وه‌ك فێری جگه‌ره‌ کێشان ده‌بێت.

زۆرکەس هه‌یه‌ نازانی نوێژ بۆچی ده‌کات، به‌لکو خوی پێسوه‌ گرتووه‌و هه‌روه‌ك خوی گرتبێ به‌ جگه‌ره‌ کێشانه‌وه‌.

پیاویکم ده‌ناسی چوارچار چوو بوو بۆ هه‌ج، هه‌رجاریک نه‌خۆش بکه‌وتایه‌ ئەهات بۆ به‌غدا بۆ مائی ئیمه‌ بۆ ئەوێ بیبهم بۆلای پزیشک، رۆژی هه‌ینی کە پشووێ مناله‌کان بوو ئەوانه‌ی ئەچوون بۆ قوتابخانه‌ تۆزیک دره‌نگ هه‌لده‌ستان، ئەم پیاوه‌ زۆر لۆمه‌و سه‌ره‌زنشتی

من و دایکی موحه مده دی نه کرد که بۆچی مناله کان له گهل بانگی به یانی هه لئاسینی نوێژه کانیاں بکهن.

له سالی ۱۹۷۹ که میری دیهاتی کوردستانی گواستهوه بۆ ناو (جمعه عه کان) و قهر بوی دا به دانیشتوانی ههردیه که زهمین و باخ و ئاویان ههیه بۆ ههردوێکی باخ (۲۰۰۰) دیناری نه دا، ئهم حاجیه بهشی خوشکه کهی خواردبوو، خوشکه زا کهی داوای بهشی دایکی ده کرد لهو قهره بووه، ئه ویش پیتی نه نه داو ئه یوت: برۆ ئیسپاتی بکه که دایکت خوشکی منه! بۆ ئه و پارهیه خوشکه کهی خوێ دانا به (زۆل)! بۆ ئه و ی به شه کهی نه دا به خوشکه زا کهی، هه موو رۆژیک به لای که مه وه (۵۰) نوێژی سونه تی ده کرد.

به داخه وه وه ک باسماں کرد له وه ویش زۆر له موسلمان ه کان وانه زانن که ئیسلام بریتیه له (نوێژو رۆژوو!) نه گهر پاره ی هه بوو، زه کات بدات و بچیت بۆ حه ج و دایکی که شه ده یه کی زه رد بکړیت و بیهستی به سه ریه وه یا بیهستیه پشتی.

راسته ئهم چواره بنچینه ی نایینی ئیسلامن، به لام قورئانی پیروژ که (۶۶۰۰) ئایهت زیاتره، ئه و ئایه تانه ی که باسی ئهم چوار بنچینه یه ده کهن هه موویان ژماره یان له (۵۰) ئایهت زیاتر نییه، ئیتر هیچ موسلمانیک نییه بپرسیت بلی ئایه ته کانی تر چیه؟ باسی چی ده کهن؟ خوایه که هه موو ئهم گهردوونه ی دروست کردووه تا ئیستاش زاناکان که ئه چن بۆ بۆشایی ئاسماں سه رسام ماون نازانن ئهم سه رو ئه وه سه ری کوته، خوایه که ئهم دهسته لاتهی هه ییت چ پتووستیه کی به وه هه یه که موسلمانیک دوو رکات نوێژ بکات یان نا، ئه وه ی نوێژ ئه کات نوێژه که ی بۆ خوا نییه، به لکو بۆ خوێه تی بۆ ئه وه ی ببی به پیاوێکی راست و زیان به کهس نه گه یه نیت، مافی کهس نه خوات و ئه ندامینکی به که لک بیت له ناو خه لکدا.

دهستکهوتی زیاتر له (١٧) سال له براده رایه تی

به داخوه (١٧) سالو (٢٠) روز له تدمدنی خوم به سه ربرد له سوپای عراقدا، به سدان برادررم هه بوو له نه فسدرو جیکری نه فسدرو عه ریفو نایب عه ریفو سه ربار، به لام نه واندی برادرری راسته قینه یان له کدلم به ست (٣) کس بوون، یه کیک موسلمانو یه کیک مسیحی و یه کیک (صابنی) واته راستی له ناو ناموسلمانانه کاندا، دوو نه و نه دی موسولمانه کان بوو، چونکه لهم ماوه زورده دا یه ک موسلمانم به راستی بینی که به وه فابیتو متماندی پی بکریت، برادرریه کدی له کانکای دله وه بیت، که چی دوو ناموسلمانم په یدا کرد یه کیکیان دکتور فه همی جه زراوی بوو، که لهمدو پیش باسم کرد، نه مه (لیوا) بوو پزیشک بوو له سوپادا پسپوری نه خوشی سیل بوو، هه ر نه خوشیکم نه برده لای بانگی نه کردم هه درده سویندی نه خوارد که تا چ راده دیه ک دده لاتنی هه یه، واته نه خوشه که هه ژاره یان نا، نه کهه موتا یه هه ژاره پاروی بینینی نه خوشه کدی لی نه نه سهند، نه و درمانانه که بوی نه نووسی خوئی پیی نه دا.

دوهم براده‌ری ناموسلمانم که (د. نه‌سعد ناسر) بوو (صابنی) بوو، نهم پزیشکه کاتیک گوږزرایه‌وه بۆ نه‌و شوینه‌ی منی تیا‌دا بووم له به‌غدا له کوشکی نابراو دوو پوژ بوو هات‌بوو، پوژی سییه‌م من پیم پاسپی‌را که گوږزراومه‌ته‌وه بۆ نوردون کاتیک که سوپای عی‌راق له‌وئ بوو، نه‌و تیمامه‌ی له‌وئ بوو گوږزرا‌بووه‌وه بۆ جینگه‌که‌ی من، منیش نه‌و ساله له ماجستی‌ری (شریعه) وه‌رگیرابووم، که له سالی (۱۹۶۷) بوو، نه‌گه‌ر برۆشت‌مایه بۆ نوردون نه‌و خویندنه‌م له کیس نه‌چوو، نامیری نه‌خوشخانه‌که که (د. نه‌حمده سبتی) بسو وتی: من هه‌ول نه‌ده‌م که گواستنه‌وه‌که به‌تال بکه‌مه‌وه. د. نه‌سعد وتی: نه‌گه‌ر نه‌م گواستنه‌وه‌یه‌ی تۆ به‌تال بکری‌ته‌وه من نازو که‌باب بۆ هه‌موو نه‌فسه‌ره‌کان و به‌رپوه‌به‌ره‌کانی نهم نه‌خوشخانه‌یه نه‌کړم.

نهم پیاوه دوو پوژ بوو منی بینیبوو سه‌لامان له یه‌کتر ده‌کرد، به‌و دوو پوژه بوو به براده‌ریک که له‌برای دایک و باوک دل‌سو‌زتر بوو، د. نه‌حمده سبتی پو‌یشت بۆ‌لای (رئیس ارکان الحیش)، گواستنه‌وه‌که‌ی منی به‌تال کرده‌وه، له پاشا د. نه‌سعد ناردی نازو که‌بابیان هینا که به‌شی زیاتر له (۱۰۰) که‌سی نه‌کرد، هه‌ر له‌و پوژه‌وه تا ئیستا نه‌و پیاوه به راستی بۆ‌ته برادر، هه‌مو‌جار یه‌کتر نه‌بینین نه‌لئ: "تۆ قیله‌ی ژایانی منی"، نهم راستی‌گویی‌یه‌ی ته‌نها به‌رامبه‌ر به‌من نه‌بوو، به‌لکو هه‌ر که‌سی خۆش بویستایه به راستی نه‌یوت من تۆم خۆش نه‌و‌یت، نه‌وه‌شی نه‌یوستایه رو‌وبه‌روو به راستی نه‌یوت من براده‌ری له‌گه‌ل هه‌موو که‌س ناکه‌م، نه‌گه‌ر یه‌کێ راست بوایه رو‌وبه‌روو نه‌ی وت تۆ راستی، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر چه‌وت بوایه نه‌ی وت تۆ چه‌وتیت، له پێش چه‌ند سالی تاقمه‌ ددانیککی بسۆ کردم، چونکه پزیشکی ددان بوون تا ئیستاش هیچ که‌س هه‌ستی به‌وه نه‌کردوه که من نه‌مانه ددانی دروستکراون، هه‌موو که‌س نه‌لئیت: تۆ ته‌مه‌نت زۆره که‌چی ددانه‌کانت به‌ ساغی ما‌ونه‌ته‌وه، باوکی نهم پزیشکه هه‌رچه‌ند موسلمان نه‌بوو، به‌لام ره‌وشتی گه‌لێک جوانو راست بوو، به راستی خۆی موسلمان نه‌بوو به‌لام وتنو کرده‌وه‌ی هی پیاوی موسلمان‌ی راسته‌قینه‌بوو، له پێش مردنیدا به (۳) پوژ به دکتۆر نه‌سعه‌دی وت‌بوو له‌م نزیکه‌دا مائاوا‌یستان لی ده‌که‌م، نه‌ویش کورپکی تری نه‌بی‌ت نه‌فسه‌ر نه‌بی‌ت له سوپادا به باوکی وت‌بوو با بچم بۆ به‌سه‌ر براکه‌می بۆ به‌ی‌نمه‌وه بی‌بینیت، پیتی وت‌بوو پتویست ناکات من نامرم هه‌تا نه‌و نه‌بینم، دکتۆر نه‌سعد نه‌لئیت: براکه‌م هاته‌وه له پاش دیتنی نه‌و به‌یه‌ک کاترمی‌ر کۆچی دوا‌یی کرد.

ئینجا ئیمه بیروبارده مان ئەمهیه که تهنیا موسلمان پیاوی چاکه و بههشت هەر بۆ ئەو دروست کراوه، بهلام تهنیا خوا خۆی ئەو حسابانه ئەزانیت هەر خۆی ئەزانئێ له چ بهندهیهك رازیهه و چ کهسیک ئەو لێی رازی نییه.

سییهم کهس برادهره موسلمانهم بوو که دهستکهوتی (۱۷) سالو (۲۰) پوژی ژيانم له سوپادا بریتی بوو له عهبدوهره همان دوری، ئەمه که له سوپادا بووین به برادهرو وهك یهك خهزان تیکه لاویمان ههبوو، به راستی پیاوژیکێ زۆر موسلمانو زۆر راست بوو، ئەم پیاوه که سالی (۲۰۰۰) کۆچی دوايي کرد، ئەوهندهی چاکه ی لهسهر منه برواناکهم هیچ کهسیکم لهم جیهانهدا نهوهنده چاکه ی لهگهڵ کردبم، من (۳) سال له قاهره بووم ئەخویند، ئەم پیاوه له ماوهی ئەو (۳) سالهدا ههموو سالیك پینچ فهرده برنجی له (شامیه) که ههر فهردهیهکیان سه د کیلو بوو کړیویهتی و هیناویهتی بۆ ماڵو منالی من و به و پیهه رۆنو شهکرو چایی و تایتی بۆ کړیوون، ههمووی له دهفتهریکدا نووسیوه، پاش (۳) ساله که که هاتمهوه به قیست پارهکهی وهرگرتهوه.

لێرهدا ئەمهویت ئەو راستیهی لهقورئانی پیرۆزدا هاتوه بلێم، که خوای گهوره ریزی لهندهی ئادهم گرتوه بهگشتی، بهو مانایه ی رهوشت و تاکارو ههلس و کهوتی جوان مهرج نیه تهنیا له کهسی موسلماندا ههیت، بۆیه دهیت ئەوه بهباشی تێبگهین ئەخلاق شتیکه بهههموو مروڤینک دراوه، ئەوهشمان لهیاد نهچیت وهك ئیمامی عهلی رهزای خوای لیبت فهرموویهتی: کردهوی تاک بهپیتی ئاین ههلبسهنگین، نهك ئاین بهپینی کردهوی ئەو تاکه ی بهناو پابهنده پتوهی.

سەرھەتاي خويندەم لە زانكۆدا

لە سالی (١٩٦٠) لە کۆلیجی یاسای زانکۆی بەغدا وەرگیرام، بەشی ئینواران، روزی ١٥/٩/١٩٦٠ بۆ یەکەجار چۆمە هۆلی وانه و تنهوه، دواى ئەوەى دانیشتم، سەیری ئەملای ئەولای خۆم کرد دیم نزیکەى سەد فیرخواز دانیشتون، وەك من چاودروانى مامۆستا ددەکن، کاتیک کە مامۆستا هات هەموو هەلساین لەبەرى، دەستی کرد بە وتنەودى یەكەم وانه لە یەكەم روزی سالی خويندن، ماودی وانه کە (٥٠) دەقیقە بوو لە پاشا هاتینهوه دەرەوه، بو ماودی (١٠) دەقیقە پشورماندا، دیسان چۆینه ژوورده هەر بەو

جۆره تا سه عات (٨) ی شه و چوار وانده مان خویند هه ر یه کینک له جۆری، له پاشاندا بیرم کردوه له گه له خویندنی مزگهوت به راوردم کرد دیم جیاوازییه کی زۆر هه یه، له نیوان ئهم دوو جۆره خویندنه دا.

له م کۆننجی یاسایه دا به ماوه ی (٤) ساڵ (٤٠) بابته ی یاسام خویند که هه ر یه کینک باسی جۆریکی ژیان ده کات، مرۆف له هه موو جۆره ژیانیک شاره زا ده کات.

به لام من له مزگهوت که خۆم به فه قتییه کی زیره ک ده زانی به دوانزه ساڵ دوانزه بابته فیر بووم، که هیچ یه کینک له وانه په یونده ی به ژیا نی دوانزه نه بوو، سو ده که شی بو ئایینی ئیسلامی پیرو ز زۆر که م بوو، چونکه له ماوه ی (١٢) سا لدا فه قتی مزگهوت هه ر فیری ئه و شتانه ئه بوو که بریتی بوو له کللیک که ده رگای قورئانی پیرو زو فه رمو وه کانی پیغه مبه ر خوا (درودی خوی له سه ر بیت)، پی ئه کرایه وه، له پاشان ئیجازه ی دوانزه عیلمه یان وه ده گرت له سه ر هه مان جۆر ئه ویش هه مان ئه و وانانه ی ده وته وه، سا لئه های سا ل به ده گمه ن رپی ده که وته نزیک ی قورئانی پیرو ز، یان فه رمو وه کانی پیغه مبه ر (درودی خوی له سه ر بیت)، ئه گه ر مه لایه ک پرسیاریکی لی بکرایه له بابته حوکه شه رعیه که یه وه ده چوو په نای ده برده به ر یه کینک له کتیبه کانی مه زه بی شافیعی ئینجا وه لامی ئه دایه وه، ده یوت ئیمامی شافیعی وای فه رمو وه، ئیتر ئاگای له وه نه بوو که ئیمامی شافیعی له کاتی خۆیدا که بوو به مو جته هیدو به بیرو پای خۆی فه توای ده داو حوکه کانی له قورئانی پیرو زو فه رمو وه کانی پیغه مبه ر (درودی خوی له سه ر بیت) وه ده گرت، هینده ی ئه و مه لا نه بوو، هینده ی ئه و شاره زایی مه نتیقو فه لسه فه و فه له کیات و ئاداب و وانه عیلمیه کانی تر نه بوو، به لام ئیمامی شافیعی هه روه ک پیاویکی زیره ک بوو پیاویکی ژیریش بوو ته مه نی خۆی له شتی بی هو ده وه به خت نه کرد، به لکو هه ر له رتیه چوه سه ر قورئانی پیرو زو فه رمو وه کانی پیغه مبه ری خوا داو ئه و ئیمامانه که له پیش ئه وه وه بوون، له م هه موو سه رچا وانه مه زه بیکی بو خۆی دروست کرد که ئیستا له ناو میلله تی کوردو کوردستاندا له پاش قورئانو فه رمو وه کانی پیغه مبه ر (درودی خوی له سه ر بیت) هیچ شتی که له مه زه بی شافیعی با شتر نییه به لایانه وه، به درژایی سا ل مه لا له کوردستان ده یوت شافیعی وای فه رمو وه، یان شیخی ئین چه ره له توحفه دا وای فه رمو وه، به درژایی سا ل له مه لایه کت نه ده بیست له فه توا کهیدا نه یده وت خوا له قورئانی پیرو زدا وای فه رمو وه، یان پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سه ر بیت) له فه رمو وه کانی دا وای فه رمو وه، هه ر به م شیوه یه به سه دان مه لا له

شافيعی مه زنتربوون کاتيک کوچی دوايان کرد وه چرايهک ده کوژانسه وه، هيچ پرووناکيه کيان بو گه له کهيان يان بو نايینی ئيسلام به جي نه ده هيشت، باشتري مەلایان هەندى حاشيه به جي هيشت له سەر کتيبه کان که ئيستا کەس به ديناريکی عيراقی نايانکريت، شايه نی باسه ئەمڕۆ له عيراقدا هيچ شتيک نيه نه وه نده هەرزان بيت به ديناريک بيفروشن.

دوانزه سال خويندم له مزگهوت شهوو رۆژ خەريک ده بووم کاتيک بووم به مهلا نه مەدەزانی ژن چون ماره ده کريت، ياخود چون ته لاق ده دريت، ياخود چون ته لاقه کهی چاک ده کريتسه وه، يان ناکۆکيهک که وته نيواني کپيارو فروشياريک نه مەدەزانی چون وه لامی راسته قينه يان به مەدە وه، به پيني نايینی ئيسلام. نه مەدەزانی نه گەر يه کيک تاوانيکی کرد گوناھی تاوانه کهی چيه، که چی له هه مان کاتدا وانهی بورهانی گه له نه وهی (مطول) ی سه عددینی تفتازانی و (جمع الجوامع) و کتيبه کانی ترم له پله به رزه کاندا به وانه ده وتنه وه.

زۆر مهلا بووه له کوردستاندا ته مه نی خويان ته واک کردوه وه خويندن و وانه وتنه وه دا ههروهک من کو له وار بووه له شاره زایی سه رچاوه کانی ئيسلام که قورئان و فهرمووده يه، ماموستا مهلا عه بدولکه ريمي بياره (مدررس)، که جيگه ی فەخرو شانازی بوو بو کوردو کوردستان، له هه موو جوژه زانستیک دانراوێک يان زياتری هه يه به عه ره بی يان کوردی يان فارسی گه لی گه لی خوينده وارتره له ئيمامي شافيعی و ئيمامي نه بو حه نيفه و ئيمامي ماليک و ئيمامي ته حه مد له و زانستانه دا که پييان دوتريت کليلی کردنه وهی ده رگای قورئان و فهرمووده.

که پرسياريتک ليده کرد، ده چوو به نار کتيبه کانی مه زه بهی شافيعيدا ده گه را بو وه لامه که ی يان ده فهرمويت ئيمامي شافيعی يان نه وهی يان پافيعی وای فهرمووه. که چی نه و ئيمامانه ی باسان کرد هه ريه که سه ر زه وی پر کرد له (فقه) ی ئيسلامي هه ريه که به مليونه ها خه لک دواي نه وان ده که ويت، خه لال و حه رام له سه ر مه زه بهی نه وان له يه ک جيا ده کاته وه، هه روه ها مه لای تری کوردستان وه مه لای قرلجي و مه لای پينجوينی و مه لای نوشتی و مه لا قادری گه ره ی بياره و مه لای ئين ئاده و گه ليک گه ليک خوينده وارتر بوون له و زانستانه دا که ده بنه هوی ده ره يتانی حوکم له قورئان يان فهرمووده دا، نه مانه خوا لييان خو ش بيت هه موو کوچی دوايان کرد، جگه له هه ندي حاشيه ی سه ر کتيبه کان نه بيت هيچ به ره مه ميکیان بو ئيسلام و کورد به جي نه هيشت، له بهر نه وهی ته نها خه ريکی

دروستکردنی کلیل بوون، رۆژنیک له رۆژان بیریان لهو ده‌رگایه نه‌ده‌کردوه که به‌م کلیله ده‌کریته‌وه هه‌موو گه‌نجینه‌یه‌کی ژیان و دنیای قیامت لهو ژووره‌دایه که ئه‌مان ده‌یانویست ده‌رگاکی بکه‌نه‌وه، که‌چی ته‌مه‌نیان ته‌واو ده‌ییت و لهو ده‌رگایه ناکه‌نه‌وه، من نالیم خویندنی فه‌قییه‌تی مزگه‌وت بی سووده، به‌لام جو‌ری خویندنه‌که و جو‌ری وانه و تنه‌وه وای لی ده‌کرد که سوودیکی زۆری نه‌ییت له بابته ژیان و نایینه‌وه، چونکه هه‌رمه‌لایه‌ک به‌پیتی پله‌ی زانیاری خۆی قوتابخانه‌یه‌کی هه‌بوو، به‌ درێژایی رۆژ وانه‌ی به‌دوو یان چوار یان شەش فه‌قی ده‌وته‌وه له‌وه زیاتر نه‌بوو، هه‌ریه‌که به‌ جیاواز دووسه‌عات له‌گه‌لیان خه‌ریکبوو، تا ئیواره خۆی ماندوو ده‌کرد، وه‌رگێرانی کتیبه‌که‌ی ده‌کرد له‌ عه‌ره‌بییه‌وه بۆ کوردی، فیری وته‌ی خاوه‌ن کتیبه‌که‌ی ده‌کردن، بیری له‌وه نه‌ده‌کردوه له‌وه قسانه‌ راست یان هه‌ندیکیان هه‌لن، چونکه ئه‌م نوسراوانه هه‌مووی به‌ (اجته‌هاد) دانراون، هه‌موو موجته‌هیدیک وه‌ک راستی هه‌یه هه‌له‌شی هه‌یه، مه‌لای وا هه‌بوو نه‌گه‌ر کتیبه‌که‌یان لی بگۆرپایه له‌هه‌مان کتیب دانیه‌کی تریان بدایه‌تی نه‌یده‌زانی وانه‌که‌ی تیا بلێته‌وه، چونکه کتیبه‌که‌ی خۆی وه‌ک خۆیان ده‌لێن خۆش کردوه به‌ سه‌رو بۆرو ژیر، نیشانه‌کانی تر نه‌گه‌ر وشه‌که‌ی (مبتدا) بوايه، له‌ ژیریدا ده‌ینووسی (م) نه‌گه‌ر (خبر) بوايه، له‌ ژیریدا ده‌ینووسی (خ) واته‌ ماموستا به‌ درێژایی سال کتیبی ده‌وته‌وه ئه‌وبیورپایه‌ی که‌ له‌ناو کتیبه‌که‌دایه نه‌خۆی فیری ده‌بوو نه‌ فه‌قییه‌که، مه‌گه‌ر مه‌لایه‌کی زۆر چاک بوايه، بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر ده‌رسی بوتایه‌ته‌وه، ئه‌م جو‌ره خویندنه‌ ته‌نها سوودی ئه‌وه‌یه که‌ بیورپای مرو‌ثی زانکۆی تیژده‌کرده‌وه فیری ورده‌کاری ده‌کرد، ئه‌م جو‌ره سووده‌ش مرو‌ث هه‌ستی پی‌ ناکات تا نه‌چیتته ناو خویندنی زانکۆه، به‌راستی من سوودم زۆر لی وه‌رگرت له‌ خویندنی یاسادا، به‌لام نه‌گه‌ر هه‌ر مه‌لا بومايه تا ئیستایش هیچ سو‌دی‌کم له‌ خویندنه‌که‌م وانه و تنه‌وه‌که‌م ورده‌ده‌گرت، چونکه من بۆ خۆم (جمع الجوامع) م‌لای باشت‌رین مه‌لا خویندوه هه‌شت جار له‌لاپه‌ره‌ی یه‌که‌م تا دوا‌لاپه‌ره‌ به‌ده‌رس وتمه‌وه فیری زانستی (أصول الفقهاء) نه‌بووم، تا بۆخۆم چووم (اصول الفقهاء)ی هه‌شت مه‌زه‌هم خویندوه به‌راورد‌م کرد له‌گه‌ل خویندنه‌که‌ی یاسام توانیم ناوه‌رۆکی هه‌موریان کۆبکه‌مه‌وه له‌ کتیبیکدا که‌ ناوم نا (اصول الفقه الاسلامی فی نسیجه‌ الجدید) داخی زۆر له‌ دلم‌دایه له‌ بابته خویندنی مزگه‌وته‌وه، چونکه باوه‌ر ناکه‌م له‌ چه‌رخ‌ی بیسته‌مدا هیچ رۆله‌یه‌کی کورد هی‌نده‌ی من ناخۆشی و ماندوو‌بوونی دی‌یته‌ له‌ رینگای ئه‌م خویندنه‌دا هه‌روه‌ک له‌ به‌شی یه‌که‌می ژياندا باس‌م کرد.

ته گهر هەر له مهلايه تي بمامايه ته وه هيچ سوديكم نه بوو بۆ ئاييني ئيسلام وبۆ كوردو كوردستان، چونكه هەر دواي قسه ي ئهم و نهو ده كه وتم، خۆم هيچ بيرورايه كم نه بوو، هيچ كاتيك باوه ريم به خۆم نه بوو كه وته يه ك يان بيرورايه ك بڅمه سه سر لاپه ره ي ميژوو، بۆ موسلماننه كان و نه ته وه كه م سوودي هه ييت.

با بگه رپينه وه سه ر خويندني ياساي زانكو ي به غذا و باسي خودي خويندنه كه م بگه م له م ماوه ي چوار ساله دا بۆ ته وه ي رۆله كورده كان سوودي لى وه ربگرن.

سه ره تا :

هه فته ي يه كه م به جبه و ميژه ره وه ده چووم بۆ كو لي جي ياسا، له نيوان قوتاييه كاندا ته نها من بووم تهو جۆره بهرگه م له بهر دا بيت، له بهر ته وه سه رنجي قوتاييه كانم راكي شابوو بۆ لاي خۆم، هه موو سه يريان ده كردم، دوام ده كه وتن و بانگيان ده كردم مه لا، منيش بريارمدا جبه و ميژه ره كه م به كار نه هينم، هه ره ك له داخي مه لا كانى سليمانى ريشه كه م تاشي، تا ئيستاش كه ته مه نم (۷۷) ساله ريشم نه هيش ته وه.

دياره بۆ هه موو زانايه ك كه خواي گه وه ره ته ماشاي ميژه ي زلو جبه ي يان ريشي دريژ ناكات، به لكو ته ماشاي ناو ده رووني مروڤو ره وشتي باشي ده كات.

جۆرى خو ئاماده كردنم بۆ تاقى كردنه وه ي نيوه ي سال و كو تايى سال :

له هه فته ي دووه مدا له پاش ده ست پيكر دني خويندن سى براده رم پهيدا كرد، يه كيكيان عه ره ب بوو به ناوى (موحه مه د مه هدى التكريتى)، دوانه كه ي تر توركمان بوون به ناوه كانى (فتحى كمال و فخرى دباغ)، هو ي يه كگرتنمان ئاييني ئيسلام بوو، چونكه ئينواران نو يژى مه غرييمان پي كه وه ده كرد له كو لي جي ياسا، ئهم چوار براده ره نمونه يه ك بووين بۆ سى نه ته وه كه ي عي راق كوردو عه ره ب و توركمان به رۆح و گيان ري زي يه كترمان ده گرت و هه ر چوار ساله كه مان پي كه وه به سه ر برد، پي كه وه ده ماغو يند هيج مان هه ستى به وه نه ده كرد كه ئيمه هه ري به كه له نه ته وه يه كي جياوا زين، ته نها هه ستمان به وه ده كرد كه هه موومان موسلمانين، هه موومان له يه ك نيشتماندا ده زين، هه موومان ئاما جمان يه كه كه به خۆشه ختي و دلخۆشى خوينده وارى و پيشكه وتن ماوه ي ژيانمان به سه ر ده به ين، خويندني

نيوارانمان له کوليجي ياسا له کاترزمير (۴ بو ۸) بو، ههموومان له يهک گهرک بسووين، که ئيستا پيى دوتريت (مدينه السلام) (طوپچى)، کوليجي ياسا له (باب المعظم) سوو، کاتيک له کوليج دههاتينه ددود به پاسى (مصلحه) دهگهراينهوه له (کاظميه) که لهسه ريگه مان بوو ددهبهزين دهچووينه کازينو يهک هر چوار ددرسه که مان دووباره ددکردهوه، من که بههوى خويندنى مزگوتوهوه باشتر تيددگه يشتم له بابه ته کان من سهرله نوې بوم روون ددکردهوه تاودکو کاترزمير ددبوو به نزيکى (۱۲) ى شهو دهگهراينهوه سو ماله وه، به مجوره توانيمان زال بين بهسهر خويندنه که ماندا، بههوى ئهم جوړه خويندندنهوه تينکراى نمره ى هر چوار ساله که م (۸۶،۵) بوو.

۱۹۶۱

هاورنيکام له کوليجي ماف

بويه که مجار که پله ى ماجستير کرايه وه ودرگيرام له م پله يه، بههوى يه کگرتنم له گهل ئهم براده رانه نه که ر نه ته وه کاني عيراق (کورډو عهره ب و تورک) وک ئيمه ردهشت و ريزى يه کتر يان بگرتايه که س خوى به زياتر نه زانيا يه له وى تر، هيچ که س دهست دريژى نه کړدا يه ته سهر مافى نه ته دوايدنى له وى تر ههمو گه لى عيراق به شادى و ئاسايش و خوشبه ختى ده ژيان، ولاته که ى خوى پيش ده خست له پيشه سازى کشتوکال و بازرگانى و جوړه کاني ترو پيويسى ژيان، به لام به داخه وه نه ته وه کاني عيراق ئهم ريگه راسته يان نه گرت

به لکو نه وهی به دهسه لات بو به چاویکی که مایه تی ته ماشای بیدهسه لات ه کی ده کردو نه ته وهیه که له نه ته وه کان خوی به خاوه نی ولاته که له قه له م ددات و دهیوست نه ته وه کانی تر خزمه تکارو مووچه خوری نه وان بن، ههروه ها جوړه شته کانی تر که په یوه ندی هیه به ږه که زپه رستییه وه، نه مهش بو به هوی نه وهی بهر بیینه یه کو یه کتر بکوژین، خراپترین چه کی نارهوا له دژی یه کتر به کار بهینین، ولاته که یان پارچه پارچه بکه ن، به چاویکی دوژمنایه تی ته ماشای یه کتر بکه ن، به روپومی ولاته که یان بیټ به پاروویه کی چه ورو دوژمنه کانیان له دهره سوودی لیوه ربگرن، خوشیان به هه ژاری و دواکه وتوو له شارستانیټی بژین.

له جیاتی نه وهی که هاوینه هه واره کانی کوردستان ږنک بکریټ وه که هاوینه هه واره کانی نه وروپا، هه موو دیهاته کانی ویران کران، دانیشترانه کانیان دهره دهر کرا، به ندیخانه یه کیان بژ دوستکردن ناویان نا (جمع)، به شیکی زوری خوینده واره کانی کوردو عهره ب و تورکمان ناوړه بوون هه ریه که یان رووی کرده ولاتیک ئیستا خزمه تی بیگانه ده که ن.

تاقیکردنه وهی ژیان له م جیهانه دا به باشی روونی کردو ته وه بژ مرؤ که هیچ وهخت که س ناتوانیت له ریگای زولم و زوری و ناره واییه وه ئامانجه کانی بهینیتته دی، بژ نمونه جو له که و فه له ستینییه کان زیاتر له (۵۰) ساله دوژمنایه تی ده که ن و له یه کتر ده کوژن، ئیستا هه ردولا بیریان کردو ته وه هیچ چاره یه که نییه بژ له ناو بردنی هم ناکوکیه جگه له ناشتی و برایه تی نه بیټ.

ئیران و عیراق هشت سال ږوله ی که نجیان دا به کوشتن به هه زاران مالیان ویران کرد، به هه زاران ژنیان بی میړد کردو منالیان هه تیو کردوه، ناوه دانییان ویران کرد، له پاش هم هم موو کاره ساتانه ئینجا بیریان کرده وه که جگه له ناشتی له نیوان دوو دراوسی هیچی تر به که لک نایه ت، نه گهر هه ر له سه ره تاوه بیریان له دراوسییه تی و چاک و خراپی بکر دایه ته وه ریگای ناشتیان ده گرت و نه و هه موو کاره ساته یان به سه ر خویندا نه ده هیئا.

نرخي کات له ژياندا

گړنگترین شتيك كه مروځ ده سلاټي هه بټ به سهریدا بریتیه له کات، پتشینان وتوویانه: (الوقت كالسيف ان لم تقطعه یقطعك)، واته: کات وهك شمیریکي تیږه نه گهر تږ نه یږي نه و تږ ده پرت. له سهر نه م بنچینه یه بناغی ژيانم دانا له کاتي خویندنه که مډا، له ماوې نه و چوارساله دا له کولنجی یاسابوم نیمام بووم له سوپا که به پله ی نه فسر دادهریت، هه موو روژیک له کاتژمیر حوتی به یانیسه و تا دووی پاش نیوهرږ له فرمانگه بووم، نیش وکاری فرمانگه م ته واو ده کردو له پاشاندا ده چومه شوینیکی که نار که کهس نه مینیت، نه و وانانې که روژی پتشیرو خویندبووم به مانا له بهرم ده کرد نهك به (عبارة الفاظ)، چونکه شت له بهرکردن به مانا باشت مروځ له بابه ته که ده گات و دره نگریش له بږی ده چیتته وه، هر به م جزره خوځم فیترکرد که بیروباوهری یاسایی تیبگه م نهك خوځم فیتری کتیبی ماموستاکان بکه م، چونکه نه گهر له سهر کتیب بروم خویندنه که ی کولنجم هیچ جیاوازیسه کی له گهل خویندنی حوچه نایت، به دریزایی سال دهیت هر فیتری کتیب بېم، دوورم له راست و چهوتی نه م کتیبانه وه، بیروباوهرم وایت که هرچی نوسراوه هه مووی راسته، باوهرم به خوځم نه بیت که منیش بیروباوهریکی تایه تیم هه بیت له م بابه ته دا، هرچیم ده خویندوه له کتیبه کانی یاسا له هه موو جزره بابه تیك پشه کی له دلې خوځمدا بریارم دده که نه مه راست نییه، ټینجا دواپی دهستم ده کرد به لیکولینه وې تاچاک و خراپه ی بکه ویتته بهرچاوم بو نه وې چاکه که ی بگرم و خراپه که ی له خوځم دوور بخمه وه، نه مجوره کرده ویه شم له فرموده ی نیمامی غه زالی خوا لئی خوشبیت وهرگرت که ده فرمویت: "من لم يشك لم ينظر ومن لم ينظر لم يبصر ومن لم يبصر بقى في العمى والظلال". واته: هر که سینك نه که ویتته گومانه وه له شتيكدا به قولی ته ماشای نه و شته ناکات نه گهر به مجوره ته ماشای نه کرد راستیه که ناکه ویتته ناو میتشکییه وه، نه گهر نه گا به م راستیه هر به کویری و سهرلیشیراوی ده مینیتته وه.

جگه له قورناني پېوزو فرموده راسته کانی پیغه مېهر (درودی خواي له سهر بیت)، بو بواره کانی تر نه م فرموده یه ی غه زالی به کارده ټیم له هه موو شتيكدا که به ویت لئی تیبگه م، هر شتيك بخوینمه وه یان ییبسینم پشه کی ته ماشای و ته که ده که م، ته ماشای

خاوه نه که ی ناکه م به پټی فەرمووده ی پټشینان وتوویانه: (انظر الی ما قیل ولا تنظر الی من قال): واته: تده ماشای وتراوه که بکهو تده ماشای خاوه نی وتده که مده که، تاوه کو پټشه کی خوت نه به ستیته وه بهو وتده یوه راست بیت یان چهوت بیت، ههروهک ئیستا باوه له نیوان ماموستا کانی نایینی ئیسلامدا کاتیک گفتوگو ی له گهل ده که یت له بابته شتی که وه پټشه کی بیت ده لیت فلان زانا یان فلان مه زهه ب وای فەرمووه، نه مهش گه وره ترین هو ی دوا که وتنی نه ته وه موسلمان ه کانه له ژیانی نه م جیهانه دا.

جوړی پوشتنم بو کولېچ

دووی پاش نیوهره دهوام ته واد دهبو به ئوتومبیلکی سهر بازی ده هاتمه وه بو مال ه وه، سه عات دوو نیو ده گه شتمه مال ه وه، له ماوه ی نیو سه عاتدا خوم ده گور ی و نو یژم ده کردو نام ده خواردو سه عات سی ده چوممه دهر وه تا کو سی و نیو پی ده ریشتم، چونکه له (مدینه السلام) تا (کاظمیه) ئوتومبیل نه بوو، نهو ماوه یه به گورجی به پی ده ریشتم به سه رماو گهر ما، به باران و قور، له بهر نه وه ی دل م لای خو یند نه که بوو ههستم نه ده کرد به گهر ماو سه رماو ماندو بووون، له کازمیه وه به پاسی مه صله حه ده چوم بو (باب المعظم)، هه موو روتیک پینچ ده قیقه پیشت ده چوممه ژووری وانه وتنه وه، له ماوه ی نهو چوار سالد دا روتیک دوانه که وتم، مه گهر تووشی نه خوشییه ک بووم، له قوناغی سی وانه یه کمان هه بوو پیان دهوت (الموارث)، واته جوړی دابه شکردنی میرات به سه ر میراتگراندا، من له م بابته ده له سالی ۱۹۵۱ کتیبیکم دانا له ژیر ناو نیشانی (ته رازووی میرات) به زمانی کوردی له سلیمانی، له سالی ۱۹۶۳ له قوناغی سی که نه م بابته مان خو یند من گهلینک باشت بووم له ماموستا که مان له گهل نه وه شدا روتیک دوانه که وتم لهو دهر سه دا، یه که م له بهر نه وه ی فیری جوړی دهرس وتنه وه بېم، دووم له بهر براده ره کام، سییه م له بهر نه وه ی فیری دوا که وتن نه بېم.

ماموستای نه م بابته (د. حسین خلف) بوو خوا لی خوشییت، روتیک وتی: گرانترین دهرس له م بابته به شکردنی میراته به سه ر باپیرو خوشک و برای مردودا کهوا کاتیک نه مانه یه کبگرن منیش وتم: با لیکولینه وه یه کتان بو بنووسم له م بابته وه.

وتی: با بیخوینین تیتی دهگهیت ئەوکاته لیکۆلینهوه که بنوسه، وتم: ئەگەر پازی بیت ئیستا دەینوسم: وتی: باشه. منیش پانزه لاپەرەم لەسەر نووسی و چاپم کرد و دام بە مامۆستا، لە پاش هەفتەیکە وتی: مستەفا ئیبراھیم کییه؟ منیش دەستم بەرز کردووه، وتی: ئەمشەو گویم گرت لە وتارەکی جەمال عەبدولناسر لە پاشدا لیکۆلینهوه کهی تۆم خویندووه، مژدەت بەدەمی پۆژیک لە پۆژان تۆ لەم جیگەییە من دادەنیشیت ئەم وانەیە دەلیتەوه.

بەراستی وتەکی هاتە دی، کاتییک دکتۆرام وەرگرت لە قاھیرە گەرამەوه ۱/۱/۱۹۷۶ دامەزراوە لە کۆلیجی یاسای بەغدا، بۆیە که بێچار پێیان وتم دەیت دەرسی (ماریش) بلیتەوه، لە قوناغی سی، لەو پۆژووه دەستم کرد بە وتنەوهی (دابەشکردنی میرات) خۆم دانراویکم هەیه ئیستا لە ژێر ناونیشانی (أحكام الميراث والوصية وحق الانتقال في الفقه المقارن والقانون) لە سالی ۱۹۸۶ هە تا ئیستا کتیبی مەنەجە بە رەسمی لە هەموو کۆلیجەکانی یاسای عێراق.

لە (مالیة العامة) که گرانترین وانەیە، لە هەر چوار پۆلە کەدا نمرە کەم لە کۆتایی سالدای (۹۹٪) بوو، ئەمەش بەهۆی ئەوەوە بوو مامۆستا کەمان خوالینخۆشبوو دکتۆر مەجید عزەت وتی: کۆ لیکۆلینهوهیە کەم بۆ دەنووسیت لە بابەتی نەوتی عێراقەوه (۲۰) نمرە لەسەر ئەگەر باشبیت، دوان سیانیک دەستمان بەرز کردووه ناوەکی نووسین، من کتیبیکم هەبوو لە ژێر ناونیشانی (معركة نفط العراق)، وەک باسم کرد ۱۹۵۱ هاتم بۆ بەغدا بۆ برینەوهی موچە کەم ئەم کتیبەم کۆی بە (۵۰) فەلس، کاتییک گەرآمەوه لە تاسلۆجە لە بنکە شورتە گیرام لەسەری، هەروەک ئەمەو پێش بە درێژی باسم کردووه، دواي ئەوه منیش کتیبە کەم هەلگرت لەناو کتیبخانە کەدا، سالی ۱۹۶۳ کە داوامان لیکرا لیکۆلینهوهیە کە بنووسین لەسەر نەوت، کە ئەم کتیبە دەرم هێناوه بە جوانی و ریکو پێکی تەواوم کردو دام بە مامۆستا کەم. کاتییک لە کۆتایی سالدای نمرەمان وەرگرت من نمرە کەم (۹۹٪) بوو، چونکە (۸۰٪) ی نمرە تاقیکردنەوه بوو (۲۰) نمرە لیکۆلینهوه کە بوو، جا لەم بەسەر هاتە مندا دەر دەکەویت هیچ کەس نازنیت چاک و خراپی لە چیدا.

په یوه ندیم له گهل کورده کانی به غدا سالی ۱۹۶۳

من له ماوهی ژيانمدا نه بووم به هيچ حزبيك، خوم نه خستوته ژير دهستی هيچ سياسييه كه وه، به لام په يوه ندیم بووه بهر كه سانه وه كه بروام هه بووه پتيان كه ناماڅه كانيان بو سوودی گه لی عيراقه، په يوه ندیم هه بوو له (۱۹۵۶ - ۱۹۵۷) تا (۱۹۵۸) له گهل نه فسه ره نازاد يخوازه كان، به شداريم كرد له شورشی ۱۴ی ته موز كه له مسهر پيش باس مان كردوه، به لام په يوه ندي ه كه له مسهر بنچينه ی حزبايه تی نه بووه، به لكو له مسهر بنچينه ی خزمه تی گه لی عيراقو به تاييه تی گه لی كورد بووه.

هه روه ها سالی ۱۹۶۳ كه كوده تا كرا به مسهر عه بدولكه ريم قاسم، به ناروه واييه كي ناشكرا سته مو دوژمنايه تی كرا له كورده کانی كوردستاني عيراق، هه ستم به وه كرد كه پتيويسته هه موو كه سيك لايه نگرې نه و كه سانه بكات كه جهوريان لی ده كريت، به پتي توانای خوم له م رووه وه من په يوه ندیم هه بوو به كورده کانی به غدا وه نه كه له مسهر بنچينه ی حزبايه تی، به لكو له مسهر بنچينه ی خزمه تی گه لی كورد.

له بهر نه م په يونديه له پاش خويشاندانه کانی كورد له به غدا (۱۹۶۳) منيشان گرت، كاتيک چوم بو بينيني براده ريک نه ويان گرتبوو، چاوديري له مسهر شويته كه بوو، كاتيک گه يشته به رده رگا كه لولوی كلاشينكوفيان خسته مسهر پشتم وتيان: (فوت جوة والا نقلتلك)، واته بجوره ژووره وه نه گه رنا ده تكوژين، چوومه ژووره وه نازاريكي زوريان دام بال به ستیان كردم خستميانه ژير دهستی تاوانباري گه ووه (نازم گوزار) هزار له عنه ت له گيانی پيسي بيت، كه ديم له و شويته كه جاران پتيان دهوت (محكمة الشعب) بردميانه ژوريك كه جيی نه شكه غه دان بوو، ديم كاك دكتور فوئاد بابان له سوچينكا دايانناوه هه موو گيانی خويته، نينجا به ربونه منيش له چه پر راست، له و كاته دا نه حمده حه سن نه لبه كر كه مسهره ك وه زيران بوو له گهل تاهير يه حيا كه (رئيس ارکان الجيش) بوو هاتنه ژوروی نه شكه غه دان، نه وانيش هه ردوكيان منيان باش ده ناسی، تاهير يه حيا له جه له ولا دراوسيمان بوو بو ماوهی سی سالی، نه حمده حه سن به كر كاتيک نامر فوج بوو به سه ده ها جار له پشتی مسهری منه وه نوژی كردوه كه من ده بووم به نيمام له نوژه كه دا. تاهير يه حيا وتی: (أنت مصطفى؟) وتم: نعم، وتی: له پاشا چی توی گه ياندوته ئيره؟ وتم: ته نها نه و

گوناهههه ههيه چووم بو ديدنهى براده ريكم، نهو گيرابوو منيشيان له جيگهه نهودا گرت. نههمهده ههسهن وتى: انت مسلم؟ وتم: انت تعرف، له پاشا تاهير يهحيا چوو نازم گوزارى بانگ كرد كه سهرووكى ليژنهى نهشكهغهدهان بوو پيى وت: دهست و بالى بكهنهوهو نهشكهغهه مهدهن و ليكولينهوهى له گهل بكهن، بهپيى قانون گوناھى چيهه سزاي بدهن. له پاشا دهست و باليان كردمهوه نهوان روښتن، نازم گوزار پيى وتم: نهى تاوانبار وادياره ههموو پياوه گهوره كان دهتناسن، تو دهبيت مروښكى زور تاوانبار بيت، منيش وتم ههموو شتيك له پاشه روژدا روون دهبيتتهوه بو، كه له پچهيه كيان كرده دهستى من و دكتور فوئاد بابان بردينيان، بو نهو ژوورهى كه بهندكراوه كورده كانى تياوو، ته ماشام كرد ژووريكى بجووك بوو بهشى شهش كهس ناكات كه چى نزيكهه (۶۰) كوردى تيايه، ههموو سهروچاوو بالو قاچيان شكاهه به تاييهت كاك نه كرهه كراسه كهى يهك پارچه خوين بوو، وتم: نه گهر من پيش تو چوومه دهرهوه نهه كراسه دهبهه له چوارچيوه ده گهر، له پاشا من و دكتور فوئادو دوو كوردى تر بردينيان بو بنديخانهى (فضل)، دايكى موحههده چووبوو بو مالى تاهير يهحيا، نهو يش يارمهتى دام بهرياندام، له پاش سى روژ دووباره گرتميانهوه، له پاش نزيكهه مانگيك دووباره تاهير يهحيا بوو بههوى نهوهى بهرم بدهنهوه، بهلام خوا بهوه رهمى كرد كه هيچم له سهه نه دوزرايهوه، چونكه خووم پاكبووم، له ريگهه پاكيدا دهجوولامهوه، دووهه نهه كاره ساتهه به سهرمدا هات له كاتى پشووى هاوين بوون هيچ زيانتيكى نه بوو بو خويندنه كهه.

بروانامهه كولييجى ياسام له سالى (۱۹۶۴ - ۱۹۶۵) به دهست هينا.

کورتیههك له ژيانی دکتور فوناد احمد بابان:

سالی ۱۹۴۰ له شاری ههله بجه له دایک بووه هه ر له وی سهرتایی و قونای ناوندی تهواو کردوه، بۆ خویندنی نامادهیی چووته کهرکوک، له سالی ۱۹۵۸ چووته کولیژی پزشکی له بهغداو له سالی ۱۹۶۵ تهواوی کردوه.

لهو ماوهیه دا دوو جار گیراوهو چهند جاری ناچاری خوشاردنه وه بووه.

۱۹۶۶/۷/۱ چووته کولیژی احتیيات و پاش چهند رۆژتيك گیراوهو نزيكهی شهش مانگ له بهنديخانه بووه، پاش بهربوونی له (معاملی شهدا جیش) دانراوه وهك دکتور.

له ۱۹۶۷/۱/۲۳ تهسريح کرا.

سالی ۱۹۶۷-۱۹۶۸ دکتوری مقیم دوری بووه له خهستهخانه کانی شاری حله. سالی ۱۹۶۸-۱۹۷۱ له ناحیهی (مشخاب) دانرا، که ئهوکاته سهر به قهزای (ئهبوخیر) بووه.

۱۹۷۱/۱۰/۱۹ - ۱۹۷۲/۱۱/۱۹ له بهغدا دبلومی ههناوی ودرکرت له کولیژی پزشکی له بهغدا.

سالی ۱۹۷۲-۱۹۷۶ له خهستهخانهی فرات نهوست له کوفه دامهزراوهو بوو ماوهی چهند سالیك بهرپوهبهری ههمان خهستهخانه بووه.

جینگای ئاماژهبوکردنه ئهو خهستهخانهیه (۴۰۰) جیگای نهخوشی تیدا بووه. ۱۹۷۵/۱۲/۱ نازناوی اختصاصی ودرگرت، پاش تاقیکردنه دوهیه کی تایبته له کولیجی پزشکی له بهغدا.

هەر له ساڵی ۱۹۷۵ تاقیکردنه‌وه‌ی (Part I) ی پروانامه‌ی M.Ptp له به‌غدا کرایه‌وه، ته‌ویش له گه‌ڵ ۴۰ دکتۆری عێراقیدا به‌شداری ده‌کات و یه‌کێک ده‌بێت له ۱۸ ده‌رچوه‌کان. پاش چهند مانگی‌ک وه‌زاره‌تی ته‌ندروستی بریاری دا ده‌رچوانی ئهو خوله‌ مۆله‌تی خوێندنیان پێ بدریت بۆ به‌ریتانیا به‌شی دوهه‌یمی (M.Pr.p).

له ۱۹۷۶/۵/۸ چوه بۆ به‌ریتانیا و له ۱۹۷۸/۱۱/۳۰ له تاقیکردنه‌وه‌ی کۆتایی (M.Pr.p) ده‌رچوو، به‌لام وه‌رگرتنی پروانامه‌که‌ی دواخست تا ساڵی ۱۹۷۹، بۆ ئه‌وه‌ی بتواتیت له‌ خه‌سته‌خانه‌کانی به‌ریتانیا دا کار بکات.

سه‌ره‌تای ۱۹۸۰ گه‌رایه‌وه‌ داوای کرد له سلیمانی دا بنریت، واری‌که‌وت ئه‌و کاته (عزیز عه‌قراوی) وه‌زیری ته‌ندروستی بوو به‌ وه‌کاله‌ت، بۆیه به‌ئاسانی له‌ سلیمانی دانرا، چونکه‌ ناسیاوی له‌ گه‌ڵیا هه‌بوو.

ساڵی ۱۹۸۸ بۆ ده‌وره‌یه‌کی کورد چوه‌وه به‌ریتانیا بۆ به‌شداری له‌ ده‌وره‌یه‌ک له‌ خه‌سته‌خانه‌کان له‌ سه‌ر ئه‌رکی (مجلس سه‌قافی به‌ریتانی) بۆ راهێنان له‌ سه‌ر نازور و سۆنه‌ر. ساڵی ۲۰۰۰ پروانامه‌ی (FRr.P) وه‌رگرت له‌ لایه‌ن کۆلیژی شاهانه‌ی به‌ریتانیا. که‌ ئه‌وه یه‌که‌م جار بوه دکتۆریکی هه‌ناو ئه‌م پروانامه‌یه‌ وه‌رده‌گریت ئه‌م ناوچه‌ پارێزراره‌دا.

له‌ سه‌ره‌تای گه‌رانه‌وه‌ی بۆ سلیمانی وه‌نه‌بیژ بوه له‌ کۆلیژی پزشکی تا ئه‌و رۆژه‌ی زانکۆ گۆیزاریه‌وه‌ بۆ هه‌ولێر، پاش گه‌رانه‌وه‌ی زانکۆ دوباره‌ گه‌رایه‌وه‌ بۆ وانه‌ وتنه‌وه‌ ساڵی ۱۹۹۶ کرایه‌ سه‌رۆکی به‌شی هه‌ناو.

له‌ مانگی ۲۰۰۲/۱ فهرمانی زانکۆی ده‌رچوو بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی پله‌ی زانستیی بۆ (پروڤیسۆری یاریده‌ده‌ر).

پله‌ی ماستهر

له سالی ۱۹۶۶ له زانکۆی به‌غدا پله‌ی ماستهر له شه‌ریعه‌تی ئیسلامی بۆ یه‌كه‌جار کرایه‌وه، ده‌كه‌س وه‌رگرا له‌م پله‌یه‌دا، مامۆستاكانمان پینچ كه‌س بوون سیانیان میسری بوو، (شیخ عبدالرحیم الکشك، شیخ محمد ابوسنه و شیخ عبدالمقصود شلتوت)، دووانیان عیراقی بوون، یه‌کیکیان سونی بوو به‌ناوی (شفیق العانی) ئه‌وی تریان شیعه‌ بوو به‌ناوی (موحه‌مد تقی الحکیم)، ئه‌مانه‌ هه‌رلا یه‌کیان ده‌رسیکیان پێ ئه‌وتین، به‌لام هه‌یچ شتیکی تازه‌ نه‌بوو له‌م پله‌یه‌دا به‌رگویمان بکه‌ویت، مامۆستاکانی زانکۆی عیراق تا ئیستایش كه‌ سالی (۲۰۰۱) هه‌ر ئه‌وه‌ دووباره‌ ده‌كه‌نه‌وه‌ كه‌ له‌ پۆلی یه‌كو و دوو و سێ و چواری كۆلیج به‌ قوتابییان وتوو، ئه‌مه‌ش به‌هێزترین هۆیه‌ بۆ دواكه‌وتنی گه‌ل، موسلمانانه‌كان به‌تایبه‌تی عه‌ربه‌كان هه‌موویان دۆژمنن به‌عه‌قل، هه‌روه‌ك توتی ئه‌وانه‌ی پێشوو چییان وتوو ده‌یڵینه‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ نوێكان، به‌تایبه‌تی مامۆستاکانی (شریعة الاسلامیة) ئه‌و شتانه‌ به‌ قوتابی ئه‌لێن كه‌ هه‌زار سال له‌مه‌وپێش وتراوه‌ به‌بێ ئه‌وه‌ی بیركه‌نه‌وه‌ له‌وه‌ی كه‌ ئه‌وان له‌سه‌رده‌مێكدا ژیاون كه‌ جیاوازه‌ له‌ سه‌رده‌می ئه‌مپرو پاشه‌روژ، عیراق هه‌زار سال له‌مه‌وپێش گه‌لێك پێشكه‌وتووتر بوو له‌ ئیستا كاتێك ئالای ئیسلام ده‌شه‌كایه‌وه‌ له‌سه‌ر چواریه‌کی گۆی زه‌وی، له‌وكاته‌دا ئه‌مریکا هه‌شتا نه‌دۆزرا بووه‌ وه‌كو كێوی ئه‌ژیان كه‌چی ئیستا هه‌موو شتیك به‌ پێچه‌وانه‌یه‌، ولاته‌ ئیسلامیه‌كان بوون به‌ كێوی و گه‌لی ئه‌مریکی گه‌یشه‌ ئه‌ستیره‌ی مه‌ریخ و مانگ، له‌م رۆژانه‌دا هه‌والێکی رادیۆ وتی كه‌ نزیکه‌ی سالی ۲۰۸۴ ژماره‌ی دانیشتوانی مانگ ده‌بنه‌ (۱۲) ملیۆن، كه‌چی ئیبه‌ وه‌ك گێژ هه‌ر به‌ده‌وری خۆماندا ده‌سورینه‌وه‌، وه‌ك (توتی) قسه‌ی پێشینان ده‌گێرینه‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌و قسانه‌ی ده‌جولینه‌وه‌ له‌ هه‌موو بابه‌تیکی ژیا‌مانه‌وه‌.

نوسراوی پشتگیری:

لهو پینج ماموستایه که وانه یان پی دوتین هه موویان وه توتی وه هابون، بهلام یه کینکیان به ناوی (شیخ عبدالمقصود) زور هه ولتی ددها زوری پی خوشبوو که شتیکی تازه مان پی بلتی به که لکی نهو قوناغه بیت که نیمه تیادا ده ژین، بهلام به داخه وه هیچ ره صیدیکی نه بوو له خوینده واریدا.

هه رجوریك بیت خوینده که مان باشتو بوو له دانیشتنی ماله وه، سال ته و او بوو تاقیکردنه وهی کوتایی سال کرا، هه رکه س نره ی خوی وه رگرت من به یه که م ده رجووم نره که م (۸۹٪) بوو.

ئینجا بو سالی دووهم ده بیت کتییک (رساله) یه دابنیت له ژیر چاودیری یه کیک له سه ره رشتیاره کان، من هم بابه ته م هه لژارد بو نووسین: (مدی سلطان الارادة في الطلاق خلال أربعة الاف سنة في الشرائع والقوانين والأعراف)، سه ره رشتیاره که م (شیخ عبدالرحیم کشک) بوو، له م بابه ته م کولییه وه له (۲۰۰) سال پیش زاین تا سالی (۱۹۶۷م)، له هه موو ئاینه کانی ئاسمانی وه کانی موسا و عیسا و موحه ممد (درودی خویان له سه ره بیت) دابه شم کرد به سه ره پینج (باب) دا.

یه که م: بو نه ته وه کونه کان، وه فیرعه ونیه کان و ئاشوورییه کان و هندیه کان و نه وانی تر له و نه ته وانه ی که (۲۰۰) سال پیش زاین ده ژیان.

بابی دووهم: بو باسی رینمای (تعالیم) هه کانی موسا (سهلامی خوی له سه ره بیت) م تیادا ده کرد له بابه ته ته لاقه وه.

بابی سییه م: بو باسی رینمای (تعالیم) هه کانی عیسا (سهلامی خوی له سه ره بیت).
بابی چواره م: بو ئاینی ئیسلام.

بابی پینجه م: بو یاسا کانی هه موو ولاته کانی جیهان تا سالی ۱۹۶۷.

مانگی نو سالی ۱۹۶۸ ماسته رم وه رگرت.

سالی ۱۹۶۸ ماسته ر کرایه وه له یاسای به غدا، پیش ته و او کردنی ماسته ره که م پیویستی وه رگرتنی هم پله یه م دا به کولیجی یاسا له ویش وه رگیرام، بهلام له بهر نه وه ی که ماسته ره که ی ترم ته و او نه کردبوو پینان وتم یان تنازل بکه له و ماسته ره یان قوتاییه کی تر

له جینگه که ت دادەنن، وتم: تەنازول ناکەم، چونکه خەریکە تەواو دەبێت، لەبەر ئەوە قوتاییبەکی تریان له جینگە من دانا.

له سالی ۱۹۶۸ که ماستەرەکم تەواو کردبوو جاريکی تر داوام کرد بۆ وەرگرتن له کۆلیجی یاسا، ئەم جارەش وەرگிரام له یاسای گشتی (القانون العام)، سالی پێشوو وەرگرا بووم له یاسای تاییبەتی (القانون الخاص)، کاتیك دەستمان کرد بە وانه خویندن، بۆم دەرکەوت که مامۆستاکانی یاسامان باشتن له مامۆستاکانی شەریعەتی ئیسلامی له بیروباوەرو لیکنۆلینەوهی ئەو بابەتانە که دیاری کرابوون بۆ ئەوهی بیاخۆینن.

مامۆستاگانمان هەموویان میسری بوون (د. عەلی راشید) فەلسەفەیی جینائی پێدەوتن، (د. سلمان مرقس) که باشتەری زانای یاسابوو له میسر فەلسەفەیی یاسای پێ دوتن، (د. محمد فؤاد مهنی) یاسای ئیداری پێدەوتن، (د. محمد رەئوف) یاسای دەستووری پێ دوتن، یەکیکیان عێراقی بوو که بریتی بوو له (د. حسن چلی) یاسای نێودەولەتی پێ دوتن، بەراستی زۆر سوودم وەرگرت لەم خویندنه، بەلام بەداخهوه له پاش سی مانگ خویندن گوێزارامهوه بۆ هیزی سهلاحه‌دین له ئوردن له (ف ۳، ل ۶)، زۆرم ههولدا سوودی نه‌بوو، چونکه ئەوکاتە تیمام بووم له سوپا هیچ ریگەیه‌کی تری ژیانم نه‌بوو ههتا واز له کاره‌که‌م بێنم و خویندنه‌که‌م تەواو بکەم، ئەوسالەشم هه‌روا له دەست چوو.

سالی ۱۹۷۰ گوێزارامه‌وه له ئوردونه‌وه بۆ وه‌زاره‌تی به‌رگری له‌بەر ئەوهی که من یه‌که‌م تیمام بووم له سوپای عێراقدا ماستهرم هه‌بیت، له‌وێ له بنکه‌ی وه‌زاره‌تی به‌رگری دانرا، خولیان ده‌کرده‌وه بۆ ئەفسه‌ره‌کان وانه‌ی فارسیم پێ دوتن، هه‌روه‌ها خولیان ده‌کرده‌وه بۆ ئیمامه‌کانی سوپا وانه‌ی ئایینی ئیسلامم پێ دوتن، هه‌ر چا‌په‌مه‌نیه‌ک چاپ بکرایه من سه‌ره‌رشتیم ده‌کرد، هه‌له (نخوی) یه‌کام چاک ده‌کرده‌وه، به‌لام له هه‌مان سالدا ئیجازه‌ی مانگی‌کم وەرگرت چووم بۆ قاهره‌ بڕوانامه‌ی ماسته‌ره‌که‌م برد بۆ ئەوهی له‌وێ دکتۆرا تۆمار بکەم، چونکه ئەوکاتە له عێراقدا دکتۆرا نه‌بوو، کاتیك چوومه زانکۆی ئەزه‌رو زانکۆی قاهره‌ هه‌ردوولا پێیان وتم: ئیمه‌ باوه‌ر به ماسته‌ری عێراق ناکه‌ین، به‌لام ده‌توانین به‌ جوړیکی تر یارمه‌تیت به‌دین ماسته‌ره‌که‌ی عێراق به‌ دبلۆمیک وەرده‌گیرین، دبلۆمیکێ تر وەربرگه‌ لی‌ره له (فقه‌ المقارن) له زانکۆی ئەزه‌ر یان یاسای تاییبەتی ئەوکاتە له دکتۆرا وەرت ده‌گیرین، به‌هه‌ر دبلۆمیک تو‌ لی‌ره وەری ده‌گیریت، منیش دبلۆم تۆمارکرد له هه‌ردوو زانکۆکه‌دا، هه‌ر زانکۆیه‌ک (۶۰) پاوه‌نی ئیسته‌رلینی لی‌ سه‌ندم که پێی ده‌وتریت (رسم

الدراسه)، له دلی خومدا وتم له هدر دبلومیک دەرچووم لهو زانکویه دکتورا تومار ده کهم کتیبه کانم له هدر دوولا وهرکرت، کهرامدهو عیراق بهلام نه متوانی بو دوری یه کهم ناماده بیم، بو دوری دووم چووم له تاقیکردنهو دی دبلومه کهی زانکوی نه زهدر به شداریم کرد، له گهل هندی قوتابی عیراقیدا که نهوان له دوری یه کهم دهرنه چوو بوون، کاتیک که نمره مان وهرکرت ته نیا من دەرچووم لهو دبلومه دا له عیراقیه کان له پاشدا ماسته ریان پیدام له (فقه المقارن).

سالی ۱۹۷۲ جاریکی تر چوومده بو قاهره، له مانگی نودا، تاقیکردنهو که له (۱۰/۱۹۷۲) بوو، واته من ته نیا یه که مانکم هه بوو بو خوئاماده کردن بو تاقیکردنهو دی دبلومه کهم، کاتیک کتیبه کانم به ته واودتی وهرگرت سه یرم کرد که (۱۰) کتیب دهیت، پینجیان تاقیکردنهو دی سهر کاغزو پینجیان تاقیکردنهو دی زاره کی دهیت، کاتیک کهرامدهو بو شوقه کهم دیم به هیچ جوریک من ناتوانم له ماودی یه که مانگدا خووم ناماده بکه م له م (۱۰) کتیبه دا، نینجا کتیبه کانم یه که یه که ته ماشا کرد، له ههر کتیبیک شش جیکای زور کرنک دیاری کرد، وتم خووم به ختم نه گهر پرسیاره کان له م شوینه دیاری کراوانه بن نهوا دهرده چم به یارمه تی خوا، نه گهر له وانه نه بن دهفته ره کهم به سییتی داده نیمو له هولی تاقیکردنهو که دیمه دهردهو روویه عیراق ده گهریمه وه. لوتفی خوی گدوره وهابوو له ههر پینج روزه که دا پرسیاره کانی تاقیکردنهو که لهو شوینانه هاتنه وه که من دیاریم کردبوو بو خووم تیایدا ناماده بووم.

اسم الطالب محمد ابراهيم الزميل

السنة الدراسية ۷۲/۷۱

القسم الادب العربي

الشعبة الادب العربي

بيانات أخرى _____

ج م

صکلی

مصادیق وصوره

به يانيان پيش کاتي تاقیکردنه وی له زانکو ئیمه عیراقیه کان هوت کهس بووین یه کمان دهگرت، نه وان هه موویان دهرنه چوون له دوری یه کهم، له منیان دهرسی چونی له خوئاماده کرندا، دهموت نهو شوینانه م دیاری کردووه خوئاماده کردووه نه گهر بیتنه وه له پرسپاره کاندا نهوا نومیدم هه یه باش بم نه گهرنا دهفته ره که به سپیتی داده نیم دیمه دهره وه، کاتیک پرسپاره کان دابهش دهکرا به سه رماندا وه لامه که ی لهو شوینانه ی که دیاریم کردبوون به دهر نه بوون.

له پاش تاقیکردنه وه وتیان فلان رۆژ ئاماده بن له کوئیلج نه نجامه کانی تاقیکردنه وه که تان وه رېگرن، ئیمه هه موومان که به شداریمان کردبوو له تاقیکردنه وه ی دبلومی تاییه تی، (۶۳) کهس بووین نه وان هه موو له دوری یه کهم که وتبوون، ئیمه عیراقیه کان به کومهل له شوینیک له به رده می ژوره که ی (راگر) (عه مید) دا راوه ستابووین چاره وانیسان ده کرد، سکر تیره که ی راگر که (که ریمه) بوو، هاته دهره وه رووی کرده ئیمه دهستی راکیشا ته وقه ی له گهل من کردو وتی: (الف مبروک)، وتم: نه ی هاوړیکانم؟ وتی: هه موویان که وتوون.

له هه موویان هه شت کهس دهرچوو بوو، له کاتي تاقیکردنه وه ی زاره کی یه کیکی تر له هه شته که دهرنه چوو ماینه وه هوت کهس هه ریه که له ولاتیک، له پاشا نه نجومه نی زانکو ی قاهره ماسته ریان دامی له یاسای تاییه تی (قانون الخاص)، وتیان سالیکی تر وه رده دکتورا تو مار بکه، چونکه لهو کاته دا ته نها له مانگی نو دا دکتورا تو مار دهکرا.

له هه مان کاتدا که گه رامه وه بو عیراق داوام کرد له وه زاره تی به رگری که ئیجازه ی دوو سالم بده نی بچم بو قاهره بو ته واو کردنی دکتورا، به لام رازی نه بوون له بهر نه وه ی ئیجازه ی دراسی ته نیا بو بابه ته کانی سوپا ده بیت، منیش داوام کرد که خانه نشین بکړیم، بو نه وه ی بتوانم بچم خویندنه کهم ته واو بکه م له پاش هه ولدانیک زور خانه نشینیان کردم، موچه ی خانه نشینیه کهم (۶۸) دینار بوو، (۸۰۰) دیناری ئیکرامیه یان پیدام، له خانه نشینیه کهم (۳۰) دیناری ده بوو هه موو مانگیک بدریت به قیستی (جمعية بناء المساكن للضباط)، چونکه (۳۶۰۰) دینارم لیه و رگرتبوون، (۳۸) دیناری ده مایه وه بو خیزانه کهم که پیکهاتبو له ژنیک و نو مندا ل، خوشم هیچ هویه نه بوو له قاهره پتی بژیامایه بو نه وه ی خویندنه کهم ته واو بکه م، دایکی موحه مه د خوا لیی رازی بیت، که زور یارمه تی دام له ژیاندا وتی: تو (۸۰۰) دیناره که ببه له گهل خوت ئیمه به م (۳۸) دیناره هه ر جوړیک بیت

دهيه ينه سهر، له سهر هم برياره رويشتم بؤ قاهره دكتوراكي قانونم تومار كرد له زانكوي قاهره، راگري كوليجي ياسا دكتور جميل شرقاوي بوو به سهرپه رشتيار، بابه تي دكتوراكي هم نه مهبوو (نظريه الالتزام برد غير المستحق)، بابه تي دكتوراكي زانكوي نه زهره هم نه مهبوو (اسباب اختلاف الفقهاء في احكام الشريعة)، هم كاره من دژي ياساي ميسري بوو، چونكه هيچ كس ناتوانيت به پتي ياسا له يه ك كاتدا له وي دوو دكتورا تومار بكات، به لام شته كم ناشكرا نه كرد و هيچ كس نه يده زاني كه من له هه ردو زانكوكه دكتورام تومار كړدوه، نو برادرانه دي كه ده ياناسيم له زانكوي نه زهره و ايان ده زاني من هه له زانكويه دكتورام تومار كړدوه، برادره كاني زانكوي قاهره ش هه به و جوړه و ايان ده زاني هه په يوه نديم به ويوه هه يه.

ژيانى كومه لايه تي ميسر

گه لي ميسري جياوازيان هه يه له گه ل گه له كاني تري عه ربه، نه و نه دي كه شاره زاييم هه يه له بارديانه وه، هم جوړه شتانه دي خواره وه دا:

- ۱- په يوه نديان له گه ل هه موو كه سيك له سهر بنچينه دي به رژه و نه دي داده نين، ته نانه ت كه نويز ده كن بؤ خوا، هه له سهر نه و بنچينه يه دا يده نين، نه گه ر يارمه تيان بده يت به پاره به شتي تر له هه موو كه س خو شه ويسترو له پيش تري ت، به پيچه وانه دي نه ووه په يوه نديان له گه ل كه س نييه و يارمه تي هيچ كه س نادن.
- ۲- جياوازيه كي زور هه يه له بابه تي ژيانى نابووري له نيو گه لي ميسر دا، يان زورده و له مهنديان زور هه ژارن، له بهر هم هويه زور له ماله هه ژارده كان ژوورينك له خانه كه ياندا ده دن به كړي به بينگانه كان، بي گويدانه نه وي ده شي چي روبودات، بؤ نه وي پاره لي بكيشنه وه يان سوودي تري ليوهر بگرن، له بابه ت ژيانه وه، له بهر هم هويه نازاري زورم دي به ده ستiane وه، چونكه نه مده واتوني شوقه يه ك به ته نه بگرم له بهر نه بووني ده بوايه له گه ل خيزايتك له هه ژارانه دانيشم، ژووريكيان لي به كړي بگرم، هه موو جاريك ژووريكم ده گرت پيشه كي پاره يان لينده سه ندم، به لام له پاش دوو پوژ يان سي پوژ بيانوويان پيډه گرتو نه و نه ديان بينزار ده كردم ناچار ده بووم

ژورره که به جی بهیلم، ده چووم بۆ شوینیکی تر، چونکه ده یانزانى من بۆ خویندن هاتووم و بۆ رابواردن نه هاتووم.

جاریک په نام برده بهر دکتور شیخ مستهفا پیننجوینی که پیاویکی باش و گونجاو بوو، زۆر یارمهتی داوم، خوا پاداشتی بداتهوه، ئه ویش لهوی ده یویند، پیم وت: تۆ شاره زایت، تکات لی ده کهم مالیکی به دین و به ره و شتم بۆ بدۆزه ره و تا بتوانم ئه م ماوهی خویندنه م له گه لیان هه لکه م، ئه ویش به ده لاله که ی وت باشتین مال کییه له م گه ره که دا، وتیان: نافرته تیک هه یه پیتی ده لێن مادام ئیحسان، ئه مه ژنی پیاویکی عیراقی بو، له پاش (١٥) سال پیکه وه ژیان، له بهر منداڵ نه بوون له یه ک جیابونه ته وه، ئیستا ته مه نی نزیکه ی (٦٠) سال ده بیست، به دینه، هه موو رۆژیک قورنان ده خوینیت، پینج فره زه نوێژ ده کات، ژورینکی هه یه ده ییات به کرێ مانگی به (٢٠) جیه. ئینجا هه رسیکمان چووین بۆ لای (مادام ئیحسان) ژورره که مان لی گرت پیشه کی پاره که ی لیه رگرت، له پاشا گواسته وه بۆ لای.

له هه مان رۆژ هاته ژورره که م وتی: باوه له که ت بکه ره وه بزانم چی تیدا یه، کاتیک کردمه وه پارچه قوماشیکی تیا بوو دایکی موحه مده به دیاری نارد بوو بۆ ژنی کاک مه حمود که خه لکی سلیمانییه له وی ژنیک میسری هینابوو، وتی: ئه م قوماشه بده به من، وتم: هی من نییه به دیاری ناردو یانه بۆ نافرته تیک تر، وتی: بۆ له من جوانترت ده ست ده که ویت؟! له دلێ خۆمدا وتم: یاستار، به راستی زۆر جوان بوو، هه رچه نده ته مه نی زۆر بوو، به لām من خویندنه که م لا جوانتر بوو، ئه گه ر له خواش نه ترسم ئه بیست من بیر له وه بکه مه وه که من ژنیک و نۆ منداڵم به جی هیشته وه، ژیانیان له سه ر (٣٨) دیناره، که به شی نانی وشکیان ده کات، له پاش ئه وه ی که زانی من ئه وه نیم که نه وه ده یه ویت چوه ژورره که ی خۆی، رۆژی دوا یی وتی: ده بیست تۆ بتلیکی غاز بکریت، وتم: من (٢٠ جیه) م داوه به تۆ به رامبه ر به هه موو شتیک، وتی: یا بوتلیک بکه ر یان بچۆره ده ره وه، منیش وتم پاره که م به ده ره وه، وتی: تازه پاره که ت بووه به هی من و بۆت ناگه ر پینمه وه، ناچار بووم بوتله غازه که م کړی.

رۆژی سییه م هات وتی: من گوژارم بۆ دیت تۆ پاره که ی بده، وتم: خوشکم تۆ بۆ بیانووم پی ده گریت، وتی: ئه گه ر لیره بیت ئه بیست پاره ی گوژاره که له سه ر تۆ بیت.

رۆژی چواره م هات و وتی: قه ره ویله که ی له سه ری نووستویت شکاندوته، وتم: له پیش مندا شکابوو، وتی: نا تۆ شکاندوته، کاتژمیتر (١٠) ی شه و بوو منیش ئه وه نده رقم

ههستا، تفیکم کرده ناوچاوی، وتم: هه یی شهرم هه یی حهیا نه مه تو ژنه که ی که هه موو روژیک قورنان دهخوینیت و پینج فهرزه نوژ ده که ییت! نه ویش قیرانندی وتی: پوئیس بانگ ده که م که تو ده ستریزیت کردووه ته سهر من، منیش له ترساندا شته کام کۆ کرده وه جانتاکه م هه لگرت، بهر شه وه ده رچووم جامی ناوی به دوامدا پشت.

چووم بو لای مه لا عوسمانی ماموستا مه لا صالحی هه ولیری، که نه ویش له وئ ده بخویند له وه پینش زور هه وئ له گه لم دا که پیکه وه بین، به لام من له ترسی خویندنه که م نه مه دیست له گه ل که س بم، کاتی که له ده رگامدا هاته ده ره وه به پیکه نینه وه وتی: به خوا ده رگات لینا که مه وه ده زانم (مادام نیحسان) ده ری کردوویت به م شه وه، دوو روژ لای نه و بووم له پاشدا چووم له گه ره کیکی دواکه وتووی پیسو پوخل که پیتی ده وتریت (درب الاحمر) ژوریکم دوزیه وه له ژیرخانیکدا له باله خانه یه کی زور کۆن، نه وکاته ده یانوت زیاتر له (۹۰) ساله دروست کراوه، به لام ژووره که وه کو شوقه وابوو که سی ترم له گه ل نه بوو، ژوریکه تاریک و بوگن بوو دوو سال له وئ مامه وه، هه ردوو دکتورام ته واو کرد که هیچ که سی که نه یوانیه مانگی که له و ژووردها بژی.

نه مه مانای نه وه نییه که ههر مالتیک هه ژار بیت له میسر ره وشتی نه و خیزانه خراپه، به هه زاران خیزانی به شه ره فی تیادا ده ژی له هه موو گه ره کیکیدا، نه و شتانه ی که باسما ن کرد هوئ گه وری زوری نه بوونی و هه ژارییه.

زاناکانی یاسا ده لین: هوئ سهره کی تاوانه کانی تاوانبار نه بوونی و هه ژارییه، له پینش نه واند هه زه رتی عه لی (ره زای خوی له سهر بیت) فهرمویه تی: (کاد الفقر ان یكون کفرا) واته: نه بوونی و هه ژاری زور نزیکه له کافریونه وه.

۳- جیاوازی نیوان خوینده واری و نه خوینده واری:

له ولاتی میسرده به تایبه تی له شاری قاهره جیاو زییه کی زور هه یه له نیوان دانیش توهاندا له خوینده واریدا، به جوړیکی وا گه ره کی وا هه یه له شاری قاهره مندالیان زور به که می ده چنه قوتابخانه، زوریان نه خوینده وارن به هوئ هه ژاری و که مه ترخه می ده سه لاته وه ئیشوکاریان پی ده که ن بو ژیانیان، له هه مان کاتدا له زانکۆکاندا زانای وا هه یه پرواناکه م له هیچ ولاتیکی ترده هه بیت له زیره کیدا، بو نمونه له کولیبجی یاسای زانکۆی قاهره له ده رسی هه ندی ماموستاکاندا دانیش توم وه ک قوتابییه که له قوناغی ماستهر، ماموستاکانی یاسا له زانکۆکانی عیراقددا بو

ئەو دەشین بچن بڼ به قوتابی ئەوان، هەر له بهر ئەو میسر بووه به سهنته‌ری هه‌موو ولاته عه‌رده‌كان بۆ فی‌ربوونی خوینده‌واری به‌تایبه‌تی له قو‌ناعی ماسته‌رو دکتۆرادا له هه‌موو باب‌ه‌تیکدا، له هه‌موو کۆلیجی یاسا‌کانی ولاته عه‌رده‌بیه‌کاندا زیاتر دانراوی میسر‌یه‌کان به‌ده‌رس ده‌ئینه‌وه.

۴- جیاوازی له نیوان رێزگرتنی ئایینی ئیسلام و کرده‌وی ناره‌وا، له قاهیره کاتیک ر‌ه‌مه‌زان دیت ئەو شاره هه‌مووی تابه‌یانی ناخه‌ویت، هه‌موو شادو د‌ل‌خ‌وش‌ن به ده‌وله‌م‌ه‌ندو هه‌ژاره‌وه، هه‌موو ر‌و‌ژیک له ر‌و‌ژه‌کانی ر‌ه‌مه‌زان وه‌کو جه‌ژن وایه، هه‌موو ر‌و‌ژیک ر‌ه‌مه‌زان کاترم‌یریک‌ی ده‌م‌یت‌ب‌ ب‌و بانگی مه‌غریب له مه‌یدانی ئەزه‌رو مزگه‌وتی حوسه‌ین به هه‌زاران می‌ز ر‌یز ده‌کر‌یت به هه‌زاران خوار‌دنی جو‌رو جو‌ر له‌سه‌ری داده‌ن‌ر‌یت، هه‌موو ر‌و‌ژوو‌گره‌كان له ده‌وری ئەو می‌زانه ر‌اده‌وه‌ستن چاوه‌روانی بانگی مه‌غریب ده‌که‌ن بۆ ئەو‌ی هه‌موو پ‌یکه‌وه ده‌ست ب‌که‌ن به‌ناخ‌وارن، له پاش بانگی ش‌ی‌وان له هیچ شو‌ین‌یک ر‌ی‌گه نای‌سته‌وه له‌به‌ر زۆری نو‌ی‌ژ‌که‌رانی نو‌ی‌ژی ته‌راویح، له پاش ته‌راویح هه‌ر ده‌نگی ده‌ف ل‌یدانه و سرودی ئایینی و پ‌یکه‌ن‌ین وشه‌ی خوشی، پارش‌یو هه‌ر‌که‌س ده‌چ‌یت‌ه‌وه م‌ال‌ی خ‌وی و له م‌ال‌ه‌وه پارش‌یو ده‌کات.

له شاری قاهیره له پ‌ین‌ج‌ی به‌یانییه‌وه تا نو‌ی به‌یانی یه‌ک که‌س نای‌ن‌یت له کۆ‌لانه‌کاندا هیچ ده‌نگ‌یک نای‌ست‌یت، نه‌گه‌ر به‌ت‌ه‌ویت ب‌ج‌یت بۆ شو‌ین‌یک ده‌ب‌یت به‌پ‌ی ر‌و‌یت، چون‌که هیچ ئۆتۆمب‌یل‌یک ده‌ست ناکه‌ویت، له مانگی ر‌ه‌مه‌زاند کاتی ئ‌یش‌کردنی فه‌رمان‌گه‌كان له دوو سه‌عات زیاتر نییه، من بۆ ماوه‌ی س‌ی‌ سال له شاری قاهیره ژ‌یاوم، ت‌یکه‌ل‌یم له‌گه‌ڵ زۆر که‌سدا بووه، ئاگام له زۆر شه‌رو ئا‌ژاوه‌ بووه، یه‌ک‌جار وشه‌یه‌کی کفرم نه‌ی‌ست له هیچ که‌س‌یک، وه‌ک ع‌ی‌راق نییه دوو که‌س ناکۆکیان ده‌ب‌یت له پ‌یشا جو‌ین به ئ‌این و خوا ده‌ده‌ن. وه‌ک ده‌یان‌گ‌یر‌ایه‌وه له مانگی ر‌ه‌مه‌زاند هه‌موو ئەو ئافه‌رانه‌ی که ئ‌یشی خراپه ده‌که‌ن وازیان له هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی خراپ ده‌ه‌ینا و خ‌ویان ده‌کرد به فر‌یشه‌ته تا ر‌ه‌مه‌زان ته‌واو ده‌بوو دوا‌ی ده‌چ‌ونه‌وه سه‌ر ر‌ه‌وشته‌کانی جارانیان.

ئەو براده‌رانه‌ی که ده‌چ‌ونه یانه‌ی شه‌وانه (مه‌ل‌ها) ده‌یان‌وت له‌و‌ی ژو‌ریکی تایبه‌تی پ‌ر‌ فه‌رش کراوه بۆ نو‌ی‌ژ‌کردن له‌سه‌ر ده‌رگا‌که نووسراوه (المصلی)، له‌مه‌وه ده‌رده‌که‌ویت که میسر‌یه‌کان له‌سه‌ر ئەم په‌نده ده‌ر‌ژن، (ساعة لربك وساعة لقلبك) واته: کاترم‌یریک بۆ خوا

کاترزميرک بۆ دڭ، مهبهست له دڭ نه فسی خوږه تی، ئیشی ناره وای وای لیده کریت له بابته بیردوشتی سیکسییه وه باوه ناکه له فدره نسادا شتی وا هه بیت.

جاریک له رۆژنامهیه کدا خویندمه وه، رهخنه ی توندی له گهلی میسری دهگرت دهسوت بینگانه کان پیمان دهلین (أصغر بنت باصغر عملة) واته: بچوکتین کچ که یه کیك له گهلی رابویری به کهترین پاره.

له گهڤ ئهه هه موو جوړه جیاوازیانه له نیوان گهلی میسریدا گهلیکی ئازاو ئیشکهرو زیره کن، زۆر له گهڤه کانیاں به لای که مه وه پینج شهش پیشه دهزانن، زۆر دلسۆزی ولاته که یانن له دهره وه یان ناوه وه، مرقیکی میسری هه زار جوین بدهیت به که سوکاری و خیزانی نایهت به گرتدا، توپه نابیت، به لام یه ک جینو بدهیت به ولاته که یان یان توانجیکی تی بگری، نه گهر بکریت و چه کی پی بیت یه کسه ر دهتکوژی، ئهه خوه جوانه له نیوان گه له کانی ترده زۆر که مه.

جوړی خویندنه کهم له قاهره

وه کو باسم کرد دوو دکتورام تۆمار کردبوو، یه کیك له یاسادا له زانکۆی قاهره، یه کیك له (فقه المقارن) له زانکۆی نهزههر، کاته کانی خۆم بهم جوړه خواره وه دابهش کردبوو بۆ ئاماده کردنی ئهه دوو دکتورایه، هه موو به یانییه که له کاتی بانگی به یانییه وه یان له پیش بانگی به یانیی هه لده سام نوێژم دهکردو دهستم دهکرد به نووسین تا کاترزمیر (۹) ی به یانی، له پاشدا دهچووم کولیره یه که و پارچه یه که په نیرم دهکری، په ره میزه کهم دهخسته ئیش و قۆریه کهم له بهر داده ناو یه که په رداخ ئاوم تیده کردو تۆزیک چا، له پاشدا دهخواردوه.

رۆژی کهم دانابوو بۆ دکتورای یاساکه دهچووم بۆ کتیبخانه کهی کۆلیجی یاسای زانکۆی قاهره، رۆژی کهم دانابوو بۆ دکتورای (فقه المقارن) دهچووم بۆ کتیبخانه کهی زانکۆی نهزههر، هه ندیک جار دهچووم بۆ (دار الکتب) که کتیبخانه یه کی زۆر گه وره یه سی چوار نه وه ندهی کتیبخانه کهی مه رکه زی به غدا ده بیت، هه روه ها رۆژی که هه و لم ددها بۆ کۆکردنه وهی نهو شتانه ی په یوه ندییاں هه یه به یاساوه، رۆژی کهش بۆ (فقه المقارن)، هه تا کاترزمیر چوار له دهره وه ده مامه وه، هیچم نه ده خوارد، کاتیک ده گه رامه وه تۆزیک ته ماته و په تاته م دهکری ده مه ئنایه وه، له ژووره کهم له ناو قابله مه یه کدا هه لم ده کزانده دوو کولیره م

پټوه ده خواردو چايه کم له گڼل ده خوارده وه، نوټيزم ده کردو دهنوستم، تا بانگي مه غريب، له پاش مه غريب دهستم ده کرده وه به نووسين تا نزيکه ي کاترزمير (١٢) ي شهو.

له ماوي که متر له دوو سال هردوو دکتورا کم ته واو کرد به نووسين، به لام ژيانم له گڼل سهرپه رشتياري زانکوي نه زهر زور خراب بو، به پټچه وانه ي سهرپه رشتياريه کي زانکوي قاهره، له وې قوتايي دکتورا مانگي جارنيک يا بيست روژ جارنيک چي نووسيوه ده چيت بو لاي سهرپه رشتياريه کي و بوي ده خوښتته وه، پاش نه وې کاتيکي تاييه تي بو ديارى ده کريت ده چيت بو ماله وه بو لاي سهرپه رشتياريه که، سهرپه رشتياريه کي زانکوي نه زهر هدرچنده جبهو ميزه ري له بهر ده کرد، پيشيکي هيشتېووه به ناوي ته ووه که پټشه واي ناييني ئيسلامه، هدرچند بچو مايه بولاي ده بوو شتي کم له گڼل خوم برديا، وهک جگه ره يان چا يان شيريني يان ميوه، نه گهر به ده ستي خالي برؤشتمايه هدرچيم بخويندايه ته وه ده يوت نه مه هه له يه برؤ بيگوره، زور جار ناوي کتېبه کم ده دايه نه گهر هي خوم بوايه ده يوت بيهينه بو خوم با بيبي نم که ده مبرد، ده يوت نه مه بو من برؤ يه کيکي تر بکره بو خوت، نه گهر بموتايه له کتېبخانه ي زانکوي نه زهر وهرم گرتوه، ده يگوت سبه يني کاترزمير (١٠) ي به ياني له بهر ده م کتېبخانه که دا بوسته بويي بيم بچينه ژووره وه بزائم سهرچاوه که ت راسته، به ياني ده چوم کاترزمير (١٠ تا ١١) ي به ياني ده وه ستم نه ده هات، نه م تازار دانه ش هه مووي نه وه بو به ده ستي خالي نه چومه لاي، نه م کرده وانه ي به کار ده يينا له گه لندا، به لام نه گهر شتي کم پټبوايه هدرچيه کم ده خوښنده وه ده يوت (ماشى).

به پټچه وانه ي سهرپه رشتياري (مشراف) ه کي زانکوي قاهره که بو خوي راگري کولتيجي ياسابو، روژنيک روښتم بو ماليان شتي کم کړي يو بوم برد، کاتيک ده رگا که ي ليکړد مه وه پرسى نه وه چيه؟ وتم: هيچ نيه شتيکي ساده يه. وتي: مسته فا جاريکي تر کرده وې وا بکه يت ده رگات ليتا که مه وه، نه مه دوا جاره ليت قبول نه کم، شت يئيت له گڼل خوت.

نه مه ش هوې نه وه يه نه و ماموستايه له کاتي خوښندنې بالا دا چوو بوو له فهره نسا خوښندنې ته واو کرد بوو، له وې مابو وه وه، ره وشت و خوي گه لي فهره نسي وه رگرتبوو به پتي ماموستا کاني نه وې ده جولايه وه، چونکه نه وان نه و جوړه کرده وه ناشيرينه يان له گڼل قوتاييه کاندانه ده کرد.

واته په پره وې ناييني ئيسلام نه به جبهو نه به ميزه ره وه نه به پيشي پانه وه نه به ته سبيحي سده و يهک ده نکه که سلاواتي پنده کهن، به لکو موسلمان نه وه يه ره وشتي جوان

بیت کرده‌وی پیاوانه بیت له گهل نه‌م و نه‌ودا، هه‌روه‌کو له‌مه‌رپیش باسماں کرد که یه‌کێک له زانا گه‌وره‌کانی میسر (محمد عبده) ده‌لیت: "وجدت الاسلام فی اورپا ولم اجد المسلمین، واجد المسلمین فی بلادنا ولا اجد الاسلام"، واته: له ئه‌وروپا ناینی ئیسلامم دی که ره‌وشتی پی‌ده‌کرا، به‌لام موسلمانم نه‌دی، چونکه هه‌موویان گاور بوون، له ولاته‌که‌ی خۆمان موسلمانان زۆر ده‌بینم به‌لام کرده‌وی ئیسلامیان لی نایینم، به راستی مرۆژ سه‌رسام ده‌بیت له‌م جیاوازیه که هه‌یه له‌نیوان رووکه‌شی زۆر له موسلمانانه‌کان و کرده‌وه‌کانیان.

له‌و ماوه‌یه‌دا که خه‌ریکی خۆتندن بووم له‌به‌رده‌ست کورتی ژیانیکێ زۆر ناخۆش و تالم به‌سه‌ر ده‌برد، هاوڕیکانی من له عێراقیه‌کان هه‌ریه که شوقه‌یه‌کی گرتبوو به (۱۰۰ - ۱۵۰ جنیه)، منیش ئه‌و ژووره تاریکه ناهه‌موارم گرتبوو به (۸ جنیه)، که هیچ که‌س نه‌یده‌توانی هه‌شت رۆژ تیایدا بژی، ئه‌و پارویه که بردبووم له‌گهل خۆم ته‌واوو، ئه‌و شه‌وه وارێکه‌وت بۆ به‌یانیه‌که‌ی ماوه‌ی کرێی ژووره‌که‌شم ته‌واو بوو، ده‌بوایه تازه‌ی بکه‌مه‌وه و پێشه‌کی پارهیان بده‌م، منیش ئه‌و شه‌وه دوا فلس که له‌گهل خۆم هینابووم ته‌واو بوو، له هه‌مان کاتدا بۆ رۆژی دوا‌یی ئیقامه‌که‌م ته‌واو ده‌سوو، له‌وی (اقامه) له پاش سێ رۆژ دواکه‌وتن ته‌گه‌ر تازه‌ی نه‌که‌یته‌وه ده‌رت ده‌که‌ن و ده‌بیت بجیته‌وه بۆ ولاته‌که‌ی خۆت، مه‌رجی تازه‌کردنه‌وه‌ی ئیقامه‌ش ئه‌وه‌یه که بجیت پارهی ولاته‌که‌ی خۆت یان به‌ دۆلار یان به‌ پاوه‌ند، ئه‌وه‌نده بگۆریته‌وه له بانق که بتوانیت له‌ ماوه‌ی ئیقامه‌که‌دا پێی بژیت، ئینجا ئه‌و شه‌وه تا به‌یانی له خه‌فه‌تاندا خه‌وم لی نه‌که‌وت.

ئه‌و شه‌وه شه‌ویکی ره‌ش بوو له ژیاغدا.

بۆ به‌یانی چووم بۆ لای قوتابییه‌کی عێراقی بۆئه‌وه‌ی بزائم برێ پارم ناداتی به‌قه‌رز، کاتی‌ک چووم براده‌ریکی عێراقی لای بوو که ده‌مناسی، پێی وتم که سه‌د دۆلارم بۆ هیناوی له‌ ماڵی خۆتانه‌وه، له خۆشیاندا خه‌ریکبوو شادی مه‌رگ بێم، بروام نه‌کرد تا سه‌د دۆلاره‌که‌ی ده‌ره‌ینا.

ئه‌م پارویه‌ش زه‌ینه‌دینی برام بۆی نادربووم که ئه‌فسه‌ربوو له سوپای عێراق، تا مامه‌وه له‌وی هه‌ر مانگی جارێک یان دوو مانگ جاری (۱۰۰) دۆلاری بۆ ده‌ناردم له‌ بازاری ره‌ش ده‌مگۆرپیه‌وه (۸۰) جنیه‌ی میسری ده‌کرد، ده‌متوانی دوو مانگ پێی بژیم، خوای گه‌وره‌ی پاداشتی بداته‌وه له هه‌ردوو جیهان.

شيخ مستهفا پينجوینی بو من له قاهره کەليک له برا زياتر بوو، کاتی وا هه‌بوو کاتر مێر دهی شهو دههات بولام پێی دهوتم پارت هه‌یه؟ ده‌موت به‌لی، ده‌یزانی پارم نییه یان که‌مه هه‌ندیک پاردی ده‌دامی پێی دهوتم ته‌که‌ر به‌کیک پاردی پێ نه‌بیت نازانی بشچی به‌ریگه‌دا.

کورت‌ه‌یه‌ک له ژيانی شیخ مسته‌فا پینجوینی

٢٠١١/٤/٢٤ له مانی خۆمان

شيخ مسته‌فا کوری شیخ مه‌حمود پینجوینییه، سالی ١٩٣١ له‌پینجوین له‌ خانه‌واده‌یه‌کی ناین په‌رده‌ودرا له‌ دایک‌بووه، له‌ته‌مه‌نی شەش سالی‌دا چو‌ته‌ خویندنی

مزگهوت و ئەو کتیبانەى لەو سەر دەمەدا باو بووە خویندوو، چەندین شوین گەراوێ بۆ تەواوکردنى خویندن، لە ساڵى ۱۹۵۱ دا شارى پێنجوێنى بەجى هێشتوو.

لەو مامۆستایانەى کە لە خزمەتیاندا خویندوێ تى مامۆستا مەلا ئىسماعیل شیخ عەبدولرەحمان بانەبى و مامۆستا مەلا عوسمان شیخ عەبدولعەزیزو شیخ عەبدولاکشینى و مامۆستا مەلا محەمەدى شیخ لمارەین و مامۆستا مەلا عەبدولرەحیم محەمەدى ناسراو بەقازى، لە خزمەت مامۆستا مەلا عەبدولکەریمى مودەررىس ئىجازەى عىلمى وەرگرتوو.

ساڵى ۱۹۵۸ رۆشتو بۆ بەغدا و لەسەر رینوێنى شیخ ئەمجەد زەهاوى چۆتە مەدرەسەى قادریه، دواتر چۆتە شارى موصل و لە مزگەوتى نەجیب جادر بۆتە تیمام، ساڵى ۱۹۵۹ بۆ تەواوکردنى خویندن چۆتە ولاتى میسر و لە کۆلیجى شەریعە و قانون لەزانکۆى ئەزھەر ساڵى ۱۹۶۱ دەستى پێکردوو و ساڵى ۱۹۶۵ خویندنى تەواوکردوو و گەراوێ تەوێ بۆ عیراق و چۆتەو شارى موصل، ساڵى ۱۹۷۲ بۆ خویندنى ماستەر چۆتەو بۆ زانکۆى ئەزھەر لەبابەتى ئوصولى فیهقدا، بەھەمان شێوێ ساڵى ۱۹۷۸ ھەر لەزانکۆى ئەزھەر برۆنامەى دکتۆرای بەدەست هێناو.

چەندین مامۆستای ناسراو لە خزمەت بەریزیاندا خویندوویانە و پێگەیشتون و لەزانستەکەى بەھرەمەند بوون.

خاوەنى چەندین دانراو، ئیستا لەولاتی قەتەر دادەنیشیت، خاى گەورە بەرەكەت بڤاتە تەمەنى.

په یوه نځوان ژيان و زانایي

ژيانی پر له خوښی و رابواردن مړوځ دوور ده خاته وه له زانیاری و گه یشتن به پله ی بهرزی زانین، ئەم دهستکورتیه ی من و ناخوښی ژووره کهم هوښه کی به هیژ بوو که پالم پیوه بنیت بو ژووه ی زورتر کوښش بکهم بو ژووه ی ئامانجه کانی خوځم بهینمه دی، له بابته خویندنه وه.

هاوړیکانم زوریان به بی ئه نجام و به شکستی گه رانه وه بو عیراق، زوربه یان دوی من تا سی چوار سال مانه وه، ژووه له بهر ژووه ی هه ریه کی شوقه یه کی ده گرت به (۱۰۰) جنيه، کاره که ریکی راده گرت بو خواردن و هه ندی جاریش بو رابواردن له گه لیدا، به لام من که ژووره که کرښه کی (۸) جنيه بوو، زور ناخوښبوو، نه مده هیشت له ماوه ی دوو سالدا پشيله ش بیته ناوی، بوخوم له نیوان نه و ژوورده دا وه له ته ستیره یه کی ترده بژیم، هیچ کهس ناناسم، نه چومه لای کهس، کهس نه ته هاته لام.

پوځیک چووم بو زانکو براده ریک نامه یه کی پیدام وتی: ئەمه هی خزمیک ته هاتووه بو قاهره، منیش که کردم هه وه ته ماشام کرد کاک (صلاح الدین فهمی) له سلیمانیه وه چووه بو له نندن له وپوه گه راو ته وه بو قاهره ناویشانی ئوتیله که ی تیا دا نووسیوه تا بچم بولای، که پوځتم بولای وتی: دمه ویت بيم شوینه که ت ببینم، وتم شوینه کهم هی نه وه نییه کهس بیت ببینیت، ژووه ی زوری لیکردم که به یه که وه برۆین بو ژوورده کهم، وتم: کاک صلاح ژووره کهم له گه ره کیکی دوا که وتوودایه کولانه کانی ته سک و تروسکن ئوتومبیلی پیدا ناروات، ده بیت به پی برۆین بو ماوه یه ک، ژووه ش پی بلیم که کاره که ری جوام نییه، خوم جل ده شووم خوم چیش لای ده نیم، له پاشدا هیتام بو ژوورده کهم که دانیشت بو ماوه ی سی

چوار ددقیقه قسه ی بو نندکرا، له خدفتی ناخوشی شویندکم، له پاشدا پیی وتم: نهوه لیره دهژیت؟ وتم: بدلی، چونکه زانستو زانین لدم جوړه شریانه دا دهست دهکویت، وتم: نهکمر میژوی زانا کدوره کان بخوینیندو زوریان له من خراپتر ژیاون، نهو ژیانه تالهدیان بوووته هو ی پیشکهوتنیان له زانستدا.

هاورۍ کوردکانم له قاهره

صلاح احمد فهمی، د. کامل بصری، د. فؤاد معصوم، زدلمی

هاتنی دایکی موحه ممد بۆ قاهیره

له پاش ئه وهی بروننامهی دکتوراکهی زانکۆی ئه زهرم ته وار کرد، په یوه ندیم کرد به دایکی موحه ممد که بیت بۆ سهردانی قاهیره، ئه ویش ئه و رۆژه که له به غدا ده رچوو بروسکه یان بۆ کردم بۆ ئیواره چووم بۆ پیشوازیی بۆ فرۆکه خانه، سه عات هه شتی ئیواره به یه که گه یشتین پاش ئه وهی که دووسال بوو له یه کتر دابرابوون، مانگیك ئه وهی مایه وه، سهردانی هه موو شوینه به ناوبانگه کانی میسرمان کرد.

سهردانی مۆزه خانهی قاهیره مان کرد، چوینه ئه و ژوورهی که ته رمی فیرعه ونه کانی میسری کۆنی تیدا بوو که هه ریه که یان له سندوقیکی شوشه دانرابوون، به خزیان و کفنه که یانه وه، واگومان ده کرا که هه مووی رۆژیک یان دوو رۆژه ئه مانه مردوون، به لکو که ته ماشای ده موچاوت ده کردن وات ده زانی یان خه وتوون یاخود وه تۆ ته ماشا ده کهن، ئه مهش به هۆی ماده ده یه که وه که پیی ده ورتیت مۆمیا، ئه م ماده ده یه له میسر زۆره به کاریان ده هیتنا به جوړیکی وا له یه کێ له شاره کاندای که مردووه کانیان ده نیژن پاش ساله های سال لاشه کانیان شی نایسته وه، چونکه خا که که ی ئه م ماده ده یه ی زۆر تیا دایه.

یه کیکی تر له و شریخانه ئه هرامه کان سوو، که ئه مانه یه کیکن له هه وت شته سه رسوپه یته ره که ی جیهان، ئه و به ردانه ی که ئه و ئه هرامانه ی لێ دروست کراوه له کاتی خۆی له (اسوان) وه هیتناویان به سه ر ناوی رووباری نیل به هۆی ئه و شتانه وه که له و کاته دا هۆی هاتوچۆ بوون، اسوان به شه مه نده فەر له قاهیره وه نزیکه ی (۹) سه عات ری دووره.

مرۆ سه رسام ده بیت که ئه وانه ده بینیت، که چۆن ئه و به ردانه بگاته ئه و شوینه له یه نگه ی رووباره که وه، کیشی هه ر به ردیک زیاتره له سی ته ن، به جوانی تاشراون، چوار

گۆشه نو ههر چينيک له سه ر چينه که ی تر (اسم) چووته دواوه له بهر نه وه ورده ته سک نه بيته وه تا ده گاته لوتکه که ی. ريگايه که هه يه بۆ سه رکه وتن له پاش سه رکه وتن بۆ ماوه ی سی مه تر به ريگه يه کدا ده چيته ژووره وه که گۆري يه کينک له فيرعه ونه کانی تيا دايه که هه مووی له مه رمه ر دروستکراوه ، به لام لاشه ی فيرعه ونه که ده ره يتر او وه براوه بۆ مۆزه خانه . يه کينک له شوينه کانی تري قا هيره بورجي قا هيره يه که له لوتکه که يدا چايخانه يه که دروستکراوه ، هه موو شاری قا هيره ی لي وه دياره .

يه کيکی تر له شوينه به ناوبانگانه ی قا هيره (باخچه ی ناژه لانه) ، هه موو جوړه درنده يه کی تيا دايه ، دارستانيکی زۆر چرو سه رسوړه يتر بوو ، هه نديک گۆماوی گه وړه ی تيا دايه پر ه له سه گی ناوی ، باوه ر ناکه م له جيهاندا له و باخچه ی ناژه له گه وړه تر هه يتر وه له و جوړه درندانه زياتر هه بن .

گفتوگوي دکتوراکه م له زانکوي نه زهر

پيش ته واکړدنی دکتوراکه م له یاسادا به دوو مانگ دکتورای (فقه المقارن) م ته واکړد ،
 رږژی (۱۹۷۵/۹/۹) له زانکوي نه زهر گفتوگوي دکتوراکه م دهستی پیکرد ، پروانامه ی
 دکتورام ودرگرت له (فقه المقارن) به پلدي (شهرد ف) ، لډپاش سی روژ قوتابییه کی عیراقی
 پنی وتم له زانکوي قاهره داوات ده کهن له لایهن سه رپه رشتیارده که ته وه (د . جمیل شرقاوی)
 راگری کولیجی یاسا ، کاتیک چووم بولای وتی : تو دزیت کردووه ، تاوانی دزی ده بیت چی
 بیت ؟ وتم : دزی چی ؟! وتی : تو له دوو زانکو دکتورات تومار کردووه ، یه کینکیانت ودرکرتووه
 له زانکوي نه زهر نه مه به پپی یاسای نیره ناره وایه ، له بهر نه وه بریارمانسداوه هرچیت
 کردووه له م بابه ته وه به تالی بکه یینه وه له بهر نه وه به پیچه وانده ی یاساوه کردووته ، هرچه ند

هډولم له کډلدا هيچ سوودی نه‌بوو، وتی: نو خوښه دابنۍ نيست! قوتاييېهک نيت له‌م زانکويدها.

شده چووم بو ماليان زور ديزی کرتېم له پاشاندا وتم: نه‌کدر يارمه‌تيم بدهيت با توزيک باسی خومت بو بکه‌م، وتی: باشه، وتم من نو مندالو ژنيکم بدهی هيشتووه له‌ عيراق، جکه نه‌خوا که‌سيان نييه، نه‌وې بوم بدهی هيشتون بدهی نانی وشکيان ناکات، من تدمه‌نم (۵۰) سال زياتره بو نه‌وې نه‌هاتووم بروانامه‌ی (دکتورا) ودرېکرم بچمه‌وه له پلديه‌کدا دامبنين، بدلکو تديا هيواډ خويندنو وانه وتنه‌وېه که بچمه‌وه ولاته‌که‌ی خوم له زانکويده‌کدا خزمده‌تی روله‌ی ولاته‌که‌م بکه‌م، من له سويای عيراقدا نيمامي (درجه ممتاز) بووم، واته پله‌ی (مقدم) بووم موچه‌که‌م له موچه‌ی تو که راگری ياسايت زورتر بو وازم ليهيئا بو نه‌وې خویندنه‌که‌م ته‌واو بکه‌م.

نيستا له جياتی نه‌وې (تقدير)م بکه‌ن، که توانيم له ماوې دوو سالدا، پتويستی دوو دکتورا ته‌واو بکه‌م نيستا فه‌صلم ده‌که‌ن!

نهم وتانه‌م کاريگه‌ری هه‌بوو دلۍ زور سوتا بوم، وتی: که‌واته نه‌مسال ناتوانيت گفگوگوي دکتورای ياسا بکه‌يت، ده‌يت بچيته‌وه بو عيراق ساليکی تر نهم کاته بييته‌وه بو نه‌وې ساليک بروات به‌سه‌ر دکتورای پيشوودا، منيش دلنيا بووم بريارمدا به‌پيۍ قسه‌که‌ی نه‌و بړوم.

روزي به‌دسته‌ياني بروانامه‌ی دکتورا له قاهره

۱۹۷۵/۹/۹

قوتایبیه کورده‌کان له شاری قاهره

له قاهره زیاتر له سده قوتایی کورد دپاڅویند، همدیک دکتورای دهویندو همدیک ماسترو همدیک هیشتا کوليجی ته وړ نه کړدېو، به لام بد اخلدو: همدول کوردی همدو شونیکي تر بوو بوون به دوو پارچه وده، همدیکيان دسوزی نه تدهی کوردبوون، همدیکيان پدیو ندیان همدو به بايو زحاندی عیراقده موجدیان همدو له دم باليو زحانه به بو تدهی له دژي که له کی حو بانو تدهی پدیو ندی به کورده وده هیه روژ بدروژ بویان بهن،

له‌وانه‌ی که خو‌مان به دلسۆزانی گه‌له‌که‌مان ده‌زانی منو کاک (فوناد مه‌عسوم) بوو که دکتۆرای ده‌خویند له‌ فه‌لسه‌فه‌و کاک (د. کامل بصیر) که دکتۆرای وهرده‌گرت له‌ ته‌ده‌بی عه‌ره‌بییدا، کاک (دکتۆر نه‌کره‌م جاف) که له‌ ریک‌خواری ده‌وله‌تی ئیشی ده‌کردو مائی له‌وی بوو، خوا لی‌خۆش‌بوو کاک (نجیب بابان) دادوه‌ری شو‌رش بوو، کاک (د. فوناد مه‌عسوم) به‌رپرسی کورده‌کانی نه‌وی بوو، په‌یوه‌ندی هه‌بوو به‌ سه‌رکرده‌یه‌تی شو‌رش، نه‌و کوردانه زۆر دلسۆزی کورد بوون به‌تایبه‌ت کاک د. فوناد مه‌عسوم پیاویکی زاناو سیاسیی و دلسۆز بوو بۆ کورد، په‌یوه‌ندی هه‌بوو به‌ ده‌سه‌لاتداری میسره‌وه‌ کاتی سه‌رو‌کایه‌تی نه‌نوده‌ سادات.

من په‌یوه‌ندیم هه‌بوو به‌ د. فوناد مه‌عسومه‌وه، به‌لام حزبی نه‌بووم، وک له‌وه‌و پیش باسم کرد، هیچ کات نه‌بووم به‌ حزبی به‌لام هه‌رده‌م دلسۆزی گه‌له‌که‌م بووم له‌به‌ر نه‌وه نه‌بوو که کوردم، له‌به‌ر نه‌وه‌ی کورد دو‌ژمنی زۆر بوو دابه‌ش‌کراوه‌ به‌سه‌ر چوار ده‌وله‌تدا هه‌رچواریان دو‌ژمنی گه‌لی کوردنو هه‌ر چواریان هاوکاری یه‌کتر ده‌که‌ن بۆ له‌ناو‌بردنی ئه‌م گه‌له‌ بی‌ به‌ش و بی‌ که‌سه‌ سته‌م لی‌کراوه‌.

جگه‌ له‌مه‌ش کورده‌که‌ هه‌ر خۆی دو‌ژمنی خۆیه‌تی، چونکه‌ ته‌گه‌ر نه‌و دو‌ژمنایه‌تییه‌ ناو‌خۆیه‌ نه‌بوايه، کورد له‌پیش عه‌ره‌ب ده‌بوو به‌ ده‌وله‌ت، چونکه‌ می‌ژووی کورد زۆر پرشن‌گدازه، پره‌ له‌ نازایی و چالاکی له‌به‌ره‌به‌یانی مرۆفایه‌تییه‌وه‌ کاتی‌ک گۆتییه‌کان (کورده‌کان) ژیاونو له‌گه‌ل ئاشورییه‌کان له‌ باکوری ئه‌م شو‌ینه‌ی ئیستا پیتی ده‌لێن عێراق، هه‌روه‌ها له‌ پیش تورکه‌کان ژیاون له‌ خاکی توریای ئیستادا.

مانه‌وه‌م له‌ قاهیره‌ له‌ پاش وهرگرتنی دکتۆرای زانکۆی ته‌زه‌هر دوو شت بوو: یه‌که‌م: هه‌ندێک له‌ دکتۆرای یاساکه‌م مابوو بریارمدا ته‌واوی بکه‌م، ئینجا بکه‌ریمه‌وه‌ بۆ عێراق.

دووه‌م: له‌سه‌ر داواکردنی کورده‌کانی نه‌وی بوو.

له‌به‌ر نه‌وه‌ له‌گه‌ل کاک دکتۆر فوناد مه‌عسوم نه‌وه‌ی پیاویست بوايه‌ له‌سه‌رشانم درێغیم نه‌ده‌کردو له‌سه‌ر ته‌رکی ته‌وان شو‌قه‌یه‌کیان بۆ گرتم، کاتی‌ک نو‌ینه‌ریکی کورد به‌هاتایه‌ له‌لایه‌ن شو‌رشه‌وه‌ ده‌چووم بۆ فرۆکه‌خانه‌ به‌ پیرییه‌وه‌ ده‌مه‌ینا له‌ شو‌ینیکی تایبه‌تی که‌شایانی نه‌وییت دامان ده‌ناو له‌گه‌ل کاک دکتۆر فوناد مه‌عسوم نه‌وه‌ی پیاویست بوايه‌ بۆمان ده‌کرد.

کاک دکتور نه کردهم جاف، بهتاییه تی روئیه کی دلسوزی کورد بوو، کاتی حوکی
 عبدولسهلام عارف کرا به وهزیر، بهلام لهبدر کردهوه ناشیرینه کانی عبدولسهلام بهرامبدر
 به کورد، دهستی لهکار کیشایهوه، عبدولسهلام ناردی بهدوایداو پیی وت: (سویان
 آدمی!) نهویش له وهلامیدا پیی وت: (انا کنت آدمیا قبل ان اکون وزیرا، لانی اول
 عراقی حصلت علی الدکتوراه فی آمریکا). جیکه ی شانازییه، من که دوو سال لهوی بووم
 لهیادی روژی نهووروز قوتاییه کوردهکانی کوده کردهوه لهسهر نهرکی خوی دهیبردین بو
 سهیرانو یادی جهژنی نهووروزی ده کردهوه.

دکتور س. ک. د. ج.

ئاشنايە تيم له گه‌ل مام جه‌لال

مام جه‌لال

په‌يوه‌نديم له‌گه‌ل به‌ريز مام جه‌لال ده‌گه‌ريته‌وه‌و به‌و سالي ١٩٦٣ كاتي له‌مالي ليوا مسته‌فا رەزا كه‌ ناسراوه‌ به‌ مه‌ولانا ده‌عووت به‌و له‌وي منيشي ده‌عووت كرد، به‌و به‌ونه‌يه‌وه‌و به‌يه‌كه‌تر ئاشنا به‌وين، له‌ سالي ١٩٦٤ سه‌رداني تايه‌تي كردم له‌ مالي خومان و، له‌ساله‌كاني هه‌فتاكاندا كه‌ له‌ميسر له‌ زانكو ته‌خويته‌ به‌و ماسته‌رو دكتو‌را

جاريكي كه‌ به‌يه‌ك شادبه‌وينه‌وه‌، په‌يوه‌نديمان زور خوش به‌و، هه‌ركاتي سه‌رداني قاھيره‌ي به‌كرديه‌ له‌گه‌ل د. فونا‌د معصوم ده‌چووين به‌و لاي .

له‌كه‌ركشي مه‌ليك فاروق چاوپيكه‌وتنمان ده‌به‌و، له‌ سالي ١٩٧٥كه‌ شوشي كورد به‌ هو‌ي ده‌ست وه‌رداني ده‌ره‌كي و ناكو‌كي ناوخو توشي نسكو به‌و. مام جه‌لال په‌يوه‌ندي كردبه‌و به‌ سه‌روكي لى‌بياوه‌ (معمه‌ر قزافي) تا كورده‌ خاوه‌ن به‌روا‌نامه‌كان له‌زانكو‌كاني لى‌بيا‌دا به‌جيه‌كه‌و ريگه‌يان به‌و به‌كاته‌وه‌ .

ئه‌ويش به‌ليني دا به‌و وه‌مه‌ به‌و هو‌ي ده‌لخوشي نيمه‌، به‌لام له‌و كاته‌دامن داواي لى‌به‌ودرم لى‌كه‌رد له‌به‌ر كه‌مي مووچه‌و به‌ركراني ژياني خيزانم له‌ به‌غدا ناتوانم له‌گه‌ل ئه‌وان به‌روم به‌ لى‌بيا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ من كه‌رامده‌وه‌ به‌ به‌غدا، له‌ هه‌شتاكاندا متمانه‌يه‌كي باشي به‌من به‌يداكرده‌به‌و. زور جار نوينه‌ري خوي ده‌نارد به‌لام به‌و هه‌ر كاريك به‌نيوست به‌وايه‌، ئه‌م نامه‌يه‌ نمونه‌ي ئه‌و متمانه‌يه‌ كه‌به‌ده‌ستي د. دلاور عه‌لاديني خوشكه‌زايي د. فونا‌د معصوم به‌و ناردويتي به‌وم .

کورتیهک له ژبانی دکتور فوئاد مه عصوم

۱۹۳۸/۳/۲۱ له کۆبی له دایک بووه.

باییری مه لا خدری هه ورامی، که خه لکی خه ربانی بوه، چوه ته کۆبی و له وێ ئیجازدی علمی و درگرتوه و ژنی هیناره و هدر له ویش وه فاتی کردوه.

به شیک له قوتابخانه و ئه وێ تر لای باوکی خویندویه تی، له سالی ۱۹۵۸ چوه ته قاهره و له کۆلیژی شه ریه و یاسای زانکۆی ئه زه هه و درگیراوه له سالی ۱۹۶۲ تدرای کردوه.

له ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۸ له (دنگی قاهره - به شی کوردی) کاری کردوه. له ۱۹۶۷ ماجستیری له عه قیده و فه لسه فه دا له ئه زه هه و درگرتوه.

له ۱۹۶۹ له زانکۆی به صرا به موعید دامه زراوه له به شی تربیه و علم النفس کۆلیژی ئاداب.

له سالی ۱۹۷۲ بووه به مدرس و ئیجازدی دیراسی پیدرا له زانکۆی به صرا و چوه ته وه قاهره.

له سالی ۱۹۷۳ - ۱۹۷۵ نوینه ری شوژی کورد بووه له میسر.

له سالی ۱۹۷۴ دکتورای و درگرتوه له فه لسه فه، ریه سالدکه ی به ناوی (اخوان الصفا، فلسفتم و غایتهم) بوو.

له سالی ۱۹۷۵ یه کیك بووه له ده سته ی دامه زرینه ری یه کی تی.

له ۱۹۹۲/۷/۴ تا ۱۹۹۳/۳/۱۷ سه رۆکی ئه نجومه نی و دزیران بووه.

رهگه زپه رستی هه نديك له عه ره به كانی عيراق له قاهره

هه نديك له عه ره به كان له عيراق هه له اتبون له دهستی رژیمی عيراق، حوكم درابوون به (له سينداردان) وهك: (صبحی عبدالحمید، عبدالله ركابی، أحمد حبیبی و مصلح) نه مانه و هه نديكي تر په ناهه ندهبون له قاهره، هه نديك جار له گهل كاك دكتور فؤاد ده چووين بۆ لايان، له و هاتوچويه دا بۆم دهركه وت رژیمی عيراق، له گهل نه و هه موو تاوانانهی كه دژی گهلی كورد دهيكرد، گه ليك باشت بوو له و عه ره به رهگه زپه رستانه ی كه په ناهه ندهبون له قاهره.

سه رۆك كۆماری عيراق (ئه حمهد حه سه ن به كر) دانی به وده نا كه كه ركوك بۆ كوردو عه ره ب بيته، به يه كه وه سه رپه رشتی بكهن، به لام نه و په ناهه ندانه ی هه له اتبون له عيراق ناره زايی خويان ده ره ده بری به رانه به به و هاوبه شيبه له شاری كه ركوكدا، هه موويان تيكره دهيان وت كه ركوك شاريكي عه ره بيه، مافی كوردی تبادا نييه، ئينجا له مه وه من دلتيابووم رژیمی به عس له و رهگه زپه رستانه باشته چ له ده ره وه چ له ناوه وه.

هه ره ها شيعه كان يان ئيسلامييه كان خوانه خواسته ته گهر رۆژيک حكومرا نييسان بكه ويته ده ست، دوژمنانيه تی يه كه میان به رانه به به كورد ده بيته.

من كه نه م بيروپايه ی خزم دنووسم له كاتژميتر (٦) ی پاش نيوره وۆ رۆژی ٢٦/٧/٢٠٠١هـ، رۆژيک ديت ديتته به رچاوی كورده كان نه زانن به به عيشه وه،

رەگەزپەرستە نەتەوەییە عەرەبەکان و شیعه کان و کۆمۆنیستەکان بەهەمان شیوە نابنە
دۆستی کورد، ماف بە کورد نادەن ئەگەر دەسلەلات بگرنە دەست.

هاتنى كاك حەيبب كەرىم بۆ قاھىرە

رۆژنىك قوتايىبەكى كورد ھات بە دوامدا وتى كاك حەيبب لە لايەن شۆرشەو ھاتووە لە عىراقەو، لە ئوتىل (شەرد) دابەزىو، داواى كوردەكان دەكات، بە من و كاك دكتور فونادى وت با يىن بۆ لام، كاتىك چووين دەبينم كوردە دلسۆزەكان نزيكەى (٢٠) كەس دانىشتوون لە پىش ھەموياندا مام جەلال، چونكە ئەوكاتە ئەویش بۆ ماوھىيەك لە قاھىرە بوو، ئەوكاتەدا جەنگ دەستى پىكردبوو لە نىوان رۆژىمى عىراق و شۆرشگىرانى كوردستان، شای ئىران يارمەتییەكى زۆرى كوردەكانى ئەدا، ھەموو شتێكى بۆ ئامادە كردبوون بۆ بەردەوامىيان لەسەر جەنگ لە گەڵ سوپای رۆژىمى عىراق، كە ئەمەش پەيوەندى ھەبوو بە سياسەتى ئەمرىكاو.

كاك حەيبب وتارىكى دوورو درىژى دا بۆمان، وتى: ئىستا شای ئىران خۆى بە كوردىك دەزانىت ھەول دەدات بۆ مافى كورد، لەسەر بىروباوهرى (ئارى) يەتى دەروات، ئىستا پىتى دەوترىت (ئاريا مېھر)، ئىمە سەدى سەد سەردەكەوين بەسەر رۆژىمى عىراقدا بەھۆى شای ئىرانەو، مافى خۆمان دەچەسپىن لە چوارچىوھى عىراقدا، زال دەبين بەسەر سوپای رۆژىمى عىراق و رۆژىمى سوشىالىستى بەعسى.

كاتىك لىبوووە وتى: كى پرسيارى ھەيە با بىكات، منىش وتم: بەناوى برادەرانەو كە ھەموومان خۆمان بە دلسۆزى كورد دەزانين پرسيارىكت لىدەكەم، وتم: ھەر رۆژنىك شای ئىران لە گەڵ سەددام حوسىن رىككەوت دەستيان كردە ملێ يەكتر ئەوكاتە كىتان ھەيە پشتى پى بېستى بۆ ئەوھى شۆرشەكە بەردەوام بىت، وەك جارەن ئەكەوينە كۆسپى سەرلىشىواويەو؟

وتى: موستەحىلە، ئەم دوانە رۆژنىك لە رۆژان بگەن بە يەكتر و ئاشت ببنەو، چونكە دوژمنايەتەكەيان زۆر قوڵە، وتم: كاك حەيبب تۆ ئەندامىكى لە مەكتەبى سياسىي،

دادنه نریت به مروئیکی سیاسیی کورد، سیاست لهم جیهانه دا له گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی ده‌گه‌رێ و ده‌گورێ، هه‌رکات به‌رژه‌وه‌ندی ئێران و عێراق پالێ نا به‌م دوو که‌سه‌وه‌ نزیکیان ب‌خاته‌وه‌، ده‌ست ده‌که‌نه‌ ملی یه‌ کتر، له‌سه‌ر حیسابی گه‌له‌ بێکه‌سه‌ که‌مان.

وتی: به‌لێ، هه‌یه‌ پشتیوانی ترمان هه‌یه‌ ئه‌و کاته‌ی ئه‌م مه‌حاله‌ی تو‌ هاته‌ دی، ئیمه‌ پشتیوانی ترمان هه‌یه‌ که‌ نه‌یه‌ لیت وه‌ك لا‌ولاو دا‌ره‌ که‌ ب‌پریت ب‌که‌وینه‌ سه‌ر زه‌وی و پیمان پیا‌بیتن، وه‌کو تو‌ ده‌لێت.

وتم: ئیمه‌ ئه‌م قوتایانه‌ هه‌موومان خۆمان به‌ د‌ل‌سۆزی کورد ده‌زانین، بۆیه‌ هاتوین بۆ‌لای تو‌ ده‌توانین بزاین پشتیوانه‌ که‌ی ترمان کێیه‌ له‌ جێی شای ئێران که‌ یارمه‌ تیمان بدات، هه‌رکاتێك عێراق و ئێران رێککه‌وتن؟ وتی: ئه‌وه‌ هه‌ر (قیاده‌) ده‌یزانی‌ت.

وتم: ئیمه‌ هه‌ر ئه‌وه‌مان ده‌وێت که‌ ببیت، ئێر زۆر گرنگ نییه‌ که‌ ئیمه‌ بیزانین.

ئهم پرسیاره‌م مام جه‌لال و براده‌ره‌کانی تر زۆر زۆریان پی‌ خوش‌بوو، به‌داخه‌وه‌ هه‌موو مانگیکی نه‌برد پاش ئه‌وه‌ وته‌ که‌ی من هاته‌ دی پشتیوانه‌ که‌ی کورد که‌ کاک حه‌یبب وتی، له‌ گه‌ل سه‌ددام له‌ جه‌زائیر له‌ سالی ١٩٧٥ ده‌ستیان کرده‌ ملی یه‌ کتر و رێککه‌وتنه‌نامه‌ی جه‌زائیریان مۆر کرد، کورد وه‌ك لا‌ولاویك چو‌و‌یت به‌ دره‌ختێکدا دره‌خته‌ که‌ ب‌پرنه‌وه‌ ئه‌ویش له‌ گه‌لیدا ب‌که‌وێته‌ سه‌ر زه‌مین هه‌روا کورده‌ که‌ به‌سه‌ر لێش‌ی‌اوای مایه‌وه‌ هه‌یچ پشتیوانیه‌ که‌ی نه‌بوو له‌ جێی (شا)دا یارمه‌تی کورد بدات وه‌ك کاک حه‌یبب به‌ ئیمه‌ی وت.

کوردی ساویلکه‌ هه‌روا نه‌یزانیوه‌ دۆست و دوژمنی خۆی له‌یه‌ك جیا نه‌کردۆته‌وه‌، هه‌رده‌م دوژمن هه‌لێ خه‌له‌ تاندوووه‌ ئیشی خۆی پێک‌درووه‌ ئینجا چه‌پۆکیکی داوه‌ به‌سه‌ریدا.

نوسه‌ریکی ئه‌مریکی ده‌لێت: "بۆچی کورد له‌ به‌ره‌به‌یانی می‌ژوووه‌ نه‌بووه‌ به‌هه‌یچ، له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی دوو هه‌زار ساڵ پێش زاین گه‌لێکی ئازاو زال بووه‌ به‌سه‌ر گه‌له‌کانی تردا له‌باکوری عێراق وه‌ك ئاشورییه‌کان و سۆمه‌رییه‌کان و ئه‌وانی تر".

ئهم نوسه‌ره‌ خۆی وه‌لامی پرسیاره‌ که‌ی خۆی ده‌داته‌وه‌ ده‌لێت: هه‌موو گه‌لێك که‌ قه‌واره‌یه‌ك بۆ خۆی دروست ده‌کات پێویستی به‌ چوار مه‌رجه‌:

یه‌ که‌م: خاك و ئاوێکی هه‌بێت له‌سه‌ری دانیشیت نه‌چو‌و‌یت به‌ سه‌ر خاك و ئاو یه‌ کێکی

تر، کورد ئه‌مه‌ی هه‌بووه‌، هه‌میشه‌ دوژمن هاتۆته‌ سه‌ر خاکی ئه‌و، ئه‌و نه‌چۆته‌ سه‌ر

خاکی یه‌ کێکی تر.

دووهم: بهرېټوه بر دنيکي هه بوييت به پتي ټو روژه که تيايدا ژياوه، کورد هه ردهم ټه مه شي هه بووه، به پتي ژيانې روژي خوې له هه موو چه رځيکدا.

سيتم: حسابيکي بو دوژمن کرديت، هه ردهم ټاماده بوييت بو بهرگري له خوېي و له خا که که له دژي دوژمنه کاني، کورد هه ردهم ټه مه شي بووه، کاتيک جه ننگاوه له گهل دوژمنه که له زال بووه به سهريدا، به لام خيانه تي خوې وای کردووه که دوژمنه که له خوې زال بيت به سهريدا بو نمونه ده لیت:

ئيراهيم پاشاي بابان شاري سليمني رووهو شارستانيتي و پيشکه وتن برد، له بهر ټه وه والي به غدا ټه وه به مه ترسي له که له مدا سوپايه کی به هيزي نارد له تورک و عه رب بو سهر سليمني و گرنتي ئيراهيم پاشا، کاتيک ئيراهيم پاشا به مه شي زاني هيزيکي برد له دهر به ندي بازبان به ره له ستي کرد بو ماوه يه که دوژمنه که له نه يتواني له وه دهر به نده زال بيت به سهر کرده کاند او رووهو سليمني بروت، ئينجا سولتاني ټه سته مبول به برا که ئيراهيم پاشاي وت، که ناوي (عبدالرحمن پاشا) بو: ټه گهر بچيت له دواوه له برا که ت به ديت، ټيمه ده که ين به پاشا له جيگاي ټه وه، ټه ویش هيزيکي هينا له دواوه هيزي برده سهر برا که ي و هيزه که له ټه پيشه وه ش تور که کان عه رب به کان يارمه تياندا تا ئيراهيم پاشايان شکاند.

نوسره که ده لیت: ئيراهيم پاشا ټه وه نده رق چووه دلېه وه ده مي پرېو له که فو چه که که دا به بهر ديکدا وتي: ټه گهر برا که ي خوځ پشم نه شکنيت هيچ وه ختيک دوژمن ناتوانيت به سهر مدا زال بيت.

چواره: هه رگه ليک که توانيويه تي کيانې بو خوې دروست بکات له سهر بنه ماي (مبدأ) جولاوه ټه وه، ټه و بنه مايه کردوويه تي به يه کپارچه به رام بهر به دوژمني خوې وه ستاوه به لام کورد هيچ کاتيک ټه وه نه بووه، بويه هه ردهم دوا که وتو بووه، کورد که له گهل دوژمنه که له جه ننگاوه يه که گرته که له سهر بنچينه ي حزبايه تي يان ناغايه تي يان شيخايه تي بووه، ټه م سي شته سهر کردايه تي کردووه له بهر ټه وه هه ردهم پارچه پارچه بووه يه کی نه گرتووه بويه له کارواني ژيان هه ردهم به جيماو دوا که وتووه.

رێککه و تننامه‌ی جه‌زائیر

له‌پاش مانگیك له‌ دواى كۆبوونه‌وه‌كه‌مان كه‌ له‌ گه‌ڵ كاك هه‌يب كه‌ريم، رێكکه و تننامه‌ی جه‌زائیر ته‌نجام درا، له‌ پێش ئەم رێککه و تننامه‌یه به هه‌فته‌یه‌ك كاك دکتۆر فوئاد مه‌عصود وتی: مامۆستا موحه‌ممەد ئیسماعیل كه‌ به‌رپۆه‌به‌ری زانیاری كوردستانی عێراقه‌ چووه‌ بۆ فه‌ره‌نسا بۆ (زماله‌) وه‌ر بگرت بۆ قوتابییه‌ كورده‌كان، به‌یانی دیت بۆ قاهره‌ بۆ هه‌مان مه‌به‌ست تۆ بچۆ له‌ فرۆكه‌خانه‌ پێشوازی بکه‌، کاتژمێر هه‌شتی ئیواره‌ ده‌گاته‌ ئه‌و، منیش له‌ هه‌مان کاتدا رویشتم له‌وی پێشوازم لی‌کرد هینام بۆ شوینه‌که‌ی خۆم، بۆ به‌یانی له‌ باله‌خانه‌که‌ی كه‌ شوقه‌که‌ی منی تیا دا‌بوو، شوقه‌یه‌که‌مان بۆ ئه‌ویش گرت به‌لام به‌شهو هه‌ر له‌لای من ده‌خه‌وت، ئینجا كاك دکتۆر فوئاد په‌یوه‌ندی هه‌بوو به‌ عبدالرحمن فرید، پیتی وتم سه‌رۆك ئه‌نوه‌ر سادات ده‌لیت په‌یام بنێرن بۆ مه‌لا مسته‌فا با وه‌فدیک بنی‌ریت بۆ ئه‌و کۆنگره‌یه‌ كه‌ ده‌کریت له‌ جه‌زائیر، كه‌ شای ئێران و سه‌ددام به‌شدیری تیا ده‌که‌ن، ئینجا هه‌واله‌که‌ نێردرا بۆ خوالی‌خۆشبوو مه‌لا مسته‌فا، به‌لام ئه‌و هه‌یچ بایه‌خیکى پى نه‌دا، ئه‌و رۆژه‌ كه‌ رێککه و تننامه‌ی ته‌یمزا کرا له‌ نیوان عێراق و ئێران بۆ رۆژی دووهم به‌یانی زوو له‌ خه‌و هه‌لسام ئیزگه‌ی له‌نده‌م كرده‌وه هه‌والی رێککه و تننامه‌ی ب‌لاو كرده‌وه، له‌پاشدا كاك موحه‌ممەد ئیسماعیل له‌ خه‌و هه‌ل‌ساو وتی ده‌نگوباس چیه‌؟ وتم: ده‌نگوباس ئه‌وه‌یه‌ شای ئێران هه‌موتانی هه‌ل‌خه‌له‌تاند و ئیستا بنه‌ماو بنچینه‌ی كوردی له‌بن هه‌ل‌وه‌شاندو نه‌ته‌وه‌ی كوردی برد به‌قوردا. ئه‌ویش قسه‌که‌ی زۆر پى ناخۆش بوو، وتی: قسه‌ی وا چۆن ته‌که‌یت؟ وتم: به‌ ماوه‌یه‌کی زۆر نزیک هه‌موو شتی‌کت بۆ روون ده‌بیته‌وه‌و ده‌زانی كه‌ هه‌موو قسه‌که‌مان راسته‌.

له هه مان پوژدا كاترمير (۱۰)ى پاش نيوهرۆ كاكا دكتور فوئاد هات نهوئش ههواله كهى بيستوو زۆر به پهروشهوه گيترابهوه، به منى وت: دهچم بو لوبنان لهوى بنكهيه كى شوڤشى لىبوو بو نهوى بزاتم شوڤشه كه مان چى ليهاهتروه، نهوكاته له لوبنانهوه ته له فوئت بو ده كه م، له پاش دوو پوژ ته له فوئى بو كردم، وتى: بهداخهوه هه موو شتيك تهوار بوو، شوڤشه كه مان كوئربوو، پيشمه گهر چه كه كانى ته سلیمی سوپای عيراق كردهوه، شای ئيران به مهلا مسته فای وت بو كوئى دهروڤن پوژن، بچن له گهل سه ددام ريكا بكهون ئيرى يارمه تيتان ناده م نايه لم له خاكى مندا بمين.

واده رده كه ویت بنچينه ی كاره كه نه مريكا بوو كه ويستی سوپای عيراق له دهستی شوڤشى كورد رزگار بكات، بيكات به گزى سوريا يان ئيراندا، چونكه سالى (۱۹۸۰) كتيبيك كه به ناونيشانى (كيسنجر والصراع الدولى) بوو، چهند لاپه ريه كى له سهر كوردو ريكاكه وتننامه ی جەزائير تيا بوو، كيسنجر نهوكاته وه زيرى دهرهوى نه مريكا بوو، له كتيبه كهيدا نووسيبوى: كونگرېسى نه مريكى له كاتى كوڤونه ويدا به كيسنجرى وت: نهو ئيشه ی كه به رامبه رى كورد كردوتانه له ريكاكه وتننامه كهى جه زائيرى سالى ۱۹۷۵ شتيكى ناره واهو بى رهوشتى نه بوو؟

وتى: به لى بى رهوشتى بوو، به لام ئيمه پيغه مبه ره كان نين به دواى رهوشندا بگه رين. له پاش چهند پوژيك په يوه نديمان كرد به به ريز (مام جهلال) وه، كه نهوكاته له قاهره بوو، وتان: ئيمه چ بكهين؟ وتى: موله تم بدن بو ماوهى ههفته يهك، له پاش ههفته كه وتى: به (قه زافى) م وتوه سه روكى لىبىا كه هه ندى ماموستاى كورد هه ن ديهانييرين بو نهوى له زانكوكانى خوتاندا داين مه زرينن، منيش وتم: نه گهر ريكاى من بدن من ده مه ویت بگه ريمه وه بو عيراق، چونكه ژنيك نو منالم به جيهتشتوه ده گه ريمه وه بولاين له سهر نه ستوى خوم نه گهر هه ر شتيك له گهل كرا له عيراقدا، وتيان: پيمان خو شه بگه ريمه وه به مه رجيك نه چيت بو هه ولير لهوى له ده سه لاتى ئوتونومى (الحكم الذاتى) دابه زريت، منيش وتم: دهچمه كوليجى ياسا له زانكوى به غدا نه گهر داين مه زراندم باشه نه گه رنا نه وه كه وهر ده فروشم، هيچ جو ره پله يهك وه رنا گم.

چووم بو باليو زخانه ی عيراق كه بروانامه كه م (تصديق) بكه ن نه م باليو زخانه يه دوو پرسگه ی پيشوازيكردنى هه بوو، يه كيكيان له دهره وه بوو پياويكى نه من به پيو به رى بوو، نه مه نه گهر پياويك كه گرنگ نه بوايه لای نه م نه منه داده نيشت چاوه روانى ده كرد تا

رێگەی بدهن بچیتە ژوورە، پرسگە کە ی تر لە ژوورە بوو، ئەمە پیاوێک پیاوانە بواوە دەچوو لەوێ چاوەروانی دەکرد رێگای بدهن بچیتە ژوورە. کاتێک چوومە ژوورە دەبینم کاک حەیبب کەرم کە بە دووم کەس لە قەڵەم دەدرا لە دواي خوالێخۆشبوو مەلا مستەفا لە شۆرشدا لای ئەمە کە دانیشتوو لە پرسگە دەروە، منیش حەپەسام تەنانەت سلاویشم لەبەر چوومە لەبەر ئەو دیمەنە کە بینیم زۆرم پێ ناخۆش بوو، بەلام ئەو هەلسایەو ئەم لاو ئەولای ماچ کردم، وتی: کاک مستەفا چۆنی، وتم: ئەو سایە سەری ئێوە زۆر باشین، لێرە چی دەکەیت دانیشتوویت؟ وتی: چاوەروانی دەکەم (سفیر) ببینم بچمەو بۆ عێراق، منیش رۆیشتمە ژوورە بروانامە کەم (تصدیق) کرد.

لە پاشدا چووم بۆ مائی کاک دکتۆر فوئاد مەعسوم وتم: کاک فوئاد خەوێکم دیووە هیوادارم راست نەبیت، ئە خەوما کاک حەیبب کەرم لای ئەمە کە دەروە بالێوزخانە ی عێراق دانیشتبوو، چاوەروانی سەری دەکرد بچیتە ژوورە بۆ لای سفیر، وتی: خەو کەت راستە، چونکە پێش تۆ (صبحی عبدالحمید) کە پەناھەندە ی لێرە ئەویش ویستوو یەتی بچیتە ژوورە بۆ بالێوزخانە ی عێراق بۆ ئەو ی بگەرێتەو بۆ عێراق، وتی چاوم کەوت بە حەیبب کەرم لە سەفارت.

بۆ ئێوارە ئەو رۆژە کاک (نجیب بابان) تەلەفۆنی بۆ کردم و وتی: بۆ ئێوارە بۆ ناخواردن لە مائی ئیمە دەبیت. منیش رۆیشتم دەبینم کاک حەیبب کەرم لەوێ، هەر دانیشتم وتم: کاک حەیبب مانگیک لەو دەوێش لە ئوتیل (شەرد) پێم وتیت ئێوە پشتتان بە شا بەستوو ئەگەر سەددام (شا) دەستیان کردە ملی یە کتری لە دژی کورد کێ پشتیوانی ئێوە دەکات، یە کەجار وت (مستحل)، دوو جار وت پشتیوانان هەیە ئەگەر ئەویش رۆی، بۆچی باوەرتان بە شا کرد، پشتیوانە کە ی تریان کوانی؟ بە عەرەبی وتی: (غیر صوچ من ملا مصطفى).

کاک نەجیب چاویکی لێ هەلتە کاندوم وتی بەسە.

رۆژێک پێش رۆیشتنەووم چووم مائەوا یی لە کاک دکتۆر ئەکرەم جاف بکەم، پێی وتم: حەیبب محمد کەرم دەعوەت کرد بۆ مائی خۆمان بۆ ئەو ی داخی خۆمی پێ برێژم، پێم وت ئێوە لەبەر ساویلکە یی خۆتان پشتان بە دوژمنی خۆتان بەست کە شای ئێران بوو، ئەمە تەنها ئیمە تیا نەچووین، بە لکو ئەو ی نەو مان تیاچوو، تاماوە ئەم قورە ی ئێوە دەشیلی لە ژێر چەپۆکی سەمکارو دوژمندا.

ئينجا مالټاوايم كرد له بهرېز مام جهلالو كاك دكتور فوئاد مه عسوم و براده رانى تر و، گه پامه وه بۆ عىراق، له فرۆكه خانه ي به غذا توژيك به گيڙيان دام، چونكه ناويك هه بوو وهك ناوه كه ي من مه ترسيان لى هه بوو، هه ر جوړ بوو وازيان لى هيتام و هاتمه وه به سه لامه تى بۆ ناو مال و مندا ل.

له پاش سى رۆژ كاك بابو كر پشده رى كه سه رۆكى نه غومه نى ته شريعى بوو له ده سه لاتى ئوتونۆمى و كاك موحه ممد شريف كه (نائب أمين عام) جيگري نه ميندارى گشتى بوو له نه وقاف، له هه ولير هاتبوون بۆ به غذا هاتن بۆ مالى ئيمه وتيان وهه بۆ هه ولير، پله يه كى پاشت ده ده ينى يان ده تكه ين به سه رۆكى زانكو، منيش وتم بيروبا وهرم به و ده سه لاتنه ئوتونۆميه نيه هه رچه نده هه نكاويكى باشه بۆ پيشه وه بۆ گه لى كورد، نه و ده سه لاتنه وا ديته بهرچاوم وهك يه كيك ميوائينكى بيت و خاوه ن ماله كه بيه وىت بيخنكييت دۆشه كيكى بۆ راده خات ده لىت بۆ خو ت توژيك پشو و بده، له پاشا چه رچه فيكى ره نكاو ره نگ ده دات به سه ري دا ده لىت با ميش نه قخوات، ئينجا به نه سپايى كه ميوانه كه خه وى لى ده كه وىت له ژير چه رچه فه كه وه ده ست ده بات بۆ ملى و ده يخنكييت. من نه و ده سه لاتنه ئوتونۆميه وا ديته بهرچاوم وهك نه و په رده ره نكاو ره نگه. نه وانيش گالته يان به قسه كه م هات.

ليڙه دا شا به تى با سه نه مه وه بير به يئينه وه كه له سالى ۱۹۷۰ ئوتونۆمى درا به كوردى عىراق، له پاش ماوه يه كى كه م له ۱۹۷۱/۹/۲۹ ميرى سى چوار مه لاي نارد بۆ لاي خوالى خو شبوو مه لا مسته فا له حاجى ئومهران، يه كيكيان ئاميرى كى ته سجيلى پيشو، مينر پيژكرا و بوو، بۆ ته قانده وهى باره گاي بارزانى و سه ركر دا يه تيه كه ي، بى نه وهى خو يان بزانن، پييان وتبوو: نه م (ته سجيل) له پال مه لا مسته فا دا بنى، كاتيك كه و ته قسه كردن ده ستى پيا بنى و تاره كه ي تو مار ده كات.

نه ويش كه مه لا مسته فا هات بۆ لايان، مه لا كه ده ستى نا به ته سجيله كه وه ته قيه وه، سى كه س له وه فده كه ي حكومه ت و نه و كه سه ش كه چا داده نا گيان له ده ست ده دن، به لام خواى گه وه مه لا مسته فا ي رزگار كرد.

بەشى چۈرەم

ژيانى زانكۆ
(۱۹۷۵-۲۰۰۷ ز)

دەست بە کار بوونم لە کۆلیجی یاسا لە زانکۆی (مستەنصریە)

بەروانامە کەم برد و چووم بۆ کۆلیجی یاسا، بێنیم ئەو مامۆستایانە ی پێشتر دەرسیان پێتوتبووم لەم کۆلیجە هەموویان ماون، زۆر خوشحەل بوون کە من دکتۆرام وەرگرتوو و هاتومەتەوە لە گەڵ ئەوان لەرووی زانستییە وە خزمەت بە پۆلەکانی ولاتە کەم بکەم، لە گەڵم هاتن بۆ لای راگر (عمید)ی کۆلیجە کە، وتیان: ئەمە کاتی خۆی قوتابی ئێمە بوو و تۆزێک پیاوان هەلدام، ئەویش وتی: بەسەر چاودوو دەرسمان هەیه مامۆستایان نیه، لەدەرەوێ و لات مامۆستایان هێناو هەبەر ئەو بۆ پێداویستی دامەزراندنت ئامادە بکە و پێشکەشی بکە، منیش چووم پێویستیەکانم ئامادە کرد کە هاتمەوێ تەماشای دەکەم راگرە کە هەلگەپاوەتەو، دەرکەوت ئەوانە ی کە یەکەمجار هاتن مامۆستام بوون دوا ی من چوو بوون بۆ لای راگرە کە و پەشیمانان کردبوو، کاتێک چووم بۆ لای وتی: تۆ بۆ ناچی بۆ سلیمانی لەوێ دەرس بلێیتەو؟ وتم: من عێراقیم بۆچی بەسەر و سلیمانی و بەغدا چ جیاوازیەکیان هەیه؟

وتی: لەسەر چی لەسوپا دەریان کردی؟ وتم: دیارە پیاویکی خراپ بووم بۆیە دەریان کردم، وتم: کۆ پێی وتی دەریان کردووم؟ من چوار مانگ هاتووچۆم کرد تا وازیان لێهێنم و چووم بۆ قاهرە بۆ خۆیندن. ئینجا وتم: دەجم فایلە کەم لەوێ زارەتی بەرگری دەهێنم پڕ لەسوپاسە، من (۱۷) سال و (۲۰) رۆژ یەک جار کەمتەرخەمیەکی وام نەکردووە کە شایەنی باس بێت، ئینجا وتی: بۆ ناچیت بۆ ئەوقاف؟ لێرەدا لەم قەسە یە زۆر پەست بووم، وتم: (انا دکتور وانت دکتور) تۆ بۆ ناچیت، من مامۆستای ئاینی نیم؟ وتی: مەبەستم ئەوێ لەوێ ببیت بەراویژگار، لەکۆتایدا وتی: جێگەمان نیه ئەو دوو دەرسە دراون بە مامۆستا و ناتوانم لێیان بستیئمەو تا سال تەواو دەبێت.

له پاشدا چووم بۆ لای سەرۆکی زانکۆ ئه‌ویشیان به‌هه‌مان شتوه‌ تێگه‌يانده‌بوو، رازی نه‌بوو له‌سه‌ر دامه‌زراندنم.

له‌و کاته‌دا زۆر قه‌رزاربووم، که‌م ده‌رامه‌ت بووین، جگه‌ له‌مووچه‌ی خانه‌نشینیم (تقاعدی) که‌وه‌ک باسکرد (٦٨) دینار بوو، (٢٨) دیناری بۆ ئیمه‌ ده‌مایه‌وه‌ و (٣٠) دیناریان ده‌برد بۆ قیستی خانه‌که‌، رۆژیک له‌بنکه‌ی وه‌زاره‌تی به‌رگری یه‌وه‌ ته‌له‌فونیان بۆ کردم وتیان: وه‌ره‌ بۆ ئێره‌، کاتیک چووم پێیان وتم: کاتیک تۆ لیڤه‌ نه‌بوویت ده‌ورمان ده‌کرده‌وه‌ بۆ ئه‌فسه‌ره‌کان، ئیستاش ده‌وره‌یه‌کی پێنج مانگیان هه‌یه‌ بۆ ئه‌فسه‌ره‌کان ئه‌توانی ده‌رسی فارسیان پێی بلێیت؟ منیش زۆرم پێخۆش بوو چونکه‌ زۆر پێویستم پێی بوو، چونکه‌ له‌و کاته‌دا پێویستم به‌ پارو و پرکردنه‌وه‌ی کاتیش بوو، هه‌موو رۆژیک ده‌چووم دووسه‌عات ده‌رسی فارسیم ده‌وته‌وه‌ به‌ ئه‌فسه‌ره‌کان، رۆژیک شیعریکی فارسیم نووسیبوو له‌سه‌ر ته‌خته‌ره‌شه‌که‌ و روونم ده‌کرده‌وه‌ بۆیان، له‌وکاته‌دا بیرم له‌ وه‌زعی خۆم ده‌کرده‌وه‌ زۆر تێک چووم، له‌کاتی ده‌رسه‌که‌دا ده‌ستم کرد به‌جنێدان به‌میری و ئه‌وه‌که‌سانه‌ی ئه‌چنه‌ ده‌ره‌وه‌ بۆ خۆیندن و ده‌گه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ عێراق، ئه‌فسه‌ره‌کان سه‌ریان سوپما وتیان: بۆ وا تۆره‌ بوویت؟ وتم: من دوو دکتۆرام هه‌یه‌ یه‌ک له‌یاساو یه‌ک له‌شه‌ریعه‌تی ئیسلامی، هه‌رچه‌نده‌ دکتۆرای یاساکه‌م گفتوگۆی بۆ نه‌کرا، داوام کرد له‌زانکۆی به‌غداد دایان نه‌مه‌زراندنم، وه‌ پێویستیان به‌ من هه‌یه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئه‌وانه‌یه‌ په‌یوه‌ندی به‌ پسیۆپی خۆمه‌وه‌ هه‌بوو، که‌چی چوون له‌جیاتی من دوو موخازیان له‌ده‌ره‌وه‌ هه‌یناوه‌، ئه‌فسه‌ریکی نه‌قیب له‌کۆشکی سه‌رۆک کۆمار بوو وتی: دای وانه‌که‌ت ئیشه‌که‌ت لای من ئاسانه‌ ئه‌که‌ر خوا ویستی له‌سه‌ر بێت.

وانه‌که‌م ته‌واو کرد، ئه‌فسه‌ره‌که‌ داوای یه‌ک کاتژمێر پشووێ کرد له‌سه‌رۆکی ده‌وره‌که‌، وتی: وه‌ره‌ له‌گه‌ڵ مندا بچین بۆ زانکۆی مستنصریه‌، کاتیک چووین ده‌رکه‌وت له‌گه‌ڵ سه‌رۆکی زانکۆدا براده‌رن، کاتی خۆی به‌یه‌که‌وه‌ له‌به‌ندیخانه‌یه‌که‌دا به‌ند کرابوون به‌هۆی چالاکێ رامیاریه‌وه‌، به‌سه‌رۆکی زانکۆی وت: مسته‌فا زه‌لمی و دابنێ که‌ منم یان برای من، ده‌بێت دایمه‌زینێ، وتی: به‌سه‌ر هه‌ردووچاوم، ئه‌مه‌ له‌کاتیکدا بوو که‌ رۆژیک پێشتر نه‌یاند هه‌شت بچه‌ ژووره‌وه‌ بۆ لای.

له‌ پوداویکی له‌م شتوه‌یه‌دا نه‌فسیه‌تی زۆربه‌ی کاربه‌ده‌ستانی ولاتت بۆ ده‌رده‌که‌وێت، له‌ماوه‌ی ٢٤ کاتژمێردا گۆرا له‌مرۆفیکه‌وه‌ بۆ مرۆفیکێ که‌، پێی وتم مه‌چۆره‌وه‌ بۆ لای

راگری کولېچ تا فرمانی دامه‌زاندنت بۆ دهرده‌چیت له‌لایه‌ن وه‌زاره‌تی خویندنی بالآوه، به‌لام هه‌فته‌یه‌کی تر داواکاریه‌ك له‌گه‌ل بپوانامه‌که‌تدا بینه. منیش له‌پاش ماوه‌یه‌ك چوومه‌وه بینیم فرمانی دامه‌زاندنم دهرچوو له‌سه‌ر میزه‌که‌ی دانراوه، کاتێ منی بینی له‌جیگه‌که‌ی هه‌ستایه‌ سه‌ر پێ و به‌ره‌و پیرم هات و ماچی کردم و وتی: (غیر احن معرفک) واته: داوای لی‌بوردن ده‌که‌ین چونکه ئی‌مه تۆمان نه‌ناسی، وای ده‌زانی من حزبی‌ه‌کی زۆر گه‌وره‌م، چونکه زۆر به‌زوویی فرمانی دامه‌زاندنم دهرچوو، ئه‌مه‌ش دووباره نمونه‌یه‌کی تره بۆ دوورپوویی هه‌ندی که‌س، که زۆر جار له‌پێی راست و دادوهریه‌وه نارۆن، به‌لکو ئه‌و جوړه که‌سانه هه‌میشه چاویان له‌وه‌یه تۆ په‌یوه‌ندی‌ه‌کت به‌ لایه‌که‌وه هه‌بی، به‌داخه‌وه تا ئیستاش ئه‌م جوړه شیواز و مامه‌له‌یه به‌رده‌وامه.

ئهو باب‌ه‌تانه‌ی پیم سپێردرا ئه‌مانه بوون:

۱- اصول الفقه. ۲- احکام المیراث.

ئینجا لی‌زه‌دا وته‌ی مامۆستا که‌مم بیرکه‌وته‌وه که سالی (۱۹۶۳) پاش ئه‌وه‌ی راپۆرتیکم پێشکه‌ش کرد، پێی وتم: مژده‌ت ده‌ده‌مێ رۆژیک دیت تۆ له‌م جیگه‌یه‌ی مندا داده‌نیشیت، (احکام میراث) به‌ده‌رس ده‌لیتیه‌وه، وته‌که‌ی له‌پاش ۱۳ سال هاته‌دی، من له‌شویته‌که‌ی دانیشتم و ئه‌و وانه‌یه‌م پێشکه‌ش کرد، له‌پاش سالی‌ک زۆریه‌ی مامۆستا‌کان چوونه‌ دهره‌وه‌ی عیراق بۆ وانه‌ووتنه‌وه، به‌و هۆیه‌وه زۆریه‌ی وانه‌کان به‌بی مامۆستا مانه‌وه، وانه‌کانیان به‌من سپارد، بۆیه له‌کۆلیژ له‌هه‌ر چوار پۆله‌که‌ وانه‌م ده‌وته‌وه، ئه‌مه‌ش بو به‌هۆی ئه‌وه‌ی مۆله‌تم نه‌ده‌نی بگه‌رپمه‌وه بۆ قاهیره بۆ گفتوگۆی دکتۆراکه‌م له‌ یاسا، به‌لام به‌هه‌رحال سالی ۱۹۷۷ سه‌فه‌ریکی دیکه‌م کرد بۆ قاهیره بۆ ئه‌وه‌ی گفتوگۆکه‌ دوا به‌خه‌م، پێیان وتم: یا گفتوگۆ (مناقشه) له‌سه‌ر دکتۆراکه‌ت بکه، یان سالانه (۱۰۰) جونه‌یه‌ی ئه‌سته‌رلینی بده به‌زانکۆی قاهیره بۆ ئه‌وه‌ی دوا‌ی به‌خه‌ن، منیش بۆ ئه‌و دانوستانه به‌لای که‌مه‌وه سێ مانگم کات ده‌ویست، چونکه له‌قاهیره بپوانامه‌ی دکتۆرا ده‌بوايه چاپ بکری‌ت وه‌ك کتیب ئینجا گفتوگۆی له‌سه‌ر بکری‌.

گه‌رامه‌وه بۆ عیراق هه‌تا سالی (۱۹۸۸) بۆ ماوه‌ی سێ سال له‌ریگه‌ی بانکه‌وه (۱۰۰) جونه‌یه‌ی ئه‌سته‌رلینیم ده‌نارد بۆ زانکۆی قاهیره، سالی دواتر نه‌منارد، (فصل‌یان کردم، ئیتر هه‌ر به‌وجۆره ئه‌و هه‌له‌م له‌کیس چوو، به‌لام سه‌یر ئه‌وه‌یه بۆ جاریکی تر هه‌لم بۆ هه‌لکه‌وت به‌لام دووباره خوا گۆری به‌ باریکی تر.

سالى (١٩٩٠) من كرام به راگرى كۆلجى صدام، ههروهك دواتر باسى دهكهم ئەم كۆلجە سەر به دىوانى سەرۆكايەتى كۆمار بوو، پهيوهەندى نەبوو به وهزارەتى خويىندى بالاوه، له و كاته دا سەرۆكى زانكۆى قاهيرە دفتحى والى بوو، له سەر داواى سەرۆكى عىراق هات بۆ كۆلێژەكەى ئيمه بۆ ئەوهى بزائيت پيويستيه كانى كۆلجەكە چيه، چونكه كۆلجەكە تازە كرابوو، له و كاته كه من راگرى كۆلجى بووم، ئيتر به ههلم زانى و دهعهوتم كرد له گهڵ ههندى مامۆستاي كهى زانكۆى بهغدا، كاتيكيش كه گهرايه وه له گهڵيدا چووم بۆ فرۆكه خانه، كاتى مال ئاوايى كرد وتى: من زۆر سوپاسى تۆ ئەكهم له سەر ريزگرتنى من، ئاواتم ئەوهيه ئيشيكت به من ههبي بتوانم بۆتى جيبه جى بكهم، وتم: ئيشيكي زۆر گرنگم ههيه به تۆ، به لām شهرم كرد پيت بلّيم، وتى: چيت پيويسته پيم بلّى، وتم: من قوتابى ئيوه بووم و به دريژى به سه رها تهكهم بۆ گيرايه وه، وتى: سەرى سال مۆلەت وەر بگره له دىوانى سەرۆكايەتى و وەر وه بۆ قاهيرە، من وادهكهم گفتۆگۆى دكتورا كه ت به ئەنجام بگهيه نم، منيش زۆر ستايشم كرد له سەر ئەو ههلوئىستهى، به لām بهخته كهى منيش وهك بهخته كهى مهولهوى وابوو كه ده لّيت :

خەيلى وەن خەريك زاكەى زەحمەتم

به لگو وه پابۆ نه بۆ عوسرهتم

فەلەك وه به ختم مه گەز مه كيانۆ

وه پاكەى پهحمەت مه رپۆ ديسانۆ

واته: زۆر ههول ئەدهم پيتى (زى) (زەحمەت) بگۆرم بيكهەم به رپۆ (پهحمەت) به لām مهخابن گەردوون مّيشيک دەنيرى و دەرين به سەر رپۆ (پهحمەت) ههكه داو دهيكاته وه به زەحمەت.

(رى زەحمەتەكەى من صدام حسين وبۆش تيكيان دا، چونكه شه پى كه نداوى دووهم بهرپابوو له نيوان عىراق و ئەمەريكا دا، ميسريش يەكيك بوو له وولاتانهى هاوكارى ئەمريكا بوون، بۆيه پهيوهەندى نيوان ميسر و عىراق برآو وتويژى دكتورا كهى منيش بۆ جاريكى تر دواخرا. ئىستا كه رۆژى { ٢٧/٧/٢٠٠١ } هه رچه نده بارودۆخه كه تۆزيك ئارامه، به لām له م دوايه دا ئەو هيوايه ش كۆتايى هات.

(اصول الفقه) بوو به (فلسفه الشریعه)

له پاش نه وهی بۆ ماوی سالتیک دهرسی (اصول الفقه) م وتـوه، هـندیک له قوتایه کان له بهشی ئیواران دهوامیان ده کرد و له نه دامانی میری بوون وتیان ئه م بابـه ته زور گرانه که (اصول الفقه) ه بۆمان بگۆین به بابـه تیکی تر، ئینجا کرا به (فلسفه الشریعه)، مامۆستایه کمان هیـنا له (اسیوت) میصره وه، ئه م مامۆستایه فهلسفه ی یاسای ده وتـوه، منیش فهلسفه ی شه ریعه تم ده وتـوه، هـردوو بابـه ته که به یه ک بابـه ت دانرابوون، هـر یه کی (۵۰) نمره ی بۆ دانرابوو، منیش کتیبیکم دانا له ژیر ناو نیشانی: (دلالات النصوص واستنباط الاحکام).

له و رۆژه وه من له زانکۆکانی عیـراق دهرس ده لیمـه وه کتیبی که سم به دهرس نه وتـوته وه، هـر بابـه تیکیان پـی سپاردیم بۆ خۆم کتیبیکم بۆ داده نا، ئیستاش ئه و کتیبانه بوون به مه نه هـج له هـر چوار قوناغه کانی خویندنی کۆلیزه کانی یاسا له زانکۆکانی عیـراق و هـندیک زانکۆی عه ره بی دهره وه و به وانه ده وتـرینه وه، به م جۆره :

قوناغی یه که م: المدخل لدراسة الشریعة.

قوناغی دووه م: المنطق القانوني، ئه و کاته ئه م کتیبه ده وتـرایه وه، دواتر بوو به کتیبی (احکام الزواج والطلاق - دراسة مقارنة بالقانون).

قوناغی سیه م: احکام الميراث والوصية وحق الانتقال.

قوناغی چواره م: اصول الفقه.

له سالی (۱۹۸۱) پله ی (استاذ مساعد) یان پـی دام، سالی (۱۹۸۳) بۆ یه که مجار بووم به سه ره رشتیاری بـه وانه ی ماجستیرو دکتـورا، یه که م سه ره ره رشتیاریم له سه ر ماجستیری قوتابی (حسین نه دا) بوو که ژن برای (احمد حسن بکر) بوو، سه رۆک کۆماری پـیشووی عیـراق، له و ماوه یه دا ژيانی مامۆستا کانی زانکۆکانی عیـراق به ره و خراپی ده چوو، چونکه :

یه که م: موچه یان که م بۆوه، به ته واره تی به شی ژيانی رۆژانه ی نه ده کردن، به پـیچه وانه ی مامۆستا کانی زانکۆکانی ولاتانی تری ناوچه که، ئه مه وای کرد زۆریک

له ماموستا زور باشه كان خويان خانه نشين بكن بؤ نه وهى كاريكى كه بكن و زوريشيان
روشنه دهره وهى عيراق.

دوهه م: قوتاييه كان به هوى حيزايه تيه وه زور بيشهرم بوون به رانبهر
به ماموستا كانيان له لايه ك و له لايه كى كه شه وه هى وای تيا بوو هه په شهى له ماموستا كهى
ده كرد يان داواى يارمه تيان ده كرد له تاقى كردنه وه كاندا، يان هه نديك له كاريه دهسته كان
له كاتى تاقى كردنه وه كاندا به ئاشكرا قوپيان ده كرد، ماموستا كان نه يان ده ويرا قسه
بكن.

جاريك له قوناغى چواره م وانهم دهوته وه، باسى نه وه م كرد كه عهره ب به هوى ئاينى
ئيسلامه وه گه ليك سه قامگير بوون، به لام كه دهستبه ردارى ئيسلام بوون ئاوه ها په ره واز
و بى دهره تان بوون، نه وه ش بوو هوى نه وهى به هوى په گه زپه رستيانه وه متمان
له دهست بدن و ملكه چ كه ن بؤ دهست تيوهردانى ولاته زلهيزه كان.

له كوتاييدا قوتاييه كى چاو شين قز زهره كه له عيراقى نه ده چوو دهستى به رز كرده وه
وام زانى پرسيار دهكات، وتم: چيه؟ وتى: ئاينى ئيسلام بوو به هوى نه وهى ولاته
عه ربه يه كان له ولاتانى تر دوا بكون و بيه شبن له شارستانيتى و پيشكه وتن. به بى شهرم
نه م قسه بهى كرد، له بهر نه وهى بواريكى فراوانيان هه بوو له ريگه ي حيزبى به عسه وه،
منيش پيم وت: ههسته بچوره دهره وه، چونكه قوتايى نه گهر كرده وه يه كى ناشرين بكات
سزاكه ي نه وه يه له بهرچاوى قوتاييه كان دهرى كه يت.
وتى: ناچمه دهره وه.

وتم: نه گهر نه چيته دهره وه پيلاوه كه م داده كنم وهه موو دموچاوت نه شكينم.
ئينجا چوه دهره وه، چوو بؤ لاي راگر شكاتى ليكردم، نه ويش له ترساندا
ماموستايه كى كوردى نارد بؤ لام كه بچم داواى ليبوردين بكم له و قوتاييه، ماموستا
كورده كه (د. سعيد مبارك) بوو، هات وتى: مال كاويل تو چيت كردوه.

وتم: خو پياوم نه كوشتوه؟

وتى: تو ئيشيكى زور گهرهت كردوه.

وتم: چيه؟

وتى: نه و قوتاييه ي دهره كردوه وقسهت پى وتوه نه زانى كييه؟

وتم: نازانم وناشمه وييت بيزانم.

وتی: ئەو ە مرافقی (عبدالمجید الرافعی) ە، کە خۆی بەدوو ەم کەس لە قەڵەم دەدات لە پاش سەرۆک.

عبد المجید رافعی لام وایە سورییە، لە بەر ناکۆکی خۆیان لەوێ ە لەهاتو ە و لیژە بوو ە بە ئەندام (قيادة القومية).

وتم: بپۆ بە راگر بلی ئەگەر لە جیاتی ئەو قوتابیە عبد المجید بوايە ەمان رەفتارم لەگەڵ ئەکرد، چونکە ئەو بیژە رمانە هیژشی کردە سەر ئایینی ئیسلام و، من خۆم ئامادەم بۆ ە ئە نجامیک، من تەنھا بۆ خوام کردو ە و خواش لە ەموو کەس گەورە ترە و بە هیژ ترە.

لە پاش ە فته یە ک قوتابیە کە هات بۆ ژورە کەم و دەستی ماچ کردم و داوای لیژوردنی لیکردم.

لە دلی خۆمدا وتم ئەگەر داوای لیژوردنم لەم قوتابیە بکردایە ملی ئەشکاندم، من پالم دا بە خواو ە خواش ئەوێ ناچار کرد کە بیژ دەستم ماچ کات و لێی ببورم، باو ە پناکەم هیچ کەسیک لەم جیهانە دا توشی خراپە بیژت ئەگەر لەگەڵ خوادا راست بیژ.

کۆنگرە ی زانکۆ ی (بکر)

کۆنگرە یە ک گیرا لە ەمان سالدا (۱۹۸۳ز) لە زانکۆ ی بکر، کە زانکۆ یە ک ی سەریازیە، ە ە ئەفسەر وانە ی تیژا دەخوینی، سی مامۆستایان دەستنیشان کرد بۆ ئاخاوتن لە و کۆنگرە یە دا، یە کێک لەو سیانە من بووم، کاتی سەر ە هاتە سەرم و وتاری خۆم پیژشکەش کرد، بە لام ە ەندی لە و تەکانم ژۆر بە دلی گوینگران نەبوو، ە ە بۆیە پیژم وتن دەکرێ ە ەندی تیپینی زیاتر بخەمە پیژ چاوتان؟ وتیان: فەرموو؟

منیش وتم:

یە کەم: ئەمە ندە تان داو ە بە دەم قوتابی ە ە بوون بە سەگی ەار بە رانی ە ر بە مامۆستا کان، ئەمە ئە نجامیک ی ژۆر ژۆر خراپی ە یە لە سەر زانیاری پاشە روژی عێراق، ئەگەر ئەمە چاک نەکرێ ەموو مامۆستا کان عێراق بە جی دە هیژن و دە چنە دەر ە وە ی و لات.

دووهم: وەرگرتنی قوتابی کۆلجی پەروەردە لەسەر بنچینەی حیزبایەتی یەو بەنمرە نیه، قوتابی بەبێ هیچ زانیاریەک دەپروات خۆی دەکات بەحیزبی ولە کۆلجی پەروەردە وەردهگیرئ، ئەمەش دەبیته هۆی ئەوەی رۆژیک لەرۆژان هەندیک لەو قوتابیه نازیرەکانە دەبن بەمامۆستا لەعیراقداد دەبنههۆی ئەوەی پلە ی زانیاری کەم کەنەوه لەولاتهکەدا، چونکە وەک دەلێن: (فاقد الشيء لا يعطي)، واتە یه کێک خۆی فیڕی خۆیندهواری نه بیئت ناتوانیئت یه کیکی کە فیڕیکات.

سێهەم: ئێوه ئیستا کە قوتابی هەلدهبژێرن بۆ ئەوهی بنیاردریت بۆ دەرەوهی ولات، لەسەر بنچینەی حیزبایەتی یە نەک نمره و زیرەکی، ئەمەش دەبیته هۆی ئەوهی ئەو قوتابیه زیانیکی زۆر لەگەنجینهی عێراق بدات بەبێ ئەوهی خۆی سوود لەخویندنی دەرەوه وەرگیریت و بەبێ ئەوهی زانکۆکانی عێراق سوودی لئ وەرگیرئ بەپروانامه یه کی ساختهوه دهگهڕێتهوه.

هەندیک شتی ترم لەم بابەتە باس کرد، کە ئیستا بیرم نەماوه، بەلام ئەم وتانەیان زۆر پێ ناخۆش بوو، دوا یی چووین بۆ پشوو، کە گەڕاینهوه جیگە ی خۆمان بۆ بەردهوام بوونی کۆنگره، دەبینم هەموویان روویان کردۆته من، چونکە قسەکانی من بەئارەزووی ئەوان نەبوو، من لەرووی دلسۆزیه وه قسەکانم کرد ئەوانیش دژی هەموو دلسۆزیه ک بوون ئەگەر زیانی هەبیئت بۆ بەرژوهندی خۆیان، یه کێک پلە ی زۆر بەرز ی هەبوو لەولاتهکەدا پێی وتم: تۆ زۆر تێپهریت لەسنوری خۆت لەقسەکانتدا، ئیمە بۆیه کۆشش و خەباتمان کرد بۆ ئەوهی ئیستا بەرهکە ی بخوین.

وتم: بەداخه وه دیاره تانیستا جه نابتان له مانای خهبات نه گه یشتوون، چونکە خەبات ئەوهیه مڕۆڤ خۆی بکات بە مۆمیک خۆی بسوتینی رێگا روناک بکاتەوه بۆ ئەوهی ئەوانە ی لەپاش خۆیان رێگەیان دیار بیئت.

لەپاش تەواو بوونی کۆنگره کە هەموو کەس گەڕایه وه شوینی خۆی، هەندیک لەبەرپۆه بەرانی میری مابوونه وه لەزانکۆکەدا کە بیریان لەوه دەکرده وه سزای من بدەن لەسەر ئەو وتانە ی من کە لای ئەوان رەوا نەبوو، هەندیک لەوانه خوا خستبویه دلایانه وه وتبویان ئەمە لەکانگای دلسۆزیه وه یه، هیچ کەس پالێ پێوه نه داوه بۆ باس کردنی ئەم شتانه لەبەر ئەوه لەجیات ی سزا ده بیئت ریزی لئ بگیریت.

له پاشاندا سوپاس نامه يه کم بۆ هات له گه ل ديارببكه كه سه عاتيك بوو، ئينجا به م
بۆنه يوه ده لئيم كه هه ر مرقفك له گه ل خوا و خه لكدا راست بي ت خودا پشتي به ر نادات
كه مه به ستي به رژه وه ندي گشتي بي ت.

من له و ماوه ي (۷۷) ساله ي ته مه نما بۆم روون بۆوه كه س له ريگه ي راستيدا
نه كه وتوووه و سه رگه ردان نه بووه، وه ك شاعيري مه زن (سعدى شيرازى) ده لئيت:

راستى موجب رضاي خداست

كس نديم كه گم شد از ره راست

واته: راستى هۆكاري رازيبوني خودايه، كه سم نه ديوه به ريگه ي راستى وون بي ت يان
دابري ت.

له سالى ۱۹۸۵ قاغه زيكيان به سه ر قوتابيانى قۆناغى چواردا دابه ش كرد له كاتى تا قى
كردنه وه دا، وتيان به قوتابيه كان: بنووسن له ماوه ي ئه م چوار ساله دا ئيوه سوودتان له چ
مامۆستايه ك وه رگرتوه و ناوى خۆتان مه نوسن، له ۹۰٪ نووسيان (مصطفى زلمى) له به ر
ئه مه له ئاههنگى ده رچوونى قوتابيه كان له وه زاره تى خويندنى بالا نازناوى (استاذ
متمين) يان پى به خشم.

سالى ۱۹۸۷ له شه ش پۆلدا وانه م ده وته وه، له قۆناغى يه ك تا قۆناغى چوار و له گه ل
ماسته ر و دكتورا، ده رسه كانم هه مووى له بوارى شه ريعه ت و ياسادا بوو.

كاتيك كه چومه ئه و كۆلژه ئه گه ر باسى شه ريعه تى ئيسلام بكرايه، زۆر كه س له دژى
ده وه ستا، ده يانوت ئيسلام باوى نه ماوه، به لام به يارمه تى خواى گه وه توانيم ئه و جوړه
بيروبوچوونه له مي شكياندا بسپرمه وه و له دلياندا بي چه سپي نم كه ئاينى ئيسلام بۆ خزمه تى
ئاده ميزاد هاتوو، كه ليك باشتره له و ياسايانه ي له ولاته ئيسلاميه كاندا په يره و ده كريت.
ئيسا كۆليجى ياساكانى عيراق و ايان لي هاتوه هه رچى ماجسترو دكتورا هه يه ئه گه ر
به شيكى ته رخا ن بكري بۆ به راورد كردنى له گه ل شه ريعه تى ئيسلام، ئه وه ي
لي كۆلئينه وه كه ي ئاماد كرده له گه ل قوتابيه كه سه رزه نشت نه كرى له لايه ن ئه و
كه سانه وه يه كه گه توگوى نامه كه ي ده كه ن.

پله‌ی پروفیسوری

پاش نه‌وه‌ی که‌پله‌ی ماموستای یاریده‌رم وه‌رگرت سالی ۱۹۸۱، دوی شه‌ش سال بۆم هه‌بوو که پله‌ی پروفیسورم پی بدریت، به‌مه‌رجی دانراوه‌کانم به‌لای که‌مه‌وه دووانیان (اصیل) بن، منیش نه‌و کاته ژماره‌ی دانراوه‌کانم (۱۰) دانراو بوون له‌عیراقد، ناردمیان بۆ لای سی پروفیسور هه‌رسیکیان بریاریاندا که من شایسته‌ی نه‌م پله‌یه‌م پله‌م بده‌نی، له‌پاشاندا بابه‌ت و کتیبه‌کانم نێردرا بۆ لای سی ولاتی عه‌ره‌بی که میسرو قه‌ترو کوهیت بوو، نه‌نجامه‌که‌ی زۆر باش گه‌پایه‌وه، هه‌روه‌ک له‌نوسراوه‌که‌ی زانکۆی به‌غدا ده‌رکه‌وت که به‌م جۆره‌بوو :

یه‌که‌م : هه‌شت نوسراویان کۆلیجی قه‌ترو پله‌ی (اصیل)ی پێدا.

دووه‌م : له‌ کۆلیجی قاهیره چواریان (اصیل) بوون سیانیان نه‌بوون.

سیه‌ه‌م : له‌ کۆلیجی کویت پینجیان (اصیل) بوون سیانیان نه‌بوون.

له‌مانگی (۹)ی سالی (۱۹۸۷) نازناوی (استاذ - پروفیسور)م وه‌رگرت، بریارده‌ری

نه‌نجومه‌نی زانکۆی به‌غدا پیتی وتم: نه‌ندامه‌کانی نه‌نجومه‌نی زانکۆ به‌هه‌موویانه‌وه وتیان تا ئیستا نه‌مه‌یه‌که‌م که‌سه‌که‌ زیاتر له‌وه‌ی پیویسته‌ پێشکه‌ش بکات، چونکه‌ نه‌وه‌ی پیویسته دوو لیکۆلینه‌وه‌ی (اصیل)ه نه‌م چواری هه‌یه، له‌به‌ر نه‌وه‌یه‌که‌م که‌سی که شایه‌نی نه‌م پله‌یه‌یت.

گويزرانه وەم لەكۆليجي ياساي زانكۆي بەغدا بۆ زانكۆي صدام

لەمانگی (۱۱) ی سالی (۱۹۸۷) کۆليجي ياساي صدام بۆ يەكەمین جار دامەزرا، رۆژيک لە زانکۆي بەغدا دەرسە دەوتەو، يەکیک هات وتی: راگر داوات دەکات، کە چووم بۆلای وتی لە جادریه وە داوات دەکەن لە کۆليژی ياساي زانکۆي صدام کە تازە کراوەتەو، منیش کە رۆشتم سەیر دەکەم مامۆستا خانە نشینکراوەکان هەندیکیان هیناون بۆ ئەوێ کە دەرس بلێنەو لەم کۆليجە تازەيەدا، وەك (د. حسن ذنون و م. ضياء شيت خطاب).

نوینەری دیوانی سەرۆکایەتی نووسراویکی دا بە من کە ناوی پینچ مامۆستای تێدابوو، يەكەم ناو ناوی من بوو، کە بپارێدرایە ئەمانە بۆ ماوەی يەك سال (تنسیب) بکریڤ لەم کۆليجە تازەيەدا بۆ وانه ووتنەو، منیش پێم وت: من لە کۆليجي ياساي زانکۆي بەغدا لە شەش قۆناغدا وانه دەلێمەو بە زیاتر لە هەزار قوتابی و دەرسەکانم بەراورد کردنە لەنیوان ياساو شەریعەت، ئەوی دێتە جێگەي من ئەگەر شەریعەت بزانی ئەوا ياسا نازانی و ئەگەر ياسا بزانی ئەوا شەریعەت نازانی، وتی: خۆمان باشت ئەناسین بۆیە تۆمان هەلبژاردووە بۆ ئێرە، با ئەوان بچن يەکیکی تر پەیدا بکەن بۆ جێگەي تۆ، منیش هاتمەو بەراگرم وت ئەوا من و چوار مامۆستای تر (تنسیب) کراوین لە زانکۆي صدام، ئەویش وتی شتی وانا بێت تۆ کۆلێکەي ياساي زانکۆيت هەول دەدەم نەچیت، وتم: منیش پێم خۆشە نەچم لێرە خزمەت بکەم، پاشان بەتەلەفون قسەي کرد لەگەڵ وکیلی سەرۆکی دیوان، ئەویش بەتوندی وەلامی دایەو، يەمنی وت: دەسەلات نیە بڕۆ.

من و چەند مامۆستایەکی کە بۆ وانه ووتنەو بۆ ماوەی سالیک (تنسیب) کراین، يەکی لەوانە (د. سامی فوزی) بوو، کرا بە راگری کۆليجەکە، ژمارەي قوتابیەکان (۶۰) قوتابی بوو. لەگەڵ ئەو مامۆستایانە یاریدەدەریکیان دانا، ئەو قوتابیانیەي کە ماستەریان وەرگرتبوو لەکاتی وانه ووتنەو، کاتی وانه کە تەواو دەبوو، یاریدەدەرە کە دەمایەو لەگەڵ قوتابیەکان بە وانه کەدا دەچوونەو لەو شتانەي کە لێی تێنەگەشتبوون.

له سەر برپاری دیوانی سەرۆکایهتی کۆمار، ئهم کۆلیجه په یوه ندى به دیوانی سەرۆکایهتی کۆماریه وه هه بوو، له ماوهی ئهو ساله دا ئیمه هه مومان به نهینی له ژێر چاودێریدا بووین، که ساله که تهواو بوو منیان به تهواوهتی گواسته وه به لām ئهوانی دیکه یان گه رانده وه بۆ زانکۆی به غدا، یه کێک له و چواره راگری کۆلیژی صدام بوو.

فه رمان ده رچوو که من بېم به راگری کۆلیژی یاسای صدام له جیگه ی ئهو راگره ی ناردیان وه، کاتێک راگره که ی پێشوو نوسراوی دیوانی سەرۆکایهتی پێدام که من کراوم به به راگر زۆرم پێناخۆش بوو.

ئەویش وتی: بۆ چی وا مات بوویت.

وتم: له بهر ئه وه ی دوژمنی من له ژياندا پله و پایه یه، ئه وه ی هه ول بۆ کورسی ئه دات زۆر نه زانه، چونکه نرخ و بایه خێ به کورسییه وه یه هه ر رۆژێک لایان برد وه که له بهرزایه وه بکه ویته خواره وه وایه ئه گه ر قاچ و باڵی نه شکێت ئه و خه فته و خه م زۆر ده خوا بۆ له کيس چوونی پله به رزه که ی.

وتی: ئه وان باوه رپیان به تۆ هه یه بۆیه ئه م ئیشه یان به تۆ سپارد وه.

وتم: سوپاسیان ده که م، به لām وه که پێم وتی تا بۆم بکری ئه م کاره ناکه م، من ده مه ویت جگه له مامۆستایه تی ماوه ی ژيانم به فیرۆ نه ده م له شتی تردا.

له پاش سێ پۆژ وه کیلی سەرۆک دیوان (طه عبدالله) هات بۆ لām له ژوری راگر پێکه وه دانیشتی نی و پێی وتم: پیرۆزبایه تی ده که م، وتم: زۆر سپاستان ده که م به لām ئه مه ئیشه ی من نیه، من خوا خه لقی کردوم بۆ مامۆستایه تی، ده مه ویت بژیم هه ر مامۆستایم و ئاواتم ئه وه یه دواساتی ژيانم ته واو بیت من له هۆلی وانه وتنه وه دا بم.

وتی: ئیمه ده توانین که سێک بێنین بیکه ین به راگر، به لām ناتوانین هه موو که سێک بێنین وانه کانی تۆ بلیته وه، له بهر ئه وه به لێنت ئه ده می که له زوترین کاتدا یه کێک دابنریت له جیگای تۆ به راگر.

پاش مانگێک جارێکی تر هاته وه، پێم وت: ئیوه به لێنتان پێدام که له زوترین کاتدا راگریکی تر بێنن، من رزگار بکه ن له م ئیشه، ته ماشایه کی کردم وتی: (انت انسان شاذ) زۆر که سه هه ن یه ن پێلاو ماچ ده که ن ئیمه شوینیکی وه هایان به ینی، وتم: من له و که سانه نیم، چونکه ده مه ویت پێویسته کانی مرقایه تیم له خودی خۆمدا بیت له کورسی و پایه دا نه بیت، چونکه گه ر به پله و پایه گه رره بیت رۆژێک دیت بچوک ده بیت وه.

دووباره به لئنی پیدام به زووترین کات یه کیکی تر بهینن، هه ره و جوړه پینج مانگ و ده روژ مامه وه، هه موو جار له پاش نوږ دهمووت خوی گه وره گوناهیکم کردوه که ئه م نیشته توش کردوم.

شایه نی باسه من هه له وه له وه دژی ئه م پله یه بووم چونکه:

یه که م: ده بیټ پیاوئکی دوو پووبیت، خوم بکه م به پیاوئکی روو گه ش، له دلمدا بیروباوه پم به شتیک بیټ و به زمانیش پینچه وانه ی ئه وه خوم پیشان بده م، به تایبه تی له بونه کاند (المناسبات) هه رده م ده بیټ راگروته یه ک بدات نیوه ی باسی چاکی و ستایشی درو بکات، ئه گه ر نا زوو پله که ی لی ده سیننه وه.

دووه م: له پاش باوه پ به خوا و پیغه مبه ر و قورشان، هیچ شتیک نیه که به نرختر بیټ له زانیاری و زانست، چونکه زانا بیت هه موو که س دژسته و دوژمنه که ت ناچار ئه بیټ ریژت بگری، ئه گه ر ئه م شاره ی به غدا هه مووی هی من بیټ له وساته دا که روحم دهرده چی ده بیټ مولکی یه کیکی تر پیی ده وتری میراتگر، به لام لاپه ره یه ک نووسین به چی بیلیت هه تا هه تایه مولکی خوت ده بیټ و ده مینننه وه له کاتی ژیان و پاش مردنیش، جگه له وه ئه و زانیاریه ی که ده ست مایه ته ده توانی له هه موو شویننیک پیی پژیټ و بو هاتووچو باریکی قورس نیه، هه موو ده ست مایه یه ک له وانه یه بزر بیټ یان داگیر بگری جگه له ده ستمایه ی زانین، هه ر ده ست مایه یه ک ئه گه ر به وئ یارمه تی خه لکی پییده یه که م ده کات ته نها زانیاری نه بیټ تا بیبه خشی زیاترده بیټ، به زانیاری مهیدانی خویندن پان و پوړ ده بیټ ئه مه ش مایه ی خوشحالی مه.

دریژده ی نه ده ینی پینج مانگ و ده روژ راگربووم، بیست روژ مابوو که ئو تومبیلنیکم بده نی که ئاخر موډیل بوو، چونکه هه موو راگریک پاش شه ش مانگ له دامه زراننیه وه ئه و ئو تومبیلنه ی ده دریټی، منیش ماموستاکان ده یان وت: زورت نه ماوه ئو تومبیلنه که وه رگریټ، منیش دهمووت: له خوا داواکارم که به نسیم نه بیټ، له خوا به زیاد بیټ بیست روژی مابوو (د. رشدی خالد) کرا به راگر له جیگه که م و منیان لابرډ، کاتی هات بو کولیز چووم به ره و پیری وه ئه ملاو ئه ولام ماچ کرد و پیروزبايم لی کرد، وتم: خوژگه ئیستا مه ریکم هه بویه سه رم بپریایه له به رده متا چونکه بویت به مایه ی ئاسوده یی من.

سه رسام بوو له و خوشیه ی من، چونکه ئه وه ی له و کورسییه لاده بری چه ند شه ویک خه وی لی ناکه ویت و له وانه یه له خه فته دا توشه ی نه خوشی بیټ.

لەپاش ئەوێ لە راگری لادرام تەمەنم گەیشتە ئەوێ خانەنشین بکڕیم، بەلام لەپیش خانەنشینییە کە پێیان وە: دەبێت کۆلیژە کە بەجێ نەهێڵیت و بە گریبەست لەگەڵمان بمێنیتەو، منیش بەلێنم پێدان.

سالی (۱۹۹۲) بریارمدا بچم بۆ دەرەوی عێراق بۆ دەوڵەتێکی عەرەبی، چونکە لەسودان سەرۆکی زانکۆی خەرتووم خۆی بەو فەداتوو بۆ عێراق، گریبەست نامە یەکی بۆ هێنا بووم کە مووچە ی پرۆفیسۆریم ئەدەنێ لەگەڵ هەزار دۆلار بۆ هەر مانگی و خانوێ کە ئەدەنێ بە هەموو پێداویستییەکانیەو و ئۆتۆمبیلێک بۆ هاتووچۆ.

بەلام چوار رۆژ پێش ئەو گریبەستە بریاری سەرۆک کۆمار صدام حسین دەرچوو کە گێرامیانەو بۆ مامۆستایی لە کۆلیژە کە بەجۆریکی وا هەتا لەژاندا بم خانەنشین نەکڕیم، ئەمە بۆ من رێژیکی گەورەبوو، چونکە یەكەم مامۆستا بووم لە زانکۆکانی عێراق کە خانەنشین نەکڕیم تامردن، لەو فەقە ئەو دا پاساوم هێناوەو بۆ سەرۆکی زانکۆی خەرتووم لە سودان.

هەرەها لەپاش ئەو زانکۆی ئوردون داوایان کردم کە تەنھا دەرس بە ماستەر و دکتۆرا بێمەو مانگی بە هەزار دینار ئوردونی کە ئەو کاتە زیاتر بوو لە ملیونێک دیناری عێراقی، منیش بەمجۆرە وەلامی راگری یاسای زانکۆی ئوردونم داوەو: زۆر سوپاست دەکەم رۆڵی و لاتە کەم حەقی زیاترە بە سەرەمەو، باخچەی خانووە کەم لە لا شیرینترە لە باخچەی کۆشکی (مەلیک حوسین).

لەوکاتەو تا ئێستا کە ئەم یاداشتنامەیە دەنووسم کە رۆژی (۲۸/۷/۲۰۰۱) هەر لەو کۆلیجە ماومەتەو، وانه و تەنەو کەم تەنھا بۆ ماستەر و دکتۆرایە، هەفتەی سێ رۆژ دەچم بۆ کۆلیژ، رۆژێک بۆ سەرپەرشتی، رۆژێک بۆ ماستەر و رۆژێک بۆ دکتۆرا، ئۆتۆمبیلێکیان تەرخان کردووە دەمبات بۆ کۆلیج و ئێشە کەم تەوا کرد دەمگەرپێنیتەو بۆ مالهو، قوتابی و مامۆستاکان زۆر ریزم دەگرن، تانیستا پێنج جا سەرۆک کۆمار دیاری بۆ ناردووم و لە سالی ۱۹۹۵ ئیشارەی نوسەرانیان پێدام، لە هەمان سالدا ئیشارەی پرۆفیسۆریان پێ دا بەهۆی ئەووەو بوو بە دووئەووەندە.

به شداريکردنم له کونگرهيه کي تايبته به مافي مروؤ له شهريعت و ياسادا له ولاتي ئوردن

به بانگهيشتي کي فدرمي زانکوي ئه لزه رقائي ئوردني له روزاني ۸و۷ مانگي ئابي سالي ۲۰۰۱ به شداري کونگره ي زانستي دووه مي کوليژي ياساي زانکوي زهرقا بووم که به ناو نيشاني: "مافي مروؤ له شهريعت و ياسادا و گرفت و رو به روو بوونه وي".
ئهم کونگره يه له ژير چاوديري مه ليک عه بدولاي پادشاي ئوردندا ته نجام درا.
له زور ولاته وه ميواني بو بانگهيشت کرابوو، سي ته وه ري سه رده کي له خو ده گرت:
ته وه ري يه که م: مافي مروؤ له روانگه ي ئيسلام و ياسا دانراوه کانه وه، ئه مه ش بابه ته کاني
کوپره له و منالو مافي ئافره ت و مافي مروؤ له کاتي جهنگداو ئه و سزايانه ي ئازادي
سنووردار ده که ن له خو گرتبوو.

ته وه ري دووه م: مافي مروؤ له نيوان تينورو پراکتیکدا، ئه مه ش بابه ته کاني مافي مروؤ و
ئابلوقه ي سه رگه لان و جياکاري له دژي مافه کاني مروؤي عه رده بي و موسلمان و
پيشيلکارييه کاني مافي مروؤ و هوکارو شيوه کاني و راپورته کاني ريکخراوي ليبوردي
نيوده وله تي و مافه کاني مروؤ و ره هنده تيوري و پراکتیکه کاني قيتو له ميساقي نه ته وه
يه که گرتوه کان و کاريگه ري له سه ر مافه کاني مروؤ و، جيهانگيري و شوينه وارو
کاريگه رييه کاني له سه ر مافه کاني مروؤ له بواري کومه لايه تي و شارستانيه وه و چه ندين بواري
ديکه ي ده گرتنه خوي.

ته وه ري سيههم: گرنتيه کاني مافي مروؤ بوو، ئه ويش بابه ته کاني تاجه ند ياساکان به سه
بو پاراستني مافه کاني مروؤ و، ميتودي حوکم و هوکاره کاني له پيناو پاراستني مافه کاني
مروؤ، رۆلي چاوديري دادگا له پاراستني مافه کاني مروؤدا، چه ند بواري کي تري له خو
گرتبوو.

بو ئهم کونگره يه چه ندين که سي پسيپور بانگهيشت کرابوو، له عيراقه وه من و دکتور
عه بدولواحد زنون و دکتور عه بدولستار ده باغ و دکتور خه ليل جه دييسي و دکتور محسين
عه بدولخه ميدو دکتور هاشم مه لاح، له ولاتي قه ته رده و دکتور يوسف قه ره زاوي و دکتور
محمد شهلال عاني، له سورياه و دکتور وه بيه زوحه يلي، له فه ليه ستين دکتور مسته فا

به رغوسی، له ئیماراته وه دکتۆر حمید عبید کوبه یسی و دکتۆر محمد زوجه یلی، له یه مهنه وه دکتۆر عه بدولکه ریم زهیدان و، له به حه رینه وه دکتۆر نزار عانی، له ئه مریکا وه دکتۆر ته ها جابر عه لوانی، له مالمیزیا وه دکتۆر عه بدولقه هار داود عانی. له م کۆنگره یه دا، باسیکم پیشکه ش کرد له ژیر ناویشانی (حقوق الانسان وقت الحرب) به تایبه تی دیلی جهنگ و پۆلی ئیسلام له لابردنی رژیمی کۆیله.

به شدارییم له کۆنگره یه کی تایبهت به داهاتووی عێراق

له سالی ۲۰۰۴ کاتیك ماموستا بووم له زانکۆی (النهرین) رۆژی ۳/۱۵ له بالینۆزخانه ی تورکیا وه داوا کرام، کاتی رۆیشتم وتیان کۆنگره یه که به ستریت له شاری ئه نقه ره له بابهت پاشه رۆژی عێراقه وه له پاش له ناوچوونی صدام حسین. هه ندیک له حکومه ته کان به شداری ئه م کۆنگره یه ده کهن، له وانه ئه مریکا وه بریتانیا وه ئه لمانیا وه جوله که، له سه ر داوا کردنی وه زیری ده ره وه ی تورکیا عه بدولگۆ ئیمه پینج ماموستای یاسازان هه لمانیژاردون بۆ به شداریکردن له و کۆنگره یه دا، له رێگای حکومه تی عێراقه وه نا، به لگو له رێگای سه فاره تمانه وه، ئه و ماموستایانه ش ده بیست یه کینکیان کورد بیست، یه کینکیان تورکمان و، یه کینکیان شیعه و، دووانیان عه ره بی سوونه بن، له کورده کان منیان بانگهێشت کردبوو، له شیعه کان دکتۆر غازی فه یسه ل بانگهێشت کرابوو که عه میدی کۆلیژی یاسای زانکۆی (النهرین) بوو، له سونه کان دکتۆر ماهر جبوری که یاریده ده ری عه مید بوو له گه ل دکتۆر ابراهیم فه یاز، له تورکمانه کانیشت دکتۆر عصمه ت عه بدولمه جید که راویژکار بوو له وه زاره تی داد. سه فیر پیتی وتین رۆژی ۲۰/۳/۲۰۰۴ به ئۆتۆمبیلی سه فارهت ده رۆنه دیاربه کر له وێه به فرۆکه ده رۆن بۆ ئه نقه ره.

کاتی که رۆیشتن رۆژی ۳/۲۱ کۆنگره که له هه مان ئۆتیل که ئیمه تییدا ده ماینه وه ده ستی پینکرد، ئه وانه ی به شدارییان ده کرد له و کۆنگره یه دا زیاتر له سه د که س بوون، یه که م که س وته ی پیشکه ش کرد سه روکی کۆنگره که بوو، له پاش ئه و نوینه ری ئه مریکا

وتاری دا، دواي تهوان سټیهم کهس داوایان کرد له من وتهیه که لهباری بابته تی کونگره کهوه پیشکesh بکه، منیش وتم: هیچ مهترسییه که نیه لهسهر پاشهروژی عیراق لهپاش صدام حسین، عیراق هدرچند پارچه پارچه یوه لهههر سی قهومیته تی کوردو وعه ربهو تورکمان پیکهاتوه سوننه و شیعه تی تیدایه و چندین ثانی تی تیدایه وه که نیسلام و مهسیحی و کلدانو یهزیدی، هم پیکهاتانه وه که دهسته گولیک وایه لهچند رهنگیکی جیاواز بیت و هم چهپکه گوله بهچند رایه لیک بهیه کهوه بهستراوه، یه کهم ثانی نیسلام، لهسه دا نهوه دی دانیشتوانی عیراق موسلمانن و بهم هویه وه په یوه ندیه کی به هیژ هیه له ناویاندا، دوهم خزمایه تی ژنو ژغوازی، هندی کمان خالین و هندی کمان خوشکه زاین بو هندی کی ترو هم په یوه ندی ژنو ژغوازی وه که په یوه ندی خزمایه تی وایه بو بهیه کهوه ژیان و یه که نامانج، رایه لی سټیهم کارو پیشه سازی، هندی کمان پیکه وه ماموستان، هندی که بهیه کهوه کوتابین، هندی که بازارگانن، هندی که کارو پیشه تی تر که وای کرده وه روژانه بهیه کهوه مامه له بکه، چواهم روژشنبی و تیگه یشتن له ژیان و په یوه ندی بوون له گه له یه کتر، زوړترینی گه لی عیراق خوینده واورو زانایه. پینجهم هاوبه شی له بهر ژوه ندی ناوو خاکی عیراق هه مووی مولکی گهلانی عیراقه به بی جیاوازی بو پاراستنی هم هاوبه شییه له دژی یه کتر ناوه ستین به هه موو لایه کهوه هه ول نه دن نه و بهر ژوه ندیه له سوودی هه مووماندا بیت.

پاش کوتابی وته کهم زور هم وته کورته یان پی خوش بو، له هه مان کاتدا ودره گپرا بو سهر زمانه کانی ټینگلیزی و تورکی و عه ربه ی، له پاشان داوایان کرد له یه کی له ماموستا کانی عیراق که نه ویش ماهر جبوری بو پسرپویه کی یاسای ده ستوری بو، هم یاسایه ده وته وه له کوتلیژی یاسا، وتی نه گهر تورکیا پشتگیریمان نه کات کرد نه یه ویت عیراق بکات به دوو پارچه وه، پارچه یه کی بوخویانو پارچه کی تری بو هه موو گه له کانی تری عیراق، کاتی لی بووه وه، وتم هم ماموستایه پسرپویه کی یاسای ده ستورییه له گه له نه وه ش تا نیستا نازانیت که فیدرالیته جیاوازه له جیا بونه وه، له پاشان نوره ی نوینه ری شیعه کان هات دکتور غازی فیه سل وتی: نیمه که شیعه ی عیراقین داوای نه وه نه که یین که حکومتی عیراق حکومتی کی نیسلامی بیت و له ژیر نالای نیسلامدا بژین به بی جیاوازی. کاتی لی بووه وه، وتم: حکومتی نیسلامی له زه مانی خوله فای راشیدین و نه مه وییه کانو عه باسیه کانو عوسمانیه کاندو جوری حکومتییه که ی فیدرالی بووه، نیمه ش که کور دین له فیدرالیته زیاتر داوا ناکه یین.

پاش کۆنگره بۆ ئیتواره بۆ ناخواردن عهبدولّا گۆل که وهزیری دهرهوه بوو لهو کاتهدا دهعهوتی کردین بۆ کۆشکه کهی مستهفا تهتاتورك که کراوه به مۆزهخانه بۆ میوان و نانی لیده خوریت، ههر گروپێک به جیاواز له لای یه کتردا دانیشتن بۆ ناخواردن، ئیمه عێراقیه کان که گروپێک بووین له سههر یه که میژ بووین بۆ ناخواردن عهبدولّا گۆل له گهڵ ئیمه دانیشتن، لهو کاتهدا دکتۆر ئیبراهیم فهیاز لیتی پرسی و وتی تۆ هیچ په یوه ندییه کت هه بوو له گهڵ صدام حسین پیش له ناوچوونی، نهویش وتی: به دیتن یه کترمان نه دیوه، به لام سی مانگ پیش روخانی رژیمه کهی نامدییه کم بۆ نووسی له نامه کهدا بۆم رونکردهوه نه گهر سیاسهتی خۆی نه گۆریت تهوا خۆی و ولاته کهی خۆی ته سلیمی دوژمنه کهی خۆی ده کات. له وهلامی ئهم نامه دا تهها جهزراوی که دووهم کهس بوو پاش صدام له حکومرانی عێراقدا ناردی بۆ تورکیا و پیتی وتم سهیدولرئهیس سهلامی لی ده کردی و وتی به دهده می پیتی بللی با باسی په یوهندی نابووری بکهین، چونکه ئه و کهسه ی کهوا بیهوی رژیمی صدام حسین بروختنیست هیشتا له دایک نه بووه.

کاتی که گه پاینه وه بۆ عێراق چووم سهردانی به پرێز مام جهلام کرد و به سه رهاتی کۆنگره کهم بۆ باس کرد و نهویش زۆر پیتی خوشحال بوو.

په يوه نډيم له گهډ قوتا بياندا

له و رژه وده ی وانه به قوتا بیان ده لیمه وه لریکه وتی (۱۹۴۶/۶/۷) تا نه مړو که ریکه وتی (۲۰۰۱/۷/۲۸) وانه به هر قوتا بیهک وتیته وه وهک منالی خوم ته ماشام کردوه، زور به دلسوزی وانه کم پی وتوته وه، هیچ کاتیک وازم لینه میناوه هه تا نه و شتانه ی پیا یان ده لیم تیته گن.

له ماوه ی وانه وتنه وهدا ته نها یه ک قوتا بی زیانی به دهستی من وه رگرتوه، نه ویش گونا هه که ی له خودی خو بیه وه بوو، له کاتی تاقیکردنه وه ی کوتا بی سالی (۱۹۸۶) من چاودیر بووم له هولی تاقیکردنه وه ی قوتا بیاندا، بینیم قوتا بیهک کاغه زیک ی لایه هه ندی شتی له سهر نویسو وه په یوه ندی به و وانه یه وه هه یه که تاقیکردنه وه ی تیدا ده دری، کاتیک چووم بولای کاغه زه که ی خسته ژیر ده فته ره که یه وه، وتم: کوپم کاغه زه که م

بدهری باکەس نەزانی هیچ شتیکت لەگەڵ ناکەم، ئەویش کاغەزەکەی دەرھێناو خستیە دەمیەو و قوتی دا، ئێتر شتەکە ئاشکرا بوو لەلای قوتابیەکانی تر نەمتوانی بېشارمەو، منیش بەسەرھاتەکەم نووسی بۆ راگر، بریار درا کەئەو ساڵە ئەو قوتابیە (راسب) بێت لەھەموو دەرەسەکاندا، شەو کەنووستم ئەو قوتابیەم دەرھاتەو بەرچاو زۆر خەفەتم خوارد کە من ساڵەهای ساڵە قوتابی هیچ زیانیکی لێ نەکەوتووە بەدەستی من، بۆ وام کرد، دیارە قوتابیەکەش گوناھی خۆی بوو.

لە (۱/۱/۱۹۷۶) دەو تا ئێستا وائە دەلیمەو لە کۆلیژی یاسا و لەکۆلیژی شەریعت لەبەغدا و، لەپەیمانگای قەزایی (معهد القضائي) ئەو ۱۴ ساڵە دەرس دەلیمەو لە کۆلیژی یاسای صدام، هەر قوتابیەکەم لەھەر دائیرەیەکیان لەریگەوباندا ببینمەو باوەشم پێدا دەکات وئەملاو ئەولام ماچ دەکات وپێم دەلێت: تۆ مامۆستایەکی تامردن لەناو دڵمدا وھیچ کاتێک لەبیرمان ناچی، ئەم نوسراوانەیی خوارەو بەزمانی عەرەبی بەلگەیە کەتا چ رادەیک قوتابی ریزی دەگرتم، ئەمەش کە باسی ئەکەم بۆ ئەوێ هەموو مامۆستایەکی هەمان ریگای من بگرن، بەدڵسۆزی دەرس بلێنەو و قوتابیەکە بەمنالی خۆی بزانی.

هەندىك لەياداشتەكانم لەزانكۆدا

بەپێى روداوەكانى يەك لەدواى يەك بەم شێوەيە دەينوسمەو:

يەكەم: سالى ۱۹۷۶ دەرسىك هەبوو لەقوناغى چوارەمى ياسا، ئەويش بايەتى (اصول الفقه الاسلامي) بوو، ئەم دەرسە زۆر گران بوو، بريار وا بوو كەمن بيليمەو، بەلام قوتابيهكان وتيان ئەمە زۆر گرانە دەبێت بگۆردرێت بەبابەتيكى تر، ئەم داواكارىيە لەقوتابيهكانى بەشى ئىوارانەو بوو كە ئەوانيش بریتی بوون لەئەفسەرى سوپا و ئەمن وموخابەرات، لام وايە هەندىكيان لەئاستى دواناوەنديشدا نەبوون، بەلام لەسالى (۱۹۷۵) تا (۱۹۸۵) هەموو سالىك لیستیك دەهات بۆ كۆلیژەكە كەداوا دەكرا ئەوانە وەرگیرین

له کوليزی ياسای ئیواران دهوام بکهن، ئەمانه ئاستی خوینده واریان نزم بوو، ئاستی گشتی زانکویان به رهو دواوه برد، به شیککی ئەم قوتاییانه کاربه دهستی گه وره بوون، پشتیان به ستبوو به (قویی و واسته).

له سهرداوی ئەمانه بابەتی (اصول الفقه) گۆرا به (فلسفه القانون والشریعة)، به مهرجی که من (فلسفه الشریعة) بلێمه وه، مامۆستایه کی میسریان هینابوو، مه سیحی بوو ناوی (د. ثروت الاسیوطی) بوو تا (فلسفه القانون) بلێته وه، هر بابەتیکیان (۵۰) نمره ی بۆ دانرابوو، کاتی تاقیکردنه وه ی نیوه ی سال ته و او بوو، ده رکه وت زۆریه ی قوتاییه کان (۵۰) نمره ی ته و او یان له بابەته که ی لای مامۆستا میسریه که وه رگرتوه و له بابەته که ی مندا ده رنه چوون، منیش سه رم سوپما بۆچی وایه ؟ ئەم نه ئینیه له پاش دووسال ده رکه وت که ئەم مامۆستایه ئیشیککی تری هیه هاتوه بۆ عیراق بۆ ئەوه ی (موبه شیر) بیت و وانه ی ئاینی مه سیحی بلۆ بکاته وه نه ک ده رس بلێته وه، ئەو موچه یه ی وه ری ده گرت به شی ده کرد به سه ر قوتاییه هه ژاره کاندای و خۆی له لایه کی تره وه موچه ی تایبه تی هه بوو.

شایه نی باسه من سی سال له میسر خویندومه ئەگه ر قوتاییه که له میسردا به مریت کهس نیه خواردنی بداتی، من ژوریکم گرتبوو له گه ل خیزانیک داده نیشتم رۆژی جه ژن فه رموویان لی نه کردم بۆ ئەوه ی نانی جه ژنایان له گه ل بخۆم، له کورده واریدا ده لێن :

(له رۆژی جه ژندا نان بۆ میوان دابنیت و هک ئەوه یه له رۆژی باراندا ئاو بۆ مریشک داننیت).

ئەم مامۆستایه له وتنه وه ی (فلسفه القانون) دا له سه ره تا وه دهستی ده کرد به مه ده چی ئیسلام، له پاشان وورده ورده ئەهاته سه ره ئەوه ی که ئیسلام به که لکی ئاده میزاد نایه وخزمه تی سه رمایه داره کان ده کات وهۆی دواکه وتنی مرۆقه، به مجۆره و هک شوشه یه که سه ره که ی هه نگوین و ژیره که ی ژه هر و ابوو، کهس به م کاره ساته ی نه زانی تا دوا ی دووسال و میری ده ریکرد، من مامه وه بۆ سالی داهاوو (فلسفه الشریعة) م به ده رس ده وته وه که خۆم دامنا بوو له جیاتی (فلسفه القانون).

رۆژیک مامۆستایه که به ناوی (ضیاء شیت الخطاب) که له ئەمه ریکا ماسته ری وه رگرتبوو هات بوو به (محاضر)، له پاشان بوو به سه رۆکی مه حکه مه ی ته مییزی عیراق، وتی به مامۆستا کانی کولیزه که وه به راگه وه : زۆر عییه ئیوه بابەتی (اصول الفقه الاسلامی) تان لابرده که له هه موو کولیزه کانی یاسای ولاته ره به یه کان ده وتیته وه،

چونکه په يوه نډه کې ژورې هڅې به دهره ښانې ياساوه، وتی: من که خوږ له زانکوې (هارفارد) بووم له نه ميريکا دهرسيکي (اصول الفقه) يان هه بوو به ښنگليزي به داخه وه ماموستايه کې جوله که دهيوته وه، دواي بوم دهرکه وت که کتيبه که هي ښمامي شافعيه له (اصول الفقه) کراوه به ښنگليزي وله قوناغي چواردا له کوليزي ياساي نه م زانکويه به دهرس دهوترته وه.

له پاش نه وه بؤ سالي تازه (فلسفه الشريعة) يان لابرډ، له بهر نه وه ي هه نديک شتي تيا بوو به دلې رښمي نه و سهرده مه نه بوو، داوايان له من کرد کتيبي (اصول الفقه) بلښم وه، منيش له ماوه ي ژيانې زانکومدا وه ک ماموستا کتيبي که سم به وانه نه وتوته وه، به لکو خوږ کتيبيکم له ويا به تدا داناوه، له بهر نه وه له ماوه يه کې که مدا کتيبي (دلالات النصوص وطرق استنباط الاحكام في ضوء اصول الفقه الاسلاميه) م دانا و کرا به مه نه ج له هه موو کوليزه کاني ياسادا له به غدا، تا سالي ۱۹۹۰ که کتيبي (اصول الفقه الاسلامي في نسيج الجديد) م دانا، نه م کتيبه ژور شتي تازه ي تيا دابوو که له کتيبه کونه کاندانېه، به جورېکي ناسان دامناوه له دوو به رگدا و ژور له نمونه کاني له ياسا هيناومه ته وه و ښستا کراوه به کتيبي مه نه ج له هه موو کوليزه کاني ياسا له عيراق و له هه نديک له زانکوکاني نوردون و يه مه ن.

دوه مه: سالي ۱۹۷۷ له کوليزي ياسا له زانکوې به غدا بؤ يه که مجار پتيان وتم که دهرس بلښم وه له پلې ماستر، کتيبيکم دانا له ژور ناو نيشاني (اسس المسؤولية الجنائية في الشريعة الاسلامية والقانون)، قوتايه کاني نه م پلېه ژوريان له موخا به رات بوون ويروپايان به نايي نيسلام که م بوو، هر جار که دهرسيکم دهوته وه له م بابه ته شتيکي تازه م دهخسته به رچاويان که له نيسلامدا هه يه و ياسا هيشتا ريگه ي پينه برده، ژور سه رسام ده بوون چونکه نه يان ده زاني ژور شت هه يه له نيسلامدا ياسا سودي لي وه رگرتوه، واي لي هات که هه وليان ددها شتي زياتر فيرين له باره ي قورثاني پيروز و نايي نيسلام و فهرموده کاني پيغه مبه ر (دروډي خواي ليبييت)، هه نديک له وانه من بووم به سه رپه رشتياري ماسته رنامه کانيان له پلې ماسته ردا، دواتر له پلې دکتورا دا له بابه ت به راورد کردن بوو له نيوان (شريعة ت و ياساي ولا تاندا)، له هه مان کاتدا له وتنه وه ي وانه کاني تردا له قوناغي يه ک و سي و چواره مدا به راووردم ده کرد له نيوان شه ريغه تي نيسلام و ياسادا، يه که مجار ژور له وانه ي که سه ر به حيزي به عس بوون پتيان ناخوش

بوو، به لّام توانيم تيّان بگه يه نم که زور شت هه يه له نايّني ئيسلامدا که په يوه ندي هه يه به ژيانی ناده ميزاد و له ياسا کانی وولاتاندا نيه، ئيستای وای ليّهاتوه ئه وهی له پلهی ماستر دکتورا دا به راورد نه کات له نيوان شريعت و ياسادا نامه که ی لي قبول ناکړی.

له هه مان سالدا جاريکی تر چوومه وه بؤ میسر چونکه به ته مابوون له زانکوی قاهره (فصل) م بکن له پلهی دکتورای به شی یاسا، کاتي گه پامه وه بؤ میسر چوار کيلو چام برد له گه ل خوم بؤ قاهره به دیاری، چونکه ئه و کاته چای باش له قاهره دا نه بوو، بؤ به یانیه که ی چووم بؤ زانکوی قاهره تا هاتمه وه کریکاري ئوتيله که که ده رگای ژوره که یان کردبؤوه به چه قو جانتا که میان له ژیره وه دپیوو، منیش چوم به خاوه ن ئوتيله که م وت شتیکی وا رویداوه، ئه ویش وتی: (۲۰) کریکار له ئوتيله که دا هه يه کامیان بگرم وپرسیاری لي بکه م، ئه مه له ولاتیکدا بوو که به سه رچاوه ی ئیسلا م ده ناسریت و زانکوی ئه زهری تیدایه که هه موو موسلمانیک به شانازییه وه روی تی ده کات وده لیت: (الازهر الشریف) که ناوی ده بات.

هه ر جوړ بوو ئیشه که ی خوم ته واو بوو له گه ل زانکوی قاهره و (۱۰۰) پاوه ن دا بؤ ره سمی سالی تازه ی دکتورای یاساکه م، کاتي گه پامه وه وا ریککه وت که فپوکه نه بوو بؤ عیراق به لکو ده بوو بچه ئوردون وله وپوه به ئوتومبیل بگه پیمه وه بؤ عیراق، کاتي له فپوکه خانه ی (عمان) دابه زیم هه رکه س جانتای خوی وه رگرت و رویشته وه ئیمه سی عیراقی ماینه وه و جانتا کانیان نه داینه وه.

شایانی باسه له سالی ۱۹۸۱ له گه ل دایکی محمد سه فهری پوله ندامان کرد، له شاری وارشو ی پایته خت له ئوتیلک دابه زین، که چوین بؤ بازار کلیلې ژوره که مان برد له گه ل خوماندا، که هاتینه وه بینیمان شیوه ی ژوره که گوړابوو و خاوین کرابوه وه، خه ممان بوو، که ده ستمان برد بؤ جانتا که ی دایکی محمد که به جی هیشتبوو له ژوره که، هه زار دولار له گه ل هه زار وه ره قه ی تریفل چه کی تیا دابوو، ده سته کاری نه کرابو و له شوینی خوی مابوه وه.

لیره دا به راورد ناکړی له نيوان ولاتیکي ئیسلا می که سه رچاوه ی وه رگرتنی بپوانامه ی بالایه له نايّینی ئیسلا م و شریعه تدا، له گه ل ولاتیک که دانیشته وانه که ی مسولمان نین، به لّام ده ست پاکن.

له میژووی عیراق دا

به پيښي ئهم دهستورانه ی لای خواره وه حوکمرانی کراوه

القانون الاساسی العثماني (۱۸۷۶-۱۹۰۸ ز) پرؤژه ی ئهم دهستوره له سالی (۱۸۷۶ ز) له لایهن لیژنه یه که وه دانرا به سه روکایه تی (مدحت پاشا) و بیست و ههشت ئەندام که (۱۶) شانزه که سیان فه رمان به ری مه ده نی بوون و (۱۰) ده که سیان زانایی ئایینی و (۲) دوو که سه که ی تریش له سوپا بوون و له ناو هه مووشیا نده نه ها یه کیکیان عیراقی بوو به ناوی (محمد امین افندی) الزندی (له م ناوه وه دهرده که ویت کوردبوه) , ئهم دهستوره بریتی بوه له (۱۱۹) ماده له پاشانا سولتانی عوسمانی هه ندیک گۆرانکاری تیا دا کرد .

القانون الاساسی العراقی (سالی ۱۹۲۵ ز) له پاش جهنگی جیهانی یه که م عیراق که و ته ژیر ده سه لاتی ئینگلیز , له داوی دامه زانندی ده ولته تی عیراق له سالی ۱۹۲۱ ز (فیصل یی) یه که م دانرا به پاشای عیراق وله وتاره کهیدا له (۲۳/ب/ ۱۹۲۱ ز) داوی کرد له لیژنه یه ک پیک بیت بۆ دانانی پرؤژه ی دهستوری عیراق و ئهم پرؤژه یه به چه ند لیژنه یه کدا تی پهری, یه که م له سالی ۱۹۲۱ ز هه ندی له کار به دهستانی به ریتانی به شداریان کرد له دانانی ئهم پرؤژه یه . یه که م راویژکاری وه زاره تی دادی عیراقی (مستهر دراوهر) وسکرتری یاسایی (مندوب السامی) به ریتانی (نیجل دا فیدس) و سه رچاوه ی ئهم دهستوره (نوستورالیا و هۆله ندا و تورکیا) بوو , ولیژنه ی دووه م سالی ۱۹۲۲ ز پرؤژه که درایه لیژنه یه کی تر که پیک هاتبوو له (ناجی سویدی) وه زیری داد بوو و (ساسون حزقیل) وه زیری دارایی و (پۆسته م حیدر) سکرتری مه لیک ئهم لیژنه یه چاوی خشانده وه به پرؤژه ی یه که م وه ندی شتیان وه رگرت له سه رچاوه کانی تروه ک و دهستوری یابانی بۆ جاری سیه م (مقدم یۆنگ) له ده زگایی مه ندوبی سامی به ریتانی پرؤژه که ی نارد بۆ به ریتانیا بۆ وه زیری (مستعمرات) ی به ریتانیا له له ندن وله ویش هه ندیک گۆرانکاری تیا کرا .

پروژه‌ی چواره‌م/پروژه‌که دوو باره کرایه‌وه و بۆ عیراق پاش گۆرانکاریه‌کان له (۱۵) شوبات/۱۹۲۳ ز .

پروژه‌ی پینجه‌م / گۆرانکاری دووه‌م له لایه‌ن وه‌زیری (مستعمرات) ی به ریتانی له (۱۹) نیسانی /۱۹۲۳ ز .

پروژه‌ی شه‌شم / به شیوه‌یه‌کی کۆتایی گفتو گۆی له‌سه‌ر کرا له لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی عیراق و بریاریان دا ئه‌م پروژه‌یه ئاماده‌یه بۆ ئه‌وه‌ی ئاراسته‌ی ئه‌نجومه‌نی دامه‌زراندن (تأسیس) ئه‌و کاته ئه‌ندامانی ئه‌نجومه‌نی دامه‌زراندن هه‌لبژێردرا له (۲۵) شوبات / ۱۹۲۴ ز له پاشانا بریاری پاشایانه درا به کردنه‌وه‌ی کاری ئه‌نجومه‌ن پۆزی (۲۷/تازار / ۱۹۲۴ ز) . له‌سه‌ره‌تاوه ئه‌نجومه‌نی دامه‌زراندن (عبد المحسن السعدون) ی هه‌لبژارد به سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌ن که هاوکات سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران بوو .

هه‌ژده‌جار گفتو گۆ کرا له سه‌ر ئه‌م پروژه‌یه و کۆتایی هات به‌ره‌زانه‌ندی ئه‌نجومه‌نی دامه‌زراندن له (۱۰/ته‌موز / ۱۹۲۴ ز) و پاشا په‌زانه‌ند نه‌بوو له‌سه‌ری تاکو (۲۱/ازار / ۱۹۲۵ ز) واته‌پاش هه‌شت مانگ , ئه‌م ده‌ستوره بریتی بوو له (۱۲۳) ماده له پاش هه‌ندیك پاست کردنه‌وه بوو به ۱۲۵ ماده .

ده‌ستوری کاتی له (۲۷/ ته‌موزی / ۱۹۲۷ ز) که پژیمی پاشایه‌تی پووخا له (۱۴) ته‌موزی / ۱۹۵۸ ز وکۆتایی هات به‌پژیمی پاشایه‌تی و بوو به‌کۆماری وکاربه‌ده‌ستانی داوایان کرد له (مامۆستا حسین جمیل) که به‌شداری بکات له دانانی ده‌ستوری نوێی کۆماری و له (۲۰/ ته‌موزی / ۱۹۵۸ ز) وه‌زیری راگه‌یاندن (محمد صديق شنشل) وه‌زیری ئابوری (محمد حديد) په‌یوه‌ندیان کرد به (حسین جمیل) بۆ دانانی پروژه‌ی کاتی بۆ ده‌ستور به مه‌رجیکه‌چاوی دوو خالّ بکریته تایبه‌تی یه‌که‌م عیراق به‌شیکه له ولاتیانی عه‌ره‌بی‌دوه‌هه‌م عه‌ره‌ب و کورد هاوبه‌شن له‌نیشتماندا. وه پیک هاتنی ئه‌م پروژه‌یه دوو رۆژی خایاند و له‌پاشانا ئاراسته‌ی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران کراوئهم پروژه‌یه (حسین جمیل) داینا‌بوو وه بریتی‌بوو له (۳۰) به‌ند (ماده) له پاشانا ئه‌م پروژه‌یه هه‌ندیك گۆرانی تیا دا کرابوو .

وه‌له پاشانا یاسایی ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی دانرا له سالی (۱۹۶۳) .

پینجه‌م / ده‌ستوری (۲۹/ نیسانی / ۱۹۶۴ ز) (کاتی) سه‌رۆکی کۆمار وه‌زیری دادی پاسپارد بۆ دانانی پروژه‌ی ده‌ستوری کاتی وئهم وه‌زیره لیژنه‌یه‌کی پیک هیتا له گه‌وره

دادوهرهكان و له ئەندامانی دەرگای نوسینه‌وه‌ی یاسایی (دیوان القانونی) و ئەم پرۆژه‌یه پێك هات له (٦٠) بەند .

شه‌شم / ده‌ستوری (٢١/ ئه‌یلولی / ١٩٦٨) (كاتی) له گه‌ل پاستکردنه‌وه‌ی له (١٧/ ته‌موزی / ١٩٦٨) كۆماری سێ هه‌م پووخا و پزیمکی تازه هاته جیگایی و ئەم ده‌ستوره دەرچوو له (٢١/ ئه‌یلولی / ١٩٦٨) و ئەوانه‌ی كه پزیمیان ئه‌برد به‌پێوه لیژنه‌یه‌کیان پێك هێنا له دادوهرانی (مه‌حكه‌مه‌ی ته‌میز) و له هه‌ندێك فهرمانبه‌ری سه‌رۆكایه‌تی كۆماری بۆ دانانی پرۆژه‌ی ده‌ستوری تازه و ئەم ده‌ستوره له لایه‌ن ئەنجومه‌نی سه‌رۆكایه‌تی شۆپشه‌وه دانرا له (٢١ / ٩ / ١٩٦٨) و اتا له پاش (٦٥) پۆل له گۆرینی پزیمی پێشوو و ئەم ده‌ستوره بریتیبوو له (٩٥) بەند (ماده‌ه)

حه‌وتم / ده‌ستوری (١٦ / ٧ / ١٩٧٠) كاتێ له گه‌ل پاستکردنه‌وه‌ی ئەنجومه‌نی سه‌رۆكایه‌تی شۆپش لیژنه‌یه‌کی پێك هێنا بۆ دانانی پرۆژه‌ی ئەم ده‌ستوره كه پێك هاتبوو له سه‌رۆکی دەرگایی یاسایی له ئەنجومه‌نی سه‌ركرده‌یه‌تی شۆپش و ده‌و پرۆفیسۆر له مامۆستایانی كۆلیژی یاسا له زانکۆی به‌غدا . و له‌دوایییدا دوو مامۆستای كه‌شیان دانا له هه‌مان كۆلیژ بۆ لیژنه‌كه . له پاشاندا ئاراسته‌ی جیگرای سه‌رۆکی ئەنجومه‌نی سه‌ركرده‌یه‌تی شۆپش كرا له پاشاندا كه‌سانی كه‌یان دانا بۆ لیژنه‌كه كه‌یه‌كێکیان سه‌رۆکی دیوانی سه‌رۆكایه‌تی بوو به‌سه‌رۆكایه‌تی سه‌رۆکی ئەنجومه‌نی سه‌ركرده‌یه‌تی شۆپش و ئەندامانی ئەنجومه‌ن كۆبوونه‌وه‌یان له‌سه‌ر كرد و به‌بریاری (٧٩٢) له (١٦ / ٧ / ١٩٧٠) بپاریان دا له سه‌ر ده‌ستوره‌كه ، ئەم ده‌ستوره بریتیبوو له (٦٧) بەند (ماده‌ه) له پاشدا چوارده جار پاستكراوه‌وه و ده‌و به‌هه‌فتا بەند .

پرۆژه‌ی دانانی ده‌ستوری سالی (١٩٩٠) چاو پیاخشانندی پرۆژه‌ی ده‌ستوری سالی (١٩٧٠) پرۆژه‌یه‌کی تازه دانرا له سالی ١٩٩٠ ز كه بریتیبوو له هه‌شت ئەندام له دوو وه‌زیر و سێ مامۆستای زانکۆی تیا دا‌بوو و ئەندامێکی دادگای ته‌میز و ده‌و فهرمانبه‌ری یاسایی گه‌وره له وه‌زاره‌تی دهره‌وه به سه‌رۆكایه‌تی (د. منذر الشاوي) كه وه‌زیری خویندنی بال‌بوو و مامۆستا یاسای ده‌ستوری پێشوو بوو له زانکۆی به‌غدا . (٣٢) كۆبوونه‌وه كرا بۆ ئەم مه‌به‌سته له (١١ / ئاب / ١٩٨٩) كۆتایی پێ هات، كه پرۆژه‌كه بریتیبوو له (٢١٧) بەند (ماده‌ه) و ده‌و پرۆژه‌كه جگه له و باسانه‌ی كه هاتبوو له ده‌ستوره پێشوه‌كاندا ئەم خالانه‌ی بۆ زیا د كرا :

١. فرە بوونی حیزب/
٢. پفراندۆم (الاستفء)
٣. لامەركەزى كارگىچى (لامركزية الادارية)
٤. ياساى دەولەت
٥. مافەكان و سەرىبەستى

پاش ئەو ەى لىژنەكە كۆتايى ەيتا بەكارەكانى ئاراستەى جىگىرى سەرىكى ئەنجومەنى سەرىكرەدايەتى شۆرىشى ئەوكاتە كرا وە لەگەڵ سەرىكرەدايەتى ئەنجومەنى شۆرىش سەرىكرەدايەتى سىياسى ئەوكاتە لىكۆلىنەو ەيان لەسەر كرەوبانگ ەيشتى (الاعلان) پەرۆزەى دەستورىيان كرد و ئاراستەى ئەنجومەنى نىشتەمانيان كرد (مجلس الوطنى) بۆ ئامادە كردنى كە بخەيتە پوو، وە مەللەت پفراندۆمى لە سەرىكەت بەلام لە بەرنالەبارى بارودۆخى ئەوكاتە لە پاش (٢/اب/ ١٩٩٠ز) وە شەپى كەنداوى دوو ەم و ئابلقە خستە سەرىق (الحصار) نە خرايە پوو و بلاونەكرايەو ە لەلايەن وەزارەتى داد .

تا كۆتايى بە پۆيم ەات لە (٩/٤/ ٢٠٠٣ز) و عىراق پزگار كرا لە دەستى پۆيمى بەعس . وە ئەم دەستورانە ەيچيان مافى عىراقيان جى بەجى نەكرد بە جۆرىك وا كە ەەركەس مافى خۆى وەكوو عىراقىەك و ەاوولائىەك وەرىگىرت وە چاودىرى پەگەز و ئاينى بكريت . لە لاىكى ترەو ە بىر كەرنەو ە لە دانانى پەرۆزەى دەستورىكى بەردەوام بۆ عىراق كە ئاواتى ەموو لاىەك بەدى بەيتىت لە دواى سەرىنگومبوونى پۆيمى بەعس و صدام دەستى پىكرد وە پاش ئەو ەى لە (١٣/٧/ ٢٠٠٣ز) ئەنجومەنى حوكمى كاتى دانرا لە لاىەن ئەمەرىكاو ە وە ئەندامى ئەم مەجلىسە سىانزە كەسيان شىعە بوون وە پىنج كەسيان كورد و پىنج كەسيان عەربى سوننە وە يەككىيان نوينەرى ئاشورىەكان وە يەككىى ترىان نوينەرى توركومانەكان بوو ئەم مەجلىسە ەستى بەو كە ەيچ تەنگو چەلەمەيەكى عىراق چارەسەر ناكريت تاكو دەستور دانەنرى كە مافى ەموو لاىەك ديارى بكات لە بەر ئەو ە برپاردرا بۆ لىژنەيەك كە ئو پىگانە پوون بكاتەو بۆ چۆنەتى ەلئەزاردنى ئەو كەسانەى كە ببە ئەندامى پەرۆزەى دەستورى عىراق . بەو مەرجە لەو (٢٥) كەسەى كە ئەندامى ئەنجومەنى حوكمەن كەسانى تر ەلئەزىرن بۆ ئەندامىتى ئەم لىژنەيە . رۆژى (١٣/٨/ ٢٠٠٣ز) ئەندامانى ئەنجومەن كۆبونەو ە وەرىەك لە ئەندامەكان لە كاتى كۆبونەو ە كە دا چەند ناوئىكيان پيشكەش كرد وەمەن لەو ەپيشتر دوو جار

سهرديان ڪردم داواي لئ بوردنم ليڪردن له بهر تهن دوستيم به لآم له گهل ٿو هـ شدا ناوي من خرايه ناوليستي ڪوردهـ کان ڪه بهـ شداري ٿم ليڙنهـ يه بڪم وه (د. محسن عبد الحميد) ڪه نويـ نري ٿيسلاميـهـ ڪاني عـيراق بوو ناوي مني هـ لـبـڙاردبوو وه باسي ٿو هـ وياـ نهـ ي ڪردبوو ڪه بـو چي ناوي مني هـ لـبـڙاردوهـ وه لهـ هـ مان پـوڙدا ناوي (۲۵) ڪهـ سـ دهـرچوو بـو ٿنداميـ تي ليڙنهـ ي ناوبراو لهـ هـ مان ڪات دا ڪهـ نالـي ٿاسـماني (الجزيره) پـهـ يـ وهـ نـديان پـيـوهـ ڪردم وهـ داوايان ليـ ڪردم ڪه باسي ٿو ٿهـرڪهـ بڪم ڪهـ ليڙنهـ ڪهـ پـيـي هـ لـدهـ سـتي وهـ من وهـ لآمـ دانـهـ وهـ ڪهـ هـيـشتا من بهـ پـهـ سـمي ٿاگادار نهـ ڪراوم لهـ بهـر ٿو هـ نازانم ٿامانجي ٿم ليڙنهـ يه چيه بهـ لآم ٿم ليڙنهـ يه هـرڪاريـ ڪ بڪات وهـ هـر برپاريـ ڪ بدات وهـ ڪ سـهـرهـ تايـهـ ڪ و بناغـهـ يـهـ ڪ وايـه بـو قـوناغـهـ ڪاني داناني دهـ ستورو هـر برپاريـ ڪ بدرـيـت برپاري ڪـوـتايـي بـو ڪهـ لاني عـيراق دهـ بيـت .

وه پوڙي (۱۸ / ۸ / ۲۰۰۲ ز) له ديواني وهـ زارـهـ تي پيشـهـ سازي ليڙنهـ ڪهـ ڪـوـبوـوهـ وهـ ٿو پـيـگايـهـ ي ڪهـ بهـ ڪاردهـ هـيـنـريـت بـو ديارـي ڪردني ليڙنهـ ي داناني دهـ ستور برپـيـي بوون لهـ سي پـيـگا .

۱. ريگاي هـ لـبـڙاردني گشتي

۲. هـ لـبـڙاردني نويـ نريـ ڪ ڪهـ تهـ منـي لهـ هـهـڙدهـ سالـ ڪهـ متر نهـ بيـت . ڪهـ پـيـي ٿهـ وترـيـت ٿاماري دانـيـشتـوان (التعداد السكاني العام)

۳. ليڙنهـ ڪهـ دابـنـريـت لهـ لايـهـن ٿهـ نجـومـهـني حـوڪـمـهـ وهـ ٿهـ گـهـر دهـ ولـهـت نهـ بوو هـر وهـ ڪوو دهـ ستورهـ ڪاني رابـردوو ڪهـ هـ لـبـڙاردنيان لهـ لايـهـن ميلهـ تهـ وهـ نهـ بووهـ بهـ لـڪوو لهـ لايـهـن دهـ سهـ لـتهـ وهـ بووهـ .

لايهـني باش و خراپي ٿم پـيـگايـهـ :

لايهـني باشي: ٿهـمهـ باشـترين پـيـگهـ يهـ لهـ ولاـتهـ شارسـتانيـهـ ڪان و ديموڪراسيهـ ڪان چـونـڪهـ هـر لايـهـ ڪ نويـ نريـ خـوي هـ لـدهـ بـڙيرـيـت وهـ ٿو ڪهـ سي ڪهـ هـل دهـ بـڙيرـدريـت پـيـويـستهـ خويـندهـ واريـ ڪي باش بيـت وهـ بهـ تايـبهـت لهـ ياسادا شارـهـزا بيـت و ڪاريـڪات بهـ پـيـويـستهـ ڪاني وولات نهـ وهـ ڪ بـرو بـوچـوني خـوي بهـ لآم پـيـگا ڪهـ ڪيـشهـ و گرفتـي زوري تيـدايهـ وهـ هنـديـڪيان ٿهـ مانـهـن .

أ. هه‌لبژاردنی گشتی ماوه‌ی ١٨ مانگ تا دوو سال ئه‌خایه‌نیت و بپی (١٠٠ ملیۆن بۆ ١٥٠ ملیۆن) دیناری عیراقی خه‌رجی پێویسته، عیراق له‌م کاته‌دا پێویسته‌کی زۆری هه‌یه به‌ ده‌ستور و ناتوانریت چاوه‌پوانی بکړیت.

ب. یاسای هه‌لبژاردن ده‌بیّت سه‌ره‌له‌نوێ دابنرێته‌وه و حکومه‌تیک نیه ئه‌و یاسایه دابنرێت.

ج. هه‌لبژاردنی گشتی پێویستی به‌ ئاماریکی گشتی هه‌یه (الاحصاء العام) وه ئه‌مه‌ش یاسای نوێ به‌بێ بوونی حکومه‌تیک نابێت.

د. له‌ باری ئاسایشه‌وه بارودۆخی عیراق گونجاو نیه له‌م کاته‌دا.

ه. له‌ کاتی خۆیدا پرژیمی پابردوو گۆرانکاری کردوه سه‌باره‌ت به‌ دانیشته‌وان به‌ تایبه‌تی دانیشته‌وانی پارێزگای هه‌ولێر و که‌رکوک موصل و هه‌ندیک له‌ شاره‌کانی باشووری عیراق.

شایه‌نی باسه له‌و ناوچه‌یه‌ی که‌له‌سه‌ره‌وه باسمان کرد هه‌ندیک په‌گه‌زی کوردو عه‌ره‌ب وه کوردو تورکمان ده‌بیّت کێشه‌کانی نێوانیان چاره‌سه‌ر بکړیت پێش کاتی هه‌لبژاردنه‌ گشتیه‌که.

رێگایی دووهم : ئه‌ویش وه‌ک هه‌لبژاردنی گشتی باشه به‌لام گێرو گه‌رفتی زۆره هه‌ر وه‌ک له‌پێگه‌ی یه‌که‌مه‌دا باسمان کرد.

ئهمه پێویستی به‌ ئاماری گشتی هه‌یه بۆ ئاماده‌ کردنی پسه‌وله‌ی خێزانی وه ئهم پسه‌وله‌ یه‌ش ته‌نها ناوی سه‌روکی خێزانی تێدا‌بێت.

وه ده‌بیّت دوباره‌ پیاچونه‌وه بکړیت له‌ تۆماری وه‌زاره‌تی بازرگانی بۆ پێکخستنی ناوه‌کان وه‌ک پێویست. چونکه‌له‌پێگای دووهم دا پێویست به‌هه‌لبژاردن هه‌یه به‌واتای مافی هه‌لبژاردنیان هه‌یه.

پێگای سێهم / هه‌لبژاردنی رێگایی دامه‌زراندن ده‌بیّت ئه‌و که‌سه‌ جێی متمان‌ه‌و باوه‌ر بیت هه‌ر وه‌ک ده‌ستوره‌کانی پێشوو عیراق داچونکه ئهم جووره‌ رێگایه ئامانجی چینه‌کانی میللەت نایه‌نێته‌دی وه هه‌لبژاردنه‌کانیان به‌دامه‌زراندنی ئه‌ندامه‌کانیان به‌ پێی ویستی ده‌سه‌لات بووه.

ئێمه تا‌کو مانگی (٨ / ئاب) گفتوگۆی ته‌واومان له‌ سه‌ر ئهم سێ رێگایه کرد له‌ ئه‌نجومه‌نی حوکم وه برا شیعەکان سوور بوون له‌سه‌ر رێگای یه‌که‌م و قایل نه‌بوون بۆ

دووهم و سټهم . له سهر بۆچوونى مەرجه عى بالاي شيعه له عىراق دا (آية الله على سيستانى) كه پښگای يه كه م گونجاوتره .

ليژنه كه بريارى دا كه پوڅى (۲۰۰۳/۸/۳۰ ز) سهردانى به پڅ (سيستانى) بكه ين له شارى نه جف وه به راستى نه م پياوه ناوداره كه سټكى زور پوڅنډيروانا يه له پووى نايى و سياسيه وه و خواناسه و راستگو و (متواضع) به پاش گفتو گو كردن له گه لى ووتى نيوه بريارى چى نه دهن منيش له گه ل نيوه دام . له پاشان دا نه نجومه نى حوكوم بريارى دا له گه ل كه سايه تى و سياسيه دياره كانى به غذا كو ببينه وه وه بيروپايان وه بگريڼ وه هروها سهردانى پاريزگاكانى ترش بكه ين پاى گشتى ميله ت وه بگريڼ، وه له سهر نه و برياره ليژنه يه كه ه لښږدرا بؤ سهردانى پاريزگاكانى دپاله و كه ركوك و سليمانى كه برىتى بوون له (۵) نه دماكه خوم يه كڅكيان بووم وه پوڅى ۹/۱۶ سهردانى پاريزگای دپاله مان كرد و له ۶/۱۷ سهردانى پاريزگای كه ركوك و دواتر له پوڅى ۹/۱۸ سهردانى پاريزگای سليمانى مان كرد .

وه له نه نجامى سهردانه كانمان دا بؤمان پوون بووه كه گه لى عىراق نه وهى مه به ست نه بوو كه ه لښږاردن چؤن ده بيت به لكو مه به ستيان پوونكرده وه و ديارى كردنى مافه كانيان بوو له ده ستوردا . له پاريزگای دپاله داواى ده ولتى ئيسلامى يان ده كرد و له پاريزگای كه ركوكش داواى فيدراليان ده كرد بؤ عه رب و توركممان وه له پاريزگای سليمانى داواى فيدراليان ده كرد بؤ گه لى كورد و ده يان ووت باوه پيان نيه به هيچ ده ستوريك نه گه ر دان نه نيت به مافى فيدراليدا .

له پاش گه پانه وه مان به راووردمان كرد له نه نجامى سهردانه كانمان و بريارماندا به وهى كه هر سى پښگاكه كه پيشتر باسمان ليوه كرد لايه نى (سلبى و ايجابى) له بؤچونه كان دا بنوسينه وه وليكولينه وه و و گوفتوگوى له سهر بكرىت وه به و جؤره نه نجامى كارى ليژنه كه له ماوهى (۴۵) پوڅدا به راپوڅرتيك ناماده كراو ناراسته نى نه نجومه نى حوكوم كرا وه تاكو ئيستا نه نجومه نى حوكوم بريارى نه داوه چ پښگايه كه بگريته بهر به لام وا دياره ده ستوريكى كاتى (دستور انتقالى) بؤ لابردي نه و كؤسپانه نى كه دووچارى عىراق بوون دابنريت . وه من داوام كرد كه ريگای دامه زانندن بگريته بهر به لام دامه زاننده كه فراوان بيت وه راپاريزگايه كه نوينه رى خوى ه لښږريت بؤ به شدارى كردن له دانانى ده ستورى (انتقالى) دا به تايبه ت كورده كان دڅى نه و بؤ چوونه وه ستان چونكه له پاشه پوڅ

ده ترسان نه وهك ببیته هوی نه وهی فیدرالایان له دهست بچیته به لام وا دیاره که
 نه نجومه نی حوکوم و نه مه ریکا بپیاریدهن بۆ دانانی دهستوریکی (ئینتقالی) بۆ
 دامه زانندی حکومه تیک و هه لێژاردنی په رله مان , نه و کاته نه و دهستوره بخریته بهردهم
 میللهت بۆ دهنگدان له سه ری و له گه ل نه و گۆرپانکاریانه ی که به دلی میلله ته .

په یوه ندم به که سایه تیه کورده کان له به غدا

به و پتی به غدا پایته خي هه موو عیراق بوو کومه لیک که سایه تی ناوداری جوړاوجوړ
له ویدا کوږوبونه وه یه کانگیر بوو بوون په یوه ندي توکمه ی باش له نیوانیانا هه بوو له گه
جیاوازی جوړی کار و نه ندازه ی زانیاریان هه بوو هه به هویه وه په یوه ندي کی زوړ باشم هه بوو
له گه له ندم که سایه تیانه بو گورینه وه ی زانیاری تیگه یشتن له بارو دڅی ژایانوو گوزهرانی
ناوشاری به غدا وه ده وروبه ری له وانه بیجگه له که سایه تی عه رب و نه ته وه کانی تر
و تانیسه کانی تر به تاییه تی له گه له که سایه تیه کورده کان په یوه ندي کی باشم هه بوو
هه میشه ش خه ریکی نالو گوری فیکری وزانیاری نه ته وه ایته تی بووین له وانه :

که سایه تی تاینی :

ملا عمر دیبه گه یی	شیخ لطیف عبد الله برزنجی
شیخ محمد بالیسانی	ملا سید حکیم خانقینی
دکتور حسین بالیسانی	شیخ امین نقشبندي
دکتور احمد بالیسانی	ملا علی قوجه بلباس
ملا علی له یلانی	ملا محمد قزلبی
شیخ لطیف شیخ اسلام	ملا سعد الله محمد امین هوانی
	شیخ زین الدین نقشبندي

که سایه تی دیکه:

علی کمال احمد فهمی
احمد گهردی
محمد جاف
شیخ طیب سید عارف
م. نوری ناغجه لهری

نجیب بابان
د. حسین خلیقی
ابراهیم میرانی
عبد الرحمن به گی قوره تور
نجم الدین محمد علی عدونی

نووسه رو ته دیب:

ماموستا ملا عبد الکریم مدرس
ماموستا علا الدین سوجادی
مسعود محمد
جمیل روژیه یانی
ملا شکور مصطفی
عبد الرحمن زهییحی

خه سره و جاف
محمد ملا کریم مدرس
فاتح ملا کریم مدرس
عبد الرحمن ملا مارف
م. لطیف گلی

دادوه رو یاسایی:

ووریا کانی مارانی
دادوه نور دین علی
شیخ لطیف شیخ طه
حامی عبد الله کانی مارانی

حامی حسن اسماعیل پشده ری
دادوه چه تو عبد الله علی
حامی جمال بابان

ماموستای زانکو:

د. کمال مظهر
د. نوری طالبانی
د. سعد برزنجی
د. فاضل عبد الواحد عبد الرحمن
د. اکرم یاملکی

د. نسرین فخری
م. نظام الدین گلی
د. محسن عبد الحمید
د. نظام الدین عبد الحمید

نه فسهري سويا :

محمد سعيد ملا محمد رهيس

يحيى چرۆستاني

كمال موفتي

عبد الرحمن موفتي

هيو موفتي

محمد علي دهره ندي فقه ره

علي مصطفى

عبد المجيد شيرواني

عزالدين جباري

عبدالرحمن ياسين مجيد

عبد الله سعيد

مسته فا عزيز

جلال احمد فهمي

نامق حه ويزي

سيد عبد الله عازهباني

نجم الدين نقشبه ندي

مصطفى رضا {مهولانا}

محمد شريف سندی

عبد الخالق معروف

محمد علي ملا محمد ريس

پله و پايه :

قازي عبد الحميد نه تروشي

سيد صالح يوسفی

صالح پيداوي

فوناد عارف

بابكر پشدهري

د. محمد شريف

دادور به شير نه تروشي

بەشى پىنچەم

چەند وىستگەيەكى خىرا
پاش گەرەنەووم بۆھەولير

ژيانم له دواى خانه نشين بوونم

لښه رتايي ساني ۲۰۰۷ سي دكتور له کوليجه که مان (کلیه الحقوق / جامعة النهرين) لښه غذا شهيد کران، له کدل کوری يه کيک له ماموستاکان کښه ياره کډی ليدنه خوری کاتي کوتايي دهوام کښه کډرايډه بو مالي خويان، تيروستان فراندیان و روژی دواى شههيدیان کردن، له دکاته ده ماموستاکانی کوليجه که مان هدموويان له خويان ده ترسان که پاشه روژی ندوانيش و دک ندوان وای ده ستیان کرد به بلا بو ونډه و بدجی هيشتنی کوليجه که، د. عوض قاضي که يروفيسور بو لدوی روښت بو زانکوی دهوک کوليجی ياسا.

راگری کوليجه که پروفیسور غازي فيصل روښت بۆ سوريا، پروفیسور سعد علوش روښت بۆ ئهردن و پروفیسور دکتور ابراهيم فياض ههه لهوئ مایهوهو کۆچی دواي کرد ومن بهتتهنها مامهوه له بهغدا له کوليجه که.

منیش وهك ئهوان لهبارودۆخه که ئهترسام ونهم ئهتوانی بچمه دهروهوی عیراق، ناچار داوام کرد خانه نشینم بکهه، لهو کاته دا ته مه نم ٨٣ ساڵ بوو ئهتوانی ئهه داوايه بکهه. داوايه کهه ئاراسته ی وه زیری خویندنی بالا کرد له ریگه ی کوليجه وه، کاتی روښتم بۆ لای گه ی شسته زانکۆ، سه روکی زانکۆ داواي کردم که چاوی پینم بکه ویت، کاتی روښتم بۆ لای وتی: ئیستا تۆ چوار وانه ده لیتته وه به قوتابی قوناغی دکتورا له یاسادا، دوو له بهشی تاییهت و دوو له گشتی، ئه گهه تۆ خانه نشین بکرییت کی ئهه وانانه بلیتته وه، منیش له وه لāmدا وتم: به لیتت پیتته دهه تا سالی خویندن کوتایی نه یهت کوليجه که به جی نه هیللم ودهست له وانه ووتنه وه هه لئه گرم تا کاتی تا قی کردنه وه سه ری ساڵ وله پاش تا قی کردنه وه نمره کانیا ن ده دهه به کوليج ته و کاته دهست له کار هه لئه گرم.

داوا که می نارد بۆ خویندنی بالا بۆ وه زیر. به لām داواکهه نزیکه ی دهوت مانگ مایه وه چونکه نه یان ئه ویست کوليجه که به جی به یللم، هه چهنده ته مه نم تی په ری بوو له ته مه نی خزمهت کردنم.

من کاتی خوی بریاری دهه چوو بوو له سه روکیا یه تی کۆمار بۆ مانه وهه تا له ژیا ندام، دواي ئهه ماوه یه داوام کرد که چاوم به وه زیر بکه ویت و له چاوی بکه وتنه که دا رازیم کرد که ته مه نم زۆر زۆره و ناساغم وره زامه ند بوو به خانه نشین کردنم.

هاتنم بۆ ههولير

له بهر واري ۱/۷/۲۰۰۷ دا داوا کرام بهرهمی که به شداری بکهه له کۆنگرهی کۆپه ندى هزرى ئيسلامى له ههولير، رازى بووم که به شداری بکهه، له رۆژى ۸/۷/۲۰۰۷ دا له گهه داىكى عه مه د سه فه رمان کرد بۆ ههولير له هوتيل ئافيسا بووين له سه ر خه رجى کۆنگره، ماوهى کۆنگره (۱۱ و ۱۲/۷/۲۰۰۷) بو له شارى ههولير، وتارى ئه و دوو پۆژه هه مووى بۆ من دانرا بو، چونکه په يوه ندى به کيشه ي خيزانه وه بو له بابته سى ته لاقدان و کهچ به شوودان به مندالى وشو کردن به زۆره مى و ژن به ژن و کوشتنى ئافه رته به ناوى (غسل العار) له بهر ره وشتى ناره وا.

رۆژى يه کهه که ريکه وتى ۱۱/۷/۲۰۰۷ بو وتاره کانم به دوو جار پيشکesh کرد، ئيوه رى رۆژى ۱۲/۷/۲۰۰۷ پيش ئه وهى وتار بخوينمه وه له به شى به يانيدا پيشان راگه ياندم که هه مو به شه که هى به يانى و ئيوه ر بکهه به يه که له بهر ئه وهى ئه بى کاتر ميتر ۱۲ نيوه رۆ ناماده بيم له ئه نجومه نى وه زيران، به پيشى ئه و داوايه وتاره کهه کرد به يه که و ۱۲ نيوه رۆ کۆتاييم پيه ينا.

پاش چوونم بۆ ئه نجومه نى وه زيران، پيشان وتم: سه رۆک وه زيران داواى کردوه به ته نها بچيت بۆ مالىان له هاوينه هه وارى سه لاهه دين.

به ئوتۆمبيلينكى تاييه ت به ره وه هاوينه هه وارى سه لاهه دين به ريکه وتين بۆ مالى كا ك نيچيرقان بارزانى سه رۆكى حكومه ت.

له وى به ريزيان به گه رمى پيشوازي ليكردم وه ك هاوريه كى خوشه ويستى خۆى بيىنى، ئه مه يه كه مجارم بوو چاو م پيشى بکهوت، له دانيشتنه كه دا چه ند پرسىاريكى ليكردم، داوى ئه وهى وه لامم دايه وه وتى: ئيمه پيوستيمان به ئيوه هه يه له بابته فتواى ئاين و راويژكارى

ياساييه وه له بهر نه وه داوات لیده کهم که نه گهریتته وه بو به غدا و لیتره هه موو بیداویستیه کانت ناماده ده که یښ.

له سهر نه و داوایه مامه وه وداوا کهم زور پیتخوش بوو له بهر نه وه ی ناواتم نه وه بوو روژیک بگه ریمه وه کوردستان بو خزمه تی میله ته کهم.

پاش نه وه گوازارینه وه بو هوتیل شیراتون له سهر بودجه ی سه رۆکی حکومه ت که نایابترین هوتیلی شاره که بوو، ماوه ی ۲۲ روژ له وی ماینه وه.

له مانگی نه یلوی ۲۰۰۷ له سهر داوای وه زیری نه وقاف و کاروباری ئاینی حکومه تی هه ریم سی روژ وتارم پیتشکه ش کرد به ماموستا وتار خوینه کانی مزگه وته کان، له هه مان کاتدا خولی فیرونیان هه بوو له وه زاره تی نه وقاف،

دوو خول کرایه وه بو کاربه ده ستانی حکومه تی هه ریم وله هه ر خولیکدا سی روژ وانهم پیتشکه ش کرد و زور پیتخوش حالبوون و سودیان لیوه رگرم، ههروه ها دادوه ران و پاریزه ران کو بونه وه یان بو ساز درا و تارم تیتیدا پیتشکه ش کرد.

له روژی ۲۰۰۷/۸/۵ کارناسانیمان بو کرا که به خیزانه وه بگه رینه وه و نه نیشته چی بین له شاری هه ولیتر و دایانمه زراندم به راویژکار له نه نجومه نی وه زیران بو کاروباری یاسایی. له کوتایی سالی ۲۰۰۷ دا به ته واهه تی به خاوه خیزانه وه جینشین بووم له هه ولیتر.

له ۲۰۰۸/۱/۵ دا داوام لی کرا که بو ماوه ی سی روژ وانه بلیمه وه به کادری سیاسی که خولیان بو کرایوه بو ماوه ی مانگی و ژماره یان زیاتر له ۱۰۰ کهس بوو، له و ماوه یه دا سی روژ وانهم وته وه له بابه تی په یوه ندی نیوان ئاینی ئیسلام و وژیان، ئاینی ئیسلام تاچ راده یه ک رۆلی هه یه له ژبیانی روژانه ماندا، زور سودیان لی وه رگرت و وپیان وتم تانیستا وا حالی نه بووین له ئاینی ئیسلام و کاریگه ری له سهر ژبیانی مروژ.

له ۲۰۰۸/۱/۱۰ دا دووباره دوام لی کرا به شداری بکه م له وانه وتنه وه به کادیرانی سیاسی لقی ۲، هه ر به و جۆره سی روژ به شداریم کرد وباسه کهم "سیاسه ت له ئیسلامدا وکرده وه ی کاربه ده ست و ده سه لات داری ئیسلامیه کان له پیغه مبه ره وه (ﷺ) تاکوتایی هاتنی حوکمی ئیسلام له خه لافه تی ده ولته تی عوسمانیه کاندا به وه ی جهنگی جیهانی یه کهم (۱۹۱۴-۱۹۱۷).

پاش کوتایي هاتنی خوله که داوام لی کرا مانگه که تا خوله که ته واوده بیت وانه بلیمه وه، چونکه وتیان زور سوودمان لی وه رگرت لیت، به لام من داوی لی بوردنم کرد له بهر تهوی وانه کان دابهش کرابو به سهر زور که سدا وه ندیکیان له وه زیره کان بوون.

له به شداریکردنم لهم دوو خوله دا بوم دهرکوت زور له ته ندامانی حیزب که ناسراون به عهلمانی و که له دژی نایینن هوکاره کهی نه زانین وتینه گه یشتنه له ناین نیسلام وړوئی ناین له ژیاننی روژانه دا، له لایه کی دیکه وه و تینگه یشتبون که نیسلام تهویه که رژی می پیشوو جی به جینی کرد له سهر کورد وه که نه فال و کوشتن و دهر به ده ری، بوم روون کردنه وه که چهند زوی له ناسمانه وه دووره نه ونده رژی می پیشوو له نیسلامه وه دوور به وه، ههر کرده وه یه کیان به ران بهر کورد کرده به پیچه وانه ی نیسلامه وه یه.

له سهره تای مانگی نیسان سالی ۲۰۰۸ سه روکی حکومه تی هدریم داوی کرد لیژنه یه ک پیک بیت له پیاوان و نافرتهان بو پیاچونه وه ی پرورزی یاسای باری که سیتی هه موار کراوی په رله مان، لیژنه یه ک پیکهات لهم به ریزانه:

نافرتهان:

پیاوان:

- ۱- مهاباد قهراخی.
- ۲- پهمان عزالدین.
- ۳- په خشان زهنگه نه.
- ۴- د. کوردستان موکریان.
- ۵- امیره حسن.
- ۶- شاناز احمد.
- ۱- د. مصطفی زهلمی.
- ۲- د. نوری تاله بانی.
- ۳- د. محمد شریف.
- ۴- د. به شیر خلیل حداد.
- ۵- د. مصلح مصطفی.

بو یه کهم جار که کوبینه وه بریار درا که من سه روکی لیژنه کهیم، له وروه که من ته مه نم له هه موویان زیاتر بوو ته مه و له لایه کی تره وه من شاره زایم زیاتر بوو له وان لهم بابه ته وه چونکه له (۳-۴) کونفرانس به شداریم کرد بوو لهم بابه ته دا، جگه له وه ی نامیلکه یه کهم هدی له ژیرناونیشانی (مقترحات تعدیل قانون الاحوال الشخصیه رقم ۱۸۸/ لسنه ۱۹۵۹) ومن پیم وتن من بهم نیشه هه لده ستم به ته نه پاشان کوده بینه وه بو وتوو یژ و لی کولینه وه و رای خوتانی له سهر بدن، پاش ته وه (۱۱) جار به سهر پهرشتی سه روکی حکومه تی هدریم کاک نیچیرقان بارزانی کوبینه وه بو لی کولینه وه و وتوو یژ و باسمان له سهر

کرد به جوړیکې ودها که پینچه وانه ی قورئانی بیړز نه بی و تاراده یه کی زوړیش چاودیری مافی ثافرت بکړی و له یه کینک له ئیشه گرنکه کانمان نه وه بوو پینچ مهرجان دانا بو فره ژنی و هروها سزامان دانا بو یه کینک که ژنی دووهم بیتنی یه کینک له و مهرجانه ی تیا نه بی.

مهرجه کان نه مانه ن بوون:

۱. به لگه ی په سهند کراوی ه بی که ژنی یه که می نه خوش بیت به جوړیکې وا که که لکی ژن ومیردایه تی نه مابی.
۲. بوونی توانایه کی وا که هردوو ژنه که ره زامه ندبن له سهر ژیانان.
۳. به لاین بدا به جی به جی کردنی دادپه روهی له نیوانیاندا به بی هیچ جیاوازیه ک.
۴. ژنی یه که م مهرجی نه کردبی که ژنی به سهردا نه هینری له کاتی ماره کردندا.
۵. ژن هینانه که له دادگادابیت.

پینچه وانه ی نه و خالنه ی سهر وه نه گهر یه کینک ژنی دووهم می هینا ویه کینک له و مهرجانه ی تیا دانه بوو سزا ددری به بند کردن له شش مانگه وه تا سالتیک له گه ن پیدانی غه رامه به بری (۱۰) ملتون دیناری غیراقي. یه کیکی تر له کاره گرنکه کان که چاره سهرمان کرد (میرات) ی ژن و میرد بوو، چونکه له قورئانی پیروژدا نه فهرمویت نه گهر ژنه که مرد و منالی نه بوو له میرده که ی یان له میردی پیشوو میرده که ی ۲/۱ نیوهی میراته که ی نه گری و نه گهر منالی هه بوو ۴/۱ میراته که ی نه گری، پیاویک مرد منالی نه بوو له و ژنه یان له ژنیکی تر ژنه که ۴/۱ میرات ده گری و نه گهر منالی هه بوو ۸/۱ ده گری، ثافرت ته کان داوایان کرد که ده بی میراتی ژنیش وهک پیاو بیت. نیمه نه مانتوانی نه م داوایه جی به جی بکه ی چونکه پینچه وانه ی ده قی قورئانی پیروژه به لام خودا خستیه دلمانه وه چاره سهر بو نه م کیشه یه بدوژینه وه نه ویش بریتیه له مه: ناشکرایه که هه موو ژنیک یارمه تی میرده که ی ده دات به زور یان به که م له پینک هینانی میراته که ی له ژیانیدا به موچه یان به یارمه تی کاره کانی و هرنه بی ژیان ی روژانه ی بو دابین ده کات و نه گهر نه و یارمه تیه نه بی میرده که ناتوانی پاشه که وت بکات له بهر نه وه بریارماندا له پروژه که دا نه گهر ژنیک میرده که ی مرد ده بی لیژنه ی بو بگیری بو بریاردانی هه لویستی ژنه که بو پینک هینانی نه م میراته به و نه ندازه یه نه و میراته جیا بکریته وه و بدری به ژنه که و له پاشدا نه وه ۴/۱ و ۸/۱ لی دهریکری.

بؤ چاره سره کړدنی یه کسانى له نيوان کورپو کچ له ميراثدا، يان له نيوان خوشک و برادا،
 نه وه مان برياردا بؤ ميراث ليځگړاو هه يه پيش کوچى دواى مالى خوۍ دابهش بکات
 له نيوانياندا به يه کسانى، يان وه سيټ بکات له پاش خوۍ ميراث دابهش بکړۍ له نيوانياندا،
 وانه بۍ جياوازي هه بۍ، نه مه پيۍ دهوترۍ (هبه)، دژى ثايه تي (للدكر مثل حظ الأنثيين)
 نيه، له پاش مردن پيۍ دهوتريت (وصيه)، نه ميس وک (هبه) دژ به ثايه تي ناوبراو نيه.
 هندی له و مافانهى داوايان کرد نه مه بوو:

۱- ولايت دان به داىک پاش مردنى باوک له کاتى نه بوونى باوکدا له جياتى باير که
 به پيۍ هه موو مه زه به کان نه يدهن به باير وئو نه بوو نه يدهن به برا نه بوو نه يدهن
 به مام، به لام تيمه دامان به داىک چونکه له هه مووان دلسوزتره بؤ منال.

۲- ژمان برده ريزى پياو بؤ خرجى په روه ردهى منال و خيزان به پيۍ تواناى نابورى و له
 کاتيکدا پياوه که دهستى کورت بۍ و ژنه که تواناى نابورى هه يټ خه رجي پياو
 نه که ويته نه ستوى ژن وهندی ماف هاته نارايه وه له م پرژويه دا که پيچره وانهى
 قورثانى پيروز و فدرمووده کاني پيغه مبر نه بوو په سندان کرد، به لام نه وانهى
 که به پيچره وانه وه بوون ره تماندايه وه.

له رږژى ۱۶/۷/۲۰۰۸ د ليژنه يه که له گڼل سهرؤکى نه نجومه نى وه زيرانى هه ريم
 کوښينه وه له نه نجومه نى وه زيران له هه ولير، له بهر نه وهى من سهرؤکى ليژنه بووم، نه و
 گورانکارىانهى کرد بوومان له ياساى بارى که سايه تي باسم کرد بؤ سهرؤکى حکومتى
 هه ريم، نه وپش زور پيخوش حال بوو.

زياتر له دوو کاتژميرو نيو له گڼل ليژنه که دا دانيشت، هندی قسه وباسى بؤ کردين
 سه باره ت به بارى کوښه لايه تي.

رږژى ۲۱/۷/۲۰۰۸ داوا کرا له لايه ن نه نجومه نى وه زيران که به شدارى کوښينه وهى
 نه نجومه نى وه زيران بکه م وک سهرؤکى ليژنه و باسى گورانکارىه کانيان بؤ بکه م.

له کاتژميتر ۱۱ به يانى ناماده بووم له و شويته به ناماده بوونى سهرؤک وه زيران وهه موو
 وه زيره کان وئو گورانکارىانهى که کرد بوومان له ياسا که دا باسم کرد له کوښينه وهى
 نه نجومه ندا، وه زيره کان زور يان پۍ خوش بوو هه موويان برياريان له سهر گورانکارىه کان دا،
 تا له مانگى (ايلول) روه وانهى په رله مانى کوردستان بکريت به مه به ستى په سهند کردنى
 له پاش کوتاى پشووى هاوينه.

لەپال كارى لىژنەدا داوامان لىكرا كەچەند كۆرپك بگرم سەبارەت بەروون كەرنەودى گۆرانكارى لەسەر ياساى بارى كەسىيەتى، بەم شىۋەيە بوو:

۱. كۆرپك لە ھۆلى وەزارەتى گەشت وگوزار بو فەرمانبەرانى وەزارەتە كە لە بەروارى ۲۰۰۸/۷/۱۰.

۲. لەبەرورارى ۲۰۰۸/۷/۳۱ لە ھۆلى رىكخراوى ھاوكارى لىكولنىسەودى ئىستراتىيىژى لە بارەگاي خوى لە عەنكاو سى جار چاوپىنكەوتنى تەلەفیزیونىم لەگەل كرا سەبارەت بەم پرۆژەيە.

۳. كۆرپك لە مانگى تەموزى ۲۰۰۸ لە ھۆلى ھۆتيل ھەورامان، بۆ ياساناسەكان سەبارەت بە بەراورد كەردنى ياسا نىو دەولەتەكان.

۴. لە ھەمان مانگدا، لەبەر ئەوەى چەندىن سالاھىيەتە كەمان دەنالىنى بەدەست سى تەلەقى ژنەو كە لای زۆرپك لە مامۇستا ئاينىەكانى كوردوستان وایە كە تەلەق بەيەكجار دەكەوت ھەرسىكى لە سەر فتواى ئىمام شافعى (خوا لى رازى بىت)، وام بەباش زانى رونكەرنەوئەيەك بىلاو بگەمەو سەبارەت بەم كىشەيە و بىسەلمىنم سى تەلەق بەيەك جار و لە يەك شوتىندا يەك تەلەقى پى دەكەوت، ھەروەھا سوتىندخواردن بەتەلەق بەتالە وئەم دانە لەسەردەمى ئەمەويەكان باو بوو لەبەر بەرژەوئەندى سياسى خويان، لەپاشدا چووە ناو مەزھەبەكان كارى پىكرا وەك شەرىعى ئىسلامى و بەھاوكارى وەزارەتى ئەوقافى ھەرىم و كۆرپەندى ھەرزى ئىسلامى بىلاو كەردەو لە كوردوستاندا ئەمە ویتەيەكى ئەو فتوايەيە.

۵. كۆرپك لەشارى سۆران بۆ مامۇستايانى ئاينىي و ئەندامانى حيزبى پارتى سەبارەت بەچەند شتىكى گەنگ لە ئاينى ئىسلامدا كە پەيوەندى ھەيە بەژيانەو.

دواى لىبونەو لە كارى لىژنە كەمان سەرۆكى زانايانى سلىمانى، خوالىخوشبوو (دكتور محەمەد گەزەبى)، سەرۆكى زانايانى ھەولير، (مامۇستا مەلا محمى ئاكەبى)، ياداشتىكيان نووسى بۆ سەرۆكى حكومەت و سەرۆكى پەرلەمان، تيايدا باس لەو كرابوو كە ئەو گۆرانكارىيانە دژ بە قورئان و شەرىعەتى ئىسلامە، لە رەت دانەوئەيە ياداشتەكەيان داوامان كەرد لە سەرۆكى پەرلەمان كاك (عدنان موفتى)، كە لىژنەيەك پىنك بەيتىرەت لە

په لږه مان به سه روکايه تى خوى و به ناماده بوونى ههردوو سه روکى يه کيى زانايان، بو
ئوډى گف توگو بکريت له سهه بچونه کهيان.

له دواييدا که هه موو ناماده بوون، يه کيک له ئه ندامانى په لږه مان له ليژنه ي ياسا،
دهقى هه موو کردنى ياساکه ي خويندوډه، له هه موو برگه يه ک يا مادده يه ک، رووى ده کرده
نوينه رى زانايان و پرسپارى لى ده کردن که نايه پيچه وانى قورئان و شهريعه ته؟ له وه لامدا
دهيانوت (نه خير)، بهم جوړه ليژنه کارى خوى نه نجام دا بى ئوډى که شتيک بدوزنه وه
پيچه وانى قورئان و سوننه ت بيت.

چيرۆكى قاچ شكانه كه م

له سه رهاى سالى ۲۰۰۹، له بهر به ياندا به هوى كه وتتم قاچم شكا له نيوان ستم و نه ژنۆم، بۆيه يه كسه ر منيان گه يانده به شى فرياكه وتنى نه خوشخانهى هه وليرى فيركارى، دواى وهر گرتنى تيشك و پشكنين، دهركه وت شكانم هه يه، دهبيت بچم بۆ يه كهى شكان له نه خوشخانهى هه وليرى فيركارى، كه چووم، نهو شوينه م به دل نه بوو، چونكه جينگايه كى پاك نه بوو، كهس به هاناته وه نه ده هات، ژوره كان وهك ژوره كانى سالانى په نجاكان بوو، هيچ ناميى خوشگوزه رانى تيدا نه بوو، هيچى رانه خرابوو. داوام كرد رهوانهى نه خوشخانه يه كى تاييه تم بكهن، وتيان له تواناي ئيمه دا نيه، دهبيت نهو دكتوره پسپۆرى كه بهر پرسى تۆيه بتنيريت.

دواتر په يوه نديم به ناسياويك كرد، تا ريگايه كم بسۆ بدۆزيتسه وه، نهو يش براده رايه تى له گه ل پزيشكيكى پسپۆرى شكان هه بوو، وتى بيبه ن بۆ نه خوشخانهى (ن.ش)، لهوئى برميانه ژووريكى ته سك، وتم ژووريكى گه وهره م بدهنى، له بهر نهوئى خه لك زۆر سه ردام ده كه ن، هه رچه ند تيجوونى هه يه ده يده م. داوام كرد به نجى مه وزعيم لى بده ن، چونكه نه خوشى دل م هه يه، هه تا نهو ساته دكتوره كه نه هات بمينييت. برديمانه ژوورى نه شته رگه رى، ماوه ي پينچ كاتژمير و ده ده يقه لهوئى مامه وه، پاش نه شته رگه ريه كه برديمانه وه ژوره كهى خۆم، به بى نهوئى دشا شه كه م بگۆرن، هه مان نهو دشا شه بسو كه له كاتى نه شته رگه ريه كه له بهر م بوو، هه مووى خوين بوو، تا سى رۆژ نه يانگۆرى.

رۆژى سييه م خيزانه كه م گوتى: بۆنى زۆر ناخوشى لى ديت و شتيكى عه يبه تا ئيستا دشا شه كهى نه گۆراوه، ئينجا موزه ميده كه هات و دشا شه و سه رچه فه كهى گۆرى.

روژی چوارم گوتیان ددوانیت پروښته وه.

له و ماوهی له وی بوم، به شو که سیک نه ده هات سهرم لی بدات تا بزانیست دهره جدی
هر اهرت یان زه ختم چونه؟ تنه به یانی و ئیواره دهرزیان لیده دام.

که به یانیان هر که دکتور ده هات بۆ لام، ددیوت چونی؟ موزه میده کان همو به دوايه وه
بوون، به لام که دهرزیست، ئه وانیش ون دهبوون. بهر له وی نه شته رگه ریم بۆ بکه ن، وتیان
تیچوونی نه شته رگه ریه که چوار ملیون و نیوه، دوی نه شته رگه ری که چوموده، نه
ئوتومبیلی فریا که وتن نه گرنگیدان، هیچ شتی نه بوو، به لکو به ئوتومبیلی تاییه تی خوم
که رامه وه.

له ماله وه هه تا سی مانگ و ده رۆژ میوام زور ده هات، هه ندیک له وانه پزیشکی پسپور
بوون، هه بوو ته ماشای ده کرد و ده یگوت نه شته رگه ریه که ت ته وای نیه و غه له ته.

ده رۆژ دوی گه رانه وم، له نه خوشخانه تاییه تیه که وه زه نگیان بۆ لیدام، وتیان وه ره وه بۆ
نه وی ته قه له کانت بۆ دهریین، وتم: که سم نیه به نیست، ئوتومبیلیکی فریا که تنم بۆ
بنیرن، گوتیان: ئیمه هه قی نه وه مان نیه، بۆ خوت وه ره وه.

که برمیانه وه نه خوشخانه که، برمیانه ژووری نه شته رگه ری، دوو موزه مید هاتن بۆ
لام، پرسیم: دکتور خوی کوا؟ گوتیان دکتور مه شوغله و ئیشی هه یه، نه کرا بۆ خوی بیت.
گوتم: ئه ی بۆ یه کیکتان نه هاتن بۆ ماله وه، هیچ وه لامیکیان پی نه بوو.. که ته وایوو هیچ
پارهیان لی وه رنه گرتم.

پاش یه ک مانگ چوممه عیاده ی دکتوره که وه ئه شیعه ی تازهم گرت، عیاده که ی هه تا
ته سه ورکه ی پیس بوو، یه ک کاتژمیتر له بهر نه و سه رمایه دانیشتم، سوبه یه کی کونی سالانی
سییه کان دانرا بوو، گوتم: بمه نه دهره وه، باشته له بهر سه رما بم نه ک له دیار نه و سوبه یه!
که نۆره هات و برمیانه ژووره وه، ژوره که ی دکتوریش زور پیس بوو، ته ماشایه کی
ئه شیعه که و ته ماشایه کی برینه که ی کرد و گوتی: زه ختت خستوته سه ر قاچت و یه کی که له
بورغوه کان له جیتی خوی ترازاه، وامان لی مه که دوباره نه شته رگه ریت بۆ بکه ینه وه.

سی مانگ و ده رۆژ خوم نه بوو، له هه ولیتر به یانیان دوو جار بانگ ده دن، گویم له
هه ردوو بانگ ده بوو.

دواتر دهرکه وت که نه و بورغوه به هه له دانراوه و کورت بووه.

ڪه زانيم ڊڪٽوره ڪه خهه تابهاره، چووم ٻڙ لاي ڊڪٽوريڪي تر، ٺهريش وتي: واباشه نهشته رگهريه ڪي ترٽ ٻڙ بڪريٽ، چووم ٻڙ لاي ڊڪٽوريڪي تر له هه مان نه خوشخانهي تايهه تي پيشوو، ڊڪٽوره ڪه وتي: نهشته رگهريه ڪهت به هه له ٻڙ ڪراوه، نهشته رگهريه ڪي ترٽ ٻڙ ده ڪم و هه له ڪه راست ده ڪه مهوه، وتم: بهمه رجنيڪ بهنجي نيهوم لي بدنه، له بهر نهوهي نه خوشي دلّم ههيه.

ٺهوهو نهشته رگهريه ڪم ٻڙ ڪراو ٺهوه پلاتينه ي به هه له دانرابوو، دهريهينا، لهويش سي چوار روڙ مامهوه، نه بجهاريان گرنكي زوريان پيڏام، دواي دهريچوون سي مليون ديناريان لي وهرگرتم.

دواتر ههتا سائيڪ و چوار مانگ سهرداني ڊڪٽوره ڪم ده ڪرد و دههوت: هيچ فهرقم نه ڪردوه؟ دهوت من بهرپري ٺهوه نيم ڪه له سهري پي برويت، من تهنها له خراپي نهشته رگهريه ڪي پيشوو رزگارم ڪرديت!

بهرپراساني پلهدار دههاتن ٻڙ لام و منيش پلاتين و بورغوه ڪم دهخسته بهردهميان و دههگوت: قهبول ده ڪن ٺهوه جوڙه تاوانانه ليڙه بڪريٽ و ٺيهه ٺيني بيدهنگ بن؟! هيچ سودي نهبوو. ههتا زورجار دههاته سهرم فهزحي بڪم، بهلام دواتر دامه دهست خوا.

جاريڪيان نويتهريڪي پهلهه مان هات ٻڙ سهردانم و گوتي: نه گهر دهتهويت بجيت ٻڙ دهروه ي ولات ڪارناسانيت ٻڙ دههڪين، وتم با پرس به ڊڪٽوره ڪم بڪم. چومهوه ٻڙ لاي ڊڪٽوره ڪي پلاتينه ڪي ٻڙ دههينام، ڪه ههموو جاريڪ چل و پينج ههزار ديناري لي وهردهگرتم، وتم: ٺهري بچم ٻڙ ٺهلمانيا يان هيند سودي لي دهيينم؟ وتي: تو بهرگه ي نهشته رگهري ديڪه ناگريٽ، له بهر سي هو: يه ڪهميان دوو جبار نهشته رگهري ڪراويت، دووهميان نه خوشي دلّت ههيه، سييهميان ته مهنت زوره.

بهلام من وام ٻڙ دههڪوت ڪه ٻڙ نوبانگي ڊڪٽوره ڪه خراپه!

پاش ٺهوه بهريز وهيري تهندروستي سهرداني ڪردم، داوام ليڪرد ليڙنهيه ڪي پزيشڪيم ٻڙ دابنيٽ، ٻڙ ٺهوهي بريارم ٻڙ بدنه، ڪه ٺايا دهتوانم بچم ٻڙ دهروه نهشته رگهري بڪم؟ چونڪه خوشم ٺهوه براهيم ٻڙ دروست بوووهو ڪه له دهروه باشتره. ٺهويش وتي: بهياني ڪاترمير ههشت دهتهبين ٻڙ نه خوشخانهي ههوليري فيرڪاري.

ڪه چووم، ليڙنه ڪه له چوار ڪهس پيڪهاتيوو، پيم وتن: ٻڙ ٺهوه هاتووم بريارم ٻڙ بدنه دهتوانم بچم ٻڙ دهروه نهشته رگهريم ٻڙ بڪن؟ وتيان: سودي نيهيه.

پاش ماوه يهڪ، برادرهڪ زهنگي بڙ ليدام و گوتي: تيمڻي فهرهسي هاتوه بڙ ههولير لهو نه خوشخانه يه، من سهره بڙ گرتوي و کاتيڪيان بڙ ديساري کردويت. له کاتي خويده لهوي ٿاماده بوم، دكتوره فهرهسيه كه دواي بينين برياري دا كه نهشته رگهري سودي نيه. دواتر برايه كم له به غدايه و خانه نشينه، زهنگي بڙ ليدام و ناوي پزيشڪي دامي، كه مانگي دوو روڙ ديت بڙ ههولير و له فلانه شوين داده نيشيت، منيش له کاتي دياريكراو چوم سهردام كرد و نموهي كتيبہ كاني خوم بڙ برد، ريزي زوري لينگرم، بهوردي پشڪيني بڙ كردم و وتي: پيش نهوي قاچت بشڪيت چند كيلومه تر پيت ده كرد؟ منيش وتم: زور بهي دهويشتم، تو بلي حوت كيلومه تر. وتي: بهدنت باشه و بهرگه نهشته رگهري ده گريت، نهشته رگهريه كهت بڙ ده كه م و دواي چوار مسانگ له نهشته رگهري وهكو خوت ليندتهوه، بهلام ليره نايكه م، بهلكو دهبي سهرهري نوردن بكهيت، گوتم: چندي تيده چيت، وتي: دوو دهفتهر دؤلار. بهكيان بڙ هاتوچو، نهويتريشيان بڙ نه خوشخانه.

بهرپرسيكي بالا دهفتهريڪ دؤلاري بڙ ناردم و خويشم دهفتهريڪم قهرز كرد. لهو كومه لگا پزيشڪيهي دكتوره كه لييو، پاره كه دا، كه بهريوه بهر كه ي مافه روهريكي كورد بوو، بري سه دؤلاري لي وهر گرتم، دواتر وتي دهبي دووسه دؤلاري ديكهش بهديت بڙ نهوي پاره كهت رهوانه بكهين، نهويشم پيدا، بهبي نهوي پسوله ي وهر گرتنم بداتي.

روڙي دواتر له کاتي دياريكراودا چوين بڙ فروكه خانه، بهمه بهستي سهرهركردن بڙ نهو نوردن، لهوي پينيان وتين دهبيت يانزه وهرقه بدن، وتم: بڙ نه ي به دوو دهفتهر پيڪ نه هاتين؟ وتي: جيگاي تايبه تمان بڙ گرتوي. بهو شيويه (۱۶) وهرقه زياد كرا، كه چي لهناو فروكه كه هيچ شويني تايبهت نه بوو.

كه گهيشينه نهو نوردن، ٿوتومبيلي فريكهتن هاتن و بردميان بڙ نهو نه خوشخانه يه ي دكتوره كه ي لييه، بهكسر دكتوره كه هاته لام و پاش ههوال پرسين وتي: بڙ خوت بگهري و سهرداني شوينه گهشتياريه كان بكه.

دواي سي روڙ گه رامهوه نه خوشخانه كه، له ماوهي دوو كاترميردا چند پشڪنين ههيه هموم بڙ كرا لهسر حيسابي دوو دهفتهر كه، بردميانه ژورويكي پوخته، پاك و خاوين بوو، رايه خ راخرا بوو، قهره ويله كان نوي بوون، ٿاميري خوشگوزهراني تيدا بوو.

۲۰۱۱/۳/۲۱، كاترمير نو چومه ژوروي نهشته رگهري و دوو كاترميري خياند، دواي دهروون، بهكسر دشداشه كه يان گوڙيم، روڙانه بهياني و ٿيواره خواردني تهواو و باشيان بڙ

خوم و دوو هاوډله کم ددهینا، دکتوره که روژی دوو جار سهردانی ده کردم، له کاتی روښتنه وه بۆ مال و شهویش سهری لی ددهام.

ده روژ لهوئ مامه وه، پیی وتم: واباشه له نزيك نه خوشخانه شوقه يهك به كړی بگريت هه تا کاتی روښتنه وه، من خوم دیم بۆ لات، شهش روژیش له شوقه مامه وه، پيش عياده و پاش عياده دههات و هيچ پاره ی وهر نه ده گرت.

دوا جار پیی وتم: پيوستت به ئيره نه ماوه، هه ندی رينمايي دامی و چاره سهر که ريکی سروشتی هینا بۆ نه وه ی فیری هه نديك راهینانمان بکات.

روژيکیان پيم وت: دکتور قسه يه کم هه يه، نه و براده ري هه ولير چوارده وهرقه ی زياده ی ليم سهند، تکات لیده کم، له وانه يه ساخته یی له گهل خه لکانی تريش بکات. که هه لسا بروت، زه ريفیکی دا خيزانه کم و وتی: نه وه له عه مه لياته که زياده. به زور خيزانه کم وه ري گرت.

دواي گه رانه ودم، له هه ولير سی جار سهردانيم کرد، هه رسی جار سه د دؤلاره که ی دامه وه هه یچی لی وهر نه گرتم. پيشی وتم که نه شته رگه ريه کم زور سهر که وتوه.

به پیی قسه ی دکتوره که، مه فروز بوو پاش هه وت مانگ له نه شته رگه ريه که ی، به پی برؤم، به لام که وا دهر نه چوو، هات بۆ لام و داواي لیبور دنی کرد، پیی وتم: نه و نه شته رگه ريه ی له هه ولير بۆت کرابوو، هی شه سته گانه، بۆیه نه تتوانی به پیی برؤیت.

دواتريش ته له فونی بۆ کردم و پیی راگه ياندم که شوينه که ی خوی گوريوه، له بهر نه وه ی به ليکولينه وه بۆی دهر که وتبوو که نه و کورده ی ساخته ی له گهل من کرد، ساخته ی له گهل خه لکانی ديکه ش کردوه.

هاتنى ژماره يەك مامۇستاي مىسرى بۆ سەردانم

روژى ۲۷/۴/۲۰۱۲ بەريزان شىخ جەمال قوتب سەرۈكى پىشۋى لىژنەى فەتۋا لەزانكۆى نەزھەر و دكتور عەبدولرەحمان نەقىب مامۇستاي زانستەكانى پەرۋەردەو دكتور عەبدولخەيىر عەتا مامۇستاي زانستە سياسىيەكان و دكتورە حەنان عەبدولمەجىد مامۇستاي زانستى كۆمەلئاسى و دكتور جەمال جبرىل مامۇستاي قانونى دەستورى و دكتور سەلاح عەبدولسەمىع مامۇستاي پروگرامەكان لەگەل دكتور سەباح بەرزىجى ئەندامى پەرلەمانى كوردستان سەردانىيان كردم لەمالەو.

دانشتنم لەگەل ئەو مامۇستا مىسرىيە بەريزانەدا، كەھەريە كەيان پسپۆرييان لەبۋاريكدا ھەبوو، زۆر خوش بوو، لەباردى زۆر بابەتەو قسەمان كرد، لای خۆمەو ھەروەيدا ئەكتىبەكانم بەديارى پىدان.

ھەر لەم دانىشتنەدا شىخ جەمال قوتب كەلەزانا ناسراوكانى مىسردو پىشتەر سەرۈكى لىژنەى فەتۋاى نەزھەر بوو داۋاي كرد لەسەر چوار بابەت بنووسم كەوەك خوى وتى

موسلمانان پيوستيان پيښه تې، قهدهري خواي كوره واپور كنه سدر سي لهو بابه تاندم نووسيپور، يدكدميان نديخ، دوده ميان كوشتني مورته دي بي زبان، سي هدميان رجم، نهو دوو دانراودي نه خيريان نهو كاته له چاپخانه بوون، نه مدهش شيخ جهمال قوتبي زور خوشحال كړدو وتي له جياتي "في القرآن" بنووسه "في الاسلام".

نككاتي سدر دانيشم بو قاهره بو ريزلينا نكدي شخي نه زهره دووباره بهديداري تسيخ جهمال قوتب و دكتور جهمال جبريل و دكتور مدهخ غدهو سدميع شاد بو دمه دهو بو ناسي نيواره له كدناري رووباري نيل ميوانداريان كړدين و لهو ديداره شدا شيخ جهمال قوتب وتي: دهيت شيخي نه زهره فخر و شانازي بكات بهودي خدلاتي تويان كړدووه، نكل تو شانازي بهوده بكهيت كه شيخي نه زهره خدلاتي كړدوويت.

منيش وتم: كه ورترين خدلات بو من نهوده خواي كوره نهو كاراندم ئي ودر بكريت و پاشان سوو ديكيان هديت بو موسلمانان.

ماستەر نامه يهك له سهر بيروړا ئوصولييه كانم

له نه كاديماي بالاي ديراساتي زانستې و مروزي به شي شديعه، قوتابي مهديحه صالح مه هدي هستا به نوو سيني ماستەر نامه يهك به ناو نيشاني "الدكتور مصطفى ابراهيم الزلي واره الاصولية"، به سه رپه رشتي دكتور محي هلال السرحان، به سوپاسه وه ماندووبووني زوري بينيوه بو ته واو كړدني هم ماستەر نامه يه.

له م ماسته رنامه يه دا له بيروړا ئوصوليه كاني كوليمه ته وه، هه روه را ي چه ند ماموستاو زانايه كي له باردي بهر هم مه كانه وه ودرگرتو وه به كورتي له سهر هه ر دانراو نيكم شتيكي نوو سيو وه.

سه‌رله‌نوئ سهردانی سهرسییان

ماوه‌ده‌ک بوو ماموستایانی نهو ده‌قهرده داوایان ده‌کرد سهردانیان بکه‌م، ههر جاریک له‌بهر کاریک یان نه‌خوشی نه‌ده‌کرا، حد‌زیشم ده‌کرد دوا‌ی نهو هه‌م‌وو ماوه‌یه سهردانی ناوچه‌که‌و ماموستایانی به‌ریزی بکه‌مه‌وه،

سه‌رله‌به‌یانی روژی ۱۳-۴-۲۰۱۳ له‌هه‌ولیره‌وه به‌هه‌و رانی به‌ر بکه‌دوتین، چووینه کوندی بوسکین بو مالی ماموستا مه‌لا سه‌دید مه‌محمود که‌کاتی من له‌وی مه‌لا بووم نه‌و سوخته بوو، لای ماموستا مه‌لا سه‌دید سلیمان که‌لای من موسته‌عید بوو ده‌هه‌وینه‌د، ژماره‌یه‌کی زور ماموستای ئاینی میوانداری کرد‌بوو، سهرده‌تا من وتیه‌کی کورتم پی شکه‌ش کردو هه‌ندی رای خوم له‌باردی بابه‌ته فیه‌یه‌که‌ده‌هه‌و خسته‌هه‌و، دوانر بیم دتن ههر پرسیاریکتان هه‌یه‌یه‌یکه‌ن، نه‌و ماموستا به‌ریزانده‌ش له‌ زور بابه‌ته‌دا پرسیاریان کرد، کوره‌که‌مان تا

کاتی نیوهرۆی خایاند، زۆر شتمان تیدا باس کرد، بهراستی کۆبوونهوهیهکی خوش و باش بوو، بهگشتی مامۆستاكان ههستت دهکرد كه مامۆستای باشن.

نیوهرۆ ههموو میوانهكان لهوێ ناتمان خوارد، پاش ناخواردن له گهڵ چهند مامۆستایهك و كاك ههسهن كورێ سمایل ئاغای، كه ئهه پاش ناخوارد گهیشته لامان، چووین بۆ سهرسییان، ئهه گوندهی سالی ۱۹۴۷ چووم و بووم بهمه لای گونده كهو سێ سال لهوێ مامهوه.

سهرسییان گۆرانی به سهردا هاتبوو، جیگای ماله كهی ئیمه بههۆی دروستکردنی ئهه بهنداوهوه بوو بوو بهژێر ناوهوه.

ههه مان رۆژ پاش نوێژی عهس له شاری رانیه کۆریكمان بهست بۆ قوتاییانی پهیمانگای زانسته ئیسلامیهكان، ژمارهیهکی زۆر مامۆستا و قوتابی ئامادهی بوون، ئهم کۆڕهشدا زیاتر كاتمان دا به ئامادهبووان پرسیار بکهن، بهداخهوه زۆر پرسیارو زۆر بابتهی ساده ههیه زۆریك له موسلمانان کاتی خۆیان پێوهی خهريك دهکهن كه هیچ سوودیکی ئهه توێ نیه، چارهروانی بابته و پرسیاری بهبایهخ ترم دهکرد لهو قوتاییانه.

ئێوارهێ ههه مان رۆژ سهردانی مالمی ههسهن ئاغای کورێ سمایل ئاغامان کرد، ههسهن ئاغای کاتی خۆی له سهرسییان ده رسم پێ و تبهو، ژياننامهی سمایل ئاغای باوکیشی له بهرگی یه کهمی ئهم یاداشتانهدا خراوته روو.

یه کێك لهو مامۆستا بهرێزانهی ئهه رۆژه له گهڵمان بوو مامۆستا سهید لهشکر بوو، بهداخهوه بهماوهیهکی کهم پاش ئهم سهردانه بهرووداوی هاتووچۆ گیانی لهدهستدا، ئهه پێشتر لهههولێر سهردانی کردبووم، زۆر پرسیاری وردی هههه به شوێن وهلامدا دهگهرا بۆی، مامۆستایهك بوو بهمايه دهیتوانی خزمهتی زیاتر بکات، خوای گهوره لێی خوش بیست و به بهههشتی شاد بکات و بۆ پرسه کهیشی پرسه نامهیه کهم ئاراسته ی بنه ماله کهی کرد.

سەردانی دکتۆر تەها جابر عەلوان

روژی ۲۰/۱۳/۵ لەشاری قاهیرە سەردانی مالی دکتۆر تەها جابر عەلوانم کرد کە یەکیکە لەزانا ئاینییە ناسراوەکانی عێراق و جیهانی ئیسلامی، نەو عێراقی کاتی خۆی بەناچاری بەجی هێشتبوو، نەویش لەسوپادا بوو پیشتر سەردەمی عەبدولکەریم قاسم. سالی ۱۹۳۵ لەعێراق لەدایکبوو، دکتۆرای لە نوسوولی فێقەدا سالی ۱۹۷۳ لەزانکۆی ئەزھەر بەدەستھێناوە، سالی ۱۹۷۵ بوته ماموستا لە زانکۆی نیمام محمد بن سعودی ئیسلامی لە شاری ریاز. سالی ۱۹۸۳ چۆتە ئەمریکا، سالی ۱۹۸۱ بەشداری بوو

له دامه زړاندنی په پمانگای جیهانی فیکری ئیسلامی له ئەمریکا، ئیستاش سهروکی زانکوی قورتوبه یه له ئەمریکاو خوی له شاری قاهره داده نیشیت.

ته ها جابر عه لوان یه کئ بوو لهو ته فسه رانه ی که خاوه ن هه لویست بوو، سالی ۱۹۶۲ ته فسه ری (احتیاط) بوو له سوپای عیراقیدادا، هه روه ها وانه بیژ بوو وانه ی ناین و زمانی عه ره بی له کولیجی سه ربازی ده وتوته وه، به شدار ی کرد له پیش برکی بۆ وانه وتنه وه له کولیجی نه ندازه به لام سه ره رای سه لماندن ی توانای بواریان نه دا بهو کاره هه ستیت و له سوپادا هیشته بوویانه وه، له کاتی سه ردانم بۆ شاری قاهره به مه بهستی ریزلینانم له لایه ن شیخی نه زه ره وه یه کینک لهو که سانه ی زۆرم هه ز ده کرد سه ردانی بکه م دکتۆر ته ها جابر عه لوان بوو که ماوه یه که سه روکی مونته دای فیکری جیهانی ئیسلامی بوو له ویلایه ته یه که گرتوه کانی ئەمریکا داده نیشیت و له م سالانه ی دوا ییدا هاته وه له قاهره نیشته جئ بوو، لهو دانیشتنه دا زۆر قسه کراو یاده وه ری زۆر له باره ی شو رشی چوارده ی ته مموزو ژبانی نهو کاته ی سوپا وه گیرد رایه وه، له وانه دکتۆر ته ها باسی له وه کرد کاتی بریاری جهنگ دژی کورد ده رده کریت نهو وه که موسلمانیک بهو بریاره رازی نابیت که کورد به ناپاک و نوکه ری بینگانه بناسین ریت و بریاری جهنگ له دژیان به شه رعی نازانیت، له مباره یه شه وه په نای ده باته بهر ناردنی بروسکه یه که بۆ (عبد الکریم قاسم)، نهویشیان نه گه یاند بوو بهو بیانوه ی نه مه مانای وه ستان له دژی بریاری سوپا ده گه یه نیت و هه ر کاریکی له مجۆره ش ده بیتته هژی سزادانی به شیوه یه کی توند، ناچار خوی ده روات بۆ لای عبد الکریم قاسم و بیرو پای خوی له و باره یه وه پئ راده گه یه نیت به ونیازه ی خوی ده رباز بکات له و فه رمانه ی که ویستبویان بینیرن بۆ کوردستان بۆ وتار خویند نه وه بۆ سه ربازه کانی سوپا قوتاری بیت.

دکتۆر ته ها جابر پیشتریش کاتی له ناوچه کانی نزیک کوردستان وتاری بۆ سه ربازه کانی سوپا دابوو و وتبوی: خۆزگه ئیچستا ئیوه له سه ر سنووری فه لستین بینیا یه وه نه وشه ری که له گه ل کوردا ده یکه ن له گه ل جول ه که دا بتان کرا یه که فه لستینیان داگیر کرده نه که کورد که وه که ئیوه موسلمانن و نه وه ی سه لاهه دینی ئه یوبی رزگار کاری قودسن، وتی خۆم دلم پر بوو سه ربازه کانیش ده ستیان کرد به گریان، نه مه بهو هژی گرژی و ناره زایی نهو ته فسه ره ی ناسایش که ئیپه رسراوی نه م کاره بوو داوای لی کردم که چیت ووتار نه خوینمه وه. نهو به عبد الکریم قاسمی وتبوو چۆن موسلمان موسلمان ده کوژیت. عبد الکریم پئی وتبوو: نهوان هاوکاری بینگانه ده که ن دژی ئیمه، منیش و وتم: ناخر کورده کانیش ده لئین ئیوه

چەك و تەقەمەنى لەبىنگانە وەرەگرن بۆ كوشتنى كرد . لەدوايدا ووتى: دەبى لىره
بىننيتەوه لە ژورىكى نزيك دانىشەو دەست بە {تصحيح}ى نويسنه كام بكە .

ئەو بوو يەكەم نوسراويان بۆ هينام سەرەتاكەى بە ئايەتتىكى قورئانى پيرۆز دەستى
كرد بوو لە جياتى {من يعمل سوءا يعزى به} نوسىبوو {من يعمل صالحا يعزى به}
منيش وۆتم بەريز ئەمە هەلەيه، وتى: نەخىر هەلە نيه، ناردى دوو قورئانى هينام هەر
بەهەمان شيوە بو، كە من وۆتم، قەناعەتى نەكرد وتى: قورئانىكى دەست نووسم هەيه بۆن
بىهينين، ئەويشيان هينام هەرنوسرابوو {يعمل سوءا} پىي ناخۆش بوو. بۆم دەرکەوت كە
ئەم كابرايه بەكەلگى ئەو نايت بەرپرسيارىتى بگريته ئەستۆ و كارى ولات ببات بەريوه
چونكە پىاويكى ئىنكارە و دان بەراستيدا نائى.

لە هەلۆيستىكى دىكەى دكتور تەها جابر عەلوان كە لەيادام ناچىت كاتى ئاهەنگى
يادى لەدايك بوونى پىغەمبەر بوو (د.خ) ئەو كاتە (عبد سلام عارف) سەرۆكى كۆمار
بوو بە ئامادەبوونى سەرۆك و دەست و پىتوهندى حكومەت و تارىكى خويندەو تىيدا باسى
لەو كرد كە دەبى عەرەب شانازى بە ئاينى ئىسلام بكات نەك بەخۆى چونكە لە پىش
هاتنى ئىسلام بتيان دەپەرەست و لەوانە هەندىكيان بتيان لە خورما دروست دەكرد كاتى
برسيان دەبوو خورماكەيان دەخواد و دەيانوت ئاى خودايە چەند بەلەزەت و خۆشى، بە ماناى
ئەوێ خوايان نەناسيوە تا ئىسلام نەهات، وەك دابونەرىتى عەرەب (۱۰) پىاو دەچوولاي
ژنىك ئەگەر بەهاتايە منائىكى ببوايه كەسىكى شارەزايان دەهينا پىيان دەوت (قوافى) واتە
شوناسى، ئەو بريارەى دەدا كەلە شىوێ كاميان دەچوو دەبوو بە باركى، لەهەمان كاتدا
دەبىنى چۆلەكەيكە كە يەك مسقال مېشكى هەيه ئەو قېول ناكات كە نىرىكى كە نزيك
مى كەى بكەوئىت . ئەمە بوو هۆى ناو چار گزى و دل تەنگى لىپرسراوان، بەلام ئىمەى
دانىشتوان هەنىكمان زۆر پى خوشحال بووين و دەست خوشيمان لىكرد چونكە راستى
ووت.

ریژلیانم له لایه ن

په یوه نوي بڼه پوهنځي د در چوواني نه زه ره وه

بو من که چل سابل پيشه نه و نه چنده تونساغي کي حويندني بالام لدوی ته و او
 کرد بود سدير کردن خوش بو، به نام به هوای باری تندروستیسیده سدير کردن بو میسر
 سخت بو، نه سدير تاوه کداسی خدای کرانم کرا له لایه ن شیخی نه زه ره وه رازی نه بووم،
 چونکه لای من شوو کدیان نه رووی زانستیده، لدیری به رهمه کاتوده به موسلمانان

باشترین خه لات، ته گهر تهو بهرهمانه بخویندرینه وهو سودی خوین بگه یه نن تهو پتویستم بهر نیه خه لات بکریم، ته گهر واش نه بیت و بهرهمه کان تهو سودو که لکه یان نه بیت تهو دیسان پتویست ناکات خه لات بکریم.

هه ولی ژوردرا رازی بکریم به قبولکردنی خه لات که، لهوانه بهر یزان ماموستا مهلا عه بدولا سه عید وهیسی سه رۆکی یه کیتی زانایانی ئایینی ئیسلامی کوردستان که نهوان خاوهنی فیکره وهه ماهه ننگکاری خه لات که بوون و، دکتور محمده شاکر راگری کۆلیژی زانسته ئیسلامیه کان و دکتور محمده شریف سه رۆکی کۆرپه ندی هزری ئیسلامی، له کۆتاییدا من پتم وتن که وهک خوم پتویستم به خه لات کران نیه، به لام ته گهر نه م خه لات کرانه م سودیکی بۆ کوردو زانایانی ئایینی کوردستان ده بیت تهو ناماده م، نه وه بوو هه موولا تهو یان دووپات کرده وه که خه لات کرانه که سودی ده بیت لهو بواره داو بهو شیویه واده ی سه فهری میسر دیاری کرا.

بۆ تهو مه به سه نه نیوه رۆی رۆژی ۸-۵-۲۰۱۳ له ریگهی فرۆکه خانه ی هه ولیتری نیوده وله تیه وه به رهو قاهره بهر یکه وتین.

له م سه فهردا جگه له خیزانم و مه سعودی کورم هه ریه که له ماموستا مهلا عه بدولا سه عید سه رۆکی یه کیتی زانایان و ریدار نه حمده له سه فهره که دا بوون. حکومه تی هه ریم له کار ئاسانی سه فهره که دا هاوکاری کردین، بهر یز دکتور نه رسه لان بایز بلیتی فرۆکه ی وه فده که ی گرتنه ستۆ، باقی خه رجی سه فهر یه کیتی زانایان پتی هه ستا، که جیگهی سوپاسه.

دیاره ماموستا مهلا عه بدولا هه ماهه نگی کردبوو پیشترو، ئیواره ی تهو رۆژه له شاری قاهره له ئوتیل (تریومف) دابه زین، ناوی ته م ئوتیله به زمانی فه رهنسی واته (بالنده).

رۆژی ۹ مانگ بهر یز دکتور (عبدالفضیل القوصی) وهزیری تهو قافی پیشتی میسرو جیگری سه رۆکی په یوه ندی جیهانی ده رچووانی ته زه رهو لیوا ئوسامه یاسین جیگری سه رۆکی په یوه ندی جیهانی ده رچووانی ته زه ره له ئوتیله که سه ردانیان کردین به مه به سه تی به خیره اتن و ده وه تی نیوه رۆخوانیکیان کردین و باس له مه راسیمی ریزلینه که کراو ئیمه ش لای خومه وه له هه موو دانراوه کان ژماره یه کی ژۆر کتیه بۆ ته زه ره بر دبوو به دیاری و نمونه ی تهو کتیه بانه مان پیدان.

روژی شه مه ۲۰۱۳/۵/۱۱ له هۆلی مه شیخه ئه زههر له شاری قاهره پایتهختی میسر، به ئاماده بوونی ئیمامی گهره ئه زههر دکتور ئهمهده تهیب شیخی ئه زههر و سهروکی په یوهندی جیهانی دهرووانی ئه زههر و لیوا ئوسامه یاسین جیگری سهروکی په یوهندی جیهانی دهرووانی ئه زههر و ماموستا مهلا عهبدوللا سهعید وهیسی کوردی سهروکی یه کیتی زانایانی ئاینی ئیسلامی کوردستان و ژماره یهك له ماموستایان و قوتابیان ئه زههر که ژماره یهکی بهرچاویان قوتابی کورد بوون شیخی ئه زههر میدالیای ریزلینانی پی به خشییم و منیش ئه و ژماره کتیبه ی باسم کرد کردمه دیاری بو ئه زههر. شیخی ئه زههر وتهی خۆی پیشکesh کرد و جگه له به خیر هاتن باسی له کار و چالاکی خویان له گهڵ ههریمی کوردستان کرد و ههول و بهرهمه کانی بهرز نرخاند. ماموستا مهلا عهبدوللا سهعید سهروکی یه کیتی زانایان تهویش وتهی خۆی پیشکesh کرد و ئهم ریزلینانه ی به کاریکی گهره و پر بایهخ دایه قهلهم. من له وته کهمدا باسم له وه کرد که ئهمه ریزلینانی ههموو ئه و زانا کوردانه یه که خزمه تیان به زانستی شهرعی کردوه له کۆنه وه تا ئیستا. ههره ها باسم له رۆلی ولاتی میسرو په یوهندی کورد و میسر کرد.

لیږه دا پټم خوښه هه رسی و ته که وهك خوښان به زمانی کوردی بڼه مه روو:

دهقی و ته که م، که له میانی مه راسیمی ریزلینانیدا پیشکه شم کرد:

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

سویاس بۆ ئەو خودایه ی ده فەرمویت:

{ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ }.

درودو سلاو له سه ر گیانی سه ره ره مان موحه مه ده درودی خوای لیبییت - که

فه رموویه تی:

(الحكمة ضالة المؤمن حیثما وجدها فهو أحقُ بها).

له سه ر ئەو یارو یاوه رانه ی که له قوتابخانه ی پیغه مبه ری خوا دا په ره ره ده بوون و ریکای

راستیان والا کرد بۆ ئەوانه ی پاش خوښان هاتن.

سه ماحه تی پایه به رز و ماموستای گه وه

دکتور نه حمده نه له ته دب، ئیمامی که وه ری نه زه ده ری شه ریف... خوا بتان یاریزیت.

ماموستایانی ناماده بوو و میوانه به ریزه کان....

سلاوی خوای گه وه ره تان لیبییت....

جینگای شادی و شانازیمه که پاش تیپه ربوونی زیاتر له چل سال سهردانان بکه مه وه، که نه و کاته من قوتابی زانکوی نه زهر بووم له ههردوو قوناعی ماستهرو دکتورا له فیهی بهرورد کاری و، قوتابی زانکوی قاهرهش بووم له ههردوو قوناعی ماستهرو دکتورا له یاسادا. ئەم ریزلینانه تهنه بۆ من نیه، به لکو ریزگرته له زانیانی دیرین و نویی کورد، وه ئین حاجبو نامه دی و ئین خه له کان و ئین ناده و ئین سهلاحی شاره زووری و..... زانیانی دیکه که خزمهتی زانسته ئیسلامیه کانیان کردوه.

له راستیدا په یه وندی نیوان کوردستان و گهلی میسر ده گه ریته وه بۆ سهرده می خوالی خوشبوو (سه لاهه دینی نه یوبی) و خوالی خوشبوو (عه مه د عه لی پاشا) و خوالی خوشبوو (جه مال عه بدولناصر) که په یه وندییه کی به تینی هه بوو له گه ل سه رکده ی کورد به ریز (مسته فا بارزانی) و، له نه نجامی نه و په یه وندیانهش یه که م رۆژنامه ی کوردی له جیهاندا له سالی ۱۸۹۸ له قاهره ده رچوو، یه که تیزگهش به زمانی کوردی کرایته وه له ده ره وه ی عیراق له میسر گرایه وه سالی ۱۹۵۶.

ناشکرایه لای هه مووان که ئیسلام زۆرینه ی نه ته وه کانی به په یه وسته کاری ئیمان و برایه تی ئاینی به یه که وه به سته وه، له به ره مه می نه و په یه وندییهش هیه گوندیک له گونده کانی کوردستان نیه مزگهوت و قوتابخانه یه کی ئاینی تیدا نه بیت و، خویندیش تیدا له سه ر شتواری خوتندنی نه زه هری شه ریفه له گرنگیدان به زانسته ئالیه کان بۆ ده رهینانی حوکه شه رعیه کان له قورئانی پیرو و سوننه تی پیغه مبه ر.

جیهانی ئیسلامی به شیوه یه کی گشتی قه رزدار ی چاکه ی نه زه هره له کۆن و نویه، ئەم زانکۆیه مه رجه عیکی سه ره کی زانسته ئیسلامیه عه قلی و نه قلیه کانه، به جوړیک که زمان ناتوانیت گوزارشت له بایه خنی ئەم مه رجه عیه ته بکات.

خوای گه وه سه ره که وتوتان بکات بۆ نه و کارانه ی خیری ئاین و دنیای تیدا یه.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

دکتور

مسته فا زه لمی

۲۰۱۳/۵/۱۱

دهقی وتهی بهریز ماموستا مهلا عهبدولا مهلا سهعید و دیسی سهروکی یه کیتی زانایانی ناینی نیسلامی کوردستان:

بهناوی خوی بهخشندی میهره بان

" یرفع الله الذین آمنوا منکم والذین أوتوا العلم درجات "

بهسلاوی عهقیدو نیسلام سلاوتان لیده کدم، سلاوید پاک و پیروزه نهلی خوداوه، سلاو

سۆزو بهره کهتی خواتان لیبت:

خوشحالم و جیکای ریزه بوم بهناوی به کیتی زانایانی ناینی نیسلامی نه کوردستان سهو پهری سوپاس و پیزانینی خومان بو پیدی نه دی جیهانی ده رجووانی نه ره سه که زور بهریز نیمامی که وه شیخی نه زهدری شدریف دکتور نه محمد نه ته یب سهرو کابتهی ده کات و سهو جیکرانی سهروک و دهستهی بهریو بردن و هه موو نهو برایانهی کری تهبا ده کهن ده برتم که نهو پیشنیارهیان قبول کردین که روزی دروی نیسانی نه مسال پیشکه شان کردن سهو ریزلینانی نه م که سایه تیه زانسته، سوپاسیان ده کهن سهو قبول کردنی پیشنیاره که مان، نه مروش به دیه که وه به شداری ریزلینانی نه م که سایه نه دیاره نه زهدریه کوردیه ده بین که زانای هه ره دیار دکتور مستهفا نیراهیم زه لیبیه.

ریگم بدن پیروزیایی زانیانی کوردستان پیشکش به زور بهریز شیخی بهریز بکهین بهبونهی بهدهستهینانی خهلاتی شیخ زاید بو کهسیتی نووسه و، پیتی دهلین: پیروز بیت لیت، تو شایستهی ئەم خهلاته، ئیمه وهك شورهی بهتین بو جیهانی ئیسلامی سهیرت دهکهین ههروهك شورهی بهتینیت بو میسرو زانیانی.

ئامادهبووانی بهریز:

شاراو نه لاتان که په یهوندی میژویی نیوان کوردو نهزههر په یهوندیه کی بههیزه، که په یهوندی زانستو بهخشینه، خو گهر په یهوندی نیوان نهزههر و جیهانی ئیسلامی یهك لایه نه بیت، نهوا به فه زلی خوا په یهوندیه کانی له گهل کورددا له دوو لایه نه وهیه، یه که میان به و پیهی هه رجه عیه تی سونه یه له جیهانی ئیسلامیدا، دوو هه میش ده گهریتوه بو سه رده می سه رکرده ئیسلامی سه لاهه دینی ئه یوبی که نهزههری گهرایه وه بو سه ر ریگا راسته که یو، نهزههری شه ریفیش له و کاته وه ئیستاش رۆلی گه ودهی هه بووه له بلا و کورده و گیانی میانر وهی و راستر وهی له کومه لگهی کوردستانیدا، له سالانی سهیه کانی سه دهی بیستدا قازی ره شاد مفتی وه یه کهم کورد له نهزههر خویندن ته واه دهکات، و دواتر له کوردستان و که سیککی به توانا له کوردستان هه لده که ویت، نه مرۆش نه و په یهوندیه میژوویه له گهل نهزههری شه ریفدا قو لتر ده بیت یه کهم به پشتیوانی خوا، پاشان به هه ولتی په یهوندی جیهانی دهرچووانی نهزههر که له هه ول و کوششدا یه به دلسوزیه وه بو کو کورده و نهزههریه کان له هه موو جیهانی ئیسلامیدا، گه یاندنی په یامی نهزههر بو هه موو نه ته وه گه له موسلمانان کان، یه کیتی زانیانی ئاینی ئیسلامی له کوردستانیش کاری هاو به شی هه بووه له گهل ئەم په یهوندیه دا له پیناو بلا و کورده و یه یامی نهزههر له ولاته که ماندا، نه و په یامه ی که ماموستا و زانیانی دیرینمانی له سه ر په روه ده بووه، سوپاس بو خوا توانرا وه سی خولی راهیئان له نهزههر بو نه وه و پینچ ئیمام و خه تیب ئەنجام بدریت، ئەمه سه ره رای هه بوونی ژماره یه کی زور له قوتابی کورد له زانکوی نهزههر تا بنه بانگخوازی میانر وهی و راستر وهی له سه ر نه و زوویه ی که خوای گه ووه به "منزل مبارک" باسی کردوه له کاتی که دا که شتیه که ی نوح سه لامی خوای لیبت- له و ی له نگه ری گرت، ئەمه سه ره رای هه بوونی په یمانگایه کی نهزههر له شاری هه ولتر- پایته ختی هه ریم- تا نه وهی نوی هه ر له مندالیه وه به گیانی نهزههر په یهوست بن و هه لگری په یامه که ی بن له ناینده دا، به پشتیوانی خوا کار ده کهین که په یهوندی جیهانی

دهرچوانی ئەزھەر لقی چالاکی ھەبیت ئەھەریم، چونکە ھەریمی کوردستان ئیستا لەرابوونیکی میانەوانەدایەو، ویستی بەرەنگاربوونەوی بیۆکە توندڕەو کائان ھەبیت ئەریگە پەيامی میانەوی و راستەویبەو کەئەویش پەيامی ئەزھەرە، ئەو ئەزھەری کە بەقیلە زانست و، تاکە مەرھەبەتی ئە فیکە و فیکری ئیسلامی دادەنێن.

زانایان و مامۆستاو برا بەرێزە کائم:

ئەمرۆ ئەزھەری شەریف یەکیێک رۆلە کانی ئەنامیز دەگریێت کەلەو زاناو لیۆکۆلەرە پیشەنگانەبە ئەناسمانی ھەردوو سەدەوی بیست و بیست و یە کدا درەوشانەو، ئەویش زانای ناودارو پایەبەرزو مامۆستای سەنگین دکتۆر مستەفا ئیبراھیم زەلمی بەنەتەو کوردو بەشویێی لەدایکبوون زەلمی و بەزانست و رۆشنپیری پەرورەدە ئەزھەری.

زەلمی کی یە؟

بەلێ، لەسەر زەوی کوردستان زانایانیکی پایەدار پیگەیشتون، کەبەرستی وە ک مانگی چوارە و گەشاو و پرشنگداربون، خەسلەتە کانی زانا خواویستە دڵسۆزە کانیان تیدا کۆبووبووە، خۆی گەرە کردبوونە مایە سوود بەخشینو، بەرە کەتی خستبوو کەرە کانیان، ھەموو ھەول و زۆربە کاتە کانیان بەخشیبوو ئیسلام و موسلمانان، ژبانی خۆیان بەخویندن و وانە و تەنەو و نووسین و فتواو کاری بەجی بۆ ئەم شەریعەتە بەرزە نەز کردبوو، لەسەر دەستی ئەوان سەدان زانا پیگەیشتن کە رۆژیان ھەبوو ئە بونیاتنانی بواری زانست و مەرقایەتی و پیشکەوتن ئەھەریمی کوردستان، کتیبخانە ئیسلامیان بەباشترین شێوە دەولەمەند کردوو، ئەزۆربە زانست و ھونەرە کاند کتیبیان نووسیو، بەتایبەت ئە فیکە ئیسلامیدا... ئەم کەسایەتیە ناودارە لەبەر ئەو کۆبووینەتەو خاوەنی دانراو ئە زانستە جۆرە جۆرە کاندو، کتیبخانە ئیسلامیان دەولەمەند کردوو، سەرەرای رۆژی پیشەنگانەیان لەپەرورەدە پیگەیانە زانایانیێک کەبەچە کی زانست و ئیمان و بیروباوەری راست و دروست و فیکری میانەوی بۆ خزمەتی ئەم ئایینە پر چە ک بوون، لەبەر ئەو ھێچ مەدرەسە یە ک ئەھەریمی کوردستاندا بگرە لەعیراقیشدا ناینیت شونەواری ئەوی لەسەر نەبیت، ئەویش زانای پایەبەرز دکتۆر مستەفا زەلمی یە، سالی ١٩٢٤ لەگوندە زەلم لەنیو شاخە کانی کوردستان لەدایکبوو، لەخزمەت گەرە زانایانی کوردستاندا زانستە شەریعە کانی خویندوو، پاشان بکالوریوسی لەیاسادا سالی ١٩٦٥ لەزانکۆی بەغدا بەدەست ھێناو، ماستەر لەزانکۆی بەغدا ١٩٦٨و، ماستەر لەفیکە موقارەن لەئەزھەر

سالی ۱۹۷۱ و، ماستەر له یاسا له زانکۆی قاهیره ۱۹۷۳ و، دکتۆرا له فیهقی موقارن له ئەزهەری پیروژ ۱۹۷۵ و، دواتریش دکتۆرا له یاسا له زانکۆی بەغدا ۲۰۰۵ ز.

زیاتر له پەنجای دانراوی له شەریعتدا (فیه و ئوصول) و یاسا توێژینهوه قورئانی و فەلسەفیکاندا هەیە، سەرەرای چل توێژینهوهی زانستی له هەمان ئەو پسیپۆریانەدا، ئەمە وێرای سەرپەرشتیکردنی زیاتر لەسەد نامەی زانکۆیی دکتۆرا و ماستەر له فیه و فەلسەفە و یاسا و شەریعتدا، ئەمڕۆش لە گەڵ زۆری تەمەنیدا که له ئەوه د ساڵ نزیک دەبیستەوه بەردەوامە له وانه و تنهوه و نووسین و زۆریک له فێرخوازانانی زانست لێی سوودمەند بوون، کتێبه کانیشی بوونه تەمەنه جی خویندن و له زۆریک له زانکۆکانی عێراق و هەریمی کوردستاندا ده خویندریت، ئەمڕۆش زیاتر له پینج سەد کتێب له دانراوه کانی ده کاته دیاری له ریی شیخی ئەزهەرهوه پیشکەش به ئەزهەر و زانکۆیه کە ده کات.

خەڵاتی بەرهەمی زانستی له عێراق سالی ۱۹۹۳ بە دەست هێناوه، هەروەها نیشانهی نووسەری عێراقی سالی ۱۹۹۵ پێدراوه، خەڵاتی نیشانهی زانستی سالی ۲۰۰۲ پێدراوه، له لایەن دیوانی سەرۆکایەتیهوه له کۆماری عێراق ریزی لێنراوه، ئەوهی ئەمڕۆش زۆر بەرێز ئیمامی گه‌وره له ریزلێنانی دکتۆر مستەفا زەلمی پێی هەڵدەستیت مەزنترین ریزلێنانه بۆ ئەمەش بەهۆی پێگەی ئەزهەر له دایدا و خوشەویستی بۆ ئەو مەزنە لە ئامیزیدا پەرودە بوو، ئێمەش وەک زانایانی نایینی ئیسلامی له کوردستان ئەم ریزلێنانه تەنها بۆ زەلمی دانانی، بە لکو بە ریزلێنانی گەلی و کورد و زانایانی دادەنێن، شانازی بەم ریزلێنانهوه ده‌کەین و جیگای فەخرمانە.

له کۆتاییدا، جاریکی تر سوپاسی پێوهندی جیهانی ده‌رجووانی ئەزهەر ده‌کەین، خوای گه‌وره بەره‌کەت بڤاته هه‌وله‌ کانتانه‌وه‌و، هه‌نگاهه‌ کانتان له‌سه‌ر چاکه‌ به‌گورته‌ر بکات، خوای گه‌وره ئەزه‌ه‌رو مامۆستایانی و زانکۆکە‌ی له‌چاوی کینه‌ له‌د‌ل و ئێدی به‌ران بپارێژیت ...

والسلام علیکم ورحمه‌ الله وبرکاته

دهقی وتدی ئیمامی گه‌وره شیخی نه‌زه‌ری شه‌ریف دکتۆر نه‌حمه‌د نه‌لته‌یب:

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

زۆر به‌ریز دکتۆر مسته‌فا ئیبراهیم زه‌لمی

ماموستای موته‌مه‌رس له‌شه‌ریعه‌ت و یاسا له‌زانکۆکانی کوردستان

زۆر به‌ریز ماموستا عه‌بدولا کوردی سه‌روکی یه‌کیتی زانایانی ئاینیی ئیسلامی

کوردستان

برای به‌ریز لیوا نوسامه‌ یاسین جیگری سه‌روکی په‌یوه‌ندی جیهانی دهرچووانی نه‌زه‌ر

برایان و هاوڕێ و کۆر و میوانه‌ به‌ریزه‌کانم

سلاوی خوای گه‌وره‌تان لی بیت

هه‌روه‌ها خوشکان و کچانم سلاوی خوای که‌وره‌ له‌نیوه‌ش بیت

به‌خیر بین بو مه‌شیخه‌ی نه‌زه‌درو نه‌زه‌در خوی به‌مزکه‌وت و زانکویه‌وه

ئەمرو بەیەك دەگەین لەم دەرفەتە چاکە خۆشەدا بۆ ریزلێنانی ئەزھەر مەشیخە
ئەزھەر لەم زانا پایەبەرزه دکتۆر مستەفا زەلمی کە بەشیك لەقوناغەکانی ژبانی زانستی
لەئەزھەری شەریفدا بەسەر بردوووە لە ئەرویقەکانیدا دانیشتوووە لەسەر دەستی زاناو
مامۆستایانیدا فێربوووە بروانامەى بالاى لەکۆلیژی شەریعەى ئیسلامى بەدەست هێناوە.
بەخێرھاتنى دەکەین و لەخوای گەورە داراکارین تەمەن درێژی بکات بەرکەت بختە
زانست و کارو چالاکییەو بەویستی خوا. ئەم دەرفەتە بەھەل دەزانم تا داوا لەبەرێزبان بکەم
ھەولەکەکانی لەپێتوایە کەپزى موسلمانان و یەکیى گەلانى عەرەب و بەیە کەگەشتیان
بەوێ خیریانی تێدا یە و بەرژووەندییەکانیان لەرووی ئاینی و دنیاو قیامەتەو بەدی
دەھینیت.

ھەروەھا ئومیدمان لەمامۆستای پایەبەرزمان ئەو یە کەتەمەنى ئەنەود سالی نزیک
بوو و بەویستی خوا سەد سال زیاتر تەمەن دەکات بەتەندروستیەکی باش و ھێزو گورو
تینەو کەپەرە بە رۆشنیری ئەزھەر بدات لەھەریمی کوردستان کەدیارە سونین و پەیوەندی
بەتینتر و بەردوام ھەبێت لەنیوان قوتاییانی کوردستان و زانکۆی ئەزھەر یان خۆیندنی بالا
لەئەزھەری شەریف.

ئەمەش یەکەم چالاکی ھاوبەش نیە لەنیوان ھەریمی کوردستان و پەیوەندی جیھانی
دەرچووانی ئەزھەر، چونکە چوار سال پیش ئیستا سی خولی راھێنانی زانایان و
مامۆستایانی ئاینی کوردستانمان بینى و یەکی لەو دەورانەش لەرۆژانی شیخی
کۆچکردوومان شیخ محەمەد سەید تەنتاوی بوو کە کۆمەلێک لەرۆلەکانی کوردستانی
خەلات کرد کەبروانامەى دەرچوونی خولەکیان بەدەست هێنابوو.

نامەوێت ھاریکاری نیوان ئەزھەر و ھەریمی کوردستان لەم ئاستەدا بوەستیت، بەلگە
دەروازەکانی ئەزھەر لەھەموو روویەکەو و الایە بۆ ھەموو ھاریکارییەکی زانستی و
رۆشنیری و چالاکی خولی راھێنان لەنیوان ئەزھەر بەزانکۆ و مزگوتیەو لەگەڵ ھەریمی
کوردستان. لەو بروایەدام وەك لەشیخ عەبدولام بیست ئەزھەر پەیمانگای بۆ ھەردوو
قوناغی ناردەندى و ئامادەیی ھەیە ئومیدەوارم بە پشتیوانی خوا زیاتر لەپەیمانگایەك
ھەبێت و ئەزھەریش ئەوپەری ئامادەیی ھەیە دەرفەتی خۆیندن بداتە رۆلەکانی کوردستان
تا لێرە بخوین، ھەروەھا ئامادەییە کەلەسەر خەرجی ئەزھەر مامۆستا بنییت تالەو
پەیمانگایانەدا وانە بلێنەو.

هەروەك نەبەش هەبە، بەمەس بەسەس، ئەوانەش جۆشەوانی ئۆنابەشی هەبەیی
 كوردستان زیاتر بکەین لەزانکۆی ئەزەەر.

سویا سی بی پیام بر ہندو اور اہل دیوناں دے کہ وہ رعایت ہو دیا۔ ہستی پایہ بہر زور بہریر دکتور مستند نیرا ہم زدی و نام ریز امانت کار کی بچر کہ شہر انیسر نہو بہرہدہ بہیزو بیناواندی پیشکش کی کو دیوہو ائی خواج گہریش پاداشت گراو دین۔ جاری کی دیکش سویا ستان دے کہ ہو واسلہ شلمکہ ورجہ اللہ ہو کہ

بایه خی را گه یاندنی میموری به هم ریز لینانه :

له راستیدا راکه باندنی مسیری بانه می تابینان بده و بسانند، ههتر شه و روزانی سه فدرمان کرد له فزوک که ده له روزنامه می مسیری که بسانند دایش کران ههوالی شه و ریزلینانه به بایه خود خا به ده رده که بستم از ده به بسانند کی که رده ده کوریت که ده رجوی شه هه ده.

بداد خدوده را کدیاندنی کوردی نده نایا حقی پیدیست یوه نده و نر نمانه نهدا. لکاتیکدا زور شتی کهم بایدختر لدهم کرنکی پیددریته، دس داک خود پیددریته نده نیه را کدباندن بایدختم پی بدات یان نددات، بدات داک و تم نده و نر نمانه نهدا. دس داک و نمانه نهدا کی کوردی دوزانم.

ئەو خەلات و پىزىلنانهى پىم بە خىراوه

- ١- خەلاتى ماموستاى (مىز) ئىد
زانكۆى بەغدا- ١٩٨٥،
- ٢- خەلاتى دىوانى سەرۆكايەتى
كۆمارى عىراق- ١٩٩٢،
- ٣- خەلاتى بەرھەمى زانستى-
١٩٩٣،
- ٤- خەلاتى سەرۆكايەتى كۆمار
لە گەل (شارە الكتاپ)- ١٩٩٥،
- ٥- خەلات و مىداليای كۆمارى-
٢٠٠٢،
- ٦- وەزارەتى خويندنى بالای عىراق-
٢٠٠٥،
- ٧- خەلاتى زانكۆى (النهرين)-
٢٠٠٦،
- ٨- خەلاتى زانكۆى سەلاحەدين-
هەولێر- ٢٠٠٨،
- ٩- خەلاتى كۆلێژى پولىس-
هەولێر- ٢٠٠٨،
- ١٠- خەلاتى كۆلێژى حەدبا، زانكۆى
موسل- ٢٠٠٩،
- ١١- خەلاتى (عبدالعزيز پاردزانى)-
٢٠١٠،

- ۱۲- خهلاتی زانکۆی سه‌لاحه‌دین- هه‌ولیر- ۲۰۱۰
- ۱۳- خهلاتی کۆلیژی په‌روه‌رده‌ بو زانستی مرو‌ثایه‌تی- هه‌ولیر- ۲۰۰۹
- ۱۴- خهلاتی زانکۆی به‌غدا- ۲۰۰۹
- ۱۵- خهلاتیک به‌بۆنه‌ی رۆژی جیهانیی به‌سالا‌چوان- ۲۰۱۱
- ۱۶- خهلاتی گو‌قاری (چه‌کوشی یاسا)- ۲۰۱۲
- ۱۷- خهلاتی کۆنگره‌ی (به‌رگری له‌ قورئان) سلیمانی- ۲۰۱۲
- ۱۸- خهلاتی زانکۆی تکریت- ۲۰۱۲
- ۱۹- خهلاتی (په‌یوه‌ندی جیهانی ده‌رچوانی نه‌زه‌ر) قاهیره- ۲۰۱۳
- ۲۰- خهلاتی شیخی نه‌زه‌ر- قاهیره- ۲۰۱۳
- ۲۱- خهلاتی (هه‌لمه‌تی به‌ره‌نگاربونه‌وه‌ی توندوتیژی دژی می‌ینه‌)- ۲۰۱۳
- ۲۲- خهلاتی زانکۆی گه‌شه‌پیدانی مرو‌بی- سلیمانی- قه‌رده‌اغ- ۲۰۱۳.

ئه‌مه‌ جگه‌ له‌ چهند میدالیای سوپا به‌بۆنه‌ی به‌شداربوون له‌ شۆرشى ۱۴ ته‌مووز و ۶ى کانون و ۱۴ په‌مه‌زانى ۱۹۶۳.

کولیزى حدبا له موسل هولیکى وانه وتنه وهى کرد به ناوى منه وه

له د روژدودى ددستم به خویندن کردووه تاندو کاتهى خواى گه وره به فده زلى خوى توانای نووسینی پیدام بیرم له ناوو ناوبانک نه کردوته وه، هدمیشه لای من خزمه تکردنم له بهر چاو بووه ندک ناوو پوست و ناوبانک، به لام کاریکی باشه هدر میلله تینک قه درى زاناو که سایه تیه کانی خوى بگریت.

نده وى من چاودریم ده کرد زانکوکانى کوردستان پیى هست و نه یانکرد له موسل کولیزى حدبانى زانکوبى که کولیزیکى نه هلیه، له مانکی نیاری ۲۰۱۲، هولیکى وانه وه وتنه ویدان ناونا هولی دکتور مسته فا زلمی.

شایانى باسه که پیشر کولیزى حدبا درعى زانکویان پیشکده ش کردم. له دکولیزى یاسای زانکوى موسلش له ههر چوار قوناغه کدى خویندن دانراوه کانی من ددوتریتته وه، به داخده تا نیستا له به شیک له زانکوکانى کوردستان دانراوى تر ددینه وه.

سەردانی تورکیا بۆ چاره سەرکردن

نەخۆش کەوتنی ئەجارە زۆر سەخت بوو، بەتەواوی هیاکی کردم، جگە ئەودی خۆم سەردانی عیادەم کرد، رۆژی ۲ ۹ ۲۰۱۲ بەریز دکتور نەرسەلان بایز سەروکی پەرلەمانی کوردستان نەیارەری دکتور ریکەوت حەمە رەشید وەزیری تەندروستی و تیمیکی پزشکی لەمالەو سەردانیان کردم وپشکنینی پێویستیان بۆ ئەجامدام.

سەروکی پەرلەمان مامەدبی ییشاندا بو ناردنە دەرەم بو ئەلمانیا بو چارەسەر، ئەوەرکرتنی ئیژاندا سەبای رادبشکارانی ماندوون، بەلام بەداخەو ئیژاکەهی خۆم زۆر دواکەوت، هەنیش بەری تەندروستیەم باش نەبوو، بویە پیشنیاری ئەو کرا بچمە نەخۆشخانەیی ئەمریکی لەتورکیا.

پاش سەردانە کەى سەرۆکى حکومەت ئەوانیش بەهەمان شێوە چەند کتیبىکم ئەرکى چاپیان گرتە ئەستۆ.

هەلبەت من پاش گەڕانەوێم بۆ کوردستان هەموو ئەو کتیبانەى چاپم کردوون لەسەر ئەرکى خۆم بوو، بەدیاری داوێم بەزانکۆيان مامۆستايان يان ئەوانەى سەردانيان کردووم، لای من گرنگ ئەوە بخویندرێنەوێ سوودیکیان دەیت بۆ موسلمانان.

چوونمان بۆ تورکیا:

پاش نیوەڕۆى رۆژى دوو شەممە ٢٠١٣/١٠/٨ لەفرۆكەخانەى هەولێرەو بەرەو تورکیا بەرێ كەوتین و چووینە ئەستەمبول.

رۆژى ٢٠١٣/١٠/١٥ نەشتەرگەریم بۆ کرا.

رۆژى ٢٠١٢/١١/٥ گەڕاینەوێ بۆ هەریمی کوردستان.

به‌شداری ئاهه‌نگی

به‌ره‌نگاری بوونه‌وه‌ی توندوتیژی دژی ئافره‌تان

روژی دووشده‌مه ٢٥ ١١ ٢٠١٣ له‌سه‌ر بانکه‌ه‌شتی نه‌خوم‌ه‌نی باڵای خانمان ناماده‌ی
چاڵاکییه‌کانی هه‌فته‌ی به‌ره‌نگاری بوونه‌وه‌ی توندوتیژی دژی ئافره‌تان بووم که له‌شاری هه‌ولێر
سازکرا.

له م ناهنګه د دستپکړۍ چا لکيښه کاندې بهرین نیچیرقان بارزاني کېدو. په دې زور له کاتې هموار کړنې یاسای باری کېښتیدا نه ترېکېدو. په دې کېدو. کارمسان کېدو. په حورمه تیکې زوری بهر انېر نو اندم و سهره تاي و تار د کېدو په دې قسمه خزانانه د دستپکړۍ کې لیرېدا وک خوی تو ماریان ده کېدو.

ده قې قسه کانی بهرین نیچیرقان بارزاني:
"به یانیتان باش، هم مو لایه کتان به خیر بین.

پيش نهوې دهست به قسه کانم بکه، دهموې به خیر هاتنیکی تاییه تی پیاوړکی گه وړه بکه که نه مړو له گهل نیمه دانیشته و تشریفی هیناوه بو نه مړ پوره سمه که نه ویش د. مسته فا زه لمی یه.

حه ز ده که م باسی رولتی نه و به ریزه بکه، دواي ساله کانی ۲۰۰۴ - ۲۰۰۵ که نه به غدا بو، هات بو هه ولیر، هه ز ده که م هه موو لایه ک باش بزانه نه و یاسایانه کی که له هه ریمی کوردستان گورانکاریان به سهر دا هات، به تاییه تی باری که سی تی، نه و پیاوه گه وړه یه رولتیکی سهر کی له پرواپته یانی کومه لگا و ماموستایانی ثایینی بینی، پر به دل سوپاسی ده که یی. به راستی زور خوشحال و شهره فم ند م که نه مړو نه و به ریزه له گهل نیمه به شداری ده کات.

حه ز ده که م خانمانی کوردستان بزانه نه و پیاوه رولتیکی زور گه وړه یی نیوه، پیکه وه کاری زور جدیمان کرد به مانگ، به سال، پیکه وه کارمان کرد هتا توانیمان، چونکه نه و کاته شتیکی ناسان نه بو، زور سخت بو، نیمه ش نه مانده ویست ته نیا بریاریک واژو و بکه یی و بلین نه مه ده بی بیته یاسا. نیمه هه زمان ده کرد، ناماده سازی بو بکه یی، زه مینه ی بو پر خستین، له گهل ماموستایانی به ریزی ثایینی، پر له مان تاران، له و کاته دا رولتیکی زوریان بینی. زور به ریزه وه دروانینه رولتی هه موو نه و که سانه کی که بوونه هو ی گورپنی نه و یاسایانه، له سهر ووی هه موو شیانوه به ریز د. مسته فا زه لمی که نه مړو تشریفی هیناوه، به خیر بی به سهر چاو.

--

پاش وتاره که ی به ریزیان داوا له من کرا وتاریک پیشکه ش بکه، له وتاره که مدا ویرای سوپاس کردنی به ریز سهر وکی حکومت له سهر نه و ته قدیرو نیحترامی بابیه تیکم له باره ی گرنگی رولتی ثافره ته وه پیشکه ش کردو تینیدا باسی نه و م کرد به پیی ثایه تی قورثانی پیروز جیاوازی نیه له نیوان پیاو و ثافره تدا له وهر گرتنی پوسته بالا کاند او ثافره تیش ده توانیت بیته سهر وکی حکومت، هه روه ک خوی گه وړه له قورثانی پیروز دا بو مان باس ده کات و ده فرمویت: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾

جا ته مر به مه عروف ونه هی له مونکهر هه مان ته و ته رکه یه که وه زیر یان سه روکی حکومت ته غامی ده دات.

نمونه شم به پشتگیری زانی به ناوبانگی جیهانی ئیسلامی ته بو ته علای مه و دودی هینایه وه له ولاتی پاکستان که پشتگیری کرد له فاتیمه جناح به رانه به ر نیوب خان و داوای له گه لی پاکستانی کرد بو سه روکایه تی ولات دنگ به نافرته که بدن نه ک پیاده که چونکه نافرته که لینه اتوو تر بوو، بویه پیوهر تواناو لینه اتوو ییه نه ک پیاور ژنی.

ته وه شم باس کرد که به پینی لیکولینه وه زانسته که کان دهر که وتوه نافرته له پیاو عاقلتره چونکه خاوه نی دوو (فص)ه له میشکیدا، له کاتیکدا پیاو یه ک (فص)ی هه یه، له بهر ته مه شه نافرته زیاتر عاتفیه و زووتر به رووداوه کان کاریگر ده بیت.

له به شیکی تری وتاره که مدا وتم ته وه ی ئیستا له ناسنامه ی باری که سییتیدا دهنووسریت (الجنس) واته ره گه ز تا نیرو مینی پی دیاری بکریته هه له یه کی گه ورده یه، چونکه پیاوو ژن یه ک ره گه زن، ده بیت له بری الجنس بنوسریت (الصنف).

له پاش ته و او بوونی مه راسیمه که ش سه روکی حکومت هاته لام و ناماده یی خوی بز هه موو هاوکارییه ک دهریری که من لیته دا دووباره سوپاسی ده که م که هه رده م هاوکاریکی باش بووه و پشتیوانی له کاره کانم کردوو، ته مه ش گوزارشت ده کات له سه ر دلسوزی ته م پیاوو بو گه له که ی و ولاته که ی.

به سهراتی نووسین و چاکردنی کتیبی (التبیان لرفع غموج النسخ فی القرآن)

کاتیک که له قاهره دهخویند، روزیکیان لهو کتیبفروشانه ی کتیبیان لهسهر جاده
دهفروشت، کتیبیکی روزهدلهتناسیکم بهرچاوکدوت بهناوی (الناسخ والمنسوخ فی القرن).
زورم بدلاوه سدیربوو که روزهدلهتناسیک کتیبیک لهباردی قورئانهوه دابنیت، که خویندمهوه
که لهسهردهتا تا ناخیری کتیبه که دهلیت دهلیل لهسهر نهوه که قورئان وهحی نیه و محمد

خوی دایناوه، ناسخ و مه‌نسوخی تیندایه، چونکه نه‌گهر که‌سینک ئیمپرۆ حوکمیک دابنی و سبه‌یننی لیئی په‌شیمان بیته‌وه، خوایش منه‌زه‌هه له هه‌موو نه‌قسینک، واته‌ بسوونی ناسخ و مه‌نسوخ له قورئاندا گه‌وره‌ترین به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه که قورئان وه‌حی نییه‌و دانراوی محمه‌ده. هه‌ر نه‌و کاته له قاهیره بریارمدا دواي گه‌رانه‌وه‌م بۆ عیراق، ماوه‌یه‌ک له ژيانم ته‌رخان ده‌که‌م بۆ دیراسه‌ی ئه‌م مه‌وزوعه‌.

له‌سالی ۱۹۹۵ تووشی نه‌خۆشی دل بووم، منیش وتم نه‌خۆشی دل ئینزازی مردنه، با بگه‌ریمه‌وه سه‌ر نه‌و وه‌عه‌ده‌ی داومه له‌بابه‌ت دیراسه‌ی نه‌سخ له قورئاندا.

بۆ یه‌که‌جار چوومه شارع متنی، هه‌رچی ده‌ستم که‌وت له ته‌فسیره‌کانی قورئان، کریم، هه‌رچیش له‌بابه‌ت نه‌سخ نووسرا‌بوو، یان کریم یان استنساخم کرد. له‌پاش نه‌وه سی مانگ ته‌نیا ئه‌م ته‌فسیر و کتیبانه‌م خوینده‌وه، هیچ شتی‌کم نه‌نووسی له‌بابه‌ت نه‌سخه‌وه. دواي نه‌وه بۆم ده‌رکه‌وت که هه‌له‌ی موسلمانانه‌کان و ئیجماعیان له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که قورئان به‌شیکی نه‌سخ کراوه‌ته‌وه، لی‌رده‌ا بۆم ده‌رکه‌وت هه‌له‌که سه‌رچاوه‌که‌ی نه‌ویه، له زه‌مانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و سه‌حابه‌کانی و تابعین و تابعی تایبعین، به ته‌خصیصی نه‌سخی عامیان ده‌وت نه‌سخ، وه له ته‌قیدی نه‌صی موته‌لقیان ده‌وت نه‌سخ، وه به به‌یانی موجه‌لیان ده‌وت نه‌سخ، وه به ته‌ده‌روجیان ده‌وت نه‌سخ، وه به روخسه‌تیان ده‌وت نه‌سخ، به‌لام له‌پاشاندا زانایانی ئوسولی فیه‌قی ئیسلامی مه‌عنای نه‌سخیان گۆری به‌م جوړه که بریتییه له ئیلغا‌کردنه‌وه‌ی حوکمیک شاره‌ی سابق به ده‌لیلکی شاره‌ی دواتر.

ئینجا له‌سه‌ر ئه‌مه هه‌موو بریاریان دا که نه‌سخ له قورئاندا هه‌یه و، ئیستدلالیان ده‌کرد به قسه‌ی سه‌حابه‌کان و تابعین، نه‌یاندانه‌زانی که مانای نه‌سخ لای سه‌حابه‌ی تابعین غه‌یری ئه‌م مه‌عنا تازه‌یه‌یه، هه‌ر به‌م جوړه هه‌موو زاناکانی ئوسولی فیه‌قی ئیسلامی ئیتفاقیان کرد له‌سه‌ر نه‌وه که زیاتر له (۲۵۰) ئایه‌ت له قورئاندا نه‌سخ کراوه‌ته‌وه.

له‌لایه‌کی تروه هه‌له‌یه‌کی تری زانایانی ئوسول نه‌وه‌بوو فه‌رقیان نه‌ده‌خست له‌به‌ینی مه‌رجه‌کانی نه‌سخی قورئان و مه‌رجه‌کانی نه‌سخی سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).

منیش به پشتیوانی خوا هه‌لسام به دانانی کتیبیک، تا به به‌لگه‌ی عه‌ق‌لی و نه‌ق‌لی بیسه‌لمینم که یه‌که ئایه‌ت نییه له قورئاندا نه‌سخ کرا‌بیته‌وه به مانای (ئیلغا)، سی سال هه‌ر خه‌ریکی ئه‌م ئیشه بووم، کاتی وا هه‌بوو رۆژی سی سه‌عات له‌سه‌ری ئیشم ده‌کرد، سه‌ره‌پای نه‌خۆشیی ده‌که‌م، که‌چی هه‌ستم به ماندوبوون نه‌ده‌کرد، که‌چی نه‌گه‌ر لاپه‌ره‌یه‌که

له شتيکي ترم بنووسيايه، بؤ ماوهی بیست دهقیقه، ماندوو دهبوم، دهبوايه بچم ئیسراحت بکهم.

له پاش ئهوهی کتیبه کهم تهواو کرد، دوو نوسخه م برد بؤ وهزاره تی ئیعلام و داوی دهزامه ندی له سهر چاپکردن و بلاوکردنه وهیم کرد له سهر ئه رکي خؤم، له سهر ئهوهی نه مه کتیبکی ئایینه، وهزاره تی ئیعلام ناردی بؤ ئه وقاف، له ئه وقاف لیژنه یه کیان گرت له پینج مه لا، که کؤبونه وه بؤ بریاردان له سهر کتیبه کهم، وتیان پیویسته ئهم کتیبه بسوتیریت بؤ ئهوهی نه که ویتته به ردهستی خه لک و بلین له قورئاندا نه سخ نییه.

ئهمه وهختی خوی (ابو مسلم الاصفهانی) تهفسیریکی داناره بیست بهرگه بووه و باسی ئهوهی کرده که نه سخ له قورئاندا نیه، زانا مسولمانه کان له دژي وه ستاون و تهفسیره که یان سوتاندوه، بؤ ئهوهی ناوی نه بوونی نه سخ بلاو نه بیته وه، ههر بهر جوړه لیژنه یی له وقاف بریاران دا کتیبه که بسوتینن، یه کیلک له نه دمانی لیژنه که پیشتر قوتابی خؤم بوو، سه ربه رشتیاری پروانامه ی دکتورا که ی بووم، ئه وه معارز ده بیست و ده لیت بینیرنه وه بؤ خاوه نه که ی.

دواي چوار مانگ که مراجعه ی وهزاره تی ئیعلام کرد، وتیان کتیبه که تمان نارد بؤ ئه وقاف و لیژنه ی له وقاف ره زیان کرد که بلاو بکریته وه، چونکه مخالفی ئیجماعی مسولمانانه.

منیش چورم بؤ لای وه زیری له وقاف، (د. عبدالمنعم)، که له حج هاتبوه وه، وتم: یه که م هاتووم به خیره اته وه ت بکهم، دووم کتیبیکم داناوو وؤر ماندوو بووم پییه وه، لیژنه ی له وقاف بریاری داوه که بلاو نه کریته وه، له بهر ئهوه ی مخالفی بیورای هه موو مسولمانانه، تکایه لیژنه یه کی تر پیک بهینه بؤ لیکولینه وه ی ئهم کتیبه، به لام با لیژنه که که سانی تیگه یشتوو بوو، له قسه کام تیگه گن. ههر کاتیک که کؤبونه وه تا بریاری له سهر بدهن، خه بهرم بدهنی تا خو شم ناماده بم.

وتی: منیش بریار ددهم له گهل تو حازر بم.

لیژنه یه کی تری پیکهینا، سه رؤکی لیژنه که زانایاکی کورد و پیایوکی تیگه یشتوو بوو، به لام وؤر تر سنؤک بوو، وه عدیان پیدام که جاریکی دیکه سهر بده مه وه له له وقاف و نه غامی کتیبه که وه ربگرم. که رؤیشتم ده بینم دووباره بریاریان داوه له سهر مه نکرده نی بلاوکردنه وه ی له نیو جیهانی ئیسلامیدا، منیش قورئانیکم له گهل خؤم بردبوو، وتم به

سه‌وۆكى لىژنه‌كه: (هل توجد في القرآن آيتان متناقضتان؟) واته: ئايا له قورئاندا دوو ئايه‌تى دژيه‌ك هه‌ن كه پى‌كه‌وه كۆنه‌بنه‌وه؟ وتى: (استغفر الله)، وتم: نه‌سخيش استغفر الله، نه‌سخ بۆ لا‌بردنى دژايه‌تى و (تناقض)ى نىوان دوو ئايه‌ته، ئه‌گه‌ر دژايه‌تى نه‌بيت نه‌سخيش نىيه‌.

وتم: من هيج شتێكم نىيه له دنيا‌دا جگه له خانوويه‌ك كه خۆم و مال و مندائلم تيايدا ده‌ژين، رووبه‌ره‌كه‌ى (٦٢٠م)، له ناوه‌راستى به‌غداو دوو تابقه، به‌لاى كه‌مه‌وه ئىستا بيفروشم (٥٠٠) مليون دينارم بۆ ده‌كا، من وه‌عد ده‌دم له‌لاى خوا، بۆ هه‌موو زانايانى ئىسلامى له ناوه‌وه‌و ده‌ره‌وى عىراق، ئه‌گه‌ر بيسه‌لمىنێك دوو ئايه‌تى دژيه‌ك هه‌ن له قورئاندا، ئايه‌تى دواى پى‌شوه‌كه‌ى ئىلغا كردۆته‌وه بۆ نه‌هيشتنى دژيه‌كه‌كه، من ئه‌و خانووى له‌سه‌ر تاپۆ ده‌كه‌م له دائىره‌ى ته‌سجىلى عه‌قارى به‌بى‌ مو‌قابل.

ئه‌وانىش وتيان: ١٥ رۆژ مۆله‌تمان به‌درى. وتم: برۆن مانگێك مۆله‌تتان ده‌دمى. ئه‌وانىش له‌و ماوه‌يه‌دا نوسخه‌يه‌ك له كتيبه‌كه‌و عه‌ريزه‌يه‌كيان ئارد بۆ (صدام حسين) كه مامۆستايه‌ك له زانكۆكه‌ى تۆ كتيبيكى داناه موخالىفى ئىجماعى هه‌موو عاله‌مى ئىسلاميه‌يه. سه‌وۆكايه‌تى كۆمارىش برىارى ده‌كرد له‌سه‌ر قه‌ده‌غه‌كردنى چاپكردنى ئه‌م كتيبه له ناوه‌وه‌و ده‌ره‌وى عىراق.

دواى ئه‌وه‌ى خه‌به‌ريان دامى، منىش نامه‌يه‌كه‌م نووسى بۆ كا‌ك موخلىص خاوه‌نى نووسىنگه‌ى ته‌فسىر له هه‌ولێر، نوسخه‌يه‌كى كتيبه‌كه‌م بۆ ئاردو داوام لى‌كرد كه چاپى بكات و، پى‌م وت: مامۆستا هه‌ولێر نه ناوه‌وه‌و نه ده‌ره‌وى عىراقه، چونكه ئه‌وه‌كات هه‌مريكا به‌شىنك له كوردستانى له عىراق جوى كرد‌بووه‌وه مه‌نعى حكومه‌تى عىراقى كرد‌بوو كه ته‌ده‌خولى ئه‌و شوێنانه بكات، كه يه‌كێكيان هه‌ولێر بوو. ئه‌وىش پى‌اوانه كتيبه‌كه‌ى چاپ كرد و بلاوى كرد‌وه.

دانراوه كانم

١. أحكام الزواج والطلاق في الفقه الإسلامي دراسة مقارنة في القانون.
٢. أحكام الميراث والوصية وحق الإنتقال.
٣. أخطاء أصولية لأبن السبكي في كتابه جمع الجوامع.
٤. أسباب إباحة الأعمال الجرمية.
٥. أسباب اختلاف الفقهاء في الأحكام الشرعية.
٦. أسرار ثورة ١٤ تموز لسنة ١٩٥٨.
٧. أصول الفقه في نسيجه الجديد. ج ١-٢.
٨. أصول الفقه.
٩. الإلتزامات في الشريعة الإسلامية والقوانين المدنية العربية.
١٠. الإلتزامات في ضوء المنطق والفلسفة.
١١. أهمية الطاقات الروحية في الجيش.
١٢. إيضاح الفوائد في شرح القواعد.
١٣. التبيان لرفع غموض النسخ في القرآن.
١٤. تفرّازوى ميراث (ميزان تقسيم الميراث)
١٥. تجفيف مستنقع العبيد والجواري في القرآن الكريم.
١٦. التدخين وأضراره وتحريمه في القرآن.
١٧. التعليقات على تعديل قانون الأحوال الشخصية
١٨. تنفيذ مزاعم تأثر الفقه الإسلامي بالفقه الغربي.

١٩. حق الحرية في القرآن الكريم.
٢٠. حقوق الإنسان وضماناته في الإسلام.
٢١. حكم أحكام القرآن.
٢٢. حكم التعامل مع الجين البشري في الشريعة الإسلامية.
٢٣. ختان الإناث وتحريمه في القرآن.
٢٤. خطوات الطلاق في القرآن.
٢٥. دلالات النصوص وطرق الاستنباط الأحكام في ضوء الفقه الإسلامي.
٢٦. الدولة والمفاضلة بين النظامين الملكي والجمهوري.
٢٧. شرح قانون الأحوال الشخصية (أحكام الميراث والوصية وحق الإنتقال).
٢٨. الصلة بين المنطق والقانون.
٢٩. الطلاق المعلق في الشريعة الإسلامية.
٣٠. الطلاق المقترن بالعدد لا يقع به الا طلقة واحدة.
٣١. الطلاق في الإسلام قبل المذاهب.
٣٢. الطلاق في الشرائع والقوانين والأعراف خلال أربعة آلاف سنة. ج ١-٢.
٣٣. الطلاق في القرآن.
٣٤. الطلاق مرتان في تفاسير القرآن.
٣٥. فلسفة الشريعة.
٣٦. فلسفة القانون.
٣٧. فلسفة المسؤولية الجنائية في ضوء الفعل والأنفعال الفيلسفين.
٣٨. فلسفة المسؤولية القانونية في ضوء مقولات أرسطية.
٣٩. القانون الأصلح للمتهم في ضوء المتى الفلسفي.
٤٠. القرآن وقاعدة الولد يتبع خير الأبوين ديناً.
٤١. القرآن وقاعدة تتغير الأحكام بتغير الأزمان.
٤٢. القلق - أسبابه، أنواعه، علاجه.
٤٣. كاروانى ژيانم. ج ١-٢.
٤٤. لا رجم في القرآن.
٤٥. لا قتل للمرتد غير المفسد في القرآن.

۴۶. المبادئ، والحقوق الدستورية في القرآن مقارنة بالدساتير الوضعية وإعلانات حقوق الإنسان.
۴۷. مجموعة الأبحاث العلمية، ۳ جلد.
۴۸. المدخل لدراسة الشريعة الإسلامية (تأليف مشترك).
۴۹. المدخل لدراسة الشريعة الإسلامية في نمط جديد.
۵۰. مركز الهمزة في لغة العرب
۵۱. المسؤولية الجنائية في الشريعة الإسلامية - دراسة مقارنة.
۵۲. معين القضاة في تحقيق العدل والمساوات.
۵۳. المفاضلة بين النظامين الملكي والجمهوري.
۵۴. المقارنة بين التخصيص والنسخ
۵۵. المنطق القانوني في التصورات.
۵۶. منهاج الإسلام في مكافحة الإجرام.
۵۷. موانع المسؤولية الجنائية في الشريعة الإسلامية والتشريعات الجزائية العربية.
۵۸. مولود نامة.
۵۹. نظرية الإلتزام برد غير المستحق.
۶۰. نظرية الضمان في الفقه الإسلامي والقوانين المدنية.

پاشکوی وینه‌کان

سایک محبت کورد دوم

دورگان سهر دکی ۳ ل

سبحان

۳ ل ۳ ل

٩٧٠

م. خ. خ.

م. عبدالخالق معروف م. مجید شیروانی حوم

٩٧١

م. خ. خ.

کادوانے ڈیپانم کے دوران میں ایک منظر

کادوانے ڈیپانم کے دوران میں ایک منظر

۱۳۵۲

کاروانی و دام

۱۳۵۲

کاروانی و دام

کاروانی و دام

Three men in suits standing outdoors, possibly at a formal event or ceremony.

A group of people, including men and women, standing in a line outdoors, possibly at a formal event or ceremony.

بچه‌ها در مزرعه

نازاری ۱۹۷۱

لیژنهی وه‌زاردتی سویا

سعدی - دانش جودان

سعدی - دانش جودان

۱۹۸۲

کۆلىڭزى ياسا زانكۆى بهغدا

۱۹۸۷

گفتوگۆى بېروانامەى ماستەر

۱۹۹۱

سمر جاودی ز دلم

۲۰۰۲/۶/۶

زینہ دینی برام - خوم - دگه لاویژ دایکی محمد - امینہ خان

۱۹۹۵

خوم و دایکی محمد